

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömür Yıldırım

Genel Yayın Yönetmeni
Mesher Şeker

Editör
Muhammed Ali Alioğlu
editör@siyervergisi.com

Danışma ve Yayın Kurulu
Ahmet Mercan
Mahmut Bıyıklı
Mikail Çolak
Muhammed Ali Alioğlu
Yavuz Selim Kurt
Yunus Emre Tozal

Tasarım
Siyer Dergisi

Satış, Pazarlama ve Dağıtım
Hakan Tan
abone@siyervergisi.com

Reklam Sorumlusu
Musa Akyıldız
0505 703 27 50

Temsilcilik Talepleri / İrtibat
+90 531 660 50 18

Baskı - Cilt
Ajans Es Görsel Sanatlar
www.ajanses.com
0212 493 24 84
Sertifika No: 44922

BİZE ULAŞIN
Bağlar Mahallesi 24. Sokak No: 10/A
Güneşli - Bağcılar / İstanbul

Tel: +90 212 550 0 571
Faks: +90 212 544 58 46
WhatsApp Hattı: +90 531 660 50 18
E-Posta: info@siyervergisi.com

Her hakkı saklıdır.
Yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Fotoğraf, yazı ve diğer görsellerin izin alınmadan
ve kaynak gösterilmeden her türlü ortamda
çoğaltılması yasaktır.

Bismillahirrahmanirrahim...

Değerli dostlar!

2020'nin bu son sayısı ile sizlerle tekrar buluşmayı nasip eden Rabbimize binlerce hamd ü sena olsun...

Geçen sayımızda ülkemiz ve dünyayı her cihetten derinden sarsan Covid-19 pandemisini gündemimize almıştık. Her şeye rağmen 6-7 ay içinde bu sıkıntılardan kurtulacağımız umudunu taşıyorduk. Yaşananlar bize gösterdi ki daha uzun bir zaman sürecek bu “yeni normal”e alışmak durumundayız. Bu bağlamda bu müzmin hastalık dolayısıyla yakından tanıdığımız birçok ismi kaybetmenin hüznünü yaşıyoruz. Özellikle ilim ve kültür hayatımızın önemli şahsiyetlerinden alimleri, ilim insanlarını ve değerleri kalemleri Rahmet-i Rahmân’a uğurladık. Rabbim rahmetiyle muamele etsin, mekanlarını cennet, ruhlarını şad ve geride kalan yakınlarına sabr-ı cemil ihsan etsin...

Bu sayımızda ise “İnsaniyetin İşâreti Ahlâk” serlevhasıyla varlığımızın temel değerlerinin başında gelen bir kavramı ele almaya çalıştık.

Herkesin bir şekilde bildiğini zannettiği, hakkında sürekli konuşulan fakat bir türlü söylenildiği gibi yaşanılmayan bir mevzudur ahlâk... Vazgeçilmez olan ama bir türlü hakkı teslim edilemeyen, insanlığın ortak derdi, hülyası; insan varlığının anahtar kavramı, hayatın anlamına dair verilecek cevapların başında gelen bir değerdir ahlâk...

Böylesine önemli ve anlam dünyası zengin bir kavramı/meseleyi hakkıyla ele alıp değerlendirmek, takdir edersiniz ki bir derginin çapını/sınırlarını aşan bir durumdur. Bireyden topluma, siyasetten iktisada, eğitimden sanata, gelenekten moderne, dinden bilime... kısacası hayatın her alanına temas eden noktalarda ahlâkın izini sürmeye çalıştık. Bu sayımıza katkı sağlayan değerli kalemlerin birbirinden kıymetli yazılarında yukarıda kısaca değinmeye çalıştığımız alanlardaki ahlâkî yozlaşmaların/kaymaların teşhisi ve tedavisi noktasında önemli değerlendirmeleri bulacaksınız.

Ayrıca, her bir paragrafı kendi başına ayrı bir dosya konusu olma potansiyeline sahip Prof. Dr. Ali Bardakoğlu hocamız ile yaptığımız söyleşimizde son yılların hararetle tartışması olan “dindarlık ve ahlâk” ilişkisini konuştuk. Bu kısmın sadece bir kere okunup geçilecek bir röportaj yazısı olarak değil, belki birkaç kez üzerinde düşünülüp ilim sohbetlerinde müzakere edilmesi gereken bir metin olduğuna inanıyoruz. Bununla birlikte yine bu sayımızda yer alan MAK Danışmanlık kurucusu Mehmet Ali Kulat ile gerçekleştirdiğimiz söyleşide de halkımızın ahlâkî anlayış ve algısının röntgeninin çekildiğine şahit olacaksınız.

Sağlık, sıhhat ve afiyette olunması duasıyla...

Muhammed Ali Alioğlu

İÇİNDEKİLER

DOSYA

Prof. Dr. Recep Şentürk
**Fütüvvet: Sünnet Temelli
Gençlik Ahlâkı**

06

Abdurrahman Dilipak
**Modern Dönemin
Ahlâkî Zaafiyetleri**

10

Muhammed Emin Yıldırım
İnsaniyetin İşareti Ahlâk

18

Atasoy Müftüoğlu
**Anlam Kayması/Kaydırıl-
ması Bağlamında Ahlâk**

24

Hülya Yazıcı
Sanat Ahlâkı Üzerine

44

Abdulaziz Tantik
**Modern Batı
Düşüncesinde Ahlâk
(Seküler Ahlâk)**

48

Kenan Alpay
**Ahlâkı Tahfif Eden Siyasal
Hayat Çürür ve Çürütür**

52

DOSYA RÖPORTAJ

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu:
**“Dindar olmayan
bir kimse de
ahlâklı olabilir ama
gerçek bir dindar
ahlâklı olmak
zorundadır.”**

28

DOSYA SORUŞTURMA

Veysel
Demirci

56

Güven
Keskin

57

Süleyman
Çelik

58

Mahmut
Acar

58

İlhan
Belli

59

Özgür
Danışment

59

DOSYA SORUŞTURMA

Sami
Serdar

59

Coşkun
Temiz

60

İsrafil
Kömürcü

61

Ömer
Özkan

62

Esat Ertaç
Erbesler

62

► Ayhan Karahan
**İő ve Ticaret
Ahlâkında Erozyon!**
64

► Bahriye Kaman
Ahlâk ve Psikoloji
68

DOSYA RÖPORTAJ

Mehmet Ali Kulat:

**“Nesillerin ahlâkî anlamda imar ve inşası, onların
manevi dinamizm ile donanımına bağlıdır.”**

72

► Mustafa Şen
**İnsan, Hayvan ve Çevre
Ekseninde Ontolojik Bakış
Açısı ile Ahlâk**
84

DOSYA KİTAP

► Dr. Necdet Subaşı
İnsan ve Ahlâk
88

DOSYA SİNEMA

► Abdulhamit Güler
**Yenilik, Geleceğin
Geleneğidir Ahlâk da
İnsanın Yeniliğidir**
90

GEZİ/YORUM

► Doğa Esmanur Demirkuş
**Ahlâki Güzelleőmede
Sanat ve Sanatın Konumu**
100

► Muhammed Halid Erturan
**Üslûb-u Beyân Aynıyla
İnsan**
104

► Zeynep Mert
Ahlâk Üzerine Tartışmalar
108

AHLÂK NEDİR

İFFET

NAMUS

EDEP

TERBİYE

Sizce ahlâklılık hangisidir? Sadece bunlar ahlâklı olmaya yeterli midir?
Başka alanlarda/disiplinlerde de ahlâk olur mu?

Subjektif
midir?

Objektif
midir?

Sizcesi
olur mu ?

Bireysel midir ?
Toplumsal mıdır ?

Ahlâkın kaynağı nedir?

(din, akıl, vicdan...)

Ahlâk ya da ahlâksızlığa
yaşadığımız çağdan örnekler?

Yalan söylemek,
rüşvet almak/vermek,
adam kayırmak,
cemaatçilik yapmak,
siyasi rant veya
ticari menfaat elde etmek,
manipölasyon,
algı yönetimi,
bir insana haksızlık yapmak,
bir bitkiye ya da bir hayvana zarar vermek,

**ahlâksızlık
mıdır?**

Ahlâklı insan kimdir?

İlim, bilim, din, siyaset, ekonomi, ekoloji, zooloji, kültür, sanat vb. bir çok alanda ahlâkın tanımı, olumlu ve olumsuz örnekleri için hazırladığımız dosya ile ahlâkçılık yapmak yerine örnekliliği ön plana çıkarmaya çalıştık.

Ahlâka dair zihnimizde oluşan tüm sorulara cevap aradık, umarız ki bulmuşuzdur.

Fütüvvet: Sünnet Temelli Gençlik Ahlâkı

Prof. Dr. Recep Şentürk

Toplum, ahlâk üzerinde durur ve din, güzel ahlâktır. Bugün ümmetin ve beşeriyetin en temel sorunu iktisadî veya siyasî olmayıp ahlâkîdir.

Nitekim sevgili peygamberimiz (sas), “Ben ‘mekârim-i ahlâkı’ tamamlamak için gönderildim.” [Mâlik, *Muwatta’*, “Hüsnu’l-Hulk”, 8] buyurarak toplumu ıslaha, ümmeti ve medeniyeti inşaya ahlâktan başlamıştır. Ancak günümüzde -nebevî uygulamanın tersine- ahlâk konusu en hafife alınan konulardan biridir. Dünyada ve ülkemizde hâkim olan mevcut eğitim sisteminde, medya ve kültürde ise gençlere kişinin tanrıdan, toplumdan, aile ve töreden kopmasını teşvik eden “bireyin özerkliği”ne dayalı bencil liberal ahlâk anlayışı tek seçenek olarak sunulmaktadır. Müslüman gençler de bunu hiç farkına varmadan içselleştirmektedir. Bu yüzden bizlerin gençlerimize, toplumumuza ve özellikle de meslek erbabına geleneğimizden, din ve medeniyetimizden gelen sünnet temelli, toplum yararını önceleyen fedakârlığa dayalı bir ahlâk anlayışı olan fütüvveti alternatif olarak sunmamız vaciptir.

Tarif etmek gerekirse fütüvvet, yukarıdaki hadiste geçen ‘mekârim-i ahlâk’ıdır. Fütüvvet, zahir ve batın boyutlarıyla uygulamaya konulmuş pratik sünnettir. Mekârim-i ahlâk ise ahlâkın en üst seviyesi anlamına gelmektedir. Buradan hareketle fütüvvet, Hz. Âdem’den (as), Hz. Muhammed’e (sas) tüm peygamberlerin, onları takip eden ashâblarının, ulemanın, evliyanın ve takva sahibi Müslümanların ahlâkıdır, diyebiliriz. Medeniyetimizde, fütüvvet ile eş anlamlı olarak “mürüvvet”, “tasavvuf” ve “ahilik” kavramları da kullanılmıştır. Fütüvvet genel olarak civanmertlik, delikanlılık, diğerkâmlık (îsâr, özgecilik) ve cömertlik gibi anlamlar için kullanılır. Bazen “erdemli gençlerin ahlâkı” anlamına bazen de “erdemli meslek ahlâkı” anlamına kullanılır. Aslında bu ikisi birbirinden ayrılmayacak derecede bağlantılıdır. Çünkü fütüvvet, erkekler ve kızlar tarafından gençlikte öğrenilir ve daha sonra yaş ilerleyince aile, arkadaşlık, çalışma ve meslek hayatında özellikle esnaf ve iş insanları tarafından uygulanır.

Fütüvvet yolunun yolcusuna Kur'ânî bir kavram olan, Hz. Musa'nın (as) talebesi ve hadimi Hz. Yuşa (as) ve Ashâb-ı Kehf'in gençleri için kullanılan "fetâ" veya Selçuklu ve Osmanlı döneminde yaygın kullanılan adıyla "ahi" denilir. Fetâ, büyüklerine hizmet ederken onların ahlâkını -akademik ve sözel eğitim yoluyla değil- bizzat somut örneklerden yaşayarak "sohbet" yoluyla öğrenir ve özümser. Bu ahlâk, onda bilgi seviyesinden öteye geçip bir meleke hâline gelir.

Ahlâkın Üç Mertebesi

Ahlâkın üç mertebesi vardır ve fütüvvet bunlar içerisinde en üst mertebeyi temsil eder. Birinci mertebe, karşılıklı mübadele ve mukabeleye dayalı hukuk normlarının hâkim olduğu şeriat seviyesidir. İkinci mertebe, bağışlamadır. Üçüncü ve en üst mertebe ise gerektiğinde haklarından vazgeçmeyi içerir.

1. Ahlâkın en temel mertebesi: Karşılıklılık

Bu mertebede bir kişinin yaptığı işin karşılığını alması, kötülüğe kötülükle karşılık vermesi, kısas istemesi ahlâklı davranış olarak kabul edilir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de "Sizin için kısıta hayat vardır." [Bakara, 2/179] buyrulmaktadır. Bu mertebedeki ahlâk evrenseldir ve herkes tarafından uygulanması beklenir. Hukuk ve ahlâk ayrımı yoktur.

2. Ahlâkın ikinci mertebesi: Bağışlama

Bu mertebede ahlâklı kabul edilen davranış, kötülüğe kötülükle cevap vermemek, onun yerine bağışlamaktır. Bu mertebede kötülüğe kötülükle karşılık vermek ahlâk dışı sayılır. Aşağıdaki âyet-i kerimeler bu mertebeyi ifade etmektedirler.

"Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür (ona denk cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse onun mükâfatı Allah'a aittir." [Şuarâ, 42/ 40]. Bu âyet-i kerimenin ilk tarafı karşılıklılık mertebesindeki ahlâka işaret ederken, ikinci kısmı -zorunlu olmayan- bağışlama mertebesindeki ahlâka davet etmektedir.

"Affetmeniz takvaya daha uygundur. Aranızda ikramı ve iyiliği unutmayın." [Bakara, 2/ 237].

Recep Şentürk

1964'de Çankırı'da doğan Recep Şentürk, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde lisans eğitimi aldı. 1988'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde yüksek lisans eğitimi tamamladıktan sonra aynı bölümde asistan olarak görev yapmaya başladı. 1998 yılında ABD'de New York Columbia Üniversitesinde doktora çalışmalarını tamamladı. Atlanta'da bulunan Emory Üniversitesi Hukuk Fakültesinde misafir araştırmacı olarak insan hakları konusunda araştırma yaptı. 2003 yılında doçent oldu. 2005 yılında British Academy'nin özel davetlisi olarak Oxford Brookes Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Hukuk Fakültesinde insan hakları çalışmalarını yürüttü ve aynı konuda İngiltere'nin çeşitli üniversitelerinde konferanslar verdi. 2008 yılında profesörlük unvanını aldı. Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde kitapları ve makaleleri bulunmaktadır.

İSAM'da araştırmacı olarak çalışmıştır. Ayrıca Temmuz 2019'a kadar Medeniyetler İttifakı Enstitüsü'nün kurucu müdürlüğünü yürüten Prof. Dr. Recep Şentürk, hâlen İbn Haldun Üniversitesinde kurucu rektör olarak çalışmaktadır. Uzun yıllardır "Uluslararası İbn Haldun Topluluğu" başkanlığı görevini yürütmektedir.

"Eğer affeder, hoşgörölü ve bağışlayıcı davranırsanız şüphesiz Allah da çok bağışlayıcı ve engin merhamet sahibidir." [Teğabun, 64/14].

3. Ahlâkın en yüksek mertebesi: Kötülüğe iyilikle karşılık verme

Bu mertebede sadece kötülüğü affetmek değil, daha da ileri gidip kötülüğe iyilikle karşılık vermek ahlâklı sayılır. Aşağıdaki âyet-i kerimeler bu mertebeyi işaret etmektedirler.

“Ahlâkın mertebeleri ele alınırken dikkat edilmesi gereken husus birinci mertebenin herkes için zorunlu, diğer iki mertebenin ise gönüllü olmasıdır. Bu nedenle hiç kimse kendine yapılan bir kötülüğü affetmeye veya kötülüğe iyilikle karşılık vermeye zorlanamaz; affetmediği veya iyilikle karşılık vermediği için eleştirilip ayıplanamaz.”

“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav. O zaman bir de göreceksin ki seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse kesinlikle sıcak bir dost oluvermiş!” [Fussilet, 41/ 34].

“Sen kötülüğü en güzel bir tutumla sav. Onların yakıştırdıkları şeyleri biz çok iyi biliyoruz.” [Mü’minûn, 23/96].

“İşte onların, sabredip kötülüğü iyilikle savmaları ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcamaları karşılığında, mükâfatları kendilerine iki kez verilecektir.” [Kasas 28/54].

Ahlâkın mertebeleri ele alınırken dikkat edilmesi gereken husus birinci mertebenin herkes için zorunlu, diğer iki mertebenin ise gönüllü olmasıdır. Bu nedenle hiç kimse kendine yapılan bir kötülüğü affetmeye veya kötülüğe iyilikle karşılık vermeye zorlanamaz; affetmediği veya iyilikle karşılık vermediği için eleştirilip ayıplanamaz.

Burada ahlâkın mertebelerini Kur’ân-ı Kerîm’den ayetlerle ortaya koymamızdaki maksat sevgili Peygamberimizin (sas), ondan önceki peygamberlerin ve önde gelen sahâbîlerinin ve selef-i sâlihînin büyüklerinin üçüncü mertebedeki ahlâkı benimseyip uyguladıklarını ifade etmek içindir. Fütüvvet eğitiminde Kur’ân’ın metodu takip edilerek gençlere peygamberler, ashâb ve selef-i sâlihînin hayatları örnek olarak sunulur ve bu örneklerin gündelik hayatta uygulanması istenir. Şimdi biz de fedakârlığa dayalı özgeci ahlâkın ve fütüvvetin bir ütopya

ya olmadığını, tarih boyunca gönüllü olarak bu yüksek erdemleri benimseyen insanlar tarafından uygulandığını peygamberler tarihinden ve asr-ı sâadetten somut örneklerle ortaya koyalım.

Peygamberler Tarihinden Günümüze Taşıyabileceğimiz Fütüvvet Örnekleri

Fütüvvet yoluna giren kişi, hiçbir ayırım yapmadan tüm peygamberleri kendine örnek olarak görür ve onların hayatlarından dersler çıkarır. Bu minvalde fütüvvet ehline verilen bazı nasihatlerden örnekler verelim:

Hız. Âdem (as) ve Hız. Havva (as) gibi ol!

Hata yaptığımda hatanı kabul et ve özür dileyip hatanı telafi etmeye çalış. Fütüvvette ilk adım, eksikliklerini ve hatalarını içtenlikle ve tevazuyla kabul etmek, tevbe ve istiğfar etmektir. Kibrinden dolayı hatasını kabul etmeyen ve samimi bir gayretle onu telafi etmeye çalışmayan, fütüvvet yoluna ilk adımı bile atmamış demektir.

Habil gibi ol!

Kötülüklerle kötülükle değil; iyilikle karşılık ver. Nitekim Habil, kendisini öldürmek isteyen kardeşine karşı böyle bir tavır takınmıştır.

Hız. Nûh (as) gibi ol!

Sabırla insanları Hakk’a ve hakikate davet et.

Hız. Yûsuf (as) gibi iffetli ol!

Şehvetini kontrol et, sana kötülük yapan Müslüman kardeşlerini affet.

Hız. Yûnus (as) gibi ol!

Hizmet alanını terk etme, hasbelkader terk edersen tevbe edip geri dön ve görevini sabırla sürdür.

Hız. İbrâhim (as) gibi ol!

Yanlış geleneklere değil Hakk’a tabi ol! Karşında baban bile olsa yanlışına ortak olma! Ateşle bile imtihan edilsen hakikatten vazgeçme! Biricik oğluna duyduğun

sevgi bile olsa Allah'ın muhabbetini ve rızasını her şeyin üstünde tut! En tehlikeli durumlarda bile yılmadan, yıkılmadan tevekkül ve teslimiyet üzere ol!

Hz. Meryem'in (as) annesi İmran kızı gibi ol!

Allah yoluna vakfedeceğin evlatlar yetiştir.

Hz. Meryem (as) gibi ol!

İffetini koru, kendini Allah yoluna vakfet.

Hz. Hacer (as) gibi ol!

Kimstesiz çöl ortasında kalsan bile rızık endişesi taşıma, teslimiyet ve tevekkül göster.

Fıravun'un zevcesi gibi Hz. Asiy (as) gibi ol!

Şerrin merkezinde bile olsan dinini koruyup güzel işler yapmaya çalış.

Hz. Süleyman (as) gibi ol!

Servetinle kendine saray değil, Allah'a ibadet edilecek ve sadaka-i cariye olacak mabed inşa et.

Hz. Davud (as) gibi ol!

Her şart altında adaleti uygula.

Hz. Musa (as) gibi ol!

Fıravun'a -onun sarayında bile olsa- gücün ihtişamından korkmadan hakikati söyle ve kusurlarına bakmadan sabırla halkı irşada çalış.

Hz. Harun (as) gibi ol!

Müslümanlar arasından vahdeti korumaya çalış, salih liderlere destek ol.

Hz. İsa (as) gibi ol!

Herkese sevgiyle yaklaş, en zayıf olduğun zamanda bile hakikati tebliğden geri durma.

Asr-ı Sâadetten Günümüze Taşıyabileceğimiz Fütüvvet Örnekleri

Hz. Muhammed (sas) gibi ol!

Yürüyen Kur'ân ve yürüyen sünnet ol! Allah'ın ahlâ-

kıyla ahlâklan, düşmanlarını hatta sana suikast yapmak isteyenleri, seni memleketinden kovanları, yıllarca işkence edenleri, yakınlarını şehit edenleri bile affet! Hiç karşılık beklemeden ve ücret almadan insanlara dinlerini öğret, onların bin bir eziyet ve meşakkatlerine katlanarak cennetin ve güzel ahlâkın yolunu onlara göster.

Hz. Hatice (as) validemiz gibi hakkı duyunca hemen teslim olup malını ve canını o yola vakfet!

Hz. Ebubekir (as) gibi hilm sahibi ve yumuşak huylu ol!

Hz. Ömer (as) gibi adaletli ol!

Hz. Osman (as) gibi hayâ sahibi ol!

Hz. Ali (as) gibi cesaretli ve bilgili ol!

Hz. Hasan (as) gibi Müslümanların vahdetini ve aralarındaki barışı her şeyin üzerinde tut ve gerektiğinde bu amaçla haklarından vazgeç!

Hz. Hüseyin (as) gibi sonunda şehadet bile olsa Hakk yolunda yürümekten asla vazgeçme!

Cennet kadınlarının efendisi Hz. Fâtıma (as) gibi ol! Statü ve nesebine güvenmeyip özveriyle çalışıp amel et!

Hz. Sümeyye (as) gibi olup Hakk yolundan vazgeçmekten canını feda etmeyi tercih et!

Fütüvvet, Cennet Ehlinin Ahlâkıdır

En güzel ahlâk, ahirette cennette olup orada yaşayacakların ahlâkıdır. Güzel ahlâkın en üst mertebesi olan fütüvvet, bu dünyada cennet ehlinin ahlâkına sahip olmaya çalışmaktır. Nitekim peygamberler ve onların sadık sahâbileri cennete girdiklerinde bu dünyadaki hâl ve ahlâkları ile oradaki hâl ve ahlâkları arasından çok büyük bir fark olmayacaktır. **Sevgili Peygamberimiz'in (sas) sünnetinden beslenerek fütüvvet ahlâkını kendi aralarında hâkim kılan bir toplum, cennet ahlâkının kokusunu ve ruhunu bu dünyaya taşımış bir toplumdur. Günümüzde bireysellik temelli liberal ahlâk anlayışına karşı Müslüman gençler sünnet temelli fütüvvet ahlâkını benimsemelidirler.** ■

Modern Dönemin Ahlâkî Zaafiyetleri

Abdurrahman Dilipak

İnsan bu meçhul!...

Allah'ın yaratış gayesi ve onun yaratılıştan gelen zaaf ve güçlü yanları insanı tanımlar.

Allah (cc) bizi, “*kendi rızasının tecellisinin vesilesi*” bir kul olarak ve kendi aramızda *tearîf* edelim diye yarattı. Aramıza *muhabbet* koydu. Birbirimize *şefkat* ve *merhamet* göstermemizi, kendi aramızda karar verirken Allah'ın rızasını gözetmemizi, *istişare* ve *şûrâ* ile karar vermemizi istedi ve bizi *ahsen-i takvîm* olarak yarattı.

İnsan bu özellikleri ile *ekmel-i mahlûkât*, *eşref-i mahlûkât* derecesinde olabileceği gibi yaratılış gayesinden uzaklaştıkça *belhum adal* derekesine yuvarlanabilir.

İnsan aslında bir *birey* değil. O bir *kişidir*, şahıstır. *Kişilik* sahibidir, şahsiyet sahibidir ve her kişi *parmak uçları* gibi bir diğerinden farklı ve özeldir. O, bu özel kişiliği ile aynı zamanda *zübde-i kâinattır*. *Ferd* olarak, *münferiden* karar verebilen bir kişi olarak da *doğduğu anne-baba, zaman, toprak, derisinin rengi ve cinsiyeti kesbî* değil, *vehbîdir*. Bunlar o bireyin kişiliğinin şekillenmesinde etkilidir. Zaman içinde, ekonomik, politik, ideolojik çevre; din, tarih, gelenek her şey bu anlamda mutlak olmakla birlikte, önemli ölçüde belirleyici etkiye sahiptir.

Kişi, kendi kararını verirken, *hakikatin bilgisi* ile *gerçeğin bilgisini* birlikte sorgular. Akıl ve iman birlikte hareket eder. Sonuçta kişi, *aklı kadar iman edecek ve aklı kadar iş yapacaktır*. Akıl, imanın yerini alamaz. Akıl tek başına hidayet kaynağı olamaz. *Faal akıl* insanı *imana* yönlendirir. O sadece gözlemden ve bilgiden değil, *fıtrattan* ve *kâinattaki uyum ve ahenkten* esinlenerek *hikmetten* beslenir.

Âlemlere *rahmet* olarak gönderilen bir Peygamber olan Hz. Muhammed (sas) “*Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.*” der. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 231)

Ahlâk'ın temelinde hüsn, edeb, iffet ve hayâ vardır.

Ahlâk, kelimenin en dar anlamıyla, neyin doğru veya yanlış sayıldığı ile ilgilenir. Terim genellikle kültürel,

dinî, seküler ve felsefî topluluklar tarafından, insanların çeşitli davranışlarının yanlış veya doğru oluşunu belirleyen bir yargı ve ilkeler sistemi kavramı ve/veya inancı için kullanılır.

Ahlâk, Arapça “*hulk (huy)*” kelimesinin çoğulu olup huy- lar, seciyeler anlamına gelir. İngilizcede, çok dar bir anlamda *moral*, *morality* bu anlamda kullanılır ve batıda *ahlâk* bilimine *ethics/etik* denir.

İslâm’da *ahlâk* dinî bir kavramdır ve büyük ölçüde *vehbî- dir*. Batı’da *seküler*, *beşerî*, *humanist*, yani *insan* merkezli bir kavramdır, *Hakk* merkezli değil. İslâm geleneğinde *ahlâ- kı ar*, *namus*, *edeb*, *utanma*, *hayâ*, *hüsn* ile birlikte düşünmek gerek. Batı’da *ahlâk* yerine kullanılan *moral*, *etik*, *deontoloji* tam olarak bu manaları karşılamaz. İslâm’da bu konu *hüsn ve kubuh* olarak ayrı bir bölümde incelenir. Bu konu *fazilet* ve *rezilet* olarak da tanımlanır.

Hüsn ve kubuh, Diyanet’in İslâm Ansiklopedisi’nde şöyle tanımlanır:

Hüsün (hüsn) güzel olmak anlamında masdar ve güzellik, rağbet edilen ve sevilen şey anlamında isim olarak kullanılır (çoğulu mehâsin). Karşıtı olan kubuh ise (kubh) çirkin olmak ve çirkinlik, nefret edilen şey mânasında masdar-isimdir (ço- ğulu mekâbih; Lisânü’l-‘Arab, hsn, kbh md.leri). Râgıb el-İsfahânî hüsün kelimesini güzel olan, rağbet edilen şey diye tanımladıktan sonra bir şeye akıl, duygu (hevâ) veya duyu (his) yönünden olmak üzere üç şekilde güzellik değeri yüklene- bileceğini, ancak halk dilinde hüsün kelimesinin genellikle göze hitap eden güzellik için kullanıl- dığını, buna karşılık Kur’ân-ı Kerîm’de aynı ke- limenin çoğunlukla kalp gözünün (basîret) güzel kabul ettiği şeyi ifade ettiğini belirtir... (İlyas Çele- bi, “Hüsün ve Kubuh”, *DİA*, XIX, 59)

Allah (cc) kitabında ahlâk hakkında şöyle buyurdu:

“Onlar, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınırlar; kızdıkları zaman da onlar, affederler. Rabblerinin çağrı- sına gelirler, namazı kılarlar. İşleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızaktan hayır için harcarlar. Bir zulüm ve saldırıya uğradıkları zaman kendilerini sa-

Abdurrahman Dilipak

1949 yılında Osmaniye’nin Düziçi ilçesine bağlı Haruniye’de dünyaya geldi. Babasının adı Ali Rıza, annesinin adı Fatma Pakize’dir. Dilipak, 1969 yılında Konya İmam-Hatip lisesini tamamladı. Güzel Sanatlar Akademisine girmek için resim dersleri alsa da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Filolojisi bölümüne girdi. Burada 2 yıl okuduktan sonra İstanbul Ticari İlimler Akademisi Gazetecilik Halkla İlişkiler Yüksek Okuluna kaydoldu ve 1980 yılında mezun oldu.

1964 yılında kısa süreli “Düziçinde Kasırğa” adlı bir gazete çıkarttı. 1969 yılında DSİ 6. Bölge Müdürlüğü’nde Arazi Elektrifikasyonu Kontrolü bölümünde çalışmaya başladı. 1971 yılında farklı bir alan olarak judo antrenörü oldu.

1972 kurucu “Fetih Yayınevi”ni ve “Hertür Yayın Dağıtım Şirketi”ni kurdu. 1973 yılında “Yeni Sanat Dergisi Yayın Kurulu”nda bulundu. Aynı yıllarda “MTTB Sinema Kulübü” üyesi oldu. Devamında, “Burak Film Kurucu Ortakları” arasında bulundu ve “Milli Sinema Tartışmaları”na katıldı.

1977 yılında “Adım Dergisi Genel Yayın Müdürü” oldu. 1988-1990 yıllar arasında “Dış Politika Dergisi Yayın Yönetmeni”, 1972-1993 yılları arasında da “Milli Gazete” yazarı oldu. 1978-1993 yılları arasında “Bazın Hicret Dergisi Genel Yayın Müdürü, Seriyte Dergisi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü” oldu.

1994 yılında “Cıngar Mizah” dergisinde yazarlık yaptı. 1990 yılından itibaren haftalık “Cuma Dergisi”nde, 1993 yılından itibaren “Akit” gazetesinde, 1996-1997 yıllarında haftalık “Selam” gazetesinde, 1996 yılında “Yeni Şafak” gazetesinde, “Aylık Görüş (Almanya), Aylık Pir” dergilerinde yazarlık yaptı. Halen Yeni Akit gazetemizde yazarlığını sürdürmektedir.

Dilipak, çeşitli televizyon kanallarında programlar da yaptı. Bugüne kadar on binin üzerinde makale, 40’a yakın kitap yazdı. 2500’e yakın konferans düzenleyip 20 yağlıboya tablo yaptı.

vunurlar. Kötülüğün cezası, yine onun gibi bir kötülüktür. Kim affeder, barışırsa onun mükâfatı Allah'a aittir. Doğrusu o, zalimleri sevmez. Kim zulme uğradıktan sonra kendini savunursa onlar kınanmaz ve cezalandırılmazlar. Kınanan ve cezalandırılacak olanlar, insanlara zulmeden ve yeryüzünde haksız yere saldıranlardır. İşte böylelerine acı bir azap vardır. Fakat kim sabreder, affederse şüphesiz bu çok önemli işlerdendir.” (Şûrâ, 42/37-43; Mü’minûn, 23/2-8)

Akif, 2 Eylül 1914’te *Safahât*’ında yazdığı bir şiirinde ahlâk konusundaki bakışını “Ey Müslümanlar! Allah’tan nasıl korkmak lâzımsa öylece korkunuz...” (Âl-i İmrân, 3/102) ayetinden aldığı ilhamla şöyle dile getirir:

*Ne ırfandır veren ahlâka yükseklik ne vicdandır;
Fazîlet hissi insanlarda Allah korkusundandır.
Yüreklere çekilmiş farz edilsin havfı Yezdân’ın...
Ne ırfânın kalır te’sîri kat’iyyen ne vicdânın.
Hayat artık behîmîdir ... Hayır ondan da alçaktır;*

(...)
*Budur hilkatte cârî en büyük kânûnu Hallâk’ın:
O yüzden başlar izmihlâli milletlerde ahlâkın.
Fakat ahlâkın izmihlâli en müthiş bir izmihlâl;
Ne millet kurtulur, zîrâ ne milliyet ne istiklâl.
Oyuncak sanmayın! Ahlâk-i millî, rûh-i millîdir;
Onun iflâsı en korkunç ölümdür: Mevt-i küllîdir.
(...)*

Güzel ahlâk; İslâm geleneğinde “hüsn-ü hal, hüsnü’l-huluk, mehâsinü’l-ahlâk, mekârimü’l-ahlâk, el-ahlâku’l-hasene, el-ahlâku’l-hamîde” olarak tanımlanmıştır. Ahlâk; âdâb-ı muâşeret, âdâb-ı medeniyet olarak da kullanılır. Yeme, içme, giyip kuşanma, içtimâî hayatta teşrik-i mesai, aile ve komşuluk ilişkileri, istişare ve şûrâ, sohbet, yolculuk gibi hayatın olağan akışı içindeki davranış kuralları da bu kapsamda değerlendirilir. Fıkıhta muamelât yanında ahlâk-ı alâî, incelik, nezaket gibi bir erdemi de anlam olarak içinde barındırır. Bunlar İslâm ahlâkında el-emin olmakla ilişkilendirilir. Görgülü, terbiyeli, kibar ve takdire şayan hareketler de bu kapsamda değerlendirilir.

Sonunda verasetü’l-enbiya özelliklere sahip, örnek alınan, öğüt veren, güzel söz ve hikmet yüklü, Hz. Ali (ra) gibi düşünüp babaannem gibi konuşan bir insan düşünün, aranan kişilik işte öyle bir şey!

İslâm geleneğinde *pendnameler* vardır. Bunlar genel olarak “Ey oğul!” diye başlayan; vasiyet, nasihat, manevi miras anlamına gelen öğüt kitaplarıdır. Bu öğütler, oğluna, kızına, talebelerine hitaben yazılsa da aslında “Kızım sana söylüyorum, ey insanlar siz ve hatta ey nefsim sen de dinle!” kabilinden eserlerdir. Öğüt/nasihat verici ifadelerin bulunduğu âdâb kitapları da denmiştir. Âdâb, edebin çoğuludur. Her işin birtakım âdâbı vardır ve buna uymamak edepsizlik olarak tanımlanır. Bu anlamda kâlîte, âdâbdan bir rükündür. Estetik de öyle.

İslâm öncesi de hanif gelenekten gelen, din temelli ahlâkî kuralları vardı. Din dışı gelenekten gelen ya da akıl ve vicdanla sorgulanarak varılan erdemli davranışlar da bu güzel ahlâkın bir parçasıdır. İster doğrudan din kaynaklı olsun isterse akıl ve vicdanla varılan bir sonuç olsun bütün güzelliklerin kaynağı fitratımızda gizli, vehbî olan kalbî birtakım değerlerdir.

İslâm dışı topluluklardaki şecaat, kerem, sehâ, cûd ve vefâ gibi kavramlar bu temele dayanır. Ancak câhiliye dönemi Arapları, bu erdemleri kendi kavmi asabiyesine adadıkları; bunu bir gösteriş, gurur (fâhr), şeref (mecd), kavmiyet (hamiyye) duygularını tatmin etme yönünde kullandıkları için bunlar süreklilik arz eden şeyler değil, daha çok zamana ve şartlara dayalı eylemler olarak öne çıkmaktaydı. Çünkü düşman ya da rakiplerine karşı asâletten uzak gadab saçan, merhamet ve cömertlikten uzak, yiğitlikle bağdaşmayan, şan ve şöhret yolunda rakiplerine korku ile yandaşları nezdinde hayranlık uyandırmak için yapıyorlardı.

Mesela, Batılı ülkeler, herkese bir yandan insan hakları, hukuk devleti dersi verirken öte yandan darbelere destek verebilmekteydiler. Yardım eder gözükmürken soygunları örgütleyebiliyorlardı. Yani Ka’b b. Zühre’nin dediği gibi: “Ağuyu (zehir) altın tasta bal içre sunarlar, bunlar onun suç ortağı.” Küçük iyilikleri büyük soygunları gizlemek için kullanıyorlardı.

Ahlâk aslında insanın manevi tekâmül yolculuğunda, onun olgunlaşması ve şeytanın nefsinin kullanarak önüne yığıldığı engelleri aşmak için bir yol göstericidir. Kibirlelenmeyeceksin, kimsenin malına, canına, namusuna, aklına, inancına ve nesline karşı tehdit oluşturmayacaksın; yalan söylemeyecek, zinaya yaklaşmayacak, ribâdan kaçınacaksın. Söz verdiğinde sözünde duracaksın. Dedikodu, gıybet ve iftardan uzak duracaksın. İsrâf

etmeyeceksin, sabırlı ve affedici olacaksın; merhametin gazabından, sevgin nefretinden büyük olacak. Allah'tan istediğini başkalarına ikram ve infak edeceksin. Başkaları elinden, dilinden ve belinden emin olacak. Verasetü'l-enbiya olacaksın, Allah'ın rızasının tecellisinin vesilesi olacaksın. Yaşayan Kur'ân olacaksın ve Hz. Peygamber'in (sas) ayak izlerinden yürüyeceksin. Nefsini dizginleyecek, şeytandan uzaklaşacak, dünyevileşmeyecek, hevâ ve heveslerini dizginleyeceksin. Allah'a kul, Resûl'e ümmet olacaksın. Cahillik etmeyecek, zulme alet olmayacak, iyi bir kul olmaya çalışacaksın. Merhamet, şefkat, sadakat, cömertlik ve hikmet yoldaşın olacak.

Resûlullah'ın (sas) bize öğrettiği hayat tarzı belli: Haksızlıklar karşısında susmayacağız, yalnız Allah'tan korkacağız. Haksızlık kimden gelirse gelsin, kime yönelik olursa olsun mazlumdan yana, zalime karşı olacağız. Rüşvet ve torpilden uzak duracağız, işi ehline vereceğiz. İstişare ve şûrâ yapmadan karar vermeyeceğiz. Yeryüzünde kibirlenerek yürümeyeceğiz, sabırlı olacağız, cömert olacağız, merhametli olacağız, anne-babamıza “üf/of” bile demeyeceğiz; akraba, komşu ve yoksulları gözeteceğiz.

Hiz. Âişe (r.anhâ) annemizin dediği gibi: “Ahlâkımız Kur'ân olacak!” Cennete giden yolda peygamberlerin ayak izlerinden ilerleyeceğiz. Onların ahlâkı bizim ahlâkımız olacak.

Birlik olacağız. Takvâ ve hidâyete giden yol olan sırât-ı müstakim üzere, sıdk ile, amel-i sâlih ve hayırda yarışarak takvalı bir şekilde, iki günümüzü birbirine eş kılmadan mârufu eyleyip münkerden sakınarak; ihsan, hasene ve istikamet sahibi iyi ahlâklı; dalâletten, fahşâ, bağı, seyyie, hevâ ve hevesten, nefsimize hoş gelen mâlâyânî işlerden uzaklaşarak israf, ifsad vesilesi işler, fisk ve fücûr gibi kötü huylardan arınarak rızaya ulaşacağız inşallah.

Allah, bizi ahsen-i takvîm olarak en güzel bir tabiatla yarattı (Tîn, 95/4). Bu yaratılışı korumamız ve alnımız ak olarak huzur-u ilahiye varmamız gerek. Bu anlamda “Nefsini temiz tutan kurtuluşa ermiş, onu kirletense hüsrana uğramıştır.” (Şems, 91/9-10).

Sonuçta “Allah ve Resûlü bir şeye hükmedince, artık mü'min erkek ve kadınlara işlerinde bir seçme hakkı kalmaz. Her kim Allah ve Resûlü'ne isyan ederse apaçık bir sapıklığa düşmüştür.”

“Bir insan iyilik yaptığında sevinç, kötülük yaptığında üzüntü duyabiliyorsa artık o gerçekten mü'mindir. İnsandaki vicdan, insanın kötülük yapması önündeki engelleyici bir güç olarak yaratılmıştır.”

olur.” (el-Ahzâb, 33/33/36). Artık “Helâl de haram da bellidir; bu ikisi arasında ise şüpheli durumlar vardır. Şüphelerden sakınan kişi dininin şerefini korumuş olur.” (Buhârî, “İman”, 39). Dikkat edelim “Çünkü insan nefsi, kendisine kötülük ve edepsizlikler telkin eden şeytanın baskısı altındadır.” (Bakara, 2/169). Şeytan bizi kendi yolumuzdan saptırmak isteyecektir. Hannas'ın vesvesesi ve taşlanmış şeytanın iğvasına karşı, şeytanın nefsimizdeki potansiyel müttefikî hevâ ve heveslerimiz, kötü arzu ve eğilimlerimiz, şuursuzca taklit ettiğimiz işlerden uzaklaşmamız gerek.

Allah (cc) birçok ayetinde bizleri nefsimizin, ahlâk ve fazilet yolunda ilerlememize engel olacak olan hilelerine karşı uyarır: Kitap, bu anlamda kötü arzuların esiri olan insanı “hevâsını tanıdın” (Furkân, 25/43; Câsiye, 45/23) şeklinde tanımlar. Onları tanımlarken, “Onlar sağır, dilsiz ve kördürler; akıllarını kullanamazlar.” (el-Bakara 170-171) der. Bakara 11'de bir uyarı daha var: “Bunlara Yeryüzünde fesat çıkarmayın!” denildiğinde, “Biz ancak islah edicileriz!” derler. İyi bilin ki onlar bozguncuların tâ kendileridir!”

Allah'a şükredersek O, “Şükrederseniz -nimetlerimi artırırım.” (İbrâhîm, 14/7) diyor. Kitap bizi uyarıyor ve diyor ki: “Şeytan içki ve kumarla aranızda düşmanlık ve nefret sokmak ister.” (Mâide, 5/91). Ayrıca, “Sâlih kullarını yeryüzüne hâkim kalacağımı” (el-Enbiyâ 105) söylüyor.

Bir insan iyilik yaptığında sevinç, kötülük yaptığında üzüntü duyabiliyorsa artık o gerçekten mü'mindir. İnsandaki vicdan, insanın kötülük yapması önündeki engelleyici bir güç olarak yaratılmıştır.

İslâm ahlâkı açısından nefis, nefsu'l-levvâme de olabilir, nefs-i kâmile de... (Kıyâme, 75/2; Mâide, 5/13; Zümer, 39/22) bu hâli ifade eder. Kaskatı kesilmiş bir kalp artık mühürlenmiştir ve onun için hidayet yolu kapanmıştır.

tır. Onların gözleri var görmez, kulakları var duymaz, kalpleri var hissetmez. İslâm'da ahlâkî vazifeler, uhrevî müeyyideler, ikram ve cezalarla birlikte ifade edilmiştir. İyiler için cennet, kötüler için cehennem vardır ve onlar da kendi içinde kademelendirilmiştir.

Nefsin Basamakları

Nefs konusu İslâm toplum geleneğinde 7 basamaklı bir tekâmül süreci olarak ele alınmıştır:

1. *Nefs-i Emmâre*: Asi, haramdan sakınmayan, heva, heves ve zevkine tabi olan nefistir.
2. *Nefs-i Levvâme*: Gelgitler yaşayan, günah işleyen ama işlediği günahlardan dolayı üzülen ve sevaplardan dolayı seven nefistir.
3. *Nefs-i Mülheme*: İyilik nefsinde galabe çalan, masiyetten sakınan, ilham alan nefis.
4. *Nefs-i Mutmainne*: İmân esaslarına inanan, İslâm'ın emir ve yasaklarına uyan, bu konularda hiçbir şüphe ve tereddüdü olmayan, neticede Allah ile manevî bir bağ kuran nefis.
5. *Nefs-i Radiye*: Her yönüyle Hakk'a yönelen, Allah'tan gâfil olmama şuuruna eren ve O'ndan razı olan nefistir.
6. *Nefs-i Mardıyye*: Hakk'a tam anlamıyla teslim olan ve böylece Allah'ın kendisinden razı olduğu nefistir.
7. *Nefs-i Kâmile*: Bütün kötülüklerden sıyrılıp manevî olgunluğa eren nefis.

İslâm ahlâkî toplumun bütününe kucaklar. Ruhbanlara ya da seçkinlere göre farklı ahlâk tanımı yoktur. Konu fazilet ve kemal ile ilgilidir. Bu anlamda ahlâk bizde rasyonel, pragmatik, determinist bir olgu değil; ilâhî özle ilgili, yaratılış gayesine uygun bir yaşayışı ifade eder.

Günümüzün Ahlâkî Sorunları ve Çözüm Yolları

İslâm'da ahlâkın yeri ve önemi ayet ve hadislerde kendini gösterir. Ahlâksızlık ise bu güzellikleri engelleyen ve bizi bu yoldan uzaklaştıran şeyleri ifade eder. Bunlar farz, vacip, sünnet, müstehap, mendub, mubah, ruh-

sat ve azimet ya da haram, mekruh, müfsit şeklindedir. Mükellefin bu fiillere dikkat etmesi, iyi daha iyi şeklinde tekâmül yolculuğuna çıkması gerekir.

Günümüzdeki ahlâkî zaafın sebepleri arasında aile, eğitim ve toplum başı çekmektedir. Maalesef aileler çocuklarına hem öğretme ve hem de güzel örnek olma konusunda zaaf içindedir. Bu sadece fiiller açısından değil, akaid/itikad temelinde bir sorun vardır. Allah'ın kitabı yeri-göğü, ölümü ve hayatı açıklar. Ama yaşadığımız din, karı-koca kavgasını bile çözümüyor. Oysa biz âlemlere rahmet olarak gönderilmiş bir peygamberin ümmetiyiz.

Aynı şekilde tefrika bizim en büyük belamız. Bugün sufi, selefi ve şia büyük ölçüde kendi dışındakileri tekfir edebilmektedir. Türkiye'de ehl-i sünnet geleneği içinde bile birçok grup kendi dışındakileri ihvan kabul etmemektedir. Aralarında istişare ve şûrâ da yoktur. Adeta kendi din büyüklerini ilah ve Rab edinme eğilimi içindedirler. Farklı İslâm telakkileri mabedlerin de bölünmesine yol açtığı için mabedler dini tören ve ritüellerin gerçekleştiği mekânlara dönüştürülmüştür ve zaten din bugün büyük ölçüde siyasetin çerçevesinde bir alan içine hapsedilmiştir. Din bu anlamda bireysel planda vicdanlara, toplumsal planda mabedlere hapsedilmiştir. Siyasi iradenin çerçevesini çizdiği zorunlu din kültürü eğitimi, bir kültür olarak tanımlarken, eğitimi veren kişiler kendilerini meslekçi olarak ifade etmektedirler. Bu anlamda din adeta meslek haline getirilmiştir. Öğretilen din ise alâmet-i farikalarını kaybetmiş bir dindir. Yani diğer dini gelenek ve öğretilerle arasındaki farklar, onu o yapan, onu diğerlerinden ayıran özelliklerin yok edildiği bir şekle dönüştürülmüştür.

Zaten gelinen noktada İstanbul sözleşmesi, CEDAW ve *Lanzarote* gibi sözleşmelerle *LGBT* ve türevleri pozitif ayrımcılığa tâbî topluluklar kategorisine yükseltilmiştir.

Bugün genel olarak yaşanan din, birçok şeyle sentezlenmiş, ulusal ve geleneksel bir dindir. Kur'an-ı Kerim'de ataların dini olarak tanımlanan, dinle özdeş geleneksel hayat ve inanç tarzı gibi olgular, asıl İslâm'ın anlaşılmasının önündeki en büyük engel gibi gözükmektedir.

Bugün İslâm ve İslâm ahlâkî önündeki bir diğer risk, sosyal medya, internet medyası, subliminal mesajlar, dünyadaki salgın haline gelen sapkın fikir akımları ve moda akımlarıdır.

“ Anne, çocuğunun elbisesinin temizliğine gösterdiği özenden önce çocuğunun kalbinin temizliğine, çocuğunun karnını doyurmaya gösterdiği özenden çok çocuğunun kafasını doyurmaya özen göstermesi gerekirdi. Ama bu kreşle olmuyor tabii. Hedonist, egosantirik, adrenalin tutkunu biyonik robotlar yetiştiriyoruz. ”

Elbette *def-i mazarrât, celb-i menafiden evlâdır*. Ancak tek başına *def-i mazarrat* çözüm olamaz. Biri gider, öteki gelir. Gelen gideni aratır. O zaman “lâ” dedikten hemen sonra “illallah” demek, doğrusunu ikame etmek zorundayız. Yoksa yasakların gerçek hayatta pratik bir karşılığı olmayacaktır.

Mesela ribâ yerine faiz diyoruz. Fakat faiz ile enflasyon ikiz kardeş. Enflasyonu tanımlamadan faizi, faizi tanımlamadan enflasyonu tanımlayamaz ve günümüz dünyasında ribâdan kurtulamayız.

Açlık ve yoksulluğun sebep olduğu hırsızlığı engellemenin yolu önce toplumda herkesin havaic-i asliyesini (temel ihtiyaçları) garanti etmekle mümkündür. Karanlık aydınlığın yokluğudur. Sağlam bir aile, evliliğin yaygınlaşması zinanın önündeki en büyük engel olacaktır.

Hepsinden önemlisi cahillikten kurtulmamız gerekiyor. Bir atasözü “Cehaletin bu kadarı ancak eğitimle mümkündür.” der. İslâm, zamanının en bilgili, aydın ve saygın kişisine Ebû Cehil der. Onları kitap yüklü eşeklere benzetir. Bugünkü eğitim kurumları hakikati anlatmıyor. Bu en büyük risk.

Anne ve baba çalışınca çocuğa kim bakacak? Çekirdek ailede dede ve nine yok. Oysa dede ve nine geleneğin devamı açısından hayatî öneme sahip. Anne, çocuğunun elbisesinin temizliğine gösterdiği özenden önce çocuğunun kalbinin temizliğine, çocuğunun karnını doyurmaya gösterdiği özenden çok çocuğunun kafasını doyurmaya özen göstermesi gerekirdi. Ama bu kreşle olmuyor tabii. Hedonist, egosantirik, adrenalin tutkunu biyonik robotlar yetiştiriyoruz.

Gelinen noktada solcular, bizi laikleştiremedi ama bizden olanlar bizi sekülerleştirdi. Nasıl bu noktaya geldik, kimse anlayamadı bile. Aşırı güven, iktidar ve servet, makam sarhoşu olduk. Güç ve servetimize imanımız yön vermedi, aksine güç ve servetimiz imanımıza yön verdi. İnandığımız gibi yaşayalım derken, yaşadığımız gibi inanmaya başladık. Moda kıyafetleri içinde makaylı Müslüman kadın ve/veya erkek bu anlamda nereden nereye geldiğimizin turnusol kâğıdı gibidir. Yaşam tarzımız nübüvvetten renkler ve esintiler taşıyor. Çok hızlı dünyevileştik. Ve geldiğimiz yerden geri dönmek için de pek istekli değiliz sanki!

Peki Nasıl Çıkacağız Bu Tufandan?

*Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete ram ol,
Töl varsa budur, bilmiyorum bir başka çıkar yol!*

Yeniden Müslüman olacağız. Allah'ın kitabında yazdığı gibi, Resûlullah'ın (sas) öğrettiği ve yaşadığı gibi, diğer peygamberlerin yolundan ve asr-ı saâdetten günümüze ahbine sadık kalan ilim, irfan, ahlâk sahibi âlimlerimizin aydınlık yolundan giderek.

Kulaktan dolma bilgilerle din öğrenilmez.

Burada sadece İslâmofobik, din, ahlâk, iman ve İslâm karşıtı çevrelere karşı değil, dindar gözüken hatta akademik kariyer sahibi ilahiyatçıların ifsatlarından da sakınmak gerek. Kur'an'ı sembol, tarihsel bir metin olarak görenler ya da Kur'an-ı Kerim'i te'vil ederek hevâ, heves, arzu ve hesaplarına ona yeni anlamlar yükleyerek; sureti haktan gözükp de ifsat peşinde koşanların tuzağına düşmeden yolumuzda ilerlememiz gerek.

Kalkancı'yı, Adnan Hocacıları hatırlayalım. Bugün bunların sayısı çok daha fazla. Onun için çok dikkatli olmamız gerek. Fasıklar bize bir haber getirdiklerine hemen inanmamamız gerek. Bilmediğimiz şeyin peşine düşmememiz gerek, kafamızı kiraya vermememiz gerek.

Biz Allah'a doğru yürüyerek gidersek o bize koşarak gelecektir.

Unutmayalım ki bizi gören, duyan, bilen, gören, hüküm sahibi bir Allah var. O bizi yeryüzünün vârisi kılmak istiyor. Yeryüzünü bize mescid kılmak istiyor. O kuyudaki Yusuf'u Mısır'a sultan edendir. Onun yardım eli ellerimizin üstünde olduktan sonra bizi kimse yenemez. O düşmanlarımızın hilelerini, tuzaklarını bozan, kendi başlarına geçirendir.

Unutmayalım ki şeytanın varlığı günah işlememizin bahanesi olamaz. Şeytan Allah'ın muttaki kullarına bir zarar veremez. Her şey Allah'ın iradesi içindedir. Biz O'nun rızasına tâbî olalım. O zaman O, bizi düşmanlarımızın şerrinden korur.

Gazabı davet eden haram mal, haram para, haram makam, haram işlerden, rüşvetten, torpilden ve fasıklardan uzak duracağız. Rızayı ve sonunda rahmeti çağranlara yakın olacağız, o yönde koşacağız.

Bizim kurtuluşumuz sadece kendi kurtuluşumuz olmayacak, biz insanlığın kurtuluşunun, Allah'ın rızasının tecellisinin vesilesi olacağız inşallah. Çünkü Allah bizim ellerimizle zalimleri cezalandırmak, mazlumlara yardım etmek istemektedir.

Selam ve dua ile... ■

Türkiye'de
ilk

Peygamber Efendimiz (sas)'in hayatını anlattığımız bu kitapta ayrıntılara girilmekten özellikle kaçınılmış, gerekli olan asgarî düzeyde bilgi verilmeye çalışılmıştır.

7'den 70'e herkesin seveceğini ümit ettiğimiz kitapta açık, sade, net, rahat ve anlaşılır bir dil kullanılmaya gayret edilmiş, metnin kısa parçalar hâlinde sunulması ve **görsellerle, grafiklerle** verilen bilgilerin desteklenmesi yolu ile kolay algılanmasına katkı sağlanmıştır.

Siyer
Dergisi
okurlarına
%50
indirimli

Sipariş ve bilgi için:
0212 549 69 01

İnsaniyetin İşareti Ahlâk

Muhammed Emin Yıldırım

قَوِّلْ لِلْمُصَلِّينَ

“Yazıklar olsun böyle ibadet edenlere!”

(Maûn-107/4)

İnsanı sarsan bir
ilâhî hitap ile
karşı karşıyayız.

Namaz kılacaksın, hac
yapacaksın, kurban
keseceksin, oruç tutacaksın
ama ötelerden gelen bir
ses: “*Veyl olsun, yazıklar olsun,
olmaz olsun senin yaptıklarına!*”
diyecek...

Neden?

- ▶ Çünkü ifâ edildiği zannedilen o ibadette, ahirete yakın bir iman yok...
- ▶ Topluma emanet olan yetimlere sahip çıkmak yok...
- ▶ Yoksullara el uzatmak, fakirlikle mücadele etmek yok...
- ▶ İbadetleri ciddiye almak, ibadet ile hayat arasında kurulması gereken bağ yok...
- ▶ Gösteriş var, riya var, reklam var, hava atmak var, şişirilmiş egolar var...
- ▶ Değerler üzerinden menfaat sağlamak var...
- ▶ Hayrın yayılmasına engel olmak var...
- ▶ Yani ibadetin ahlâkı yok. Dolayısıyla ruhu, mânâsı, tadı ve lezzeti yok...

Mekke Cahiliyesinden Daha mı Kötü!

Üzülerek söyleyelim ki bugün, hayatın yasaları olan ahlâk, Mekke cahiliyesindeki durumdan daha kötü seviyelerdedir. Milâdî 6. asırda yaşayan Mekkeliler, zannedildiği gibi nübüvvet öncesindeki hayatlarında dinsiz bir toplum değildiler. Kendilerini Hz. İbrahim'e (as) nispet eden, Kâbe'yi mabed olarak kabul eden; hac yapan, hacılara ikram etmek için birbirleri ile yarışan, oruç tutan ve daha birçok ibadeti yerine getiren insanlardı. Onların en büyük eksikleri, ahlâkın istenilen düzeyde hayatlarında olmaması idi.

Ahlâkın olmaması demek, sadece iffetin ayaklar altında olması demek değildi. Sadece içkinin, kumarın, fuhşiyatın olması da demek değildi. Evet, bunlar vardı ama bunlarla beraber ahlâkın diğer alanlarına dair birçok zafiyetleri ve eksikleri de vardı.

- İmanlarında ahlâk olmadığı için şirke,
- İbadetlerinde ahlâk olmadığı için riyaya,
- İradelerinde ahlâk olmadığı için tembelliğe,
- İlişkilerinde ahlâk olmadığı için zulme düşmüşlerdi.

Efendimiz'in (sas) Dünyasında Ahlâk

Güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilen iki cihan serveri Efendimiz (sas), insanlığa ulaştırdığı vahiy ile bu sorunların tamamını gidermiş, 23 yıl boyunca ahlâk demiş, ahlâklı yaşamış ve ahlâkı hayatının esası kılan bir toplum oluşturmuştu.

Ancak asr-ı saâdet dediğimiz o kutlu dönem çok uzun sürmemişti. Raşid Halifeler devrinin arkasından yavaş yavaş insaniyetin işareti olan ahlâk, önce anlam daralmasına, sonra anlam kırılmasına/kaymasına, en sonunda da anlam değişmesine uğramış ve ahlâk hayatlardan çekilmeye başlamıştı.

Ahlâk Kavramının Başına Gelenler

Ahlâkın anlam daralmasına uğraması, onun sadece iffette indirgenmesi ile başlamıştı. İffetin anlam daralmasına uğraması, bu kavramın sadece kadınlar ile alakalı bir konu gibi algılanmasına sebep olmuştu. Kadının iffeti mevzubahis olunca bunun sadece başörtüsü ile sınırlı olduğu zannedilmiş, böylece ahlâk gibi etkisi hayatın bütününe kapsayan bir kavram, daraldıkça daralmıştı.

Ahlâkın anlam kırılmasına/kaymasına uğraması sadece zühd meselesine giren konularla sınırlı tutulması ile başlamıştı. Yönetimlerde oluşan haksızlıklar, zulümler, adaletsizlikler artınca ahlâk tekkelere, dergâhlara, mabedlere çekilmiş ve bu dönemlerde yazılan ahlâk kitapları çok az sosyal ahlâktan bahsetmiş, güzel ahlâkı sadece ferdî bir mesele gibi anlamışlardı.

Ahlâkın anlam değişmesine ve hayattan çekilmesine gelince, artık yayılan ve her tarafı kuşatan ahlâksızlık, normal ve tabii bir durummuş gibi anlaşılmış, herkesin yapması o işlerin meşru ve doğru olduğu vehmine insanları sevk etmiş, böylece ahlâk sadece tarihte olan-biten bir mesele olarak görülmüştü.

Yaşanan Ahlâk Krizi

Bugün insanlığın, inanılmaz bir boyuta ulaşan bir ahlâk krizi yaşadığı muhakkaktır. Dünyanın her tarafında bu krizin etkileri görülmektedir. Ancak **“Din güzel ahlâktır.”** diyen aziz İslâm'ın mensupları olarak bizlerin, bu krizi daha derinden yaşamamız din ile ahlâk arasındaki bağı nasıl kopardığımızı ortaya koymaktadır.

Müslümanların yaşadığı coğrafyalara şöyle bir baktığımızda ahlâkın çok az izlerini görebiliyor ve arzu edilen seviyeden oldukça uzaklara düşüldüğüne şahit oluyoruz...

Ne ferdî ahlâka ait alanlarda ne aile ahlâkına ait alanlarda ne sosyal ahlâka dair alanlarda ne de devlet/yönetim ahlâkına dair alanlarda bizi sevindirecek bir haldeyiz.

Nelerden Mahrumuz?

İmanlarımızda ahlâkı tam anlamı ile inşa edemediğimiz için	İlimde ahlâkı tesis edemediğimiz için	Kardeşlikte ahlâkı temele koyamadığımız için	Hizmet alanlarımızda ahlâkı olması gereken yerde konumlandıramadığımız için	İletişimde ahlâkı esas edinemediğimiz için
<i>güven</i>	<i>hasyet</i>	<i>isâr</i>	<i>ihlâs</i>	<i>merhamet</i>
duygusundan mahrumuz.	duygusundan mahrumuz.	duygusundan mahrumuz.	duygusundan mahrumuz.	duygusundan mahrumuz.

Tüm bu mahrumiyetler, aslında bizi çevre ahlâkına dikkat etmediğimiz için betonlaşan hayatların içerisinde duygularımızın da betonlaşmasına yani yok olma noktasına getirdi.

Efendimiz'in (sas) Bize Gösterdiği Yol

Yolumuzun yegâne rehberi olan Efendimiz (sas), yetiştirdiği toplum olan sahâbe neslinin şahsında bizlere önemli bir yol gösterdi.

Bu din, mensuplarından iki şey ister: "Yaşama ve yaşatma"

Yaşama temsil, yaşatma tebliğdir.

Temsil ahlâk ile tebliğ gayret ile ortaya çıkar.

Bugün en fazla eksik olduğumuz alan temsil alanıdır. Muhataplarımız, karşılarında fazlaca konuşan, dinden bahseden, iyiliği, hayrı dilinden düşürmeyen çok insan görüyorlar...

Ama konuştuğunu yaşayan, sadece yaşadığını konuşan; önce temsil eden, sonra insanlığı temsil ettiği değerlere çağırان çok az örnek görüyorlar...

Ne yazık ki bu güzel örneklerin sayısı yok denecek kadar az...

Doğru talebe ve hoca, dürüst işçi ve işveren, hassas me-mur ve amir, adil yönetici ve idareci o kadar az ki...

Bugün Ahlâk Kahramanı Yok mu?

Bugün "Ahlâk Kahramanlarımız" diye örneklerimizi konuşmaya başlayınca hep geriye, tarihe bakmak/uzanmak zorunda kalıyoruz. Yaşadığı çağda kahraman oluşturmayan bir toplum aslında ölü bir toplumdur. Diri toplumlar sadece geçmişin kaymağını yemezler, o kaymaktan istifade eder, geleceğe onlar da miras olarak bir şeyler bırakırlar.

Bunu yapabilmemiz için insaniyetimizin işaretinin ahlâk olduğuna kesinlikle inanmalı ve ahlâkı hayatımızın esası kılmalı, başkalarından beklemeden bunları yapmak için gayret göstermeliyiz.

Eğer ahlâkı istenilen düzeyde hayatlarımıza hâkim kılmaz isek yaşanan bu krizin içerisinde hepimiz eriyip gideceğiz, kararan sadece dünyamız olmayacak; Allah korusun, ahiretlerimiz kararmış bir vaziyette Rabbimizin huzuruna varacağız.

Karekodu akıllı telefonunuzdan okutarak Muhammed Emin Yıldırım Hocamızın **Muhteşem Ahlak** derslerinin tamamını seyredebilirsiniz.

Öyleyse Ne Yapmalı?

✓ Öyleyse gün, yalnız karanlıktan şikâyet etme günü değil; aydınlık için bir mum yakma ve mumların sayıları çoğalsın diye gayret etme günüdür.

✓ Gün, yeniden hayatın her alanına dokunan, tıkanan yolları açan, nefessiz kalan damarlara nefes üfleyen nebevî sedayı işitip, ahlâkı Kur'ân davası Furkân olan o kutlu Nebî'den ahlâkı öğrenme günüdür.

✓ Gün, Ebû Bekir'den *sadakat*, Ömer'den *adalet*, Osman'dan *iffet*, Ali'den *cesaret*, Ebû Ubeyde'den *emanet*, Sa'd b. Ebî Vakkas'tan *hamiyet*, Hasan'dan *vahdet*, Hüseyin'den *şehadet*, Zeynep'ten *izzet*, Ümmü Gülsüm'den *dirayet*, Nesibe'den *muhabbet*, Mus'ab'tan *hicret*, Esmâ'dan *gayret* öğrenme günüdür.

✓ Gün, İslâm'a dair güzelliklerin, iyiliğin ve hayrın sadece sosyal medya mecralarında, arkadaş meclislerinde, akraba toplantılarında konuşup orada bırakma günü değildir.

✓ Gün, rivayet değil; rivayetle beraber riayet günüdür.

✓ Gün, tebliğden önce temsil etmenin günüdür.

✓ Gün, sözden önce amellerin konuşmaya başlaması gereken bir gündür. Yani söylemin değil, eylemin gücünün gösterilmesi gereken gündür.

✓ Gün, kimselere takılmadan şartlar ve ortam ne kadar zor olursa olsun ahlâklı olmanın ve ahlâklı kalmanın mücadelesinin verileceği gündür.

Rabbimizden niyazımız odur ki bu uğurda gayretlerimizi artırması ve yapılan tüm salih amelleri, hepimizin hasretini çektiği ahlâkın hayatlara hâkim kılınması adına bir hayra dönüşmesidir.

Çaba ve gayret bizden, netice ve mükâfat Rabbimizdendir.

Sözlerin sonu, sözlerin en güzeli olan Kur'ân'ın şu ilahî mesajıdır:

“Göklerde ve yeryüzünde ne varsa hepsi Allah’ındır. O kötülük edenleri, yaptıklarına karşılık cezalandırır ve iyilik edenlere ise yaptıklarından daha da iyi mükâfatlar verir.” (Necm-53/31) ■

insaniyetin
işareti
ahlak

1442
AHLAK
yolu

www.siyervakfi.org

www.siyertv.com

www.alemlererahmetfilm.com

www.siyerdergisi.com

www.siyerkitap.com

Siyer Vakfı Hicri 1442 Yılı'nı Ahlâk Yılı İlan Etti

Siyer Vakfı, yaşadığımız şu zamanlarda en çok eksikliğini yaşadığımız değerlerden biri olan ahlâkı yeniden gündemlerimize taşıma adına Hicri 1442 yılını 'Ahlâk Yılı' olarak ilan etti.

Bu yıl içerisinde Siyer Vakfı, her alanda bize örnek ve model olan kutlu Nebi'den ahlâkı öğrenme adına yapacağı çalışmalarla, bu alanda kendine düşen sorumluluğu yerine getirmeye gayret edecektir.

Ülkemizin ve dünyanın mücadele etmekte olduğu pandemi süreci nedeniyle geçtiğimiz senelerde yüz yüze yapılan programlar, bu yıl online olarak icra edilecek.

"İnsaniyetin İşareti Ahlâk" serlevhası altında yıl boyunca yapılacak olan çalışmalardan bazıları şöyle:

••• Sîret-i Enbiyâ

Geçen sene başlayan ve Hz. Âdem, Hz. İdris, Hz. Nûh, Hz. Hûd ve Hz. Salih'in (as) işlendiği Sîret-i Enbiyâ dersleri bu sene Hz. İbrahim'den başlayarak devam edecek. Sîret-i Enbiyâ dersleri her Cumartesi saat: 21.00'de Siyer Tv YouTube kanalından canlı olarak yayınlanacak, sonrasında da isteyenler dersleri takip edebilecekler...

••• Ahlâk Medresesi

Siyer Vakfı'nın, İslami İlimler sahasında daha köklü adımların atılmasına vesile olması maksadı ile başlattığı Samed Medresesi programı, Hicri 1442 yılının Ahlâk Yılı ilan edilmesi ile Ahlâk Medresesi olarak düzenlendi.

Geçtiğimiz senelerde kayıt alınarak ve yüz yüze yapılan Ahlâk Medresesi programları bu sene aynı ciddiyetle online kayıt ile talebe kabul edecek ve sene boyunca yapılacak programlar uzaktan eğitim usulü ile yalnızca kayıt yaptıranlara özel gerçekleştirilecek.

Ahlâk Medresesi kapsamında yapılacak programlar şöyle:

- Özellikle bugünün dünyasındaki meselelerin yoğun bir şekilde işleneceği Şerafettin Kalay'ın "Muameleat Fıkhi" programı
- Efendimizin (sas) dünyasından çok mühim meselelerin paylaşılacağı Muhammed Emin Yıldırım'ın "Nebvî Ahlak" programı
- Alanında uzman hocaların Ahlâk konusunda bilinmesi gereken en temel meselelere ışık tutacağı "Ahlâk Konuşmaları" programları
- Ahlâk ile alakalı 7 eserin okunup müzakere edileceği "Ahlâk Okumaları" programları

••• Gençlerle Ahlâk Üzerine

Muhammed Emin Yıldırım'ın Ahlâk Yılı'na mahsus gençlerle yapacağı yeni bir program... Her ay bir konunun ele alınacağı bu program, gençlerin soruları ile şekillenecek... Her ayın son Perşembe günü Siyer Tv YouTube kanalında canlı olarak yayınlanacak programda iman, ibadet, aile, iffet gibi çok önemli konular ele alınacak.

••• Hayata Dair

Cemil Nazlı'nın soruları, Muhammed Emin Yıldırım'ın cevapları ile her ay bir konunun ele alınacağı program, yine çok önemli ahlâki konuları gündem edecek... Program Siyer Tv YouTube kanalı üzerinden yayınlanacak.

••• İnsaniyetin İşareti Ahlâk

Muhammed Emin Yıldırım'ın, her hafta başta Sahâbe olmak üzere İslâm büyüklerinin hayatlarından örnek ve modelleri anlatacağı program 5-10 dakikalık kısa bölümler halinde her hafta Siyer Tv Youtube kanalında yayınlanacak.

••• Ahlâk Kahramanlarımız

Yaşadıkları, muhatap oldukları imtihanlar ve buna verdikleri ahlaki karşılıkları ile inanması, kavranması güç olan hayatların izleyenlerin istifade ve ibretlerine sunulacağı Ahlâk Kahramanları programı her ay farklı bir kahramanlık destanı ile Siyer Tv Youtube kanalında olacak...

••• Yaşayan Çınarlarımız

İlim, kültür ve sosyal hayatımızın yaşayan değerli şahsiyetleri, İslam ailemizin büyükleri ile yapılacak belgesel programlar, izleyenleri medeniyet mirasımızın varislerinin hayat sayfalarındaki meşakkat, gayret, azim, sorumluluk ve güzellikleri buluşturacak. Her ay önemli bir ismin misafir edileceği "Yaşayan Çınarlarımız" programı Siyer Tv Youtube kanalında yayınlanacak...

••• Hanımlara Özel

Hicri 1442 "Ahlâk Yılı" programları kapsamında Siyer Vakfı Hanımlar Komisyonu tarafından online olarak bir dizi canlı yayın konferanslar düzenlenecek.

Programlar kapsamında Prof. Dr. Nevzat Tarhan, Dr. Salih Selman, Bahadır Yenişehirlioğlu, Ramazan Kayan gibi önemli isimlerle hayatımızın her anında ve her alanında lazım olacak bazı kavramları konuşarak "Muhteşem Ahlâk" sahibi Resûlullah Efendimiz'in (sas) ayak izleri takip edilmeye gayret edilecek.

Siyer Yayınları tarafından hazırlıkları tamamlanarak yayımlanan Ahlâk temalı matbu eserler de ilgililerin istifadelerine sunulacak.

Ahlâk yılı ile ilgili tüm programların detaylarına www.siyervakfi.org internet sitesinde ulaşabilirsiniz.

Anlam Kayması/Kaydırılması Bağlamında Ahlâk

Atasoy Müftüoğlu

Avrupa’da, modern/kapitalist/seküler/liberal otorite ve meşruiyetin, dünya görüşünün ve bilgi biçiminin kuruluşu, kavramlaştırılması, kurumsallaştırılması, evrenselleştirilmesi, evrenselleştirilerek dokunulmaz kılınması, bu dokunulmazlığa dayanarak sömürgecilik yoluyla, sözünü ettiğimiz otorite ve meşruiyetin İslâm toplumlarına dayatılmasıyla birlikte, İslâm/din/ahlâk bütünüyle görelî hâle geldi, itibarsızlaştırıldı, değersizleştirildi, işlevsiz kılınarak kamusal alandan, siyasal alandan, hukukî alandan, ekonomik alandan dışlanarak bireysel alana sürgün edildi.

Bu süreçte birlikte İslâm toplumlarının/halklarının, kültürlerinin zihin dünyaları, kolonyalist irade ve dünya görüşü tarafından ele geçirilerek özellikle entelektüel anlamda Müslüman zihin mülksüzleştirildi. Batı merkezli düşünceye bağımlı hâle geldi, getirildi.

İslâm’ın, şeriatın, hukukun, ahlâkın bütünüyle görelî hâle gelmesiyle birlikte İslâm toplumları, halkaları, ülkeleri, kültürleri, siyasetleri, yüzeysel, biçimsel, soyut, sembolik, folklorik özgürlüklerin bağımsızlıklarının tahayyül ve inşaların sınırları içerisine hapsedildi. Hâlen bu sınırlar aşılabilmiş değildir, bu sınırların aşılabilmesi için herhangi bir İslâmî proje yoktur. Bu durum İslâm toplumlarının İslâmî dünya görüşünün ontolojik ve epistemolojik anlamda sürdürülen sürdürülmekte olan modern- seküler emperyalizm tarafından kuşatılarak etkisiz hâle getirilmeleriyle sonuçlandı. İslâm toplumlarında seküler liberal ahlâk kamusallaştırılırken ve siyasallaştırılırken İslâmî ahlâk bütünüyle bireyselleştirildi, özelleştirildi. Bu nedenledir ki bugün toplumlarımızda fuhşiyat ve münkerat ve modernliğin, modern dünya görüşünün, seküler ahlâkın himayesi ve güvencesi altında toplumsallaştırılır, sıradanlaştırılır ve içselleştirilirken tartışma ve sorgulama konusu olmaktan çıkarılıyor.

Bütün bunlar yaşanırken, İslâmî ahlâkın kamusal alana müdahalesi, kamusal yorumu engelleniyor, karikatürize ediliyor, terörize ediliyor, yadırganıyor.

İslâm şeriatı ahlâkî ve hukukî zeminde ifadesinde bulur, somutlaşır gerçek olur. Ahlâk ve hukuktan bağımsız bir dinî varoluşun hayatın mevcudiyetinden söz edilemez.

İslâm her şeyden önce ahlâkî bir kimlik olarak ortaya çıkar. İslâm ahlâkî bir hesaplaşmanın adıdır. İslâmî varoluş ahlâkî etki-belirleyicilik otorite ve itibarla somutlaşır. Her toplumda, her alanda her tür düşünüş çürüme,

yabancılaşma ahlâkın bittiği yerde başlar. Bütün bencillik ve narsizm duvarlarını aştığımızda ellerimiz ve gönüllerimiz buluştuğunda; seslerimizi, özlemlerimizi, acılarımızı, kaygılarımızı birbirimize duyurduğumuzda, paylaştığımızda ahlâkî bir alanda bulunuyoruz demektir. Her tür bencillik, ahlâkî alandan uzaklaştığımızı gösterir.

Yüzeysel/folklorik varoluşlar, yüzeysel/folklorik özgürlükler, yüzeysel/folklorik tahayyül ve inşalar sebebiyle, İslâm toplumları ve kültürleri, kendi dünya görüşlerini, kendi anlam/değer/ahlâk sistemlerini, kendi varoluş ve hayat tarzlarını, kendi ontolojik ve epistemolojik gerçekliklerini özgürleştirmek üzere, hiçbir sistematik çalışma yapmıyor, sistematik çalışmalar yapabilecek kadrolara sahip olamıyor, kendi gerçeklerini özgürleştirmek üzere hiçbir bedel ödemeyi göze alamıyor bu nedenle de kibirli-küstah ideolojik kesinliklerle yüzleşmiyor.

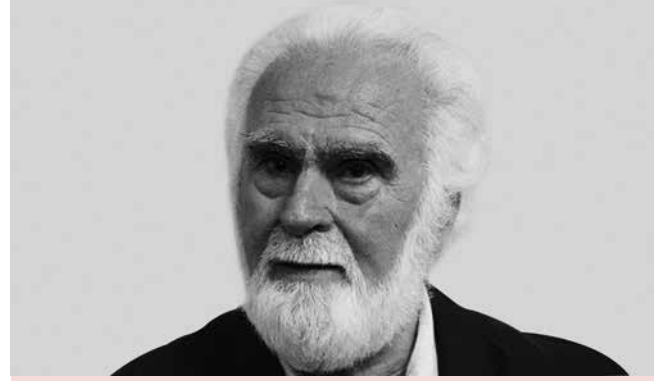
İslâm dünyası toplumları hamasetle, popülizm ve propaganda-menkıbe diliyle büyülendikleri ve bütünleştikleri için bu dille iftihar ettikleri için karşı karşıya bulundukları gerçek sorunların, hayatî sorunların, yapısal ve tarihsel sorunların kesinlikle farkında ve bilincinde değiller.

Bu nedenledir ki hamaset ve menkıbe dilinin hâkimiyeti sebebiyle İslâm ahlâkının-hukukunun kamusal alandan dışlanması işlevini, misyonunu yitirmesi kamusal tartışma konusu yapılamıyor. Toplumlarımızda yaşanan hamaset-popülizm menkıbe üretimi özgürlüğü sebebiyle bilinç özgürlüğünün ne anlama geldiğini bilmiyoruz. Yüzeysel varoluşlar, yüzeysel algılar, yüzeysel özgürlükler, yüzeysel tahayyül ve inşalar İslâmî derinliklere, bütünlüklere, niteliklere, bilgelikleri ve tarihsel gerçeklere nüfuz etmeyi imkânsız kılıyor.

Yüzeysel varoluşlar, yüzeysel özgürlüklerle yeni bir insanlığa hitap edilemiyor. Bu nedenledir ki Müslümanlar olarak yirmi birinci yüzyıla nasıl hitap edebileceğini bilmiyoruz, nasıl ilişki kurabileceğimizi bilmiyoruz.

İslâm bugün yalnızca bir uzmanlık konusu hâline getirildiği için ahlâk ve hukukun kamusal alandan/bilinçten nasıl uzaklaştırıldığını konuşmaya cesaret edemiyoruz.

Günümüzde İslâmî ilgi ve etkinlik içeriği, teknik bir ilgi

Atasoy Müftüoğlu

1942'de Trabzon, Çaykara'da doğdu. Ankara, Polatlı'da ilkokula başladı, Cebeci Ortaokulundan mezun oldu. Ankara, Atatürk Lisesinde başlayan lise öğrenimini değişik illerdeki liselerde tamamladı. Bir süre vekil öğretmenlik yaptı. 1966 yılında ailesiyle birlikte Eskişehir'e taşındı. 1971 yılında Eskişehir'de Deneme adlı bir edebiyat dergisi yayınladı.

Büyük Doğu, Yeni İstiklal dergilerinde ve Yeni İstanbul gazetesinde çeşitli aralıklarla yazılar yazdı. 1969'dan itibaren zaman zaman Edebiyat dergisinde, 1976'dan itibaren de Maveria dergisinde yazdı. 1980'de Yeni Devir gazetesinde daha sonraları da Selam gazetesinde köşe yazıları yazdı. 1980'den itibaren İngiltere, İran, Pakistan, Hindistan, Almanya, İsviçre ve Fransa'da çeşitli uluslararası konferans, seminer, sohbet ve etkinliklere katıldı. Çalışmalarına hâlen Eskişehir'deki evinde devam etmekte, sık sık yurt içi ve yurt dışında düzenlenen toplantı, seminer ve konferanslara katılıp konuşmalar yapmaktadır.

ve etkinliğe dönüştürülmüştür. Bu nedenledir ki İslâmî anlam ve ilkeler bulanıklaşıyor, belirsizleşiyor. İslâm bir varoluş ve yaşayış tarzı olmaktan çıkarılarak profesyonel bir çalışma biçimine/alanına, okuma/ yazma/konuşma biçiminde bir tekniğe dönüştürülüyor.

İslâmî ahlâk; yeryüzünde İslâmî duruşun/tarzın/tavırın, eğilimin/farkındalığın/ sorumluluğun, etkinliğin/bilincin adıdır. Edilgen/pasif/sessiz/kayıtsız kalmanın değil. "Dövene elsiz gerek, sövene dilsiz gerek." yaklaşımı olamaz.

İslâmî dünya görüşünün ahlâk/anlam/değer sisteminin ancak folklorik/sembolik/ yüzeysel/biçimsel anlamda temsil-tecrübe edilebildiği bir toplumda, İslâmî

gerçek özgürlüklerden İslâmî bütünü/bütünlüğü içerisine alan özgürlüklerden söz edilmiyor, edilemiyor. İslâmî özgürlüklerin yeniden hayata,

kamusal alana, etkin bir şekilde dönebilmesi için modern-seküler dünya görüşünün, otorite ve meşruiyetin mutlâkiyetçi mahiyeti ile, entelektüel/kültürel/felsefi anlamda hesaplaşmak; İslâmî, ahlâkî, hukukî otorite ve meşrutiyyetin yeniden hayata ve tarihe dönüşünü mümkün kılabilecek, çok yönlü, çok boyutlu, çok kapsayıcı çalışmalar yapmak gerekir. Bu tür çalışmalar sözde İslâmcıların(!) vb. yapabileceği çalışmalar değildir.

Gerçek, etkin, üretken, sahici İslâmî varoluşlar, ahlâkî derinlik ve bütünlükle mümkün olabilir. Seküler-liberal bir ahlâktan da söz edilemeyeceği gibi, yerli-milli bir ahlâktan da söz edilemez. Hangi toplumda olursa olsun, niteliksel yoğunluklar, değişim-dönüşüm, ahlâkî kaygılarla/sorumluluklarla ve yoğunluklarla mümkün olabilir. Ahlâkî yoğunluklar için, ahlâkî meşrutiyyete ihtiyaç olduğu açıktır. Günümüz toplumları bugün ahlâkî alanları boşaltıyor, çıkar alanlarını dolduruyor.

Yeni bir insan ve gelecek, yeni bir bilinçle gelebilir.

Yeni bir bilinç, İslâm'ın günümüzdeki konumunu, gerçek konumunu çözümlemeyi başardığımızda ortaya çıkabilir. Ahlâkî özgürlüğümüzü, ahlâkî bilincimizi ve sorumluluğumuzu kaybetmemiş olsaydık bugün hepimiz çok içtenlikli bir şekilde, kamusal alanda bütün İslâmî iyilikleri öneriyor, çoğaltıyor, fuhşiyât ve münkerâtı önlemeye çalışıyor olacaktık.

Dünyada, Müslümanların ahlâkî alana, adalet alanına yabancılaşmaları kadar utanç verici yüz kızartıcı bir gelişme olmadığını bilmek/anlamak gerekir. ■

“İslâmî özgürlüklerin yeniden hayata, kamusal alana, etkin bir şekilde dönebilmesi için modern-seküler dünya görüşünün, otorite ve meşruiyetin mutlâkiyetçi mahiyeti ile, entelektüel/kültürel/felsefi anlamda hesaplaşmak; İslâmî, ahlâkî, hukukî otorite ve meşrutiyyetin yeniden hayata ve tarihe dönüşünü mümkün kılabilecek, çok yönlü, çok boyutlu, çok kapsayıcı çalışmalar yapmak gerekir. Bu tür çalışmalar sözde İslâmcıların(!) vb. yapabileceği çalışmalar değildir.”

”O Allah ki ümmîlere kendi içlerinden, onlara ayetlerini okuyacak, onları her türlü günah kirlerinden temizleyip arındıracak, onlara kitabı ve hikmeti öğretecek bir peygamber göndermiştir. Oysa onlar, daha önce apaçık bir şaşkınlık ve sapıklık içindeydiler.

Cuma, 62/2

EN GÜZEL ÖRNEĞİN EN GÜZEL ÖRNEKLERİ

SAHÂBE İKLİMİ

1

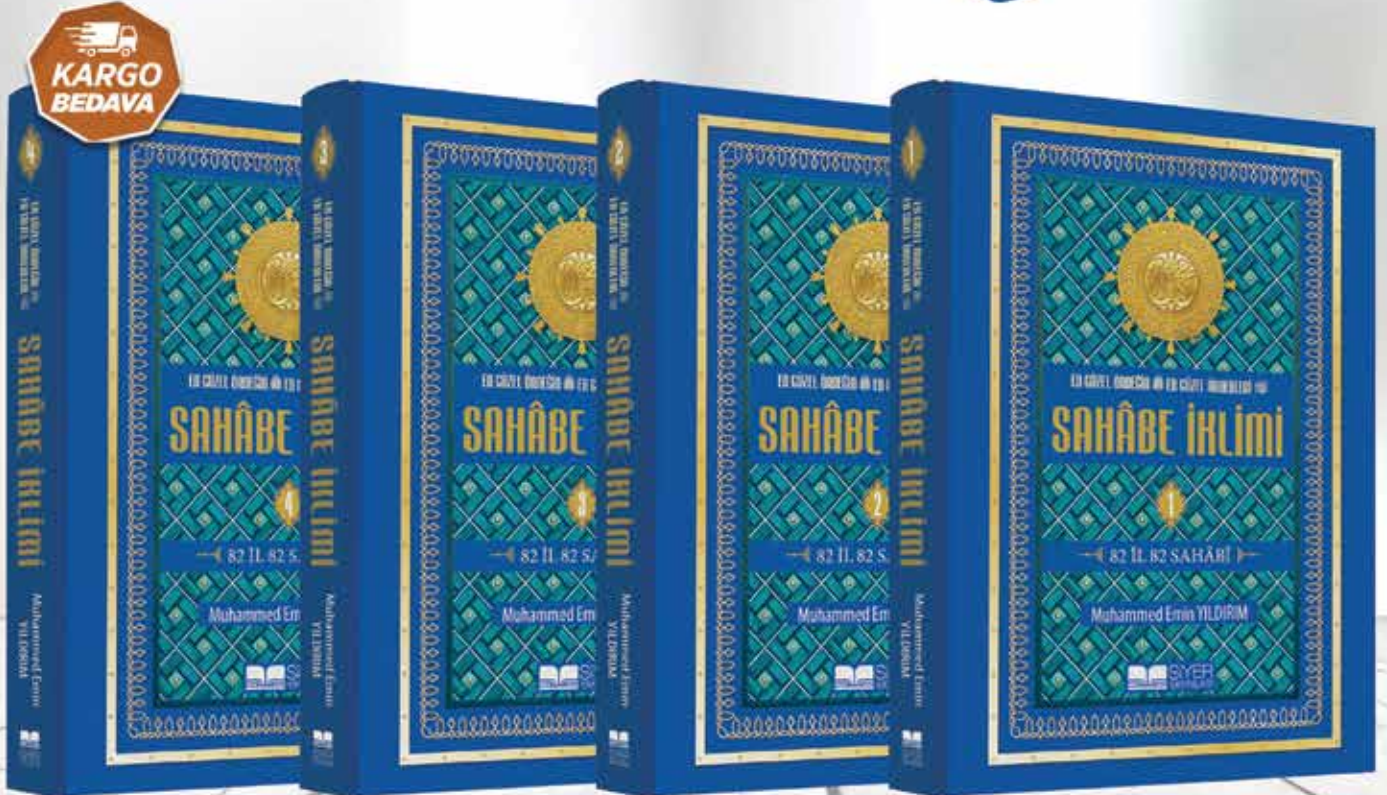
2

3

4

SİPARİŞ İÇİN

www.siyerkitap.com

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu

**“Dindar olmayan bir kimse de
ahlâklı olabilir ama
gerçek bir dindar
ahlâklı olmak zorundadır.”**

Diyanet İşleri Eski Başkanı, halen 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi (KURAMER)'in müdürü, fıkıh alanındaki çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. Ali Bardakoğlu hocamız ile insanlığın en önemli değeri belki de insanîyetin anahtar kavramlarından biri olan "ahlâk" üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik. Hasbihal tadında gerçekleşen bu söyleşide, özellikle son yıllarda ülkemizde çeşitli düzeylerde oldukça hararetli tartışmalara konu olan "dindarlık ve ahlâk" ilişkisini ele aldık. Bu arada meselenin tarihsel köklerini daha iyi kavramamıza yardımcı olacak teknik bir konu olan "fıkıh-ahlâk" ilişkisi üzerine de uzun uzun konuştuk. Bardakoğlu hocamız, her bir paragrafı başlı başına bir ders mahiyetinde olan oldukça ufuk açıcı değerlendirmelerde bulundu.

■ **Muhterem hocam, malum olduğu üzere bazı kavramları tanımlamak oldukça güçtür. Sanırım bu çerçevede "Ahlâk" ilk başlarda yer alır. Bu bağlamda "Ahlâk"a bir tanım alanı çizmeye çalışırsak, nasıl bir yol izlemeliyiz. Kısaca Ahlâk Nedir? Mahiyeti ve çerçevesini nasıl çizebiliriz, tanımlayabiliriz?**

Din veya insan hakkında konuşmaya başladığımızda sözün dönüp dolaşıp ahlâka gelmesi kaçınılmazdır. Günlük hayatta da ahlâkı her vesileyle gündeme getiririz ve ahlâk eksenli yargılama ve değerlendirmeleri sıkça yaparız. Ne var ki bu kadar yaygın ve geniş kullanım alanı bulunan ahlâkın tanımı zor olduğu gibi bakış açılarına göre değişiklik gösterir; bu yüzden ahlâkın tanımı belli bir izafilik taşır.

İslâm düşüncesinin önemli simalarından Gazzâlî ahlâkı "İnsan da yerleşmiş bulunan bir meleke olup bir fikrî zorlamaya gerek olmaksızın o meleke sayesinde davranışlar kolayca ortaya çıkar." şeklinde tanımlar. İslâm ahlâkçılarının tanımında, ahlâkın dışı akseden bir görünümden ziyade 'kişinin iç dünyasındaki manevî kabiliyetler' olduğu ve 'ahlâkî davranışların bir baskı ve zorlama olmaksızın kendiliğinden ve istikrarlı biçimde ortaya çıktığı' vurguları dikkat çeker. Bu da ahlâkın insanda bir meleke ve hâl oluşu demektir. Böyle bir ahlâk anlayışı şüphesiz, Kur'ân-ı Kerîm'in takvâ, samimiyet, iç/dış tutarlılık konusundaki ısrarıyla yakından ilgilidir ve Peygamber Efendimizin (sas), "Ameller (in değeri) niyetlere göredir." (Buhârî, "Bed'u'l-vahy", 1), "Amellerin en hayırlısı az da olsa devamlı olamıdır." (Buhârî, "İmân", 32), "Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar." (Müslim, "Birr", 34) gibi beyanlarının verdiği mesajı yansıtır. Bu sebeple İslâm alimlerinin ahlâk anlayışları İslâm dinini insan davranışlarıyla ilgili genel değerlendirmesiyle tutarlılık içindedir.

Temel ahlâkî değer ve edemler nelerdir diye sorarsanız, farklı kültürler farklı listeler verse de *adalet, cesaret, itidal, hikmet, iffet, hilm, tevazu, doğruluk, cömertlik, fedakârlık, içtenlik, sabır* gibi erdemler ve

Ali Bardakoğlu

1974 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nü, 1975 yılında da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1982 yılında İslam Hukuku Anabilim dalında doktor oldu ve Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde İslam Hukuku yardımcı doçentliğine atandı. 1986 yılında doçent oldu. 1994 yılında profesör oldu. 28 Mayıs 2003 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı görevine atandı ve 2010'a kadar bu görevini sürdürdü. Halen İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi (KURAMER)'in müdürlük görevini yürütmektedir.

Yayınlanmış çalışmalarından bazıları şunlardır:

Religion and Society: New Perspectives from Turkey, Ankara, 2006

21. Yüzyıl Türkiye'sinde Din ve Diyanet, I-II, Ankara 2010

İslam Işığında Müslümanlığımızla Yüzleşme, Kuramer Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2020

İslam'ı Doğru Anlıyor muyuz, Kuramer Yayınları, 2. baskı, İstanbul 2019

değerler üzerinde geniş bir mutabakat vardır. Bunların bir kısmı iradenin nitelikleri iken bir kısmı da akılla ilgilidir. Gazzâlî gibi muhafazakâr ve mutasavvıf âlimler de dâhil olmak üzere birçok âlim ve düşünürün, kadim Yunan felsefesinden gelen **dört temel erdemi (hikmet, iffet, şecaat, adâlet) ve ‘altın orta’ (her fazilet iki aşırılığın ortasıdır)** anlayışını benimsemeleri ve bunun ahlâk kitaplarında gelenekleşmesi dikkat çekicidir.

İslâm uleması ahlâkî erdemleri felsefî, teorik ve pratik yönüyle işlemiş, temel faziletlere dair çeşitli sıralamalar vermiş, aralarında derecelendirmeler yapmış, neticede bugüne çok zengin bir birikim intikal etmiştir. Evrensel ahlâk dendiğinde bu ve benzeri literatürde sayılan değerler verilir. Ancak bunlar arasında da kültürlerle, bölge ve zaman dilimlerine göre öne çıkan ve geri planda kalanlar olabilir. Öte yandan üst ahlâkî erdem ve değerlerin davranışlara yansıma şekillerinde de görecelik ve farklılaşma hep olagelmıştır. Bunun kültür değişimleri başta olmak üzere birçok âmili vardır ve İslâm dini bu farklılaşmayı en aza indirmeye çalışmış, pratik ahlâka çeşitli örnekler vererek bireysel, ailevî ve sosyal ahlâk telakkisinde Müslümanlar arasında belli bir ortak payda oluşturmaya çalışmıştır.

Ahlâkî tanımlamaya çalışırken büyük erdemler ve evrensel ahlâk normları olarak sayılanların ancak zıtlarıyla fark edilebileceğini, bu değerlerin zıtlarında yer alan kötülükleri dengelemek/frenlemek için öne çıkarıldığını da gözden uzak tutmamak gerekir. Kur’ân’ın özgür irade ile yaratılan insanın dünya macerasını iyi-kötü, sulh-fesad, takvâ-fücûr ikilemi üzerine oturarak açıklamasını burada özellikle hatırlamak gerekir.

■ Ahlâk ve Din ilişkisini nasıl bir yerde görüyorsunuz? Ahlâkın kaynağı din midir? Dinî referansları olmayan bir ahlâktan söz edilebilir mi?

Öncelikle belirtelim ki ahlâk, tıpkı insandaki din duygusu gibi insanın yaratılış/fitrattan getirdiği aslî bir durumdur. Kur’ân yaratılıştan itibaren insanın özüne hem takva hem de fücûr duygusunun/imkanının yerleştirildiğini haber verir. Peygamberler tebliğlerinde insanın yaratılıştan taşıdığı ahlâkî değerleri sürekli hatırlatmış, toplumun ortak sağduyusuna (maruf) vurgu yapmış ve insanların fitrî erdemlerini öne çıkarmaya çalışmıştır.

İslâm alimleri de dini, özünü koruması, yaratılış çizgisinden sapmaması için insana yapılan bir ilâhî yardım (inâyet) olarak nitelendirmiştir. Bunun için de biz dini, bireyi baştan alıp son noktaya ulaştıran anahtar teslimi bir kurtuluş değil insana doğru yolu gösterme (hidâyet) ve ona dünyanın engebeli yolculuğunda yardımcı olma (inâyet) şeklinde açıklarız. Gerisini insan kendi özgür iradesiyle üstlenecektir.

XI. yüzyılın tanınmış din alimlerinden Ragıb el-İsfahânî’nin ifadesiyle, “Allah insanlara iki elçi (resûl) gönderdi; birinci elçi akıl, ikincisi de peygamberlerdir.” Allah insanı temiz bir fitratla/özle yaratarak dünyaya gönderdi. Bu fitrat akıl, vicdan, merhamet, düşünme, hayâ, adâlet ve hakkâniyet gibi insanı, insan yapan kabiliyet ve değerleri ihtiva ediyordu. Yüce Yaratan ayrıca rahmet ve şefkatinin tecellisi olarak insanlığa değişik aralıklarla peygamberler gönderdi, dünya hayatımıza dair muradını içeren vahyini gönderdi ve bizlere bu hayatta rehberlik etti. Böylece insan bu dünyada düşünerek doğruyu yanlıştan ayırsın, yaratana tanınsın, edeb ve ahlâkî, hakkı ve hukuku gözetsin ve mutlu bir hayat sürsün istedi. Kur’ân’da “Biz insanı en güzel şekilde yarattık” (et-Tîn, 95/4) denilir. Kur’ân’da zikir, tezkire, ahd, misak gibi kelimelerle insanın derin köklerine ve fitrata sıkça atıflar yapılır. İslâm alimleri de dini, özünü koruması, yaratılış çizgisinden sapmaması için insana yapılan bir ilâhî yardım (inâyet) olarak nitelendirmiştir. Bunun için de biz dini, bireyi baştan alıp son noktaya ulaştıran anahtar teslimi bir kurtuluş değil insana doğru yolu gösterme (hidâyet) ve ona dünyanın engebeli yolculuğunda yardımcı olma

(inâyet) şeklinde açıklarız. Gerisini insan kendi özgür iradesiyle üstlenecektir.

Allah, insanoğluna düşünme ve irade özgürlüğü vermiş, dünyada insanın hayatın çeşitli engebelerine, kendi iç dünyasından veya çevreden gelen çeşitli baskılara karşı özgürce mücadele vererek kendi yolunu çizmesini ve yaptıklarının sorumluluğunu üstlenmesini istemiştir ki sınavı başardığında da bir değeri olsun. Kur’ân’da insan dünya ve ahiret hayatı hakkında yeterince bilgilendirilmiş, özgür iradesine atıfta bulunarak, dünya hayatında tercihini iyi ve doğrudan yana yaparsa sonunda/ahirette kârlı, değilse zararlı çıkacağı uyarısı yapılmıştır.

Peygamberler insanoğlunun fitrî yaratılışını ve özelliklerini korumak, aslî değerlerini hatırlatmak üzere gelmişlerdir. Resûl-i Ekrem’in (sas) “*İnsanlık, ilk günden beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettikleri bir söz bilir: Şayet utanmıyorsan, dilediğini yap.*” (Buhârî, “Edeb”, 78) buyurması, dinin insanoğluna özündeki ahlâkî hasletleri hatırlatarak, onu özüne döndürmeye çalışarak davete başladığını haber vermektedir.

Allah’ın insanoğluna birbirini destekleyen iki elçi göndermesi sebebiyledir ki akıl ve vahiy, bilim ve din, din ve üst ahlâkî değerler birbiriyle çelişmez; aksine birlikte insanoğlunu yaratılış çizgisinde onurlu bir varlık olarak ayakta tutmayı hedefler. Ahlâk da fitrat ile dinin ortak paydalarından biridir. Aşağıdaki iki âyeti bu gözle okuduğumuzda fitrat, din, akıl, marifet, vicdan ve ahlâkî değerlerin bir tarafta, irade zayıflığı ve bilgisizlikten doğan ahlâkî/nefsî zayıflıkların diğer tarafta yer aldığını, insanın bu gelgitler arasında maceralı bir hayat serüveni yaşadığını anlarız.

“*İnsanın benliğine/kişiliğine (nefse) de yemin olsun ki, Allah onu (yaratılış amacına uygun) şekillendirdi ve ona (hem) fücûr/taşkınlık meyli ve (hem de) takvâ/yaratana karşı sorumluluk bilincini (bir arada) verdi. Her kim benliğini arındırırsa kurtuluşa erer, onu (kötülüklerle) bırakır/gömer ise kesin zararda olur.*” (eş-Şems, 91/7-8)

“*O halde sen her şeyden uzaklaşarak yüzünü (asıl) dine, Allah insanlar hangi fitrat üzere yaratmışsa ona çevir. Allah’ın yaratışında bir değişiklik olmaz. İşte doğru din budur ama insanların çoğu (bunu) bilmezler.*” (er-Rûm, 30/30)

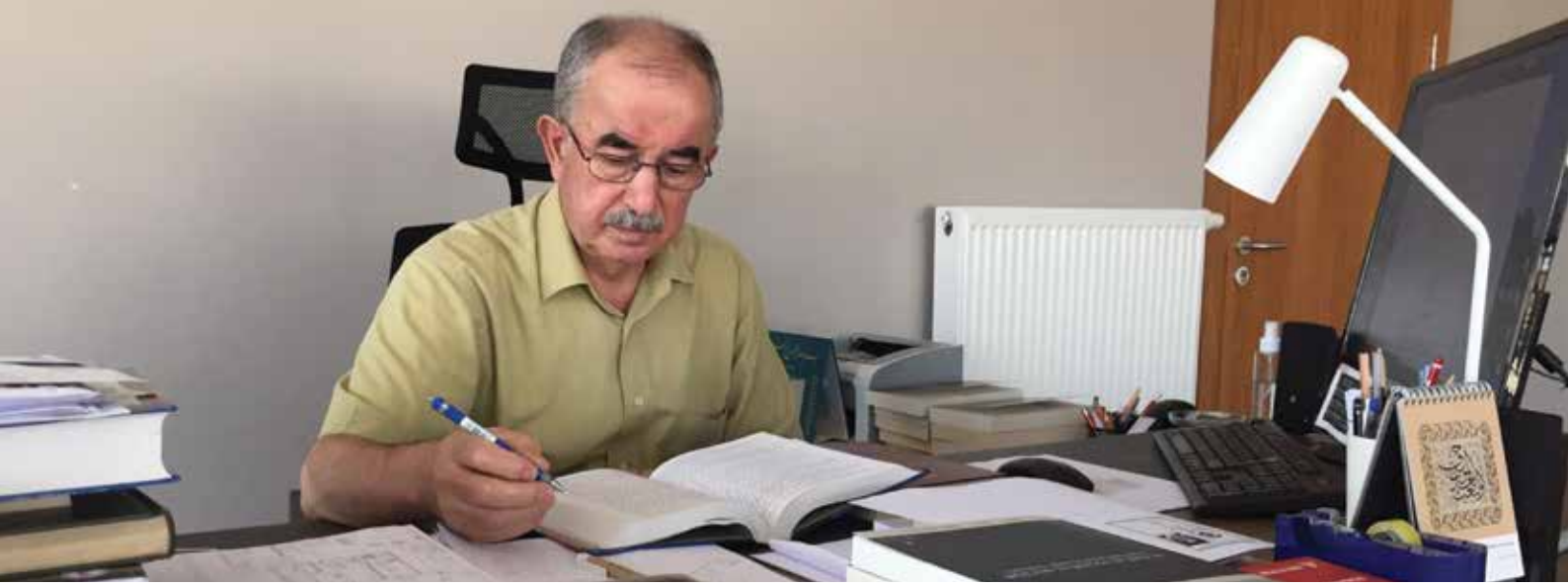
Ahlâk, ilk inen âyetlerden itibaren İslâm’ın ana konularından biri olmuş ve bu önemini hep korumuştur.

İslâm, muhataplarının *ahlâkî akıllarına/vicdanlarına* hitap ederek, onlardaki mürüvveti, temel insanî ve ahlâkî hasletleri harekete geçirerek söze başlamış, iman-ibadet ve ahlâk arasında kopmaz bağlar kurarak erdemli bir toplum inşasına yönelmiş ve bunu başarmıştır.

Vahyin nüzûl ortamının olumsuzluklarından birincisi putperestlik ise ikincisi insan ilişkilerine hâkim olan acımasızlık, zulüm/haksızlık, gücün egemenliği idi. Bu sebeple ilk inen âyetlerde tevhid inancı ısrarlı biçimde işlendi, varlık ve yaratılış anlatıldı, ahiret hayatı hatırlatıldı, adalet ve merhamet konusu çeşitli örnekler üzerinden sıkça vurgulandı. Bütün bu âyetler tek yaratıcı ve ahiret inancını zihinlere yerleştirirken aynı zamanda genel ahlâkî ilkeleri vurgulayarak ahlâkî duyarlılığı da pekiştirmiş oluyordu.

Kur’ân bu tutumunu, son nazil olan âyetlere kadar hiç değiştirmede. Öyle ki Kur’ân’da geçmiş dönem kavim ve peygamberlerin hayatı anlatılırken, müşrikler ve diğer din mensupları eleştirilirken veya Müslümanlara öğüt verilirken her vesileyle ahlâkî erdemlere sıkça atıflar yapıldı, erdemsizlikler kınandı. Peygamberimizin ahlâkî ilkeler ve öğütler içeren hadisleri de ayrı bir literatür oluşturacak kadar fazladır. Bunda şaşılacak bir durum yoktur. Çünkü İslâm, muhataplarının *ahlâkî akıllarına/vicdanlarına* hitap ederek, onlardaki mürüvveti, temel insanî ve ahlâkî hasletleri harekete geçirerek söze başlamış, iman-ibadet ve ahlâk arasında kopmaz bağlar kurarak erdemli bir toplum inşasına yönelmiş ve bunu başarmıştır.

İslâm davetinin toplumun ma’şerî vicdanında derin yankı yapmasının bir diğer önemli sebebi Hz. Peygam-

ber'in (sas) ahlâkî kişiliğidir. Mesela, Peygamberimiz ilk vahyi aldığı anda heyecan ve telaşla eşi Hz. Hatice'nin yanına gider. Hz. Hatice ise gayet sakin ve onun gibi yüksek ahlâkî meziyetlere sahip bir kimsenin bu ağır görevi başaracağından emindir ve Peygamberimize şöyle der: *"Hayır! Allaha yemin ederim ki Allah hiçbir zaman seni utandırmaz. Çünkü sen akrabayı gözetirsin, muhtaç olanların bakımını üstlenirsin, aç ve açıkta olanları koruyup kollarsın, misafire ikram edersin, musibete maruz kalanlara yardım edersin."* (Buhârî, "Bed'u'l-vahy", 1). Kur'an'ın ahlâkî erdemlere sürekli vurgu yapması ile Resûl-i Ekrem'in hayat boyu gösterdiği ahlâkî çizgisi birbirini tamamlamış oldu. Zaten O, *"Ben sadece güzel ahlâka tamamlamak için gönderildim."* (Ahmed b. Hanbel, II, 381) buyurarak da bunu hep ifade etti.

İslâm dininin ahlâk vurgusu özellikle Medîne döneminde yoğunluk kazanacak olan dinin ameli/normatif hükümlerinin içselleştirilmesini de kolaylaştırmış oldu. Âyetlerde öne çıkan ahlâkî erdemler ve ilkeler, eş zamanlı veya daha sonra gelen yasaklamaların, yaptırımların ve davranış kurallarının hem zeminini oluşturdu hem de temel amaçlarını göstermiş oldu. Diğer bir anlatımla zaten toplumla diyalektik ilişki içinde peyderpey inen muamelât ahkâmı aynı zamanda bu ahlâkî ilke ve hedeflerin somut olaylara uygulanış örneklerini teşkil etmiş oldu. Bu sebeple sadece dinin ilk kaynaklarındaki kuralları değil, sonraki dönemde onun etrafında oluşan normatif fikhî da bu çerçevede anlamak gerekir. Sonuç

itibariyle İslâm dini ile ahlâkî değerler arasında çok sıkı bir bağ bulunduğu çok açıktır ve ahlâk, gerek bireye gerekse topluma yönelik olsun İslâm mesajının özünde asli bir öge olarak hep vardır.

■ Peki, o zaman ahlâkın kaynağının din olduğu söylenebilir mi?

Bu sorunuza önemli görüyorum. Bunun için önce "ahlâkın kaynağı" bağlamında din-ahlâk ilişkisine bir nebze temas etmek yerinde olacaktır. Dinin ahlâkî besleyen ve destekleyen en temel kaynak olduğu görüşü yanlış değildir. Ancak ahlâkın yegâne kaynağının din olduğu tezi ahlâk ve hukuk düşüncesinde genel kabul görmez. Elbette her din, nazarî ve amelî ahlâkın değerlerini doğrudan veya dolaylı biçimde kapsıyor olsa da dindar olmayı ahlâklı olmanın ön şartı görmek isabetli değildir. Gerçek dindarın ise ahlâklı olmak gibi bir yükümlülüğü vardır.

Öyle anlaşıyor ki burada dinlerin genel ahlâk normlarının uygulaması mahiyetindeki kurumsal ve normatif yönü ile dinin gözettiği genel yarar ve amaçları (masâlih ve makâsîd) birbirinden ayrı tutmamız, din-ahlâk ilişkisini bu ayrım içinde ele almamız gerekiyor. Normatif yönüyle dinlerden ve felsefî öğretilerden bağımsız olarak üst ahlâkî normlardan ve değerlerden söz etmek veya "evrensel ahlâk", "insanlığın ortak değerleri" te-

“Bir insanın ahlâklî olabilmesi için dindar olması şarttır.” denmesi hem teoride hem de pratik hayatta karşılığı olmayan, biraz da dindarlık duygusunun sevk ettiği, çok da iyi düşünülmemiş bir ifadedir. Böyle bir tezin savunulamayacağı da açıktır. Ama *“Gerçek bir dindar ahlâklî olmak zorundadır.”* tezini var gücümüzle savunmalıyız.

zini savunmak yanlış değildir ve böyle bir ayırım dinleri devre dışı bırakma anlamına gelmez. Çünkü din sadece davranışlarımızı belirleyen kurallardan ibaret değildir.

Dinin sadece kurumsal ve normatif tarafına odaklanıp onun Yüce Yaratıcı, insan ve evren anlayışını ve bu iki tarafın birbiriyle ilişkisini ihmal ettiğimizde din-ahlâk ilişkisini ya da bütünlüğünü doğru anlayamayız. Hristiyanlığın Kilise’nin siyasal otoritesi içinde eridiği, Müslüman toplumlarda siyasî iktidarların veya belli bir zümrenin dinî veya kutsal otorite olarak görüldüğü veya dinden sadece belli davranış kalıplarının anlaşıldığı bir ortamda din-ahlâk ilişkisindeki bütünlüğün kaybolması beklenen bir şeydir. Böyle bir durumda dindarlıkla ahlâk arasında yaşanacak kopukluğu doğrudan dinle değil bu ve benzeri süreçlerle ilişkilendirilmek gerekir. Yine de Müslümanlığın bu açıdan Hristiyanlıkla olan farkı, ahlâkın üzerine inşa edilebileceği derin ve köklü bir insan, varlık ve evren anlayışına sahip olmasıdır.

Son tahlilde dinî öğretinin gözetmiş olduğu genel yarar ve amaçlar ile üst ahlâkî normlar arasındaki farklılık yok denecek kadar azdır. Ayrıca, dinden bağımsız olarak var olabildiği söylenen ahlâkî değerler ile bunların değer olduğunu fark etmemizi sağlayan temel kötülükler/olumsuzluklar, neticede insanoğlunun yaratılış ve hayat serüveni içinde açığa çıkan görüntülerdir. Bunun için de “ahlâk normlarının kaynağı dindir” diyen dinî teoloji ve felsefe ile karşı görüşte olan düşünürlerin söylediklerini bir noktada buluşturmak mümkündür.

Kur’ân’da insanın özüne yaratılışta hem fücûr hem de takvâ imkânının/kabiliyetinin yerleştirildiğinin söylenmesi ve fitrata dair diğer âyetler bu konuyu anlamada fevkalâde önemli bir ipucunu vermektedir.

■ **Din-ahlâk ilişkisini kurarken “Dindar olmayan bir kimse de ahlâklî olabilir ama gerçek bir dindar ahlâklî olmak zorundadır.” dediniz. Bunu biraz açar mısınız?**

“Bir insanın ahlâklî olabilmesi için dindar olması şarttır.” denmesi hem teoride hem de pratik hayatta karşılığı olmayan, biraz da dindarlık duygusunun sevk ettiği, çok da iyi düşünülmemiş bir ifadedir. Böyle bir tezin savunulamayacağı da açıktır. Ama *“Gerçek bir dindar ahlâklî olmak zorundadır.”* tezini var gücümüzle savunmalıyız. Niye mi?

Peygamberimiz Muhammed Mustafa (sas), Hz. Adem’le (as) başlayan peygamberler binasının tamamlayıcı sonu, ilahî vahyin son tebliğcisidir. Peygamberimiz alemlere rahmet olarak ve güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilmiştir. Peygamber Efendimiz’in (sas) en önemli vasıflarından biri de onun güvenilir olmasıydı. Mekkeliler İslâm öncesi dönemde de onu hep *Muhammedü’l-Emîn* olarak bildiler ve tanıdılar. İslâm döneminde müşrikler onun davetine karşı çıktılar, amansız bir mücadele verdiler ama ona “güvenilmez ve doğru söylemez” demediler. “O güvenilir bir kimsedir, doğru

söyler, ‘şu dağın arkasında bir ordu var’ dese, inanırız. Ama getirdiği akîde, getirdiği din bizim kurulu düzenimizi bozuyor, ticaretimizi öldürüyor. Kardeşlik çağrısı yaparak bizim sınıf ve kabile egemenliğine dayalı itibarımızı yok ediyor. O bütün insanları eşit tutuyor, biz hürleri köleyle eşit yapıyor; biz zenginleri fakirle eşit yapıyor. Onun için bu yeni daveti kabul edemeyiz.” dediler. Birçok itirazda bulundular ama Peygamber Efendimiz’in (sas) güvenilir olmasına, kişilik ve ahlâkına bir söz edemediler. Çünkü Peygamber Efendimiz’in (sas) hayatında eğrisi hiç olmadı, yalanı olmadı; ok gibi bir çizgisi oldu.

İslâm-emân-îmân-emniyet arasında kopmaz bir bağ vardır. Peygamberimiz Müslümanı “*Elinden ve dilinden insanların güvende olduğu kimse*” olarak tanımlamaktadır (Buhârî, “İmân” 4-5; Müslim, “İmân”, 64-65). Verilen sözde durmamayı, emanete/güvene hıyanet etmeyi münafıklığın göstergelerinden saymıştır (Buhârî, “Şehadât”, 28; Müslim, “İmân”, 107, 109). İdeal bir İslâm toplumu özlemini dile getirirken kullandığı ölçüt “*Bir kadının tek başına ve güven içinde Yemen’den/San’a’dan Şam’a gidebilmesi*” dir (Buhârî, “Menâkıb”, 25).

Dinin özünde samimiyet, davranışların gösteriş ve çıkar için değil içtenlikle ve inanarak yapılması ilkesi vardır. Şekil ve erkân ancak böyle bir derinliğe sahipse değerlidir. Amelî ahlâk da üst (nazarî) ahlâk normlarının, vicdanî erdemlerin düşünce, söz ve davranışlarla somutlaşmış hâli, yani hayata yansımaları olarak tanımlanır. İki taraf arasındaki tutarlılığa samimiyet demektedir.

Kur’ân-ı Kerîm ve hadisler bu vurgularla doludur:

“*Gerçek erdemlilik (birr), yüzünüzü doğruya veya batıya çevirmeniz değildir. Ama gerçek erdem sahibi, Allah’a, ahiret gününe, vahye ve peygamberlere inanan, servetini –kendisi için ne kadar kıymetli olsa da– akrabasına, yetimlere, ihtiyaç sahiplerine, yolculara, yardım isteyenlere ve insanları kölelikten kurtarmaya harcayan; namazında devamlı ve dikkatli olan ve zekat yükümlülüğünü ifa eden kişidir; ve söz verdiklerinde sözlerini tutan, felaket, zorluk ve sıkıntı anlarında sabredenlerdir. İşte onlardır sadakatlerini gösterenler ve işte onlardır takva bilincinde olanlar.*” (el-Bakara, 2/177).

“*İhsan, Allah’ı görür gibi ona bağlılık göstermen/boyun eğmendir. Çünkü, sen onu görmüyor olsan da O seni görmektedir.*” (Buhârî, “Tefsîr”, “Lokmân” 2).

“*İyilik, gönli huzura kavuşturan ve içe sinen şeydir; kötülük ise insanlar sana fetva verseler de gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir.*” (Dârimî, “Buyû”, 2).

“*Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.*” (Müslim, “Birr”, 34).

Sadece bu âyet ve hadisler değil, Kur’ân ve Sünnet’te geçmiş toplulukların hikâyesi aktarılırken, Ehl-i Kitâb’ın bazı davranışları kınanırken, Müslümanlarla ilgili normatif düzenleme getirilirken de temel amaçlardan birisi ahlâkiliği yerleştirmektir. Bu ise ahlâklı, güvenilir, tek başına olduğunda da Allah’ın gözetiminde olduğu bilincini (ihsân) koruyan, elinden ve dilinden kimse zarar görmeyeceği, kendisine yapılmasını istemediği şeyi başkasına yapmayı revâ görmeyen Müslüman şahsiyetini inşa demektir.

■ **“Ahlâkın fıkıh kuralları arasında buharlaşması” ifadesini kullanıyorsanız bir yazınızda. Burada biraz ahlâk-fıkıh çatışması mı var, yoksa farklı bir düzlemde mi ele alınmakta mesele?**

Bu sorunuza cevap verirken önce İslâm ile Müslümanlık arasındaki, sonra da İslâm ile fıkıh arasındaki farkı ya da ilişkiyi belirlememiz gerekiyor. İslâm, Allah’ın gönderdiği dinin adı, Müslümanlık da bizim bu dini anlama ve uygulama tarzımızdır. Müslümanlık, Kur’ân ve Sünnet’in getirdiklerinin şu veya bu zaman diliminde veya bölgede Müslümanlar tarafından hayata aktarılma ve yaşanma biçimini ifade eder. Daha açık bir ifadeyle, İslâm’ın tarihinde Orta Asya’dan Kuzey Afrika ve Endülüs’e, Yemen ve Hindistan’dan Kafkasya ve Balkanlara kadar uzanan geniş İslâm coğrafyasında birbirinden hayli farklı anlayışlar, yorumlar, mezhep ve meşrepler ortaya çıktı. Buna biz “İslâm’ın tarihsel tecrübesi” ya da “Müslümanlık” diyoruz.

Bugün yaşadığımız Müslümanlığın, dinin asıllarına göre bazı sapmaları ve yanlışları olabilir, bu doğal hatta kaçınılmaz da bir durumdur. Üstelik bu yargı dün için de bugün için de geçerlidir. Kur’ân ve Sünnet’in Müslümanlar arasında kıyamete kadar var olması demek, Müslümanların hayatlarını Kur’ân ve Sünnet ışığında devamlı kontrolden geçirilip içine düştüğü yanlış ve sapmaları o sayede düzeltilme imkânına sahip olmaları

... fıkıh, dinin asıllarından beslenmekte oluşu sebebiyle sözünü ettiğimiz özüne-sözüne güvenilir, ahlâklı Müslüman şahsiyetini oluşturma; bu oluşuma zarar verecek etkileri en aza indirme kaygısını taşımak zorundadır.

rı demektir. Müslümanların her zaman bu yüzleşmeyi yapmaları boyunlarının borcudur. Diğer bir anlatımla kaynağından arı duru şekilde çıkan su, kapımızın önüne geldiğinde kirlenmiş ise, bize düşen onu kirli kılan arızî durumları gidermek olmalıdır.

Fıkha gelince, İslâmî ilimlerden bireysel ve sosyal hayatla içiçe olan ve onun içinde gelişen fıkıh, bir Müslümanın Kur'ân ve Sünnet'le uyum içinde ve İslâm'ın ana dairesi içinde kalarak yaşamasına rehberlik eden, ibadet hayatından bireysel ve toplumsal ilişkilerine kadar dinin Müslümanlardan ne istediğine dair bilgiler sunan genel bir çerçevedir. Fıkıhın verdiği bilgiler arasında dinin asılları olan Kur'ân ve Sünnet'ten gelen dinî bilgiler bulunduğu gibi bu bilgiler üzerine inşa edilmiş kişisel yorumlar, kültürel öğeler ve toplumun ortak aklının ürünü sonuçlar da vardır. Tabî ki fıkıhta bizim hayatımızın amelî yönünü, davranışlarımızı düzenlemeyi amaçlayan normatif yön çok baskındır. Bu ilim dalı, Kur'ân ve Sünnet'in Müslümanlar olarak aile hayatımıza, yiye içtiklerimize, ibadetlerimize, sosyal ilişkilerimize dair koyduğu prensip ve kuralları anlamaya ve bunlar üzerinde yorum yapmaya başlamakla ortaya çıkmış ve giderek daha kapsamlı hâle gelmiştir. Fıkıh ilminde ve müdevvenâtında, Müslümanların yaşadığı hayatın normatif kalıplarda resmedilmesini de mevcudun eleştirisini ve hayat tarzını dinin amaçlarına uygun bir çizgiye çekme çabasını da birlikte bulursunuz.

İslâm toplumlarının tarihsel tecrübesi içinde şekillenerek gelişen fıkıh bir yandan Müslümanların amelî hayatını kuralcı/nesnel bir yaklaşımla resmetmekte ve bunda da toplumda hukuk, istikrar ve güvenliği koruma kaygısı öne çıkmaktadır. Bu kaygı yerindedir ve her toplumun huzur ve güvenlik içinde yaşama ihtiyacı ön-

celikli bir zarurettir. Fıkıh da buna hizmet etmiştir. Ama diğer yönden fıkıh, dinin asıllarından beslenmekte oluşu sebebiyle sözünü ettiğimiz özüne-sözüne güvenilir, ahlâklı Müslüman şahsiyetini oluşturma; bu oluşuma zarar verecek etkileri en aza indirme kaygısını taşımak zorundadır. Tarihsel süreçte, özellikle de oluşum döneminde fıkıhın her iki amacı ve kaygıyı yeterince önemsediyini rahatlıkla söyleyebiliyoruz. Daha sonraları fıkıhta birinci yöne daha bir ağırlık verilerek dengeyin aynı ölçüde devam ettirilememiş olduğu da bir vaki'dir. Ancak bu vaki'yi Müslüman/dindar ahlâkının sarsıntıya uğramasının tek başına müessir bir sebebi olarak görmek ve sorumluluğu fıkha yıkmak da hakkaniyetli olmaz. Bu tür gelişmeleri -fıkıhın toplumla diyalektik ilişkisi sebebiyle- daha çok bir yansıma olarak görmek veya buna yol açan diğer amillerle bütünlük içinde değerlendirmek gerekir.

“Fıkıh kuralları arasında ahlâkın buharlaşması” meselesine gelince, konu hayli derindir ve çok boyutludur.

Öncelikle belirtelim: İslâm dininin inşa ettiği bir dünya görüşü ve medeniyet havzasında ortaya çıkan, bunun için de İslâm dininin ana kaynaklarıyla kopmaz bir bağ içinde gelişen fıkıhın İslâm ahlâkı ile iç içe olması tabîî, beklenen hatta kaçınılmaz bir durumdur. Çünkü fıkıh kurallarının bir temel gayesi de İslâm ahlâkının temel değer ve erdemlerini somutlaştırarak Müslüman toplumlarda uygulamaya taşımaktır. Her ne kadar fıkha dışardan bakanlar fıkıhın bu işlevini, “birey ve toplum hayatını her yönüyle ve dinden kaynaklanan değişmez kurallarla kuşatma” şeklinde anlama ve tanıma eğiliminde olsalar da bu doğru değildir. Aksine fıkıh, “İslâm dininin asıllarına aykırı düşmeme koşulu ile içinde geliştiği toplumun hayatını ve kültürünü kurallara yansıtma” şeklinde anlamamız gerekir. Böyle olunca da

fıkhta kurallar elbette önemli olacaktır. Bu şaşılabilecek bir durum değildir; hatta kurallı yaşama, kanunilik ve hukukun üstünlüğü için gereklidir de.

Ancak, tarihsel süreçte fıkının kurallarının belli sebepler sonucu daha baskın ve belirleyici hâle gelip ahlâkın bu kurallar arasında geri plana düştüğü, etki gücünü yitirdiği de inkâr edilemez. Burada sorun, dinî kökleri de olan bir hukuk sisteminde (fıkıh) kuralların bulunmasında değil elbette. Sorun, bu kuralların dinin temel ahlâkî değer ve kaygılarını gölgeleyecek derecede ileri çıkarılması ve önce alınmasındadır. Sorun kuralcılıkla hukukun gözettiği diğer “olması gerekenler” arasında dengenin kural lehine bozulması, şeklin içerik ve amaçtan daha önemli hâle gelmesidir.

İşte burada, “ahlâkın buharlaşması” tabiriyle anlatmak istediğimiz, ahlâkın kurallar arasında zayıflaması, tâlî bir konuma düşüp önemsizleşmesi, bazen de gözden uzaklaşıp unutulması meselesidir. Fıkının alt konuları arasında ahlâkın az veya çok izlerini bulmak her zaman mümkün olduğundan burada “ahlâkın yok oluşu, kayboluşu” anlamında bir ifadenin kullanılması isabetli olmaz. Öte yandan fıkıh-ahlâk ilişkisini ele alırken on dört asırlık fıkıh tarihini ilgilendiren bu konuda genelleme yapmak ve kesin ifadeler yapmak da doğru değildir. Bu konuda daha net bir kanaate sahip olabilmek için dönemleri, bölgeleri, mezhep literatürlerini bu gözle ayrı ayrı incelemenin gerektiğini, ilmen yapılması gerekenin bu olduğunu da burada belirtmek gerekir. Ancak hem sorunuza cevap verme hem de bu yönde yapılacak çalışmaları teşvik etme veya belli alanlarda derinlemesine araştırma yapılması ihtiyacını dile getirme babında, burada kuralcılık-ahlâkîlik dengesi açısından fıkıh tarihinden belli noktalara maddeler halinde sıralayarak dikkat çekmek isterim.

1. Hukuktan veya fıkıhtan söz ediyorsak elbette kurallar önemlidir ama o kuralların korumak istediği ahlâkî değerler daha önemlidir. Bu fıkıh için de diğer hukuk sistemleri için de böyledir. Hatta Batı tarzı pozitif hukukun genel ahlâkî korumak gibi bir kaygısının olmadığı, fıkının ise klasik yapısıyla bile olsa ahlâkî değerleri daima koruduğu ve koruyacağı’ şeklinde özetlenebilir iddia varsayımından da öte önyargıdan ibarettir. İzlenen yöntemler ve kullanılan ölçütler arasında farklılık bulunsan bile, her toplumda hukukun öncelikli görevi o toplumun

düzen, güven ve istikrar içinde yaşamasını, hukukî işlemlerin açıklık, dürüstlük ve güven içinde gerçekleşmesini sağlamak, bunun gereği olarak da genel ahlâkî korumak, ahlâka aykırılık içeren işlem ve davranışları önlemektir. Kaldı ki toplumda ahlâkî değerlerin yerleşmesi sadece hukuk kurallarının değil, başta din, eğitim, aile, medya, siyaset olmak üzere birçok kesim ve sürecin ortak ödevidir.

2. Kurallar arasında ahlâkın buharlaşmasından söz ederken araç olan kural ile onun korumak istediği amacı yani geniş anlamıyla ahlâkî karşı karşıya getirmemeliyiz. Burada sorun hukuk/fıkıhta birtakım normatif düzenlemelerin olması, kuralların bulunması değildir elbet. Sorun bu kurallarının arasında da ahlâkın varlığını sürdürebilmesi, şekilcilik ve kuralperestlik içinde ahlâkî değerlerin buharlaşmasının önlenmesidir. Yani aracın öne çıkıp amacın gölgede kalmasıdır.

3. Fıkının diğer hukuk sistemlerine göre öne çıkan bir özelliği İslâm dininin (Kur’ân ve Sünnet’in) getirdiği dinî-ahlâkî ilkelerle sosyal hayatın canlı şahidi normatif hükümler arasında bir denge kurabilmiş, çok kökleşmiş bazı adet ve uygulamalara ahlâkîlik adına karşı çıkmış olmasıdır. Fıkıh ilk yüzyıllarda böyle bir uyum içinde gelişti. Bunun için dinle iç içe olan ahlâk, aynı şekilde fıkının mayasında da mevcut olmuştur, hatta olmak zorundadır. Fıkının dinî kökleri ve içinde geliştiği İslâm toplumunun ortak değerleri fıkının ahlâkla iç içe olmasını zorunlu kılmıştır. Fıkının belki de en çarpıcı özelliği budur. Öte yandan fıkıh öğretisi, içinde geliştiği toplumun kültür ve değer yargılarıyla uyum içinde çözümler üretmesi sebebiyle zorunlu olarak adalet, hakkaniyet, fedakârlık, hak ve hukuka saygı, merhamet, paylaşma gibi erdemlerin o dönemdeki algılanma biçimlerini, yani üst ahlâkî normların göreceli olarak o günkü şartlar içinde olabildiğince iyi örneklerini içermek durumundadır. Fıkıh literatürünün, soyut ilkeler ve yaklaşımlar sergileyen bir ahlâk kitabından farkı buradadır. Fıkıh İslâm’ın değil Müslüman toplumların hukuku şeklinde tanımlamamızın sebebi budur. Gazzâlî de *İhyâ*’da fıkıhî dünya ilmi, dünyevî yararlarla ilgilenen bir ilim olarak tanımlar. Böyle olunca klasik fıkıh kitaplarının bize sunduğu malzemeyi üst ahlâk

normlarının değişmez ve tek örneği olarak görmek de bugüne göre değerlendirip yargılamak da doğru olmaz. Onları kendi adresinde ve tarihi içinde anlamaya çalışmak gerekir. İlmî dürüstlük bunu gerektirir. Konuya böyle yaklaştığımızda, geçmişte şu veya bu dönemde benimsenen bir kuralın -aksine bir delil bulunmadığı sürece- kendi bağlamı içinde uygun ve olabildiğince âdil ve ahlâkî bir tutum olduğunu kabul etmek mümkün olur. Bu kabulleniş, hiçbir zaman aynı yerindeliğin ve ahlâkiliğin yeni dönemlerde de aynı şekilde devam ediyor olacağını peşinen kabul anlamına gelmez.

4. Esasen hukuk kuralları gibi normatif fıkıh da kamu alanında ve ikili ilişkilerde geniş anlamıyla ahlâkiliği korumaya matuf tedbirlerdir. Kurallar araç, üst ahlâk normları ve erdemler, toplumun ortak değerleri ise amaçtır. Dinî kökleri olan fıkıhta bu daha belirgin olmalıdır. Ne var ki zaman içinde fıkıhın kuralcı yönü iyice baskın hâle gelmiş, normatif fıkıhçılık (teknisyenlik) egemen olmuş, bu kuralların her zaman dinin ve ahlâkın genel amaçlarını gerçekleştirdiği varsayılarak bilindik yola devam edilmiştir. Hayatın akışına paralel olarak yaşanan kültür değişmelerinden sonra geçmiş dönemlerde üst bir ahlâkî normu, bir insanî değeri gerçekleştiren bir kuralın yeni dönemde bunu sağlayamaz hale gelmesi mümkündür. Madem kurallar araç, öyleyse amaçla araç arasındaki uyum zayıflayınca kadim dönemde amaca götüren kuralların yeni dönemde bunu ne ölçüde gerçekleştirdiğinin sorgulanması, kuralın amaç haline getirilmemesi gerekliyordu.
5. Fıkıhın en temel alanlarından biri olan ibadetler literatürde ayrıntılı biçimde işlenmiştir. Ancak zamanla ibadetler fıkıhında, mezhep görüşünü müdafaa, ilmihal ve fetva istikrarını temin, fıkıh eğitimi gibi amaçların etkisiyle, ayrıntılı ve yoğun kurallar ağır basmış, ibadetlerin şekli yönü öne çıkmış, ibadetin niçin yapıyor oluşu daha tâlî bir konuma gerilemiştir. Bu gelişme Gazzâlî'nin *İhyâ*'da yönelttiği tarzda eleştirilerek, tasavvuf çevrelerinin zâhir-bâtin ayrımı yaparak fıkha yüklenmelerine kapı araladığı gibi ibadetlerin mahiyetini, hedeflediği temel amaçları da gölgede bırakmıştır.

6. Klasik fıkıh doktrinde ibadetlerin yanı sıra ahvâl-i şahsiye hukuku, ikili hukukî ilişkiler boyutuyla muamelât hukuku ve temel suçlarla ilgili ceza hukuku da ayrıntılı biçimde gelişmiştir. Kuralcı ve şekilci yaklaşımın belki de en çok sirayet ettiği alan ukûbât (suç ve ceza), nikah ve talak da dâhil muamelât hukuku olmuştur. İslâm'ın geniş bir coğrafyaya yayıldığı bir dönemde fıkıh mezheplerine göre kadı tayinleri, başkadılık (*kâdhulkudât*) müessesesi ve mezhep doktrini içinde oluşan "metin" geleneği, mezhep müctehitlerinin farklı görüşlerinden hangisinin fetva ve uygulamada esas olduğunu belirlemeye matuf "*miŧtâ bih*" ve "*esahh*" gibi nitelendirmeler sonuç itibarıyla uygulama birliğini, daha yerinde bir ifade ile hukuk güvenlik ve istikrarını sağlamada fevkalade önemli roller üstlendi. Bu önemli yararın bedeli ise, fıkıhın giderek kurallar yığına dönüşmesi, alt kuralların amacı ve dayanağı olan üst değer ve normların zamanla fıkıhın kuralları arasına sıkışıp kalması oldu.
7. Teşekkül esnasında ve sonraki dönemde fıkıh mezhepleri arasında cereyan eden yarış, çekişme, cedel ve münazara aslında mezhep içi doktrini canlı tutan ve besleyen, fakihlerin hukuk mantığını güçlendiren en önemli kaynaklardan biriydi. Ama bu faaliyetin genel hukuk düşüncesi açısından bir körelmeye yol açtığını da söylemek zorundayız. Cedelci ortam fukahânın kendi tezlerini detaylandırması ve delillendirmesi, mezhep doktriniyi işleyip geliştirmesi anlamına geldiği gibi kendi tarafını ve görüşlerini tahkim edip keskinleştirmesi, savunulan görüşlerin yeni bir bakış açısıyla yeniden müzakere kapısını kapatması gibi bir riski de içerir. Bu süreçte mezhep müctehitlerinin münferit meselelerdeki görüşlerinin bir yandan Kur'ân ve hadislerdeki dayanakları üzerinde çalışılırken diğer yandan bu görüşlerin ircâ edilebileceği belli kurallar üzerinde yoğunlaşıldı ve sonuçta mezhep ve müctehitler bu deliller ve kurallar üzerinden savunuldu. Böyle bir ortamda artık mezhebin bir görüşünü hukukun dayanması gereken üst değer ve normlar açısından ele alıp konuyu bir de bu açıdan müzakere etme fırsatı bulunamadı.
8. Fıkıh doktrini özel hukuk alanında bireyler arası ilişkilerin ayrıntısına çokça yer ayırarak gelişirken kamusal alanda genel ahlâk ilkeleri yönüyle orta-

ya çıkan boşlukların üzerinde durmayı ihmal etti veya buna imkân bulamadı. Klasik fıkıhta kamusal alanın hayli gevşek bırakıldığı veya mevcut durumun literatüre aktarılmasıyla yetinildiği yönündeki değerlendirmeler haksız değildir. Tabir yerindeyse, ibadetler fıkında ve özel hukuk alanında iğne ucu kadar boşluk bırakılmamaya çalışılırken kamusal alanda gedikler büyüdü. Kamusal alanda genel ahlâk vurgusu sadece genel dinî öğütler içinde yer almış, hatta onların içinde erimiş oldu. Bunun için de muhatabı belli olmayan bu öğütler bir kamu ahlâkı bilinci oluşturmaya yetmedi. Halbuki Peygamber Efendimiz'in (sas) kamu ahlâkı ve kamu görevlilerinin ahlâkı/hukûki sorumluluğuna dair hadisleri, uygulamaları, ilk dört halifenin bu konudaki titizliği devam ettirilebilseydi, bir kamu hukuku bilinci yerleşmiş ve bugünlere kadar gelmiş olurdu.

9. Klasik fıkıhta kamu hukuku ve kamusal ahlâk, fiilî durumu yansıtan ve onun üzerinde küçük iyileştirme öğütleriyle yetinen bir tarzda yer alır. Bu durum fıkın gelişim döneminde siyasi iktidar-ulemâ ilişkisiyle de bağlantılıdır. Şöyle ki: Tarih ve hadis kaynaklarında kamu yönetiminde ümmetle istişareye değer veren nebevî sünnetten, ilk halifelerin kamu işlerinde hesap verir olmasından bolca örnekler vardır. Emevîlerle saltanata geçişten sonra bu örnekler sadece ilgili literatürde bir bilgi olarak yer almış, kamu hukuku alanında fiilî durum esas kabul edilip onun üzerinden temenniler dile getirilmiştir. Emevîlerden sonra genelde ilim, özelde fıkıh hep sivil inisiyatifle ve sivil muhitlerde gelişmiş, devlet bürokrasisi ile ulemâ arasında ciddi bir kopukluk hatta zıtlıklaşma yaşanmıştır.

10. Râşid halifeler kendilerine Allah'ın halifesi denmesine karşı çıkıp "*halîfetu rasûlillah*" (Peygamber'in halifesi) veya "*emîru'l-mü'minîn*" (müminlerin emîri) denmesini istemişken Emevîlerden itibaren "*halîfe*" veya "*halîfetullah*" (Allah'ın halifesi) unvanı kullanılmaya başlanmış, Abbâsî halifeleri bunun yanı sıra "*zıllullah fi'l-ard*" (Allah'ın yeryüzündeki gölgesi) unvanını da taşımaya başlamışlardır. İslâm âlimlerinin tasvip etmediğini bildiğimiz bu tabirler diğer İslâm devletlerinde de belli ölçüde devam etmiştir. Muhtemelen Pers kaynaklı "*zıllullah/zıllullah fi'l-*

ard" (Allah'ın yeryüzündeki gölgesi) düşüncesi veya daha yerli gözüken "*velâyet-i âmmé*" kavramının, hatta "*halîfe*" unvanının taşıdığı imaların sonuçta siyasi otoriteyi adeta kutsallaştırdığı ve hesap sorulamaz konumunu perçinlediği söylenebilir. Emevîler devrindeki gelişmelerin ardından Abbâsîler devrinde halife mutlak bir hükümdar, halifelik de verasete dayalı bir hükümdarlık şeklinde devam etmiş, veliahtlık müessesesi de pratikte halifeliği Abbâsî ailesinin elinde tutabilmek gayesiyle muhafaza edilmiştir. Bu unvanların da desteğiyle halifenin kudret ve kuvvetinin kaynağı ilâhî bir temele dayandırılmıştır.

11. Ulema-siyasî iktidar ilişkisindeki dengesizlik ve devlet adamlarının dinî konularda taraftar ve baskıcı tutumu dinî düşüncede kalıcı iz bırakmıştır. Mesela, Emevî iktidarlarına daha mesafeli duran ulemânın Abbâsîler zamanında iktidarla daha yakın temas içinde olması ve devlet ricalinin icraatları karşısındaki edilgen konumları sadece şahıslarını ilgilendiren özel bir tercih olmanın ötesine geçip dinî literatür ve kültürü de kalıcı bir biçimde etkilemiştir. Nitekim literatürde öteden beri sultanın/halifenin çevresinde bulunan ulemâ için dile getirilen "*mezleka-i akdâm*" (ayakların kaydığı yer) veya "*âteş-i sûzan*" (yakıcı ateş) uyarıları bu dönem ulemâsı hakkında belli ölçüde haklı çıkmıştır. Gerçek Mûtezile'nin etkisi altında Abbâsî iktidarının "*halku'l-Kur'ân*" (Kur'ân'ın yaratılmışlığı) görüşü üzerinden yürüttüğü Mûtezile mihnesi (zulüm, baskı ve yıldırma politikası), gerekse ehl-i hadisin etkin olmasıyla ikinci aşamada başlatılan karşı mihne, yani Ehl-i hadis mihnesi bu tespitin haksız olmadığının açık iki örneğidir. Sonuç olarak anılan dönemde ulemanın devlet ricaliyle içli dışlı oluşu ya da devletin din yorumuna katılmayanlar aleyhinde izlenen baskı ve takibat, ana gövdesi Abbâsîler döneminde oluşan klasik fıkıh doktrininin kamusal ahlâka ilgisinin azlığıyla doğrudan ilişkilidir.

12. Devlet yönetiminin/hilafetin aklen mi şer'an mı vacip olduğu tartışması esasen sivil, beşerî, rasyo-nel ve kendini yenileyebilme kabiliyeti bulunan bir yönetim ve yönetici fikriyatının oluşması için çok iyi bir fırsat olabilirdi. Ancak baskın çoğunluğun "şer'an vaciptir" diye kestirip atması, her ne ka-

dar daha farklı bir bağlamda dile getirilmiş olsa da sonuçta böyle bir düşünce ikliminin teşekkülüne fırsat vermedi. Bu da kamusal ahlâk alanındaki düşünceyi şekillendiren bir başka nokta olmuştur. *Ahkâm-ı sultaniye, siyasetnâme ve nasihat-ı mülûk* literatürü bu gözle okunduğunda bu eserlerin çağdaş ulemânın zannettiği gibi ‘olması gereken İslâmî siyaset teorisi’ni değil, fiili durumu resmettiği görülür. Kamusal ahlâk açısından da o günün cari kültürünü yansıtır.

13. Ahlâk zamanla yalnızlaştı, bireysel tercihlere, âdâb ve müstehaplara dönüştü. Kültürümüzde formel kurallar ‘farz’, bu kuralların ahlâkî özü ve hedefi ise ‘fazilet’ veya ‘mendûb bir tutum’ görüldü. Faziletler de genelde bir artı değer/ihtiyarî unsur olarak nâfileler grubunda yer aldı. Tarihî süreçte İslâm toplumlarında fetihler, göç hareketleri, nüfus artışı ve kalabalık şehirler, merkezî iktidarın gücünün zayıflaması, ekonomik büyüme gibi gelişmelere paralel olarak geleneksel ahlâk düşüncesi üzerinde revizyonların yapılp sosyal ahlâk, görev ahlâkî gibi temaların işlenmesi, ahlâk düşüncesinin bireysel erdemler çerçevesinin dışına çıkıp sosyal ve kamusal alanda aslî bir yer edinmesi gerektiği halde bunun başarıldığını söylememiz hayli zordur.

14. İslâm ahlâk ve irfanının, tasavvufun sahiplenmesinin ardından, tarikat örgütlenmeleri tarafından temsil edilmeye başlandığı iddiası veya öyle bir algının oluşması, üzerinde hayli konuşulması gereken bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Aşırı güç ve gösteriş içinde hayli dünyevî bir iktidara dönüşen Emevî-Abbâsî saltanatı ve binlerce insanın hayatına mal olan iktidar mücadeleleri toplumun ma‘serî vicdanında ciddi tahribata yol açtı. Bu da tasavvuf düşüncesinde dünyevî olana mesafe koyup manevî-derûnî dindarlık ve huzur iklimi arayışını hızlandırdı. Fukahâ iktidarla yakınlaştıkça, fık- hın şekilci ve kuralcı yönü ağır bastıkça dinî hayatın özünü kaybedeceğini düşünenler çoğaldı ve onlar da zühd ve takvâyı öne çıkarıp bireysel dindarlığı güzelleştirme hedefine yöneldiler. Bütün bunlar tarihin akışı içinde anlaşılabilir gelişmelerdir. Ancak tarikat öğretilerinin İslâm ahlâk ve âdâbını, sadece bireysel dindarlık ve zühd çerçevesinde ele almış

olmasıyla sorun çözülmüş olmadı, aksine bu sefer ahlâk normlarının asıl etkisinin beklendiği birçok alan âdeta sahipsiz kaldı.

15. İhsan ahlâkî yitirildi. İslâm’ın ilk yıllarında Cibrîl, Hz. Peygamber’e (sas) geldi ve sahabenin yanında Peygamber Efendimizle sorulu cevaplı bir müzakerede bulundu. Burada amaç Müslümanlara İslâm’ı anlamamızın omurgasını teşkil eden üç temel kavramı öğretmekti. Bunlar da imân, İslâm ve ihsandır. İmân, Allah’a inanmadır. İslâm, Allah’ın emir ve yasaklarına uymadır. İhsan ise her an Allah’ın lütfu ve murakabesi altında olduğumuzu bilerek o bilinçle yaşamaktır. İhsan, ahlâkın ve dindarlığın kemalidir. Müslümanlar dindarlıklarında hikmeti, ahlâkî ve ihsanı yitirdiler. İhsan “hüsün”den yani güzellikten gelir. İslâm düşüncesindeki iyi-kötü, güzel-çirkin (hüsün-kubuh) ayrımı da bu konuyla ilgilidir. Yani her an Allah’ın denetiminde, gözetiminde, O’nun rahmeti altında, O’nun lütuf ve inayeti altında yaşadığımızın bilincini kaybediyorsak dindarlığımız artık sığlaştı demektir. Dinî ilimlerden de dindarlığımızdan da ahlâk buharlaştı; artık lüks bir özentî, etik kurallar yığıcı, ötemizde, hayli uzağımızda bir öğretî gibi durmaya başladı.

Peki yaşanan bu süreçlerin sonucu ne oldu? Bu ve benzeri gelişmelerin sonucu olarak fıkıhta dinin asılları olan âyet ve hadisleri literal (lafzî) okuma ve zahiri anlamıyla anlama ağır bastı ve Hanefî mezhebinin öne çıkarmaya çalıştığı ‘rey fıkıhı’, Malikilerin geliştirdiği ‘maslaha ve makâsîd düşüncesi’ geri plana itildi. Dinî düşünce metne kilitlendi ve metinle yalnızlaştı. Literalizmin/zâhiriliğin bir sonucu olarak şekilcilik egemen oldu ve şekilcilik geniş halk kitleleri nezdinde “kolay ve kestirme yoldan dindarlık” tarzında bir din anlayışını besledi. Geçmiş ulemanın görüşlerini olduğu gibi bugüne aktarmakla toplumu din hakkında bilgilendirdiğimiz zannedildi, nakille yetinildi; onların bu görüşlerinin arka planı ve bağlamı araştırılmadı. Dinî düşünce tarihe kilitlendi ve tarihle yalnızlaştı.

Dinî düşünce ve yorumlarda dinin hüküm koyarken gözettiği amaçlar (makâsîd) ve ortak yararlar (mesâlih) göz ardı edildi, hikmet ve maksat hükmün kendisiyle aynileştirildi. Kur’ân ve Sünnet’in maruf ve münkere, hüsün ve kubuha sayısız defa vurgu yapmasının üzerinde hiç durmadık ve bu kavramların karşılıklarını/

Dinde otorite Allah ve Resûlü iken çeşitli sebeplerle ortaya çıkan dinî otoriteler ve kutsallıklar davranışlardaki yanlış ve çirkinlikleri onarıcı değil, önemsizleştirici bir rol ifa etmeye başladı.

örneklerini hep tarihte aradık. Fıkıhı geliştirmek ve ona dinamizm kazandırmak yerine sorunları fetvalarla, hiyel yoluyla aşmaya çalıştık. Neticede fetva ve hiyel kültürü fıkha egemen olup onu yönlendirdi, fıkıhın yerine geçerek hayatı onlar şekillendirdi.

Cihat, Allah rızası, tövbe, tevekkül gibi öteden beri önemli ve olumlu roller icra etmiş kavramlar dine de ahlâka da kamu vicdanına da sığmayan işleri meşrulaştırmak için kullanılmaya, yani suiistimal edilmeye başlandı. Modern dönemde Müslümanlar hangisi kendisine avantaj sağlıyorsa ona, bazen mevcut hukuka bazen fıkha yaslanarak kendileri için çifte meşruiyet ürettiler ve çifte kişilik sahibi oldukları için de güvenilir olmaktan uzaklaştılar. Dinde otorite Allah ve Resûlü iken çeşitli sebeplerle ortaya çıkan dinî otoriteler ve kutsallıklar davranışlardaki yanlış ve çirkinlikleri onarıcı değil, önemsizleştirici bir rol ifa etmeye başladı. Şiddet ve nefret dili, tekfirci bir söylem İslâm kardeşliği kavramını unutturdu ve Müslümanlar arasında fitne ateşini körükledi. Bunları sayıp dökerek karamsar bir tablo çizmek istemiyorum. Ama içinde bulunduğumuz durumu göremezsek hiçbir konuyu çözemeyiz. Ne yazık ki bugün bu ve benzeri acı gerçeklerle yüz yüzeyiz. Bu konuların her birini derinlemesine, enine boyuna konuşup tartışmalıyız. Ona buna kabahat bulmadan önce durum tespiti yapmak, sonra da çıkış yollarını arayıp bulmak zorundayız.

■ **Fıkıh kuralları arasında ahlâkın buharlaşma tehlikesinden veya vakıasından söz ediyorsu-**

nuz. Konunun daha iyi anlaşılması için fıkıhtan buna örnekler verir misiniz?

Biraz önce söylediğim teorik çerçevenin ve özetlediğim tarihsel sürecin bugün birçok canlı örneğiyle karşı karşıyayız. Sözü uzatmadan kısa kısa bazı sorular sorarak buna temas edeyim.

- Bugün İslâmî bankacılık/katılım bankacılığı adı altında yapılan kredi işlemlerini sadece murabaha, sukuk, teverruk, bey bi'l-vefâ, hîle-i şeriyye gibi adlandırmalarla veya yollarla meşrulaştırdığımızda sorunu çözmüş olduk mu? Devasa ekonomik bir sorunu fıkıh düşüncesinde ilmî bir bahis açmadan istisnâî durumlar için getirilen hiyel mantığıyla ele aldığımızda, bir sorunu çözüm derken neleri tahrip etmiş oluyoruz, hiç düşündük mü? Kolayca fetva verdiğimiz bu usulün eksi ve artılarını hiç kimse konuşmaya yanaşmıyor.
- Ölen kimsenin kılmadığı namazlar, tutmadığı oruçlar için uygulanan “iskat”, ödenecek para miktarını artırmak için başvurulmuş “devir” usulü gerçekten samimi bir dindarın içine siniyor mu?
- Aile hukukunda resmî nikaha alternatif olarak canlı tutulan “imam nikahı” uygulaması, mahkeme kararına alternatif şekilde kocanın “talak hakkı” kullanımı kul hakkı ihlaline, kadının ve çocukların haklarının zayi olmasına yol açıyorsa biz konuyu “klasik fıkha uygundur” diye onaylamaya devam etmeli miyiz? Peki bir fıkıh kuralı bağlamından ve kendi sosyolojisinden koparılıp olduğu şekliyle bugüne taşınmıyor da bu yüzden dinin temel amaçlarına

hiç de uygun olmayan bazı sonuçlara yol açıyorsa, din uleması hâlâ sükut etmeye devam etmeli mi?

- Namaz, oruç, zekat gibi ibadetler dinimizde merkezî bir önem taşır. Bu doğrudur. Ahiret inancı da öyle. Ama dikkat edilirse bu dinî umdelerin bir temel gayesi de Müslümanın günlük hayatına “*Her an Allah’ın kendisini gördüğü*” bilinciyle çeki düzen vermesini sağlamaktır. Ancak günümüzdeki ibadet anlayışı, namaz, oruç, hac, umre anlayışı son derece şekli hale gelmiş, bu ibadetlerin ruhu neredeyse buharlaşmıştır. Tesettür konusu da benzer haldedir. Bedel haccı son derece şekli hal almıştır. Zekat aslı rolünü yitirmiş, Müslüman toplumlarda ekonomik dengeyi ve sosyal adaleti sağlamaya bir katkı veremez olmuş, neticede sembolik bir iane kültürüne dönüşmüştür.
- Kadın ve aile konusunda günümüz din ulemasının kendini yenilemesi, cinsiyet ayrımcılığına ve karşı cinsi incitmeye münfer olan söylemlerini gözden geçirmesi elzem hale gelmiştir. **Namuslu ve iffetli olmak sadece bir kesimin değil her bireyin eşit derecede ortak yükümlülüğüdür.** Önceki dönemlerde o günkü şart ve kültür içinde verilmiş fetvaları günümüze aynen aktararak cinsiyet, aile ve ahlâk konusunu çözmüş olamayız.
- Ahlâktan çok söz edilmekle ahlâklı olunamayacağını artık anlamamız gerekiyor. Tıpkı gece gündüz adaletten dem vurmakla âdil olunamadığı gibi. Hal böyle olunca dinî sembollere önem veren kimselerin ahlâkı içselleştirmeye ve ahlâkî tutumun kendiliğinden yaşanan bir hâl olmasına daha çok önem vermeleri gerekiyor.
- İlk asırlarda yapılan amel imandan bir parça mı değil mi tartışmasını ve “amel ayrı iman ayrı” anlayışını kendi şartları ve arka planı içinde bir konu olarak görüp iman ile ameli birbirine biraz daha yakınlaştırmalıyız. **Gerçek müminlerin haram ve gûnahtan uzak durmasının, ahlâklı olmasının aynı zamanda imanlarının gereği olduğunu sıkça işlemeliyiz. Aynı şekilde fıkıhla ahlâkı, kuralla amacı da bir arada düşünmeliyiz. Yoksa ki fıkıha zarar veren bir fetva anlayışı, dine zarar veren fıkıh ortaya çıkmış olur.**

■ **Son olarak biraz daha güncel bir meseleye gelirse, yeni neslin daha doğrusu Z kuşağı**

Dünyada olagelen ve canımızı sıkkan kötülükler Allah’ın cezası değil insanların kendi elleriyle yapıp ettiklerinin sonucudur. Hâl böyle olunca, yeni nesiller din konusunda yol ayırmasına gelmişse, deizm söylemleri artmışsa, din konusunda gençlik daha sorgulayıcı veya lakayt davranıyorsa bunun elbette sebepleri vardır. Hem bunun sebeplerini dışarda da aramayalım.

olarak ifade edilen bilişim devrinin çocuklarının ahlâk değerleri ile olan ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz. Bu bağlamda “Deizm” söylemlerinin gençler arasında yaygınlaşmasını “Geleneksel din ahlâk ilişkisinde yaşanan kaymalara” bir tepki olarak ortaya çıktığını söylemek mümkün müdür?

Çok önemli bir konuyu en sona bırakmışsınız. Şunu ifade edeyim: Dünyada daima *Sünnetullah* caridir. Allah’ın yeryüzü adaletinin ve rahmetinin değişmez kuralları vardır ve Yüce Rabbimiz de onların asla değişmeyeceğini beyan ediyor; bir toplum kendini değiştirmedikçe Allah’ın onları kendiliğinden değiştirmez. Kur’ân’ın açık ifadesi bu. Dünyada olagelen ve canımızı sıkkan kötülükler Allah’ın cezası değil insanların kendi elleriyle yapıp ettiklerinin sonucudur. Hâl böyle olunca, yeni nesiller din konusunda yol ayırmasına gelmişse, deizm söylemleri artmışsa, din konusunda gençlik daha sorgulayıcı veya lâkayd davranıyorsa bunun elbette sebepleri vardır. Hem bunun sebeplerini dışarda da aramayalım.

Müslümanların başına bir şey geldiğinde, olumsuz bir hadise ortaya çıktığında kendini hemen aklayarak olayı Allah'ın bir cezası olarak görmesi veya dışarıda bir sorumlu araması çok vahim bir hatadır. Böyle bir davranış İslâm'ın mesajını hiç anlamamak, daima esbaba tevessül eden Hz. Peygamber (sas) ve sahâbeyi hiç tanımamaktır. Bugün din konusunda yeni nesillerdeki bu tutum göz önündeki Müslümanların sebep olduğu bir durumdur.

Örnekler vereyim:

- Dini kimliğini sürekli öne çıkararak kendine meşruiyet sağlayan devlet ve siyaset adamından üniversite hocasına, nabza göre şerbet veren menkıbeci medya vaizlerinden şöhret tutkunu sosyal medya fenomeni din hocalarına, mevhum kutsallıkları kendine siper edip insanların dinî yöneliş ve arayışlarından çıkar elde etmeye yeltenenlere, din konusunda savruk ve kamuoyunun dinî duyarlılığını hırpalayan sözler sarfetmeyi ilim zannedenlere kadar hepimiz ayrı ayrı sorumluyuz.
- Sadece yanmaz kefen satıcılığı veya dinî değerlerin ticarî meta oluşu değil, sosyal medyada sıkça tedavül edilen izlemekten utanacağımız olaylar, kayıtlar, dinî değerleri ve aile mahremiyetlerini tarumar eden suiüstümallerin insanî zaaf olmaktan çıkarılıp siyer veya fıkıhtan seçilen argümanlarla savunulabilir olması sadece fikhî değil dinî de hırpalamaktadır.
- Allah rızası ve cihat diyerek devlet, vakıf ve yetim malına el uzatabilen, ibadete düşkünlükte kılı kırk yaran fakat boğazından geçen helal mi haram mı olduğunu önemsemeyen, ehliyet ve liyakatı kendi camiasından olma şeklinde anlayıp birinin hakkını ötekine verebilen kimseleri görenlerin din konusunda başka türlü düşünmesi neredeyse imkansız gibi.
- Yeni nesillerin soru ve sorunlarına üçüncü-beşinci asrın din kitaplarından pasajlar okuyarak cevap verenler veya aykırı düşünenlerin inanç ve niyetlerini sorgulayarak onları ötekileştirenler vebal altında değil mi?
- “Ehl-i Sünnet” akidesini savunma adına katılmadığı görüşleri bidat ve reform, ilhad ve sapma olarak nitelendirip herkesi sırat köprüsünden aşağı atmaya çalışanlar, Allah'ın rahmetini tekellerinde sanıp kullarından esirgeyenler, “Emr bi'l-marûf nehy

ani'l-münker”den yola çıkarak kurulan baskılar, verilen ölüm fetvaları veya dini koruma adına yapılan tekfirler ve dışlamalar kime hizmet ediyor?

Soruna daha geniş ölçekte baktığımızda durum daha da vahim hal alıyor. Bugün dünyada altmışa yakın İslâm ülkesiyiz. İlim ve teknoloji adına, insanlığın ortak yararı ve geleceği için neleri üretebildiğimiz de yeraltı kaynaklarını nasıl kullandığımız da ortada. Ülkelerimizde insanımız ne kadar mutlu, refah ve güven içinde? Sınıflar arası ekonomik uçurumları niye gideremedik de sosyal adalette örnek bir toplum oluşturamadık? Çalışma ve üretme, temizlik ve sağlık, çevre, eğitim, fırsat eşitliği, istihdam, hukukun üstünlüğü, siyasal katılım, insan hakları ve özgürlükler alanında ciddi zaaflarımız hâlâ devam ediyor. İslâm coğrafyasını kavuran terör ve şiddet yandaşlarının kendilerini dinle meşrulaştırma çabaları, İslâm ülkelerinin rejim ihracı ve egemenliği saikiyle öteki ülkelerde destekledikleri iç kargaşa ve savaşlar gençlerin zihin dünyasında nasıl yankılanıyor?

Bütün bunlar olurken dinî düşünce insanlarda bütün bu olumsuzluklarla mücadele edecek bir direnç ve bilinç oluşturabiliyor mu, yoksa onları bu olumsuzluklara katlanmaya ve onları önemsiz görmeye mi sevk ediyor? Asıl mesele bu.

Demem o ki gençlerin maruz kaldığı bu hal sadece bir sonuç. Bir kısmını açık yüreklilikle sorduğum bu soruları masaya yatırmadan ve çarelerine yönelmeden onların yol açtığı sonuçlarla baş etmek pek kolay görünmüyor.

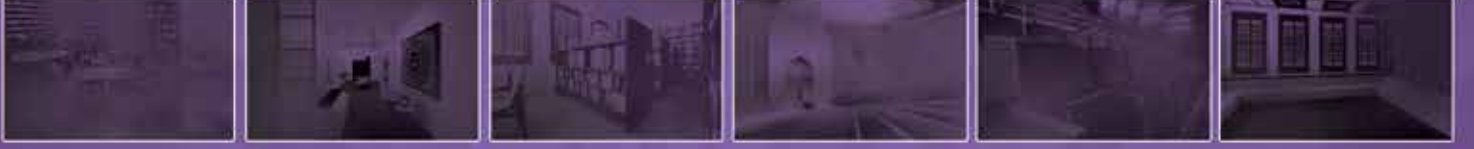
Bütün duam ve temennim günümüz Müslümanlarının bütün bu olumsuzlukları görerek uyanmaları, silkinişe geçmeleri, Yüce Mevla'nın kurtuluş halkası ve birlikte yürüyeceğimiz ortak yol/istikamet olarak gönderdiği Kur'ân'ın evrensel mesajını hayatlarına indirerek, Rahmet elçisi Hz. Peygamber'in (sas) Sünneti'ni bihakkın anlayarak çağımıza örnek insan ve toplum modelini sunmalarıdır. Gerçek tebliğ ve anlatım, böyle fiili bir örneklikle başlar. Dünya ve ahiret saadeti de ancak böyle elde edilir.

■ **Hocam, çok teşekkür ederiz. Her bir paragrafı kendi içinde yeni bir söyleşinin dahası özgün araştırmalara konu olabilecek hususlara işaret ettiniz. Dua ve temennilerinize de yürekten katılıyor ve amin diyoruz...** ■

SİYER EĞİTİM MERKEZİ

TOPLANTI SALONLARI VE MİSAFİR HANE • SİYER EĞİTİM MERKEZİ YÖNETİM BÜROLARI
OKUMA SALONU • KONFERANS SALONU • MESCİD VE İLİM KÜRSÜLERİ
KÜTÜPHANE VE DİJİTAL EĞİTİM MERKEZİ

SİYER VAKFI

SİYER EĞİTİM MERKEZİ

*Siyer Eğitim Merkezi Yeni Hizmet Binası Eyüpsultan'da, İstanbulumuzun manevi fatihi olan Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin hemen yanı başında, gerçekleştirilecek yeni hizmetlerin besmelesini çekmeye hazırlanıyor. Üç katı zemin altında, üç katı zemin üzerinde olmak üzere 6 kattan oluşacak olan Siyer Eğitim Merkezi Hizmet Binası toplamda **2700 m2** kapalı alana sahip olacak.*

SİYER VAKFI

+90 (212) 544 76 99
www.siyervakfi.org

Sanat Ahlâkı Üzerine

Hülya Yazıcı

Ressam, Küratör, Bağımsız Sanat Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

“Sanat, insanın önce kendi varoluşunu, sonra da bütün varlık âlemini derinlemesine tanıma gayreti içindeyken edindiği bilgiyi ve keşfi, estetik algı ve becerisiyle dönüştürerek yine insana yansıtmasıdır.”

Bu aktarma ve üretim biçimi öylesine geniş bir ifade alanına sahiptir ki kendinde olanı gösterme, paylaşma süreci insanların yaşadıkları coğrafya, kültür, gelenek, toplumsal olaylar, inanç sistemleri tarafından etkilenir, belgelenir ve biçimlenir. İnsanlar ve kültürler arasındaki farklılıklar, yerel olanın bütüne açılması sonucunda bir süre sonra kendine akacağı geniş alanlar bulur ve giderek evrensel bilinirlik ekseninde etkilenmelere yol açar ve zaman içinde medeniyetler bu şekilde oluşur. Bu çok önemli bir süreçtir ve bütün insanlık ailesiyle oluşturduğumuz olağanüstü zengin dile farklı beslenme kaynakları sunar. Böylece soyut ya da somut insanlık değerlerini anlamlandırabilir, sorgulayabilir, kendimizi geliştirmemize kapı aralamış oluruz.

Biraz önce televizyonda izlediğim sanatçı röportajında, kökeni doğu coğrafyasına ait bir film oyuncusu Alain Washnevsky şöyle söylüyordu: “*Sahip olduğum yetenek yalnızca bana ait değildir, bütün insanlığa aittir.*”

İnsanlık tarihinin kadim bilgi birikimine sahip Doğu geleneği ve öğretisi, böyle bir kapsayıcılıkla ve aynı zamanda mütevazılıkla dikte etmektedir insanın varoluşla ilgili durumunu. Yani sende olan ontolojik bilgiyi senin yaradılış kodlarına yükleyen ve yeryüzü barınağında ne gerekliyorsa bilgi ve beceri açısından onunla seni donatan yaratıcın, senin onu en iyi biçimde insanlığa sunmanı istiyor. Bu bilgi sana verilmiştir, kıymetini bil ve onu insanlığa en yararlı olacak şekilde ve en güzel bir sunumla aktar. Sanat ahlâkı dediğimizde ilk planda aklımıza gelebilecek olan budur sanıyorum.

Bir diğer konu, günümüzde çokça yapılan manipülasyonlar, intihaller, aslında değerli olmadığı halde sansasyonel bir biçimde pazarlanan reklam amaçlı biçilen gerçeküstü bedeller, abartılı tanıtımlardır. Elbette sanatın uluslararası dolaşımı, ülkelerin ve büyük küresel şirketlerin piar çalışmaları, sanat tacirliği ve ülkelerarası

rekabet, kültürel ve ahlâkî erozyona da yol açmaktadır zaman zaman. İnsanları birbirine yaklaştıran, mesafeleri kısaltan küresel sanat dolaşımları, festivaller, bienaller, dijital paylaşımlar bir yandan geniş teknik imkânlar, heyecan verici temalar sunarken diğer taraftan kendi bakışını, dünya görüşünü, yaşama biçimini de dayatma çabasıdır bir bakıma.

Büyük insanlık ailesinin üyeleri olarak sahip olduğumuz teknolojik imkânlar, sanat yoluyla kurduğumuz kadim yolculuk ve olağanüstü zengin dil farklılıklarımızı azaltma yolunda değil, tam tersine eksiklerimizi tamamlama ötekine önyargısız, iyi niyetle yaklaşma biçiminde olmalıdır diye düşünüyorum.

Yine önemli bir sanatçının, sinema dünyasının derin bir görü sahibi olan dâhisi Akira Kurusawa'nın sözleri konumuzla ne kadar da ilişkili: *"İnsanlık, hakikatin çıkarlara göre değiştirilmemesi gerektiğini kavradığında daha insani olacaktır."*

Hepimizin bildiği gibi sanattaki güzelin bilgisi öncelikle varlığı müşahade etmekle başlar. Tabiatı tanımaya, keşfetmeye başlayan insan; renklerin, biçimlerin altlarında yatan olağanüstü bilgiyi, yaradılış kodlarını anlamaya çalışmakla geliştirir estetik algı ve beğenisini ve bir süre sonra bu birikim hayranlık duygusuna dönüşür. Bir sonraki aşama artık sahip olduklarını diğer insanlara nasıl göstereceği ile ilgili bir sistem oluşturmakla ilgilidir. Çok fazla şeyi sembollerle kavramsallaştırarak veya gördüklerinden yola çıkarak zenginleştiren sanatçılar, hayal güçlerini imgesel bir dile dönüştürerek oluşturdukları özgün dille diğer insanlara sanat yoluyla bir şeyler anlatmaya mesaj vermeye çalışırlar. Bunu yaparlarken aynı zamanda yaşadıkları dönemin acılarını ve sevinçlerini, kitlesel etkilenilen olaylarını da belgelemeye özen gösterirler. Medeniyetlerin kültürel ve tarihi bellekleri, hafızaları da bu şekilde oluşur.

Sanatçının doğru ve yansız bir yerden bakabilmesi, hakikati olduğu gibi yargısız aktarabilmesi bu açıdan da son derece önemlidir ve ahlâkîdir.

Günümüzde sanatın bir illüzyon, sanattan çok bir reklam malzemesi, sansasyonel etki yapabilecek anlık etkilenmelere yol açması, giderek artan bir araç olarak kullanılması yaygınlaşıyor. Elbette hızla değişen dünyamızda insanların da değer yargıları da sürekli bir erozyona uğruyor bu süreçte. İnsanlık tarihinin başlama-

Hülya Yazıcı

İstanbul Çengelköy'de doğdu. Orta öğretiminin ardından İ.D.G.S. Akademisi resim bölümünü kazanarak eğitimine burada devam etti. Akademi sonrası, uzun bir süre Türk İslam kültüründen kaynaklanan sanatlarımızın, geleneksel üretim biçimlerinin çağdaş sanata olan etkilerini araştırdı. Bu imge ve sembollerden etkilenerek yaptığı çalışmalarını 1990-2000 yılları arasında açtığı 12 kişisel sergi ve karma sergilerle izleyici ile paylaştı.

Farklı kültürlerin ve dolayısıyla insanların aralarındaki mesafeleri azaltarak diğerine yaklaştıran küresel sanat etkinliklerinin izleyicisi oldu. İnsanlığın ortak sorunlarına farkındalık oluşturan, yeniliğe açık, düşünselliğin ve kavramın plastik sorunlardan daha fazla amaçlandığı ve diğer bütün sanat disiplinlerini de içinde barındıran güncel sanatla ilgilendi.

Geçmişi bu güne, karşılaştırma, yerel olanı evrenselleştirmenin imkanlarını araştırdı.

2008 yılında bir grup sanatçı, aktivist ve akademisyen ile birlikte Bağımsız Sanat Derneği'ni kurdu. Geçen dokuz yıllık süreç içerisinde sanatsal ifadesinin alanını deneysel çalışmalar (enstrasyonlar) yaparak genişletmeye çalıştı.

-2010'da Avrupa kültür başkenti projesi kapsamında Karaköy Sanat Limanı 5 nolu antrepoda 1. Uluslararası İstanbul Trienal'ini,

-2013'de Taksim Cumhuriyet Sanat Galerisinde "yol" kavramının işlendiği 2. Uluslararası İstanbul Trienal'ini,

-2016'da Taksim Cumhuriyet Sanat Galerisinde çoğunluğu mülteci sanatçılardan oluşan kırk sanatçı ile birlikte "YURT-SUZ-LAŞ-MAK" temasının işlendiği 3. İstanbul Trienalini düzenledi.

-2016 yılında Bağımsız Sanat Vakfı'nı kurdu. Vakıf başkanlığını sürdürmekte olan sanatçının aynı zamanda üç Trienal etkinliğinde de kavramsal çalışmaları bulunmaktadır.

“ Hayatımızdaki diğer şeyler gibi her oluşun, hakikatin iki yüzü vardır: “güzel-çirkin, iyi-kötü, erdemli-erdem-siz” gibi. Sanat da böyle bir olgu ve hakikat. Sizin onu nasıl anladığınızla ve hangi tarafını göstermek istediğinizle ilgili. ”

siyla aynı süreçte var olan sanatsal olgunun günümüze kadar nerelerden, hangi ekol ve dönemlerden geçtiğini incelersek her dönemin kendine özgü inanç ve kültürünü yansıttığını görüyoruz. Ancak 18. yüzyıldan sonra sanata hâkim olan felsefi dil, insanların kendilerini ve içinde yaşadıkları toplumun inanç ve değerlerini sorgulatan gerçeği olduğu gibi görünen haliyle değil de bir anlam bütünlüğü içinde düşündüren, soru soran veya toplumsal sorulara cevap bulmaya çalışan bir arayış mantığıyla sunmaya çalıştığını görüyoruz. Mesela 18. yüzyılın ortalarında yaşamış ve Post empresyonizm ve sembolizm akımlarının öncüsü Paul Gauguin’in, Tahiti’de yaşadığı dönemde yaşadığı evin duvarlarına altı metre uzunluğunda yaptığı resim, pek çok sanatçının yapmış olduğu içsel bir sorgulamayı sembolize ediyordu. Resmin adı: “Nereden geliyoruz-Neyiz-Nereye gidiyoruz?”

Bu yüzyılda bu sorgulama ve biraz daha ileri giderek neredeyse estetik ölçü ve değerleri biraz daha yadsıyacak derecede felsefi olma yolunda. 1960’larda ortaya çıkan kavramsal sanat, güncel sanat adı altında yapılan sanat tamamen düşünsel odaklı ve toplumsal sorunlara sanat yoluyla çözüm arayan, soru soran insanları düşünmeye teşvik eden bir sanat tarzı. Bunun gibi pek çok ekol ve üretim biçimi kendi yöntemleri içinde sanat yaklaşımlarını insanlara aktarma çabası içerisindedir.

İlk çağ filozoflarının, sanatla ilgili “güzel, iyi, faydalı, erdemli” gibi çıkarımlarını da onaylayan ve kendi yaşam biçimlerinde görünür kılmaya çalışan Art Poverra sanatçıları, hayatın içinde var olan sanatı keşfetmeye işaret ediyorlar. Mesela bir örümceğin ağını nasıl ör-

düğüne dikkat çekiyorlar, yaşamının bir sanat olduğuna ve bu nedenle zarafetle başkalarına zarar vermeden dikkatle ve dahası mümkünse iyilik yaparak hiçbir şeye zarar vermeden, örneğin iklimi bozmadan, savaşlar çıkararak insanların kitlesel ölümlerine yol açmadan, sahip olduğumuz nimetleri paylaşarak ve çılgınca tüketmeden, hayatı sanat gibi derin ve saygıyla yaşamayı öneriyorlar. Bu öneri kuşkusuz bütününde güzelle, iyiyle ve ahlâkî olanla çok yakından ilgili.

Benim sanat serüvenimde kuşkusuz bu saydığım süreçlerle yakından ilgili, varlığı tanımaya çalışmak, renkleri biçimleri, ritmi, uyumu, matematik ve geometriyi eğitim sisteminden çok tabiatı inceleyerek deneysel olarak edindiğim bilgilerden öğrendim diyebilirim. Bu muhteşem yaratma bilgisi içinde daha derinlerde insanın aradığı varoluşumuzla ilgili nedensellik sorularına da cevap niteliği taşıyan işaretlerle dolu.

Benim sanat serüvenim, uzun yıllardır varlık bilgisini anlamaya çalıştığım ipek böceğinin hayat döngüsü içinde barındırdığı metaforlar, insanın da dünya yolculuğuna ve sonrasına ışık tutabilecek nitelikte bilgiler barındırıyor. Bu bilgiyi insanlara aktarma çabam ve kullandığım teknikler, sanat anlayışımı ilgili bilgi ve değerler sistemini de ortaya koyuyor diye düşünüyorum.

Sinema alanında usta yönetmen Andrey Tarkovski bütün filmlerinde insanları düşündürmeye yönelik bir çabayı kullandığı semboller ve muhteşem kurgu ile anlatmaya gayret eder. Bütün sanat dallarında bu şekilde bir aktarımı tercih etmiş çok sayıda sanatçı yıllar içinde değerinden hiçbir şey kaybetmeyecek yığınla eser vermişlerdir. Elbette tek yönlü bir sanat okuması ve izlemesini önermiyorum, burada anlatmaya çalıştığım şey kötüyü de iyiyi de nitelikli ya da niteliksiz olanı ayırt edebilecek sanat kültürü ve alt yapısına sahip olacak bir çaba içerisinde olabilmek.

Hayatımızdaki diğer şeyler gibi her oluşun, hakikatin iki yüzü vardır: “güzel-çirkin, iyi-kötü, erdemli-erdem-siz” gibi. Sanat da böyle bir olgu ve hakikat. Sizin onu nasıl anladığınızla ve hangi tarafını göstermek istediğinizle ilgili.

Bu tamamen sizin sorumluluğunuzda. ■

PRODÜKSİYON

HAVA ÇEKİMİ

GRAFİK TASARIM

WEB TASARIM

Adres

Ağaçlıçeşme Sok. No:47
Ayvansaray / Balat / Fatih
İstanbul

Telefon

0212 532 70 40

E- Mail

info@fikirdas.com

Modern Batı Düşüncesinde Ahlâk (Seküler Ahlâk)

Abdulaziz Tantik

“ Seküler bir ahlâktan söz edebilmek için sekülerliğin tabii bir şey olması gereklidir. Ahlâk, hem ontik yapısı gereği hem de varlığının dayandığı amacı gerçekleştirme anlamında bir tabiiliği içerir. Sekülerlik ise ontik yapısı gereği, akıl tarafından üretilmiş yapay bir varlığa sahiptir.

S ekülerlik, akıl üstü hiçbir otoriteyi kabul etmemek için kendisini otorite ilan ederek kendi davranış kalıplarının değer ve ölçülerini de kendisi belirleme isteğini açıkça ilan etmiştir. Kant'ın bütün isteğine rağmen seküler bir ahlâk inşa edilememiş, bilakis hukukun keskinliği ile ilişkilerin niteliğini belirginleştirme çabası öne çıkmıştır. Bu yüzden toplumsal sözleşme dahi bir dayatma ve kurgudan öteye geçememiş, hukuk ile de bu sözleşmenin garanti altına alındığı ilan edilmiştir. O yüzden sekülerliğin yaşam tarzında ahlâkın yerine hukuk geçirilmiştir.

Ahlâkî bir varlığın izhar olabilmemesinin zemininde; iradi ve iyiye yönelik bir eğilimin ve istemenin varlığı esastır. Ahlâkî bir yapı, gönüllü ve isteğe dayalı olma zorunluluğu taşımalıdır ki iyiyi içermekle yükümlülüğünü de göz ardı ettirmemelidir.

Sekülerlik iyi olanı, çıkara uygun ve uyumlu olan olarak betimler. Toplumsal iyiyi de bireyin iyiliğinin bir teminatı olarak gördüğü için kabul eder. Bu yüzden çıkar, sekülerliğin temelini oluşturur. Zaten çatışma, hukuki ilkeler üzerinden bir uzlaşmaya tabi kılınır. Her uzlaşma ise faydacı bir tutumu içeriyor. O zaman çıkar; yararcı tutum, uzlaşma ve hukuk üzerinden bir ilişkiler ağı oluşturuyor.

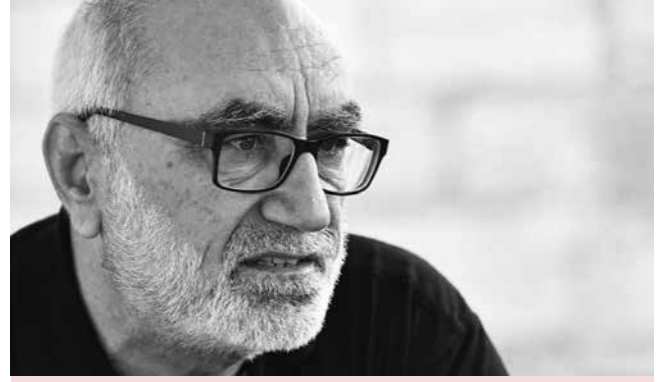
Seküler ahlâk, yaratılışı evrim ile açıkladığı gibi ahlâkî olanı da bir süreç ile ifade etmekten kaçınmaz. Doğal olana yapılan vurgu, açıkça evrimsel gelişimi dikkate sunmaktan öte bir işe yaramaz. Bu yüzden güçlü olan yaşar, zayıf olana ise işe yararlılığı kadar yaşama hakkı tanınır. Hak mevzuu ahlâkî olanın vazgeçilmez özelliğidir. Seküler yaşamda hak, varlığının uzantısı olarak görüldüğü için üzerine bir ahlâk inşa etmenin imkânsızlığını işaret eder. Bu yüzden seküler bir ahlâktan söz etmek yerine seküler bir hukuktan söz etmenin anlamlı olduğu açıklık kazanır.

Ama seküler bir etikten söz etmenin mümkün olduğu söylenebilir. Bu da farklı etiklerin varlığını açığa çıkarır. Yani, yaşamın farklı alanlarında farklı yaklaşım biçimleri geliştirmek ve böylece parçalı bir etğin varlık sahasında kalıcılığını sağlamak kolay olmaktadır. Örneğin sanat etiği, spor etiği, tıp etiği, iş etiği vb. birbirlerinden farklıdır. Yine araba kullanma etiği ile yemek yeme etiği farklıdır. Öğrenci etiği ile öğretmen etiği de farklıdır. Hayatı sürekli kompartımanlara ayırarak onlara kendi kurgularına uygun davranışlar kipi sunmanın zemini kurgulanmış ve yaşama geçirilmiştir.

Sekülerlikte bir iyiden söz edemeyiz. Ama yarardan söz edebiliriz. İyi ve kötünün ötesinde bir duruşu önemser sekülerlik. “Yaşam, iyi ve kötünün altında yer alır.” der Badio. Çünkü iyi ve kötü demek için değer dediğimiz bir şeyin varlığı şarttır. Ama sekülerlikte bir değerden bahsedilemez. Değer, aşkınlığı içinde taşıyan bir bağlama işaret eder. Hâlbuki sekülerlik, bizzat dünya sınırları içinde kalmak ve insan aklının sınırlarını aşmamayı zorunluluk addeder. Bu yüzden bir değer üretimine imkân tanımaz. Çünkü aklın bütün referansları eşit görme gibi bir huyu bulunmaktadır. Her referansın eşit sayıldığı bir düşünce zemininde neyin iyi veya kötü olduğunu belirleyecek kıstaslar yok edilir. Kıstas olmayınca değer oluşturulamaz. Sekülerliğin değer olarak gördüğü şey, burjuva ve kapitalist sınıfın çıkarlarının sürekli korunması; iktidar, askerî, hukuki ve yasal zeminde muhafaza edilmesidir. O yüzden değer, başka sınıflar için bir anlam ifade etmez. Bugün yaşadığımız ve her gün örneklerine rastladığımız göç edenlere yönelik şiddetin varlığını, seküler şiddetin keskinliğini de sadece “göç edenlerin bir ederinin olmaması” ile yorumlayabiliriz. Eğer iş kollarında bir ihtiyaç olsa işçi alımına gerek görülse o zaman o göçmenler hemen kapılardan şaşaa ile alınırlar. Tıpkı altmışlı yıllarda bizzat göçmenleri kendileri davet ettikleri gibi...

Bu durum bize neyi gösteriyor? İnsan hakları, göçmen hakları, işçi hakları vesaire, bir yarara mebni olduğunda anlamlıdır. Ahlâk bu zemin üzerine kurulamaz. Dikkat edin, kadına şiddet vurgusu son dönemde moda oldu. Çocuk hakları hep gündemdedir. Ama Irak, Suriye ve benzeri ülkelerde kadın, çocuk, yaşlı, sivil demeden tepelerine bomba atılırken bu hakları kimse gündeme taşımadı. Bu durum bize, sekülerliğin ahlâkî bir kaygı taşımadığını açık bir şekilde göstermektedir.

Abdulaziz Tantik

1963 Mardin doğumlu. İlk, orta ve liseyi Adana'da okudu. 1982 dönem Adana İmam Hatip Lisesi mezunu. Adana'da çeşitli sivil çalışmalar ve ilmi faaliyetlerde bulundu. Adana Gönüllü Teşekküller Başkanlığı yanında Adana Mazlum Der Şube Başkanlığı ve yöneticiliği yaptı. Adana'da Yeni Şafak Temsilciliği yanında yerel aylık 'Hikmet' adlı bir derginin çıkışında bulundu, yayın yönetmenliğini ve yazarlığını yaptı. Adana'da yayınlanan Yeni Ufuk haftalık gazetesinde yazılar yazdı. Kitap dünyasında bir dönem kitap evi yöneticiliği yaptı. Adana'da sivil çalışmalarda bulundu. Seminerler, konferanslar vesaire düzenledi. İki binli yıllarda ilk kez Kuran Meali dağıtımını dört arkadaşı ile başlattı... 2003 Eylül'ünden bu tarafa İstanbul'da yaşayan yazar, *Özgün İrade* dergisi editörlüğü, *Özgün Duruş* dergisi Genel Koordinatörlüğü, *Özgün Duruş* gazetesi yayın kurulu üyeliği ve yazarı olarak faaliyetlerini sürdürdü. *Dünyaya Yeni Söz* ve *Milat* gazetelerinde günlük yazılar yazdı. Halen *Özgün İrade* dergisi, *Sebilürreşad* dergisi ve www.sarkulawsat.com, www.dusuncemektebi.com ve www.hertaraf.com sitelerinde yazmaya devam ediyor.

Konferans ve seminerleri devam eden Yazarımız evli ve Sekiz çocuk sahibidir. Yedi torunu bulunmaktadır.

Okumalarını felsefe, tasavvuf ve İslam düşüncesi üzerine sürdürmekte olan yazarımız kitap çalışmalarına devam etmektedir.

İslamcılık Okumaları üst başlığı altında '*İslamcılığı Yeniden Düşünmek*' adlı kitabı yayına hazırlanmaktadır. '*Kriz yazıları*' kitabı da hazırlanmaktadır.

Yayınlanmış eserleri:

Yüzleşme, Şehrin Yalnızlığında Benliğin Aşk Düşü, Fitrat ve Kulluk, İslamcılığın Arayışı, İslamcılar Nereye Koşuyor.

Kant'ın ödev ahlâkı, özellikle pratik akıl üzerinden tavır ve davranışlar için bazı ahlâkî ödevler oluşturma girişimini gösterir. Ancak her referans gibi ödev ahlâkı da bir referans ve seküler birey için çok anlamlı olmamaktadır. Bu durumu izah eden ve Batılı olmayan ama seküler olan farklı ülkelerdeki sınıfların tutum ve davranışlarına bakın, iyiye yönelik bir tepki bulamazsınız. Ne zamana kadar? Vergi indirimi söz konusu olduğunda, karşılığında siyasi bir yarar sağlayacağı zaman vesaire ancak garantiye alınmış bir yardım yapıldığı gözlemlenir.

Burada şuna da değinmekte yarar var: Ahlâk, bir sorumluluğu ifa ve kendisinden aşkın bir güce yönelik sevginin veya korkunun eseri olarak ortaya konulduğu zaman anlamlı olur. Ancak bu noktada sevgi

ve korku, aşkınlığın bizzat

doğasına yönelik

bir saygınlığı

içinde tutma

zorunluluğu-

nu hissetme-

lidir. Seküler

olan ise aşkın-

lığı reddetme

eğilimini var-

lığının zorunlu

ilkesi kılmakta-

dır. Böylece bir

ahlâkî yapı kur-

maları mümkün görünmemektedir. O zaman seküler

kişiler hiç ahlâkî bir yapı oluşturmazlar mı? Seküler-

leşmeyi kendi menfaatine uygun gören ahâlinin sekü-

lerlik öncesi dini, ahlâkî sahiplenmeleri ve kendi sosyo-

lojilerini bu zemin üzerinde kurmaları ile açıklanabilir.

Muhafazakârlaşma eğilimi olarak tanımlanan olgu da

budur.

Seküler ahlâkta yapılan tartışmalarda öne çıkan önemli olgulardan biri de doğal ahlâktır. Doğal ahlâk, her ne ise o olarak varlık sahasına çıkmayı betimliyor. Tabii ki doğaya yönelik kurgusal müdahale bu sefer doğayı biçimlendirdiği gibi doğal ahlâkı da biçimlendirmeye yöneltiyor. Örneğin, LGBT gibi seküler olmayan dünya için birer sapkınlık âlâmetifarıkası olan davranışların; doğal, iradî bir tercih ve toplumsal baskıya yönelik bir özgürleşme eğilimi olarak kabul görülmesi yönünde

ciddi bir propagandaya dönüştürülüyor. Ülkemizde de bunun örneklerini gözlemliyoruz. Hatta İstanbul Sözleşmesi bağlamında hukuki bir zemin kazanma arayışı görülüyor. Buna rağmen bütün sekülerler ve sekülerliği kendi çıkarlarına uygun görenlerin uyumlu bir koro gibi bu sözleşmeye taraf olduğu gözleniyor.

Sekülerliğin bu çerçeve içinde kendi etik algısını oluşturma konusunda çok cömert olduğu tartışılmazdır. Ancak bu etiğin bizim ahlâk değimiz şey ile bir bağlantısı yoktur. Seküler yaşam anlamsızlığı bir anlam olarak görerek onu özgürleşmenin bir simgesi olarak kabul eder. Bu yüzden anlamı olmayan bir ilişkiler ağını ahlâk olarak betimlemek, seküler kültürün dışında kalan kültürlerle büyük haksızlık olacaktır. Ahlâksızlığın bir ahlâk

olarak konumlandı-

rıldığı ve bu ahlâk-

sızlığın pervasızca

savunulduğu başka

bir zemin buluna-

maz. Bu yüzden

sekülerler, utanma

duygusunu yitir-

mişlerdir. Hâlbuki

ahlâkın temeli

hayâdır. Utanma

duygusu olmadan

ahlâkın var olması

düşünülemez bile...

“Seküler ahlâkta yapılan tartışmalarda öne çıkan önemli olgulardan biri de doğal ahlâktır. Doğal ahlâk, her ne ise o olarak varlık sahasına çıkmayı betimliyor. Tabii ki doğaya yönelik kurgusal müdahale bu sefer doğayı biçimlendirdiği gibi doğal ahlâkı da biçimlendirmeye yöneltiyor.”

Her bireyin kendi çıkarını kolladığı ve kendi isteğini diğer isteklerden üstün tuttuğu, kendi isteğini yerine getirecek bir güce sahip olduğunda ise bir tatminin olmayacağı gerçeği, seküler bireyi ahlâktan uzaklaştırmaktadır. Ama bir ‘ahlâk’tan söz edilecekse, bu seküler birey için; tanrıyı taklit ederek, dilediğini, dilediği şekilde yapma imtiyazı olduğudur. Ve bu taklit iyiyi içermemektedir. Yani tanrıyı negatif taklit etmektir. Bu yüzden zulüm ve cehalet kol gezmektedir. Bilişim çağında hâlâ cehaletin varlığı kol gezmektedir. Cehaleti salt bilgisizlik olarak yorumlamak en naifinden bir haksızlık olacaktır. Cehalet, bilgiye rağmen kötülüğe ve yanlışta ısrarcı olmaktır. Bu çerçeve içinde seküler birey, bütün bilgiçliğine rağmen, ahlâkî bir yapı kurmayı engelleyecek bir cehalet ve bencilliği eksene almaktan vazgeçememektedir.

Ahlâk mı? Boşuna bir bekleyişin işaretidir.

Seküler bireyin iki temel bileşeni vardır: Kibir ve bencillik...

Kibir ve bencillik birbirini besleyerek kötülüğün temelini oluşturmaktadır. Alev Alatlı Hoca'nın söylediği gibi: "Her yasal olan helal değildir." Seküler birey, yasal sınırlar içinde her türlü talanı yapmayı meşru görür. Devletin gücünü kendi yararına kullanmayı bir marifet addeder.

Ezcümle, seküler yaşam bir ahlâk inşa etmediği gibi ahlâk diyebileceğimiz bir şeye de tevessül etmemektedir. Hukuk, seküler bireylerin ilişki ağını belirlemektedir. Hukuki olanın ahlâkî olduğu bir savın doğruluğuna inanmaktadırlar. Hayatlarını buna göre düzenleme konusunda bir çaba ve gayret içinde oldukları açıktır. Ancak bu yaşamdan ahlâk diye tarihsel sürekliliğe konu edilmiş bir konunun seküler bireyde bir karşılığı yoktur. Bilakis o, ahlâkî olanı gerici bir tutum olarak kabul etmektedir. O yüzden yasal zeminde her türlü haksızlığı yapmaktan imtina etmemektedir.

Ahlâk, hem dil bakımından hem de işlevselliği açısından aşkınlığı içinde taşır. Dinlerin ahlâkî önerileri, emirleri ve nehiyleri olur. Seküler bireyin ise hukuksal yasakları ve ödevleri bulunmaktadır. Hukuk ve ahlâk ilişkisi ve hukukun daha kesinlik arz eden yapısı ile, ahlâkî olanın

ise daha soyut ve iç dünya / gönül ile bağıntısı açısından bir aşkınlığı taşıdığını gözlemlediğimizde, seküler bireyin neden hukuku tercih ettiği konusu da açıklığa kavuşmuş olur.

Sonuç olarak seküler bir ahlâktan söz edemeyiz. Seküler yaşamı dini bir terim olarak kullanacak olursak ahlâksızlığı bir ahlâk olarak öne çıkardığını söylemeliyiz. Çünkü asla ahlâkî bir davranış ortaya koyamaz! Buna uygun bir bakışı yoktur! İyi kavramını yarar ve faydadan azade kabul edersek seküler birey iyi de olamaz. İyi ve kötünün altında bir yaşamı içselleştirmiş bir bireyin ahlâk diye bir kaygısı olmayacaktır. Artık kendimizi kandırmaktan kurtularak kendi bakış açımızı belirleyecek olan kendi ilkelerimize dayalı bir yapıyı düşünce ve yaşam zemininde kurmanın vakti gelmiş de geçmektedir.

Ayrıca Batı'da şu kadar iyilikler yapıldığı, hayvanların korunduğu, ekolojik denge için çırpındıkları gibi algılar ise bir gerçekliğe mebnî değildir... Bunları daha çok eski Hristiyan kültürünün artıkları olarak yorumlamak daha doğru olur. Sekülerliğin kendisinden hareketle bir iyi ortaya koymanın bugüne kadar bir örneği yoktur. Ama kötülükleri müsellemdir. Batı dışı bütün toplumlar da bu kötülüğün tanığıdır.

Allah, sözün en doğrusunu bilendir. ■

İNSANİ İLİŞKİLERDE İLÂHİ ÖLÇÜ

Muhammed Emin Yıldırım

Siyer Yayınları

"Sevginde de nefretinde de dengeli ol!"

İnsanoğlu yaradılışı itibarıyla sürekli bir iletişim halindedir. Çağımızda insanların en büyük problemi, doğru ve sağlıklı iletişim kuramamaktır. Bu problemin altında ise kişilik, kimlik sorunları, ahlâk eksiklikleri yatmaktadır. Toplum olarak kişisel gelişimimizdeki bu eksikliklerimiz olması hasebiyle insan ilişkilerimizi korumada sıkıntılar yaşıyoruz. Yazarımız toplum olarak yaşadığımız bu derde deva olmak amacıyla bu kitabı yazmıştır.

Allah, iletişimde birleştirilmesi gereken bağların korunmasıyla alakalı Kur'an'da önemli uyarılarda bulunuyor. Bizler Allah'ın bu noktada emrini yerine getirmekle mükellefiz. İnsanoğlu bu bağları bazı sebeplerden dolayı koparır, ihmal eder. Kur'an'ın sesini dinleyerek ilişkilerimizi nasıl düzenleyeceğimiz noktasında bu kitap günümüze ışık tutuyor.

Kitapta öncelikle insanın nasıl bir varlık olduğunu, hangi noktalarda aciz, hangi durumlarda kabiliyetli olduğunu ifade eder.

İnsana önce kendisini, kim olduğunu, özelliklerini kısacası insanlığını tanıtır. Daha sonrasında insanın kurması gereken ilişki bağlarını dört ana başlık altında inceler. Bu dört ana başlık:

1. İnsanın kendi ile ilişkisi
2. İnsanın Allah ile ilişkisi
3. İnsanın eşya (evren) ile ilişkisi
4. İnsanın insan ile ilişkisi

İnsanî ilişkilerin daha verimli bir halde kurulmasını sağlayacak ilkeler bir sonraki bölümde on temel kural halinde özetlenmiştir. Kitap, Allah Resûlü'nün (şas) beyanları üzerine bu on altın kuralı ele almıştır. Tabii ki ilişkilerimiz temel kaynaklarımız olan Kur'an ve sünnet çizgisinde olmalıdır.

Eserde özellikle "İnsanî İlişkilerde On Altın Kural" ile "Kur'an'da Diyalog" bölümlerinde günümüz insanî ilişkilerinde yaşanan krizlere çözüm olabilecek reçeteler barındırmaktadır.

Ahlâkı Tahfif Eden Siyasal Hayat Çürür ve Çürütür

Kenan Alpay

“Güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderilen” Hz. Muhammed Mustafa’nın (sas) ümmeti olarak kendimize sormamız gereken çok esaslı ve çok acil bir dizi soru var. Hikmet ve adaletle ama muhakkak ki ibret alıp kendimizi ıslah etmemiz maksadıyla muhasebesini yapmamız gereken derin bir mazimiz, içler acıtan bir halimiz var. Bütün bir insanlığa örnek ve ümit olması gereken bir ümmet nasıl oldu da kendisine yabancılaştı, kurtuluş reçetesi sayıp örnek almak üzere kimi seküler modellerin peşine düştü ve ümit dilenecek kadar özgüvenini kaybetti?

Evet, Fas’tan Endonezya’ya, Bosna’dan Doğu Türkistan’a kadar uzanan geniş bir coğrafyada hatta Amerika’dan Afrika ve Uzak Asya’ya değin hemen her ülke ve bölgede asırlardır Müslüman halklar yaşıyorlar. Lakin özellikle son iki yüz yıldır sadece siyasi ve iktisadi açıdan değil ahlâkı ve kültürel açıdan da etkin ve cazip olmaktan uzak, edilgen ve yeterince ilgiye değer bir varlık arz edemiyorlar. Bütün bölge ve toplumların durumu aynı değil elbette. Çünkü kimi bölgelerde nimetler içerisinde şımarıp azmış toplumlar kimi bölgelerde ise yokluk ve zulüm altında inim inim inlerken dahi İslâmî kimliğini muhafaza ederek direnen toplumlar var.

Durum Tespitiyle Başlamalı

Önce mevcut durumumuzu yerli yerince tespit edebilmemiz gerekiyor. Fakat bunun için bizi itikadî, ahlâkî, siyasî, iktisadî ve kültürel açıdan sapmaya vesile/sebep olan dâhili ve harici faktörlerin detaylı bir fizibilitesini yapmamız gerekiyor. Kolaycı izah ve çözümleri tereddütsüzce terk edip klişe söylem ve komplo teorilerinden hızla uzaklaşmak atılacak ilk ve en sağlam adım olacaktır. Kıyamet kopuncaya dek kesintisiz bir biçimde savaşmakla emrolduğumuz halde (nefsimizi temize çıkarmak üzere) bütün suçu kabahati şeytan ve dostlarına atarak işin içinden sıyrılamayız. Elbette şeytan ve dostları (geçmişten geleceğe) her türlü fitneyi, fesadı, günahı teşvik edip organize etmek üzere kesintisiz bir seferberlik halindedir. Fakat buna rağmen biz iyice biliriz ve iman ederiz ki şeytanın hilesi-tuzağı zayıftır; Allah’a güvenip yaslanan mü’minler eliyle hak günün sonunda batılı zail/yok edecektir.

İman ile salih amelin, güzel söz ile güzel ahlâkın, namaz ile cihadın, oruç ile infâkın arasının açılmasıyla başla-

yan sapma ve çürüme günümüz toplumları için İslâmî hayatı tatlı bir nostaljiye, ulaşılmaz bir ütopya döndürdü maalesef. Anın fıkıhına göre sorumluluk almaktan imtina edenler ya geçmişin ya da geleceğin kucagina sığmıyordu. Bozulma bazen aşağıdan yukarıya doğru ama çoğunlukla yukarıdan aşağıya doğru seyretti. Yokluk, ezilmişlik, korku gibi zayıflık durumları ile izah edilen kimi sapmalardan daha fazlası varlık, kudret, kibir ve hırs gibi istiğna duyguları sadece sahiplerini değil en geniş manadaki muhataplarını da yoldan çıkarıp türlü bataklıklara sürükleyebildi.

İnsanoğlunun mayasında mazeret üretmek gibi onulmaz bir hastalık var. Eksikliğini kusurunu, günahını samimiyetle itiraf edebilmek, tövbe edip kendini düzelterek ilerlemek aklen ve kalben ciddi bir olgunluk düzeyi gerektiriyor. Ancak imkânları ve nimetleri artan insanların aklen ve kalben daha çok olgunlaşması beklenirken nefsanî ve şeytanî ayartmalara daha çok temayül edildiği görülüyor. Muktedir olmak, nimetlerle taltif edilmek, imkânlarla takviye edilmek çoğu zaman şükür ve hamd etmeyi, alçak gönüllü ve merhametli olmayı beraberinde getirmiyor. Çünkü her başarıyı, bütün zafer ve kazanımları kendi yeteneğine hamleden kibir gözleri de kalpleri de kör ediyordu.

Siyaset, Ahlâkın Bir Parçası(ydı)

Hem klasik hem de modern ahlâk ve siyaset teorilerinde siyaset meselesi ahlâk meselesinin doğal ve zaruri bir parçası sayılır. Referansı ahlâk olmayan, çerçevesi ve denetimi ahlâk tarafından belirlenmeyen siyasal hayatın iyilik ve güzelliği temsil etmesi de sosyal adalet ve barışı ikame etmesi de hiç mümkün olmayacaktır. Ahlâksız bir siyaset önermesi doğrudan doğruya ahlâksız fert ve toplum, ahlâksız iktisat ve yönetim önermesi manasına gelecektir. Bu sebeple siyaset ve ahlâk arasında ayırım yapmak fert ve toplumun aleyhine mütemadiyen hem yanlış hem de zarar üretecektir. Ancak bu tartışma yapılırken başı sonu belirsiz, bağlayıcılığı müphem bir ahlâk anlayışı üzerinden sürdürmenin hiçbir faydası olmayacaktır.

Adalet, hiç tartışmasız, küllî manada mülkün temeli ve toplumsal barışın ön şartıdır. Ne var ki Allah'a ve ahiret gününe inanan Müslümanlar tarafından dahi adaletin benimsenmesi ve temsili noktasında kronik sorunlar ya-

Kenan Alpay

1970 yılında Sapanca / Sakarya'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek Lisansını Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde "Hareket Dergisi'ndeki Yazılarıyla Nurettin Topçu ve Anadolu Milliyeçilik" üzerine hazırladığı tezle tamamladı. Yazı hayatına 1991'den bugüne aylık olarak yayımlanan Haksöz Dergisi'nde devam etti. Eş zamanlı olarak Ekin Yayınları'nda editörlük yaptı. 28 Şubat post-modern darbe sürecinde kuruluş çalışmalarına da katıldığı Özgür-Der'in hâlen Genel Başkan Yardımcılığı görevini sürdürmektedir. Ekim 2010'dan bu yana, haftada iki gün olmak üzere, Yeni Akit gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Evli ve dört çocuk babası olan yazar, İstanbul'da ikamet etmektedir.

şanmaktadır. Fertten aileye, topluma, devlete veya devletten topluma, aileye ve ferde doğru çift taraflı işleyen ifsat aslında adalet ve ahlâk duygularının aşınmasına paralel olarak büyüdükçe büyüdü. Küçük haksızlıkları mazur görerek, küçük günahları önemsiz sayarak başlayan sapma 'hududullah'ı çiğnemeye kadar sürükledi bizi. Sınırsız ve denetimsiz bir zenginliğe, kudrete ve şöhrete kavuşmak arzusu öyle ağır bastı ki ne denli dehşetli bir hesap ve ceza günüyle muhatap olacağımız dahi unutuldu.

İnsanın olduğu her yerde, her zaman hata, kusur, günah olur. Ancak günahların sistematik olarak işlerlik kazanması ve toplumsal bir temayüle dönüşmesi büyük felaketlerin hatta topyekûn çöküşlerin habercisidir. Bir insanın utanma duygusunu (hayâ) kaybetmesi veya kamu malına el uzatması ile bir toplumun utanma duygusunu kaybetmesi veya kamu malına el uzatmayı

karakter edinmesi arasında dünyalar kadar fark vardır. Çıplaklığın, teşhircilik ve tecessüsün teşvik edildiği, bir övünç vesilesi sayıldığı bir toplumda edepli olmak, şeref ve haysiyetine sahip çıkmak ne kadar da zor olacaktır. Öyle ki küçük bile olsa bir günahın alışkanlık kesp etmesi, diğer günahları da işlemeyi teşvik edecek ve kolaylaştıracaktır. Çıplaklık kültürü, teşhircilik yarışı yanına kattığı diğer müfsit eylemlerle birlikte en çirkin günahları mesela aldatmayı, tacizi, tecavüzü, cinsel sapkınlığı veya hırsızlık, gasp, cinayet, kumar, içki gibi günahları önü alınamaz bir sele dönüştürecekler.

İstiğna ve Tekebbür Mantığı Değişmiyor

Kadim dönemlerden bu yana devlet-iktidar zenginleşmenin, kudreti tekeline almanın, şöhrat ve şatafat içerisinde insanlara hatta âlemlerin Rabbi Allah'a karşı tekebbür etmenin en önemli aracı olmuştur. Siyasetin, sermayenin veya devletin bizzat kötülük kaynağı olmasından kaynaklanmaz bu sapma. Fakat bu unsurlar insanoğlu için en ağır imtihan alanlarıdır. Bir insan ve toplumun elde edeceği sermaye ve devletin cesameti, hayatın ve dünyanın gelip geçiciliği, sadece ve sadece Allah-u Teâla'nın bâki oluşu karşısında ne kadarlık bir kıymet-i harbiyeye sahip olabilir ki? Ancak insanoğlu kendisinin atılmış pis bir sudan yaratıldığını unutup Rabb'ine karşı apaçık bir hasım kesilebiliyorsa kendi türüne karşı neler neler yapmaz ki!

Peki, yaradılış ve imtihan gerçeğini unutanların, nankörlük ve zulümle hükümlan olmaya kalkışanların önüne hangi söz ve davranışlarla dikileceğiz? Günahıyla övünenlerin, şirkten şehvete değin şeytanın bütün ihvalarını bir hayat tarzı olarak öğütleyenlerin tuzaklarını nasıl boşa çıkaracağız? Tek tek fertlerin fiska fücra savrulup sapmasından daha tehlikeli olan ailelerin, toplumların fiska fücra savrulmasıdır. Bununla beraber aile ve toplumun fiska ve fücra savrulmasından daha tehlikeli olan siyaset ve devletin fiska ve fücra savrulmasıdır. Fisk ve fücra aşağıdan yukarıya da yukarıdan aşağıya doğru da işleyebilir elbette. Bozulma tek taraflı değil çift taraflı işler çoğunlukla.

“Siyaseti yozlaşmadan, sermaye ve bürokrasiyi oligarşik tutumlardan, devleti zulüm ve fitneden arındıracak olan toplumsal düzeyde seyreden dinamik bir “emri bil maruf-nehyi anil müinker” tavrıdır.

Yalan söylemek, faizle iş yapmak veya rüşvet almak/ vermek hiçbir durumda meşru görülemeyecek büyük günahlar olmasına rağmen neden bu kadar yaygınlaştı? Siyasetin tabiatı, bürokrasinin teamülleri, sermaye ve medyanın karakteri bu ve benzeri günahları mecbur kılıyor, başka çaresi yok gibi mazeretler öne sürülüyor hemen. İyi ama kim açıkça “Şeytan onlara (kötü) amellerini tezyin etti (hoş ve süslü gösterdi).” [Nahl, 16/63] mealindeki ilâhî uyarıları hatırlatacak? Sıkıntı esasen giderek çetrefil bir pozisyona doğru ilerliyor. Çünkü hem Allah ve Resûlü'ne iman edip hem de yalan, rüşvet, iltimas, israf, faiz, tağuta müdânâa/dalkavukluk gibi günahları işleyerek Hakk'a ve halka hizmet edebileceği zannediliyor hem de adalet, merhamet, tevazu, takva, infak, isar gibi salih amelleri muayyen bir süre ertelemeyen devreye sokulması halinde zarar görüleceği var sayılıyor.

Siyaset kendisini her şeyin fevkinde konumlandırıyor, Allah'ın emir ve yasaklarının dâhi ne zaman ve nasıl uygulanacağına karar verme hakkını kendinde görüyorsa büyük bir felaketin eşiğindeyiz demektir. Burada “Devlet-iktidar ne için var, kimin için ayakta durmalı?” sorusu devreye girer. Devlet-iktidar unutulmasını ki halka, hayra ve devlete hizmet ettiği sürece muteberdir. Mutlak ve öncelikli olan devletin-iktidarın bekası değil adaletin, hayrın ve halkın bekasıdır. Ne pahasına olursa olsun devletin-iktidarın bekasını muhafazaya kalkılması zulmün de fesadın da fitnenin de önünü alabildiğine açacaktır. Adalet emrinin hilafına hareket eden, merhamet ve güvenlik ihtiyacını teminde acze düşen, temel hak ve özgürlüklerin korumasını temel strateji olarak belirlemeyen bir devletin-siyasetin bizim değerler dünyamızdaki yeri hiç de muteber değildir.

Siyasetin kendisini yozlaşmadan, devletin kendisini zu-

lüm ve fitneden koruyabilme yeteneği ya yoktur ya da çok zayıftır. Siyaseti yozlaşmadan, sermaye ve bürokrasiyi oligarşik tutumlardan, devleti zulüm ve fitneden arındıracak olan toplumsal düzeyde seyreden dinamik bir “emri bil maruf-neyhi anil münker” tavrıdır. Hikmet ve güzel öğüt, hakkı ve sabrı tavsiye, günahlara karşı açık ve net tavır, salih amelleri yaygınlaştırmak üzere sergilecek sebatkâr davet, ahiret yurdunda karşılaşacağımız manzaralar, geçmiş ümmetlerin başına gelenlerin hikâyeleri vd. bireyin, ailenin, toplumun, siyasetin istikametini belirlemesi için durup dinlenmeksizin gündem edilmesi gerekiyor.

Türkiye toplumu uzun bir dönem ciddi birtakım sıkıntılara, eziyet ve yokluklara maruz kaldıysa da İslâm coğrafyasının diğer bölgelerine nazaran oldukça iyi imkân ve tecrübelerle sahiptir. Fakat işkence, hapis, sürgün veya idam gibi imtihanlarla daha az sarsılırken varlık, mevki, makam, şöhret, zenginlik, iktidar gibi imkânları hakkıyla değerlendirmede için daha ağır sarsıntılar, savrulmalar hatta sapmalar yaşamaktadır. Sorular beklenmeyen yerden çıkmış gibidir adeta. Askerî vesayet ve darbe dönemlerinde içe kapanarak bile olsa kimlik ve değerlerini korumayı belli oranda başarmış olan bir toplumun kendi iktidarlara döneminde bırakalım geniş kitleleri kendi çekirdek aileleri için bile cazip bir model olamaması içler acısı bir durumdur. Yokluk ve sıkıntılara direnir varlık ve refahın ayartmalarına koşarcasına kapılmak ibretlik bir tablodur.

Zafer ve Hezimet Tabloları İlgi Bekliyor

Muhatap olduğumuz siyasal ve toplumsal akış esasen bütün toplumlar için geçerli olan ‘sünnetullah’ın tecellisinden başka bir şey değildir. Değiştirme, dönüştürme iradesini kaybedenlerin değişime ve dönüşüme maruz kalmasıdır yaşadıklarımız. İktisadî ve siyasî imkânla-

rın önümüze serildiği bir vasatta bizi terbiye ve tahkim eden itikadî, ahlâkî ve amelî prensiplerimize şu ya da bu oranda sırt çevirmemiz bizi hırslı ama tatminsiz, gösterişli ama muhtaç bir pozisyona sürüklemektedir. Oysa Kur’ân-ı Kerîm’in üçte biri resûl ve nebîlerin kıssalarını bir öğüt ve ibret olmak üzere bizlere anlatmaktadır. Hz. Muhammed Mustafa’nın (sas) ve raşid halifelerin, müştehit imamlardan günümüz İslâm davetçilerine değin engin bir tecrübe önümüzdeki yolları aydınlatan binlerce kandil gibi durmaktadır. Kimi zaman ihmal ettiğimiz ama çoğu zaman bastırduğumuz duygu, yenilgi ve bozgunları ortaya çıkaran söylem, eylem ve aktörlerle yüzleşme duyusudur. Hâlbuki tarih sadece başarılar, kazanımlar üzerine kurulmuyor. Aksine hezimetler, kayıplar da tarih yapıcı ana unsurlardır.

Sürekli olarak tarihin tekrerrür etmesinden şikâyet edip siyasal ve toplumsal zeminde hataları tekrerrür ettirmeyecek tedbir ve ibretler üzerine yoğunlaşmaktan imtina etmek tuhaf bir tercihtir. Bütün nimetler gibi siyasal iktidar nimeti de bir imtihandır. Nimet ve imtihan dengesini kaybetmiş bir siyaset her türlü yozlaşmanın da kapısını açacaktır. Bir siyasal iktidarın öncelikli hedefi teknik, askerî, ekonomik veya diplomatik ilerleyiş değil güzel ahlâk ve sosyal adalet anlayışını, istişare ve merhamet pratiği en geniş toplum kesimleri nezdinde kökleştirmek olmalıdır. İstişare fitneyi engeller, adalet zulmün kökünü kurutur, merhamet kalpleri yakınlaştırırken istişareyi hafife alan, adaleti erteleyen, merhameti zayıflık sayan hırs küpü bir siyasal mantıkla asla huzura ve kurtuluşa eremeyiz.

Zerre miskali hayrın da zerre miskali şerrin de karşılığının görüleceği hesap gününe olan imanda yaşanan zaafıların; her türlü suçun, günahın, fitnenin önünü açtığını unutmayalım. İşte tam da bu sebeple bir işten yorulduğumuzda hemen diğerine sarılalım, çünkü başka çaremiz yok. ■

Bir toplum, ahlâk ve hukuk içinde olmadığı zaman, vatandaşlar kendilerini bir çıkmazın içinde bulurlar. İnsanlar ya ahlâkî değer yargılarını ya da hukuka olan saygılarını yitirirler.

Sokrates

Bu sayımızın soruşturma bölümünde **“Sizce ahlâklı insan kime denir?”** sorusunu gündeme aldık. Bu bağlamda toplumumuzun çeşitli kesiminden farklı meslek grubundan gelen cevapları sizler için derledik. Soruşturma, toplumumuzun bireysel ve toplumsal ahlâk anlayışının bir röntgenini çeker mahiyette görünüyor...

Veysel Demirci
Eczacı

Ahlâklı İnsan: Gül Düşünür Gülistan Olur.

Son yıllarda “Vah vah, kimsede ahlâk kalmamış...” diyerek haykırıyor, “Bu ahlâkî çöküşle nasıl baş edeceğiz?” diye hayıflanıp duruyoruz. Diğer yandan, “Aman Allah’ım, başımıza taş yağacak!” ifadesini sıkça duyar olduk.

Hemen her fırsatta toplum ahlâkının çöktüğünden dem vuruyoruz. Üstelik hiç kendi üstümüze alınmıyoruz. Sanki bizim dışımızda, bizden uzak bir yerde ahlâken çöken bir toplum varmış gibi. Bizim bu bozulmalarla hiç alakamız yokmuşçasına.

Oysa toplum bireylerden oluşur, yani toplum bizlerden ibarettir. Bireylerin, davranışları toplum düzenini oluşturur. Toplumun ahlâk standardı bizlerin ahlâk düzeyiyle şekillenir. Ahlâk da ahlâksızlık da bizlerle yeşerir, bizlerle şekillenir. Ahlâk toplumun ahengidir, toplumu ayakta tutan bir ana direktir. Ahlâk, toplumun ortak akıldır, ortak vicdanıdır.

Çoğu zaman her birimiz her konuda hemfikir olamıyor, pek çok konuda ciddi düzeyde ihtilafa düşebiliyoruz. Bu son derece normal bir durumdur. Ancak şimdilerde ihtilafa düşmediğimiz bir husus var ki o da toplumsal

ahlâk meselesidir. Yani hemen hepimiz, her türlü gelişmeye ve ilerlemeye rağmen toplumun ana direği olan ahlâkî değerlerin gerilediği konusunda hemfikiriz.

O halde neylemeliyiz, ne yapmalıyız, nereden başlamalıyız? Tabii ki öncelikle sorunun merkezine başkalarını değil kendimizi yerleştirerek işe başlamalıyız. Öncelikle, “Ben bu meselenin neresindeyim, ben ahlâkî sorumluluklarım açısından hangi konumdayım?” sorusunun cevabını aramalıyız.

Bir yandan kendimizi/nefsimizi bilme çabasına girerken, çevremizde de güzel ahlâkın yeşermesi, çoğalması ve güzel ahlâk sahibi nesillerin yetişmesini öncelikli hedefimizin içine koymalıyız.

Bu çağda bu toplumda, bu zaman diliminde “Ahlâklı insan kime denir, nasıl davranır, nasıl yaşar, nasıl konuşur, nasıl iş yapar, nasıl ticaret yapar, insanlarla nasıl iletişim kurar?” sorularının cevabını ciddiyetle aramalıyız.

Sözü fazlaca uzatmadan dilimin döndüğü kadarıyla eczacılık mesleğini icra etmekte olan bir birey olarak ahlâklı insanı tasvir etmeye çalışacağım. Tüm ifadelelimin muhatabını öncelikle kendim sayarak. Hedefe önce kendi nefsimi koyarak...

Ahlâklı İnsan:

Sıradan insanlar gibi yaşar fakat sıradan değildir. Geldiğinde sevinç ve huzur getirir, gittiğindeyse hüznü yaşatır.

Bulunduğu her yeri güzelleştirir.

İncedir, zariftir; incinse de incitmez.

Çirkin söz ve çirkin fiillerden titizlikle uzak durur.

Sözü uzun uzun uzatmaz, bilgiçlik taslamaz, kibirlenerek konuşmaz.

Zorlaştırmaz kolaylaştırır, nefret ettirmez sevdendir.

Asık suratlı, çatık kaşlı, keskin dilli değildir.

Çocuklara karşı müşfikdir; onları azarlamaz, sorgulamaz, örselemez.

Yetimi korur, akrabayı gözetir, yaşlılara hürmet eder. Onlar hayatta iken anne ve babasının rızasını alandır. Başkalarına yük olmayan, başkasının yükünü paylaşandır.

Saygı ve hürmet bekleyen değil, saygı duyulandır. Yalan söylemeyen, dürüst, sözüne güven duyulandır. Fedakârdır; vermeyene veren, gelmeyeine gidendir. Mütebessim bir yüzle herkese iyiliği dokunandır. Kendisiyle dostluk ve arkadaşlık kurulabilir. Elinden, dilinden ve belinden emin olunandır. Görev alma peşinde koşmayan, görev verilme için aranandır.

Ben merkezli davranmaz, kendisi için istediğini başkası için de ister.

Bir diğerini toplum içinde utandırmaz, yüzünü kızartmaz.

Zengin-fakir, okumuş-okumamış, güçlü-zayıf ayrımı yapmaz.

Yakını, grubu, siyasi mensubiyeti lehine taraftarlık yapmaz, hak ve adalet üzere hüküm verir.

Aşırı davranışlardan uzak durur. Ölçüsüz hareket etmez, orta yolu tutturur.

Ahlâklı insan davranışı zamana, mekâna, ortama ve muhataba göre değişmez. Aile fertleri, iş ortamı, sosyal çevre, bireye karşı, topluluğa karşı, sosyal medyada, yüzyüze ya da uzaktan görüşmeye göre farklılık göstermez. Her zamanda ve her koşulda ahlâkî değerlere bağlı kalarak davranır.

Bir hasta, bedenlen iyileşmek için ilaçlarını nasıl titizlikle ve dikkatle kullanırsa ahlâklı insan da örneğin bir söz sarf ederken sözün dozunu ayarlar, doğru kelimeleri seçer, olası yan etkilerine dikkat eder; ağır gelip gelmeyeceğini, sarsıcı etki yapıp yapmayacağını, o vaktin uygun olup olmadığını, kültür ve algı düzeyini, incitici olup olmayacağını, fayda mı zarar mı vereceğini hesaba katar.

Ne var ki ahlâklı insan olmak o kadar da kolay olmasa gerek. Eğer kolay olsaydı bu konuyu bu kadar yoğun konuşuyor olmayacaktık.

Bu sebeptendir ki Hz. Peygamber (sas) aynaya baktığımızda bizlere: “Allah’ım, yaradılışımı güzel yaptığın gibi ah-

lâkımı da güzelleştir!” ifadesiyle dua etmemizi öğütüyor. Güzel ahlâk sahiplerini de şöyle müjdeler: “Mizanda güzel ahlâk kadar ağır basacak başka bir şey yoktur. Güzel ahlâklı insan bununla, nice oruç tutan ve namaz kılanların derecesine ulaşır.” Yine, “İnsanların imanca en kâmil olanları, ahlâkı en güzel olanlarıdır.” İfadesiyle imanda kemale erenlerin güzel ahlâk sahipleri olduğunu müjdeler.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin ifadesiyle:

“Ahlâklı insan, hep gül düşünür gülistan olur.
Ahlâksız insan da hep diken düşünür dikenlik olur.”

Birey olarak, toplum olarak ve ümmet olarak güzel ahlâk yolculuğuna çıkma vakti çoktan geldi ve geçiyor.

Selam olsun güzel ahlâk yolculuğuna çıkanlara...

Güven Keskin

UEFA B Lisanslı Antrenör

İnsanın toplum içindeki davranışlarını, birbirleri ile ilişkilerini düzenlemek amacı ile konulmuş, kabul edilmiş kurallar olarak tanımlanır. Bu kurallar genel olarak yazılı olmayıp, hukuk düzeninden bu yönü ile ayrılır ama ahlâk ve hukuk gene de zaman zaman özdeşleşen, toplumun uyduğu kurallardır. Sporcuların da uyması gereken kuralların başında ahlâk ve dürüstlük gelmelidir. Günümüzde spor ahlâkı uluslararası anlamda fair-play olarak bilinir. Kısacası centilmenlik ve alçak gönüllüktür.

Spor ahlâkını geliştirmek, spor da adaleti, eşitliği, hakça mücadeleyi sağlamak birçok kişi ve sosyal çevrenin birlikte hareket etmesi ile sağlanır. Bu konu da sorumluluk sahibi olması gerekenlerin başında sporcular, antrenörler, yöneticiler, federasyonlar, hakemler, taraftarlar,

medya, öğretmenler ve aileler gelmektedir. Spor ahlâkı sporunun eşit koşul ve şartlarda etik kurallara ve yarışma kurallarına göre yarışmasını sağlar.

Süleyman Çelik
Mali Müşavir

Ahlâk, genel olarak dinin ve sosyal çevrenin kurallarına uyma veya uymama olarak algılsa da ben, ahlâkı kişinin kendi hayat felsefesi ve kazanımlarıyla şekillenen huy ve davranışları olarak görüyorum.

Kişinin herhangi bir olay karşısında genel kabul görmüş doğru düşünce hal ve tepkileri ahlâklı, yanlış ve etik olmayan tepkileri ise ahlâksız olarak nitelenmektedir. Dinî ve inanç dünyasında ise emir ve yasaklara uyarak ahlâklı bir hayatı seçmesi sosyal çevrede istenen bir durum, nefsinde ise huzurlu bir hayat sürmesine vesiledir.

Bir muhasebeci, mali müşavir olarak da kanunlarda sınırları çizilmiş mesleğimizi icra etme zorunluluğumuz olsa da bundan daha kapsamlı ve önemli olan mü'minin iyi niyetli olma, doğruyu söyleme, adaletli olma, hoşgörülü olma, sabırlı olma gibi güzel huyları olmalıdır. Mesela mesleki olarak devletle olan köprüyü kurmada mükellef ile devlet arasında adaleti gözetmek en öne çıkan elzem bir durumdur. Bu durum tarafların hemfikir olduğu ahlâklı bir duruş ile mümkündür. Diyebiliriz ki mesleki olarak kanunlara uyma zorunluluğu aslında meslek mensubunun inançların da biraz önce bahsettiğimiz değerlerle ancak sağlanabilir.

Mesleki yasaların standartları, düzeni sağlanması için yapıldığına göre bu düzen ancak ahlâklı meslektaşların bu mesleği icrası ile mümkün olur.

Mahmut Acar
Ressam - Grafik Tasarımcı

Ahlâk, haddi ve hududu gözeterek yaşamaktır. Ahlâk, ölçü ve tartıdır. Etrafında kimseciklerin olmadığı zamanda bile hak ve hukuku gözetmektir.

Ahlâklı insan, işte bu ölçülerde kainatın içinde onun ilahî ahengi ve ritmini gözeterek yaşayandır.

Ahlâksızlık genelde cinsiyet üzerinden algılanan bir kavram olmakla birlikte gözden kaçırdığımız ise, ahlâkın hayatın her alanında haddi ve hududu bilmek olduğunu unutmuş olmamızdır.

Ahlâklı insan, hayatın merkezine kendini koymayan devamlı çevre kontrolü içinde olan bir kişidir. Hangi işi yaparsa yapsın hangi meslek erbabı olursa olsun, işini güzel yapan, yapamasa dahi niyeti iyi olan insandır.

“İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir.” der Yunus. Kendini bilmek haddini bilmektir. Kendini kaybetmiş bir insanın makam ve koltuğun karşısında eğilip bükülmesi mümkün müdür? Asla. Ölçüsü insanî ve İslâmî olan bir insanın yaşadığı topluma katacaklarını söylemeye gerek var mı? Ahlâklı insan, aynı zamanda dönüştürücü insandır. Hakkı daima üstün tutar ve onu gözetir. Hakkı gözeteni, Hakk (cc) da gözetir, halka da gözettir.

Sözümüzün başında ahenk ve ritimden söz ettik. Her insan kainat denen muhteşem bir tablonun veya orkestranın nokta da olsa bir parçasıdır. İçinde yaşadığımız ilahî besteyi ve ritmi bozacak her davranış ve hareket ahlâksızcadır. Yaşam da önüne konulan kocaman zaman tuvalinde sana ayrılan bölümdür. İyi değerlendir resmin güzel olsun...

İlhan Belli

Kıdemli Satış Danışmanı

Evet, ahlâklı insan kime denir? Yalnız, ahlâk dediysek; birçok insanın ilk aklına gelen gibi öyle ar/namus değil. Sorumluluk sahibi insana; “Ahlâklı insan” denir. Ahlâk; akıl, fikir ve irade gibi yalnızca insanoğluna özgü olan, bahşedilmiş bir olgudur. Olgudur çünkü sebep ve sonuçlarını düşünerek kullanmak veya kullanmamak tamamen kişinin elindedir. Bu nedenledir ki insan, yaptığı her şeyin (iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış) sebep ve sonuçlarını düşünerek yapıyor ise “ahlâklı insan”dır. Sebepleri ve sonuçlarını düşünerek, yani sorumluluğu alarak iyi veya doğruyu yapanlara “güzel ahlâklı insan”, sebep ve sonuçlarını düşünerek, yani bile bile yanlış ve kötüyü yapanlara da “kötü ahlâklı insan” denir.

Özgür Danişment

İç Satın Alma ve İdari İşler Müdürü

Ahlâklı insan, Allah’tan gelen her şeye razı olan yani hayr ve şerri Allah’tan bilen; nimetlere şükreden, belalara sabreden, yaptığı iyiliklerde karşılık beklemeyen, bütün insanlara şefkatli davranan, haramlardan ka-

çıp-helali arayan, Yaradan’ı düşünerek yaradılanı hoş gören, ya hayır söyleyen ya da susan, güler yüzlü, cömert ve kimseyi üzmeyen insan demektir.

Ahlâklı insan, Allah için sevip Allah için buğzeden; emanete riayet eden, hiç kimseyi kusurundan dolayı ayıplamayan insan demektir.

Ahlâklı insan, “*hubbu’l-vatan minel iman/vatan sevgisi imandandır*” diyen insandır. Gerekğinde dini, vatani ve bayrağı için gözünü kırpmadan şehadete yürüyebilecek insan demektir. Düsturu “Ezan dinmez, Bayrak inmez!” olan insandır.

Ahlâklı insan, verdiği sözü tutan, sözüne güvenilir insandır.

Ahlâklı insan, topraktan yapılan testi gibidir. Çamurdan yapılmasına rağmen pişerek çamurluğu gitmiş ve içindeki buz gibi su ile suyundan içen insanları ferahlatan bir testi...

Velhasılı kelim Peygamber Efendimiz, (sas) hadis-i şerifinde buyurduğu gibi:

“Sizin imanca en güzeliniz, ahlâkça en güzel olanınızdır.”

Sami Serdar

ICYF Genç Girişimciler Merkezi Yöneticisi

Ahlâk, bir topluluk içinde yaşayan insanların davranışlarını ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek amacıyla oluşturulmuş eylem kuralları, normlar silsilesi ve değer sistemidir.

Ahlâk, bir toplumun iyi ya da kötü olarak kabul edilen davranışları belirleyen yazısız kurallar bütünüdür.

Ahlâk, kelimenin en dar anlamıyla neyin doğru veya yanlış sayıldığı (sayılması gerektiği) ile ilgilenir. Terim genellikle kültürel, dinî, seküler ve felsefi topluluklar tarafından, insanların çeşitli davranışlarının yanlış veya doğru oluşunu belirleyen bir yargı ve ilkeler sistemi kavramı ve/veya inancı için kullanılır.

Ahlâklı bir yönetici, ehliyet değerlendirmesi bağlamında olabildiğince reel; iş yapma, yaptırma ve iş tutma bağlamında adaletli ve hakkaniyetli; netice ile alakalı da fayda/sonuç odaklı olmalıdır.

Ehliyet değerlendirmesinde ideolojik, dinsel, tensel ve muhafazakâr kaygılarla tarafsız seçim ortaya koyan bir yöneticinin ahlâklı olduğu söylenemeyeceği gibi iş yapma, yaptırma ve iş tutma bağlamında adaleti ve hakkaniyeti gözetmeyen yöneticinin de ahlâklı olduğu söylenemez.

Yapılan, ortaya konulan işin neticesinin yöneticisi olduğu kuruma faydası dokunmayan, vitrine süs tasarlama kaygısıyla çıktılarının faydasını öncelemeyen yönetici de ahlâksız bir yöneticidir.

Ahlâklı olmak, varlığın anlamını her nerede olursan ol değerli eylemlerle manalandırabilmektir.

Coşkun Temiz
Harita Mühendisi

Ahlâk, bütün tanımlamalarının sonucunda ortaya çıkan anlamı davranıştır. İnsanlar aralarındaki bütün iletişimlerini davranışları ile belirlerler. Sosyal, kültürel, ekonomik iletişimleri de bu davranışları sonucunda şekillenir.

Ahlâk, insanlığın ortak değerlerini içerir. Bu değerleri

bazı coğrafyalarda dinî inanışlardan, başka coğrafyalarda kültürel ve geleneklerden ve başka coğrafyalarda da devletin koyduğu yasalar sonucunda yerleşen davranışlar olarak görürüz. Ama hepsinin insanlığa sunduğu ahlâk aynıdır. Yani temelinde insanın yaradılışında yüklenen doğru davranışlar vardır.

Son dönemlerde dile getirdiğimiz iş ahlâkı problemleri, insanların genel ahlâkı problemlerinden kaynaklanıyor. Ahlâk zaman, mekan ve durum değiştiğinde farklılıklar gösteren bir kavram değildir. Bir insanın şahsi ahlâkı ile iş ahlâkı farklı bir davranış gösteriyorsa burada bir sorun vardır. Ahlâk insanın ruhuna yerleşmiş genel bir davranış tarzıdır.

Maalesef İslâm dünyasında son dönemlerde ahlâk, sadece kadının cinselliği üzerinden tanımlanır oldu. İş dünyasında sözünde durmayan, çalışanın haklarını gözetmeyen, iş yaptığı firma ve insanlara zulüm derecesinde sıkıntı veren, yeri geldiğinde yalan söylemekten çekinmeyen, işlerini yürütebilmek için rüşveti bile mübah gören insanların ahlâksızlığından söz edilmiyor. Faiz haram, rant helaldir gibi yaşar olduk.

Mühendis, insanların her türlü ihtiyacını karşılamaya dayalı yol, köprü, bina gibi bayındırlık; tarım, beslenme gibi gıda; fizik, kimya, biyoloji, elektrik, elektronik gibi fen; uçak, otomobil, motor, iş makineleri gibi teknik ve sosyal alanlarda uzmanlaşmış, belli bir eğitim görmüş kimse.

Mühendisin ahlâkı, kendi konusunda şartlar ne olursa olsun yapılması gereken işi en iyi şekilde doğru bir biçimde yapması ile belli olur. Bugün şehirlerimizi mimarlarımız, mühendislerimiz imar etmiyor. Politize olmuş sistem bunu belirliyor. Sadece mimar ve mühendis şahsiyetler buna kendilerini alet ediyorlar. Rantın olduğu yerde estetikten ve yasaların uygulanmasından bahsedemeyiz. Dünyevileşmiş ruhlarımız ve para hırsımız bu dünyayı çirkinleştirmekten öteye geçmiyor. Kontrol mekanizmalarının da doğru işlememesi teknik insanlarımızın işini doğru ve dürüst yapmamasından kaynaklanıyor. Ateist Japonya'da günde onlarca büyük deprem oluyor hiçbir insanın burnu bile kanamıyorken, Müslüman Türkiye'de orta ölçekli bir depremde onlarca insan ölüyor! Bu aşağıdaki gruptaki insanların sorumsuzluğundan ve ahlâksızlığından kaynaklanıyor:

1- Buna müsaade eden adalet mekanizması

- 2- Ülkeyi yöneten kontrol mekanizması
- 3- İşi yapan müteahhit
- 4- İşi yapan teknik ekip
- 5- İşe onay veren yetkili kişi veya firmalar.

Dünyevileşmiş kapitalist ruh; dini, mezhebi, meşrebi ne olursa olsun asla ahlâklı davranamaz. Yaşamının merkezine para kazanmayı koymuş bir akıl ahlâklı olamaz.

Ahlâk; vicdandır, merhamettir, saygıdır, doğruluktur.

Sektörlerde iş yapan insanların üretmiş oldukları ürünlerin kalitesi o insanların ahlâkı ile ilişkilendirilmelidir.

Bu konuyu Batı, kontrol mekanizmalarını çok ciddi bir şekilde adil işleterek çözüme yoluna gitmiş ve başarılı da olmuştur. Örneğin uluslararası projelerde müşavir ve kontrol Alman veya İngiliz firması ise yapmış olduğun bir yapıya gizli veya saklı veya açıktan asla paslanmış demir bağlatmazlar. Bütün demirleri tek tek zımparalayıp, temizleyip maliyetine katlanarak bağlamak zorunda kalırsınız. Bizde yeni yürürlüğe giren yapı denetim firmaları işin başına bile gelmeyebiliyor. Sebebi ma-lum...

İş veren firmalar işi verecekleri firmaların yaptıkları işin kalitesine, doğruluğuna ve dürüstlüğüne bakmak yerine, en ucuz teklif veren ve hatta maliyetinin altına teklif veren firmaları bile tercih etmektedirler. Bu işi alan firma zarar etmemek için kaliteden ödün vererek gerektiğinde malzemeden azaltarak işi yapma yoluna gidiyor. Doğru ve kaliteli iş yapmayı kendine şiar edinmiş firmalar ise iş alamıyor ve zaman için yok olup gidiyor. Ortam, gereğini yapanlara kalıyor. Ahlâk ve kalite ise sadece lafta. Kendi ahlâksızlığımız ortaya çıkmasını diye tanıdığımız firmalarla bile iş yapmaz hale geldik. İstisnalar mutlaka vardır ve onları tenzih ederiz.

Bir ürün alırken Alman firma ile yerli bir firma tercihi yapmamız gerektiğinde neden Alman firmasını tercih ederiz? Cevap kalite ve ürünün hakkı ile yapılmış olması ve müşteri memnuniyetine verdikleri değer. Onlar bunu kapitalist bir akıl ile daha çok nasıl para kazanabilirim diye yaparken, bizler neden bu işi kendi ahlâkî değerlerimizle yapamıyoruz?

İşin aslı adalet. Adalet yoksa her şey bozuktur. Adalet her vatandaşa aynı davranmıyorsa hiçbir işin doğru yapılmasını bekleyemezsiniz.

Din ahlâktır. Dindar ahlâklıdır. Şimdi sorulacak soru şu: “Bu ahlâk dinine iman ettiğimizi iddia ederken biz neden ahlâksızız? Japon ateist mühendisin gösterdiği ahlâkı bir Müslüman mühendis neden gösteremiyor? Şundan eminiz ki, ahlâkı tamamlamak için gelen Peygamberde ve O’nun ulaştırdığı Allah’ın mesajında bir problem yoktur. Sorun tamamen bizde...”

Çuvaldıza ihtiyacımız var.

Mühendisin ahlâkı doğru, dürüst ve kaliteli iş yapmaktır.

İsrail Kömürcü
Avukat

Bir hukukçu bu soruya “*Aleyhine de olsa dürüst olan kişidir.*” cevabını verse herhalde isabet etmiş olur. Zira günümüzde maalesef en küçük bir menfaat uğruna dahi, kişilerin kendileri veya yakınları söz konusu olduğunda, hakikate aykırı konuşmaları ve bilseler de susarak hakikati örtmeleri, adeta sıradanlaşmış durumdadır. Meslek hayatımızda çok az örnekte gördük ki vicdanını kaybetmemiş ve temiz ahlâk sahibi insanlar kendileri aleyhine de olsa yargı mercii huzurunda hakikati söylemekten geri durmamıştır. Kahir ekseriyet için bunu söylemekse maalesef mümkün değildir. Dünyalık menfaat, ahlâkî ve dinî değerlerin önüne geçmiş durumdadır. Bunu yaparken de insanoğlu türlü bahaneler bulmakta da çok mahirdir. Hiç kimse, karşındakine bile bile haksızlık ettiğini düşünmemekte, vicdanını rahatlatacak kendince ürettiği bahanelere dayanmaktadır.

Geçmiş yıllara göre toplumumuzdaki “Müslümanlık” daha görünür duruma gelmişse de hukuki uyumsuzluklarda gördüğümüz kadarıyla ahlâk ve dürüstlük noktasında aynı derecede bir gelişmeden bahsetmek maalesef mümkün değildir. Kul hakkı ve kamu hakkı konula-

rında toplum olarak çok temel bir silkelenmeye ihtiyaç vardır. Ahlâk, sadece edep ve görgü çerçevesinde değil “hak” temelinde ele alınmalı ve ailede başlamak üzere yavrularımıza “*Zarar görsen de dürüst ol!*” düsturu temelden aşılanmalıdır. Aksi halde diplomalı ancak ahlâk zafı bulunan fertlerin önemli mevkileri işgal etmeleri kaçınılmaz bir hal alacaktır. Özellikle hukuk camiasındaki arızaların sebep olduğu yaralar çok daha derin ve acılı olmaktadır. Bu sözleri ifade ederken kendimizi dışarıda tutmuş değiliz. Duamız, “güzel ahlâkın tamamlayıcısı” en güzel örneğin yolundan ayrılmamaktır.

Ömer Özkan
Eğitimci

Kelime olarak ahlâk yaratılış, tabiat ve huy gibi anlamları ifade eder.

İnsanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan manevi niteliklerini, huylarını ve bunların etkisi ile ortaya koyduğu iradeli davranışlarını belirler.

Bir insanın ahlâklı olması onun güzel niteliklere sahip olması, iyi ve faydalı işler yapması, kötü ve zararlı davranışlardan kaçınması ile belli olur.

Meslek gereği öğretmenler, insan ile sürekli iletişim ve etkileşim içerisinde. Öğrenciler, veliler, okuldaki diğer çalışanlar ve toplumda karşılaştığı tüm bireylerle sürekli iletişim halinde olduğu süreçlerde ahlâkî davranış ve kurallarına dikkat etmeleri gerekmektedir.

Bu çerçevede şu hususu ifade etmek isterim ki olmazsa olmazımız güzel ahlâk olmalıdır.

Güzel ahlâk, iyi insana; iyi insan, huzurlu topluma; huzurlu toplumsa barış ve adaletin hâkim olduğu bir dün-

yaya ulaşmamızın en önemli vesilesidir. Bizim inancımız, medeniyetimiz “İmanlı insan ya da mü’min, güzel ahlâklı insandır, iyi insandır.” anlayışını kabul eder.

İşte burada “Ahlâklı insan kime denir?” sorusunun cevabını bir eğitimci olarak özet biçimde şu şekilde verebilirim.

Ahlâk, insanın özellikleri ve huylarının bütünüdür. İnsan bu özellik ve huylarının etkisiyle iyi ya da kötü davranışlar sergileyebiliyor.

Ahlâklı insan kendini bilen; kendisi ve çevresiyle barışık, iyi ve faydalı işler yapan ve örneklik teşkil eden kimsedir.

Esat Ertaç Erbesler
İş Adamı

Peygamber Efendimiz (sas) ticareti, “Allah’ın rahmetine çanak tutmaktır.” diye tanımlıyor. Her yeni günü Allah’ın bir lütfu olarak görüp başlamak tam bir gayret ve tevekkül gerektiriyor. İş veren veya çalışan olarak sahip olmamız gereken bir çok kabiliyetimiz var. Farklı kabiliyet, bilgi ve birikim bir araya gelince bir anlam kazanıyor ve faydaya dönüşüyor. Bu unsurların her biri bizim için sermayedir. İş yaparken sahip olduğumuz sermayenin en büyüğü ise iş ahlâkına sahip olmamızdır.

Günümüz dünyasında iş hayatı, insan ihtiyaçları ve zevklerini karşılamak için daha çok ürünü, daha ucuz maliyetli ve daha az zamanda üretmek üzerine kuruludur, bunun nasıl olduğu da önemli değildir. Kurlsızlık iş ahlâkını ortadan kaldırır, iş ahlâkı ortadan kalkarsa günde 12 milyar insani doyuracak besin üretilip, 8 milyar dahi olmayan dünyanın yarısını aç bırakan sisteme

dönüşürüz. Bu örnek bile, bize küresel bir ahlâk anlayışına ihtiyacımız olduğunu göstermektedir.

Geçmişimiz, dünyanın her bir yanına giden tacirlerimizin sahip olduğu iş ahlâkının birçok topluma kazandırdığı güzel örneklerle doludur. Hak geçmesin diye gösterdiğimiz hassasiyet bizi ve neslimizi şekillendirdiğini unutmayalım. Yaptıklarımız konuştuklarımız, konuştuklarımız yaptıklarımız olmalı, hesabı vereceğimiz yer bellidir fani dünyada baki işler yapma mücadelesinin adı işimizdeki ahlâk anlayışımızdır. Rızkın miktarının değişmediğine ancak hükmünün değişeceğine inanmak ona göre hırstan uzak, gayrete yakın olmalıyız.

Biri, Hz Ali'ye (ra) "Çok uğraşıyorum fakat hedefime ulaşamıyorum." dedi,

Hiz. Ali dedi ki: "Bir kişi hedefine çaba göstermeden ulaşacağını sanıyorsa, hayal dünyasında yaşıyor, demektir. Ve bir kişi hedefine çaba harcayarak erişeceğini sanıyorsa haddini bilmiyor, demektir."

Haddimizi bilerek, gayret ederek takdiri beklemek hırsı yok eder, bizi razı olan ahlâklı kimse haline getirir. Sahip olmak ile emanetçisi olmak arasındaki derin farkı anlamamızı sağlar.

İş ahlâkı kavramını, bireysellik yok eder; kolektif davranış yaşatır, destekler. Biz kul hakkı derken bu insan haklarına, sonra da insan hazlarının haklarına dönüştü. Herkesin birbirinin sadece iyiliğini sevmesi sonucuna ulaştık, sorunlardan ve sorunlu insanlardan kaçarak nasıl ahlâklı olabiliriz?

Birlikte olmanın, yardımlaşma ve dayanışmanın getirdiği berekete sahip olmak iş ahlâkının kalıcı, sürekli ve refleks gibi uygulanır hale gelmesi ile mümkündür.

Her gelir kendi cinsinden davranış geliştirir. İş ahlâkı helal geliri, helal gelir iş ahlâkını oluşturur. ■

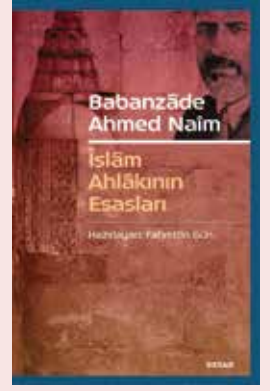
“Kıyamet gününde mü'minin mizanında güzel ahlâktan daha ağır hiçbir şey yoktur.”
Tirmizî, "Birr", 62.

EL-EDEBÜ'L-MÜFRED

İmam Buhârî

(Çev. Hanifi Akın)

Çelik Yayınevi

"Eğer bir dağ, bir dağa azgınlık ve zulüm edeydi, azgınlık eden parça parça edilirdi."

Allah, Kur'an'da peygamberini muhatap alarak bütün insanlara neler yapması ve insanların nelerden kaçınması gerektiği konusunda ahlâkî kuralları anlatıyor. Ahlâkî konulara işaret eden âyetler olduğu gibi hadis kaynaklarımızın ana konularından birisi de ahlâktır. Yürüyen Kur'an olan Efendimiz'in (sas), her hareket ve sözü bize ahlâkın özetini beyan eder. Hadislerin sadece ahlâkla alakalı olanlarının toplandığı bir eser, bir kitap halinde çalışmalar mevcuttur. O eserlerden bir tanesi de İmam Buhârî tarafından tamamen adap, ahlâk konularını içeren hadislerin toplandığı bu eseridir. Eser, "Ben Kur'an'ın ahlâkıyla ahlâklanmak istiyorum." diyen her Müslüman'a cevap niteliğinde bir rehberdir.

İmam Buhârî, önemli bir hadis âlimimizdir. Özellikle hadisçi olması sebebiyle bu kitabı da onun önemli eserleri arasında yerini almıştır. Toplamış olduğu ahlâka dair hadisleri, çerçeveyi geniş tutarak hadislerin sahih, hasen, zayıf olanlarını da işin içine katarak *Edebü'l-Müfred* adlı eserini meydana getirmiştir.

İmam Buhârî'nin *Edebü'l-Müfred*'inde diğer kitaplar gibi ana bölüm başlıkları bulunmamaktadır. Çünkü eser bir ahlâk kitabıdır. Burada sadece edep ve ahlâkla ilgili rivayetler bulunur. Bu kitapta başlıklar bab başlıkları şeklinde ilerlemektedir. 1322 tane hadis, 644 tane bab başlığı bulunmaktadır. Bu bab başlıkları, insanların aradığı rivayetleri hangi konu ile ilişkilendirmesi gerektiğine işaret etmektedir. İmam Buhârî kitaba ilk olarak anne babaya iyilik konusu ile giriş yapmaktadır. Daha sonra hoş olmayan ve uzak durulması gereken davranışları da başlıkları altında rivayetlerle sıralamıştır. Bu minvalde devam eder ve nihayetinde konular kumar, ikiyüzlülük, utanmazlık ve öfke başlıklarıyla son bulur.

Bu eseri okuyarak başlıkları takip eden insan, kendisine bir yol haritası çizmiş olur. Elbette bunları bir ahlâk haline getirmemiz gerekmektedir. Bazı kitaplar vardır ki her evde bulunması, her Müslüman'ın okuması gerekir. İşte *Edebü'l-Müfred* onlardan biridir.

İş ve Ticaret Ahlâkında Erozyon!

Ayhan Karahan
İGİAD Başkanı

Yaratılış, fitrat, tabiat, huy manasına gelen “ahlâk” kavramı tutum ve davranışların toplumsal olarak düzenlendiği biçim ve kuralları ifade eder. Ahlâkın belirli bir alanda uygulamasını içeren “iş ahlâkı” kavramı, iş dünyasındaki davranışları ve ilişkileri düzenleyen; iş yapılırken doğru ve yanlışları ayırt etmemizi sağlayan kurallar bütünüdür.

İş ahlâkını belirleyen en temel ölçü, her ne iş yapıyorsak yapılan işin meşruiyet kazanması için o işin hak, hukuk, helal ve ahlâkî sınırlar içinde olmasıdır. Bu ölçülerden biri ihlal edildiğinde yapılan iş meşruiyetini kaybeder. Bir işi asgari sınırlar içinde sürdürerek meşru hale getirebilirsiniz ama o işe değer katmak ancak ahlâkî davranmakla sağlanır.

Bir işle ilgili çalışma esaslarını, standartlarını belirleyebilirsiniz ama o işin neticelenmesi için çalışma esaslarını yerine getirecek, standartlara uyacak insan emeğine ihtiyaç vardır. Bir işin neticelenmesi için ihtiyaç duyulan insan emeğini şekillendiren ahlâkî tutum ve davranışlardır. Bir işin neticelenmesi için sarf edilen insan emeği, o işin meşruiyetini de belirler. Bir işin yapılması için ihtiyaç duyulan insan emeği ahlâkla kuşanırsa o iş, iş ahlâkına uygun olarak tamamlanır.

İnsan emeğini ahlâkla kuşatmak için ihtiyaç duyduğumuz yazılı kurallar mıdır, yoksa insanın yaratılıştaki fitrî olarak kendinde bulunan doğru ile yanlış ayırt edebilecek anlayışı koruyabilmesi ve iyi huyların muhafazası mıdır? Yaratılıştaki iyilikle, merhametle, şefkatle, adaletle, güzel ahlâkla kodlanan insan bulunduğu ortamda aynı kodları taşıyan insanlarla bir arada olmadığında bulunduğu ortama uyarak kod değişikliğine gitmektedir.

İnsan fabrika ayarlarına, fitratına nasıl dönecektir? İnsanın fabrika ayarlarına, fitratına dönüşüne “iş ahlâkı” penceresinden bakarsak öncelikle kod karışıklığını ortadan kaldırmak, doğru kodlanmış insanlardan oluşan örnek olacak ahlâklı bir toplum gerekir. İş ahlâkı kurallarını yazılı kurallar haline dönüştürmek, hukukla desteklemek gerekmektedir. Bir işte alan, satan, işveren, işgören gibi paydaşlar oluştuğunda sözleşme ve hukuk devreye girer. Sözleşmelerde ve hukuk metinlerinde “iş ahlâkı” ilkeleri de yer almalıdır. Sözleşmenin ve hukukun olmadığı alanlarda boşluğu keyfiyet doldurmaktadır.

Eşyaya şekil veren insan emeği, şekil verdiği eşya ile rızkını temin eder; şekil verdiği eşyanın üretim ve ticaretini yaparak geçimini temin eder. Eşyayı yaratan Allah, eşyaya şekil verme sorumluluğunu insana vermiştir. İnsan, eşyaya şekil verirken bu sorumluluğuna uygun davranmalıdır. İnsan, eşyaya şekil verme sorumluluğunu aklıyla ve emeğiyle yerine getirir. İnsan, aklını hakka, hukuka uygun kullanmalı; emeğini ahlâka uygun kullanmalıdır.

Bir hesap bir takvim üzere en güzel bir şekilde yaratılan, iyilik ve güzelliği kendisine huy olarak kazandırılan; dosdoğru olmakla, girişeceği bir işte doğruluk ve içtenlikle davranmakla, ölçü ve tartıya riayet etmekle emrolunan; iyilik ve güzellikle makbul iş yapmakla imtihan edilen insan, neden bu vasıflarından uzaklaşarak fitratına aykırı çirkin tutum ve davranışlarda bulunur ve ahlâkî bir erozyona uğrar?

Günümüz insani maalesef kendinde bulunan iyi huyu, güzel ahlâkî terk ediyor ve bu terk ediş en fazla karşımıza iş ve ticaret alanında çıkıyor. İnsanımız vahşi kapitalist sistemin çarkları arasında kendi medeniyetinden, ahlâkî değerlerinden sıyrılarak bir kazanma ve rekabet hırsı içinde kaybolup gidiyor. Bize düşen piyasa şartlarına göre davranmak olmamalı; piyasayı yeniden sorgulamalı, kendimize hak merkezli bir iş hayatı tasavvur etmeli, helal kazancı ve adil bir paylaşımı esas almalı, ahlâkî olmayan bir işi meşru kabul etmemeliyiz. Bizler kazancımızın, servetimizin, alın terimizin, emeğimizin karşılığının miktarı ile değil kazancımızı, servetimizi, emeğimizin karşılığını hangi yoldan elde ettiğimizle imtihan olacağız. Temiz rızık, temiz kazanç, helal ve meşru yoldan güzel ahlâkla elde edilen kazançtır.

İş ahlâkının temel ilkesi, makbul olan işin hakkını vererek en güzel şekilde yapmaktır. Yapılan işte hakkı hukuku adaleti merkeze almak, güzel ahlâk sahibi olmak, ahlâkî olmayan işi meşru kabul etmemek, helal ve meşru yoldan kazanıyor olmak, sözüne ve sözleşmelerine sadık kalmak, doğru konuşan dürüst ve güvenilir biri olmak, emanete riayet etmek, ehliyet ve liyakate önem vermek, aldatan olmamak, işine hile karıştırmamak, haramlardan sakınmak; insana, çevreye ve eşyaya zarar vermemek, haksız rekabet etmeden bereket ve kanaat sahibi olmaktır.

Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlâkî Derneği tarafın-

Ayhan Karahan

Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlâkî Derneği başkanlığını yürüten Karahan, öncesinde de Laleli Sanayici ve İş Adamları Derneğinin Kurucu Başkanlığını yapmıştır. Karahan, İLKE Derneği ve Derya Öncü Koleji'nin yönetiminde yer almakta, MÜSİAD'daki çalışmalarına üye olarak devam etmektedir.

dan 2008 yılından itibaren Türkiye'de TÜİK'in belirlediği 12 bölge esas alınarak 16 şehirde 13 sektör üzerinde yapılan rapor 2018 yılı sonunda yayınlanmıştır.

2018 yılı İş Ahlâkî Raporu'nda işletme sahibi ve yöneticiler üzerinde en fazla karşılaşılan ahlâkî problemler yalan söylemek, sözünde durmamak, fiyatta ve ürün kalitesinde aldatmak, işin hakkını vermemek, liyakate önem vermemek olarak görülmektedir.

Raporda çalışanlarda ise en fazla karşılaşılan ahlâkî problemler yalan söylemek, işe geç kalmak, yapılan işin hakkını vermemek, araç-malzeme ve hizmeti amacı dışında kullanmak olarak görülmektedir.

İş Ahlâkî Raporu'nda işletmelerde işveren, üst düzey yönetici ve çalışanlarda iş ahlâkî problemleri olarak görülen ortak davranışlar yalan söylemek, sözünde durmamak, aldatmak, işin hakkını vermemek olarak görülmektedir. Yalan üzerine hiçbir iş inşa edilemez, hiçbir yere gidilemez, hiçbir netice alınamaz. Yalan, vücut için bilgisayara giren bir virüs gibidir. Girdiği vücudu ve sistemi çökertir, bozar, yok eder.

İş Ahlâkî Raporu'nda, işletmelere "İş ahlâkının oluşmasında sizce etkili olan faktörler nelerdir?" diye sorulduğunda gelen cevaplarda dinî inanç, ahiret korkusu; 2008 yılı raporunda 6. sırada, 2013 yılı raporunda 10.

AHLÂK

Nurettin Topçu
Dergâh Yayınları

“Halbuki gerçek dindarlık, ahlâkın dayandığı ve yaşattığı ruh kuvvetinin asıl kaynağıdır.”

Eser, bir ders kitabı muhtevaşındadır. Lise 1 ve Lise 2 şeklinde kısımlara ayrılmıştır. Konu anlatımı, özetleri ve sonrasında değerlendirme sorularından oluşur. Her bölümün sonunda okuma parçaları bulunmaktadır. Yazar, bu parçalarda Doğu ve Batı filozoflarının örnekleriyle tanımlamaları bizlere sunmuştur. Bu anlamda sahayı geniş tutarak zihin dünyamızda farklı kapılar açılmasına yardımcı olmaktadır. Yazar, kendi döneminde Batı’da edindiği müktesebatla ve Anadolu’da yetiştiği örfi anlamda bilgileriyle beraber ahlâk felsefesini Doğu ve Batı’yı beraber ele alarak yeni bir sentez oluşturma gayretine girmiştir.

İçeriğinde Lise 1 alanında ilk olarak ahlâkın konusunu gündeme getirmiştir. Ahlâkı nasıl tanımladığını ve bunu tanımlarken ahlâkın medeniyetle yani insanlıkla başladığından dem vurur. Ahlâkın konusu, insan davranışları, irade olarak insanın yapıp ettikleri şeklinde değerlendirilebilir. İkinci babta ahlâk ve ilim ilişkisi, “Ahlâk bir ilim midir? Ahlâkı bir ilim olarak tanımlayabilir miyiz?” şeklinde sorularla ahlâkın tanımından sonra metodu üzerinde durur. Diğer bölümde ahlâk ve sanat ilişkisini inceler. Sonrasında ahlâk ve din ilişkisine girer.

Lise 2’ler için hazırlanmış olan kısımda ahlâkın psikolojik ve sosyolojik görüşünü inceler. Ahlâk ve psikolojinin insan ve toplum üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Daha sonraki bölümde ahlâkın sistemleri ile ilgili farklı ahlâkî yaklaşımları, ahlâk felsefesinin çeşitli konularını gündeme alır.

Eseri okuduğumuz zaman, yazarının bir lise kitabı yazmış olduğunu fakat lise kitabı olmakla birlikte o dönemin şartlarına baktığımızda oldukça nitelikli, içerik ve mahiyet olarak son derece kaliteli ve bizi düşünceye sevk eden bir eser olduğunu görürüz. Yazar, ahlâkla ilgili yapmış olduğu tartışmalar ve değerlendirmelerle bu kitapla bizlere kıymetli, derin ve okurken ciddi tefekkürler gerektiren bir eser ortaya koymuştur.

sırada, 2018 yılı raporunda ise sondan ikinci 13. sırada gelmektedir.

Raporda çıkan sonuçlar bize gösteriyor ki iş ahlâkı alanında maalesef büyük bir erozyon yaşıyoruz. Ülkemizde muhafazakâr bir kitle ağırlıkta olmasına rağmen iş ahlâkı alanında bir sekülerleşmeye, dünyevileşmeye doğru gidiyoruz. Geldiğimiz noktada iş ve ticaret ahlâkında dünya işlerini ve ahiret işlerini birbirinden ayırmışız. Günümüzde iş ahlâkının kazandırılmasında dinî söylemler ve siyerdan örnekler, âyet ve hadisler insanımızda yeteri kadar karşılık bulmuyor ve tesir etmiyor.

İş ahlâkı raporlarında ortaya çıkan sonuçlar gösteriyor ki işletmeler, yöneticiler ve çalışanlar açısından en büyük ahlâkî problemlerimizin temelinde doğruluk, dürüstlük, güven ve itibarın olmayışı; kalite ve verimlilikte işin hakkını vermeyişimiz bulunmaktadır.

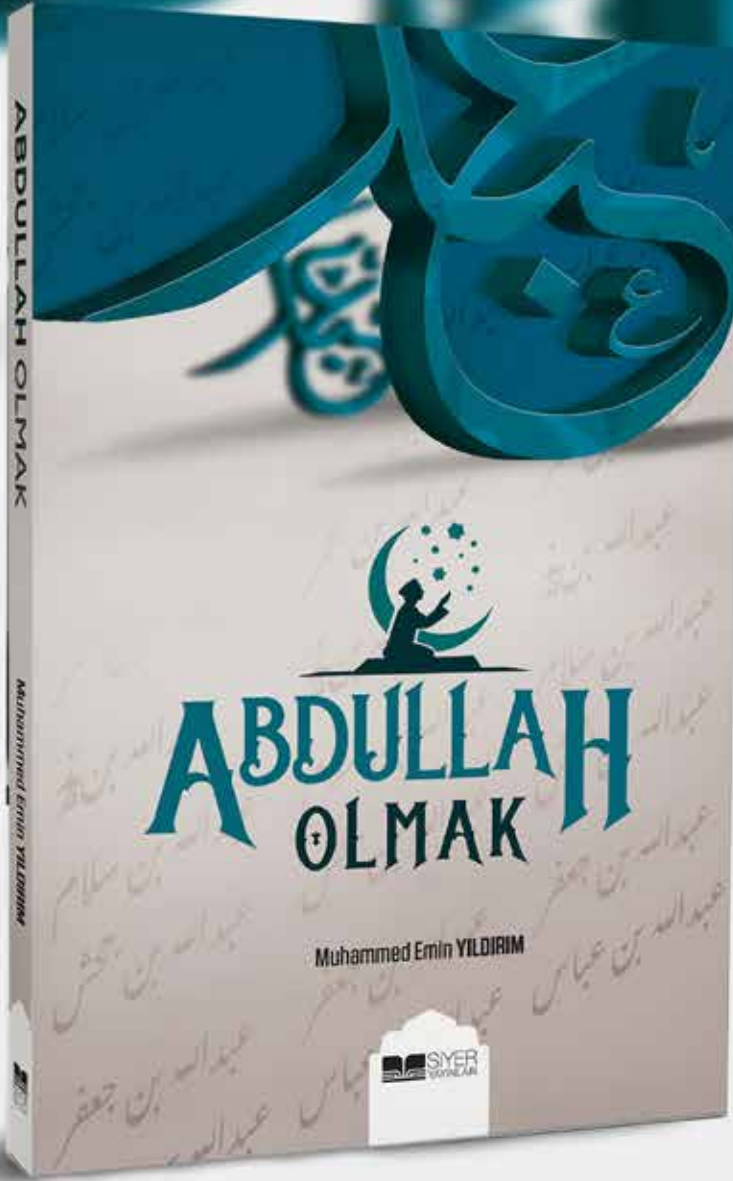
İş dünyasında iş ahlâkı üzerine yaşadığımız erozyonu gideremediğimiz sürece ekonomide sağlıklı büyümeyi, sürdürülebilir refahı, toplumda sosyal adaleti ve barışı; işimizdeki bereketi, içimizdeki huzuru yakalayamayacağız. Ahiretimizi de kaybetme riskiyle karşı karşıya kalacağız. ■

“

Ahlâk, tam olarak bize nasıl mutlu olacağımızı gösteren bir doktrin değildir fakat o, bize, kendimizin mutluluğa nasıl lâyık olabileceğini gösterir.

Immanuel Kant

”

ABDULLAH OLMAK

Yeni

 SiYER
YAYINLARI

SİPARİŞ İÇİN

www.siyerkitap.com

Ahlâk ve Psikoloji

Bahriye Kaman
Uzman Klinik Psikolog

Çivisi çıkmış dünyada ahlâklı olmak, ahlâkı konuşmak, ahlâkı yazmak... İnsan nereden başlayacağını bilemiyor. Ülkelerin birbirlerine yaptıkları mı? Devletlerin halklarına yaptıkları mı? Patronların işçilerine yaptıkları mı? Toplumun bireye yaptıkları mı? Kocaların karılarına yaptıkları mı? Babaların oğullarına yaptıkları mı? Annelerin kızlarına yaptıkları mı? Büyüklerin küçüklere yaptıkları mı? Akranların birbirlerine yaptıkları mı? Sosyal medyanın gençlere yaptıkları mı? Hepsi bir tarafa, birimizin diğerine yapmadıkları mı?

Psikoloji, genelleme yapmaz. Psikoloji, ahlâklı ya da ahlâksız tanımı da yapmaz. Psikoloji, ahlâklı ya da ahlâksız ayırmadan insan davranışlarının altında yatan nedenlere bakar. Bu nedenleri inceler. İnsanın ortaya koyduğu davranışın altında duygu ve düşünceden kurulmuş bir yol, bir süreç olduğunu kabul eder. Bu yolu takip ederek başlangıç noktasına ulaşmayı hedefler. Çıkış noktası, kaynak önemlidir. **Başlangıç mutlaka vardır. Doğmayan hiçbir şey yaşayamaz. Bir davranışın nedenini bulmak için çıktığımız her yol aileye varır. Evet, çocukluktan bahsedilir. Çocukluğa dönülür. Başarı da başarısızlık da ailede başlar. Dolayısıyla ahlâk da ahlâksızlık da ailede başlar. Tohum olmadan olmaz. Gerçek, orijinal bir tohum ekerek elde ettiğiniz bitkinin ömrü, insan ömründen uzun olabilir. Toprağa fide dikerseniz de önce uyum sağlamasını beklersiniz. Yeni geldiği toprağa, havaya, suya ve size uyum sağlayana fide tutabilir. Bu süreç bakım ister. Sürekli ilgi ister. Gözünüzü ayırmamalısınız. İlginizi ve emeğinizi esirgemediğiniz takdirde bir defaya mahsus ürün alırsınız. Tohum çekirdektir. Çekirdekten yetişen ürün sağlamdır. Bazı mevsimler küser, darılır. Bazı mevsimler uyur. Ama hep sağlam durur. Öz ve kök oradadır. Sıcaktan soğuktan etkilenen yanı üründür. Tohumdan, çekirdekten kök salan bitki oradadır. Bu sene vermese de seneye mutlaka verecektir. Çünkü onun kökü sağlamdır. Çünkü o çekirdekten yetişendir.**

Anne karnında başlar insanoğlunun serüveni. Yedi kat sarılmış örtünün altında güvendedir. Suyla dolu havuzun içinde beslenmek için kılımı bile kımıltmaz. Çünkü gelişmek, olmak en büyük iştir. Fakat bunun için de bir şey yapmasına gerek yoktur. Huzur dolu bir ortamda konforlu bir şekilde yaşar. Biz onu dört gözle ve merakla beklerken onun için anne karnı bekleme alanı değil, huzurlu ve konforlu bir yaşam alanıdır. Olmak için hiçbir şey yapmayan insanoğlunun, zamanı geldi-

ğinde doğmak için bir şeyler yapması gerekir. Kimisi direnmeye burada başlar. Huzurlu ve konforlu alanını bırakmak istemeyen bebek doğmaya direnir. Kimisi dünyaya kolayca gelir ve merakla olacakları bekler. Dünyaya nasıl gelirse gelsin insanoğlu anne karnındaki konforu arar ve bekler. Fakat dünyanın gerçekleri yüzüne çarpmak için beklemez. Beslenmek için artık ağlaması gerekir. Çünkü bu dünyada “ağlamayana meme yoktur.” İnsanın kişiliği oluşmaya anne karnında başlasa da ilk bebeklikte şekillenir. Bebek ağlamadan, istemeden verirsiniz dünya algısı istemeden verilen bir yer olarak yerleşmeye başlar. Kendisini çok değerli hatta tek değerli olarak algılar. Çok ağlatırsanız duymaz, görmez; ihmal ederseniz de ben çok değersizim beni kimse dinlemez, beni kimse duymaz algısı yerleşmeye başlar. Aşırılıklar her zaman insanı bozar. Denge esastır.

İnsanoğlu dünyaya geldiğinde beklendiğini bilmek ister. Sevildiğini bilmek ister. Değerli olduğunu bilmek ister. Değilse doğarken gösterdiği direnci hayat boyu göstermeye devam eder. Hayata, yaşama, dünyaya direnir. Bu dünyaya gelmeyi kendisi seçmediğini düşünen insanoğlu bazen bu dünyadan gitmeyi seçmek ister. İnsanoğlu için seçim yapmak, tercih etmek hayati öneme sahiptir. Çünkü seçebilmek, kendini ortaya koyabilmek demektir. Seçim yapmak, irade göstermek demektir. Bu dünyaya gelmeyi seçemeyen insanoğlu, bu dünyada yaşarken kendi seçimleriyle yaşamak ister. İnsan yaşamı, bir yanıla seçimler ve onların sonuçlarıdır. Tercihler ve o tercihlerin getirdiği bedeller arasında geçen zamana yaşam, yaşamak denir. Kendi seçmediği hayatı yaşamak zorunda kalmış olan insan, “Ben yaşamadım ki...” diye başlar söze. “Ben yaşamayı bilmem, ne dedilerse onu yaptım...”

Bütün ibadetler niyetle başlar. Niyet, bilinç demektir. Bilinçli olarak anı yaşamaktır. Geçmiş ve gelecekte bağımsız o anda o şeyi yapmaktır. Niyet insanı şimdiye ve buradaya çeker. Şimdi ve burada olmak, şimdi ve burada hissetmek, ânı yaşamak, anda olmak ve anda kalmak sağlıklı ruh halini temsil eder. Anlık davranışlarımız, reflekslerimiz bizi ele verir. Farkında olmadan verdiğimiz tepkiler yetiştirme tarzımızı, aile ortamımızı gösterir.

İnsanoğlu hangi donanım ile yaratılmış olursa olsun yazılım ister. Yazılmayan donanım işlemez. Ortamını bulamayan yetenek kendini gösteremez. Bu haksızlık

Bahriye Kaman

Kayseri doğumlu. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi İngilizce Psikoloji Bölümü'nde başladığı lisans eğitimini Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde, yüksek lisansını Üsküdar Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölümü'nde tamamladı. 2010 yılında Başakşehir Psikoloji Eğitim ve Danışmanlık Merkezi'ni kurdu. Bugüne kadar 18.250 görüşme gerçekleştirdi. Kurucusu olduğu Başakşehir Psikoloji Eğitim ve Danışmanlık Merkezi'nde “Annelik Atölyesi”, “Anne Baba Okulu”, “Aile İçi İletişim Eğitimleri” başta olmak üzere DİB Aile ve Dini Rehberlik, Hayat Vakfı, Akder, Türkiye Diyanet Vakfı, İHH, Siyer Vakfı, Tügva gibi birçok sivil toplum kuruluşunda eğitim ve seminerler verdi.

Sağlık Bakanlığı onaylı Hipnoterapi eğitiminin yanında uluslararası Bibliyoterapi, Psikodinamik Psikoterapi Uygulamaları, Psikolojik İlk Yardım ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Çocuklarda Bilişsel Davranışçı Danışmanlık Yaklaşımı, OKB BDT, Depresyon BDT, Bipolar BDT, Dürtü Kontrol Bozukluğu, Panik Bozukluk BDT, MMPI, Sağlıklı ve Kalıcı Zayıflama, Kısa Süreli Çözüm Odaklı Danışmanlık Eğitimlerini tamamladı. Alan içi Hipnoterapi ve Psikoterapi eğitimleri vermektedir.

Yeni yayınlanan *Özgüven ve Küstahlık Arasında Ne Var!* isimli eserinin yanında yayına hazırlanan iki yeni eseri daha bulunan Kaman İngilizce bilmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.

gibi gelmesin. Hayatın devamı için uyum gereklidir. Uyumsa önce içine doğduğumuz aileye dairdir. İçine doğduğumuz aileye uyum sağlayabilmek için onların kalemine bırakılmıştır yazılım. Bu güçlü inisiyatif, anne babanıdır. Anne babanın yazılımıdır yaşadıklarımız. Evet, doğduğun ev kaderindir.

Ahlâkı temellendiren kaynaklara baktığımızda ahlâklı davranışın hemen öncesinde adalet gelir. Adalet, eşit-

“Ödül ve cezaya yönelik bir sistem kişiyi geliştirmez. Ödül ve ceza almanın ya da almamanın yollarını öğrenebilir. Lakin sadece ve sadece kendi otoritesinden ödül ve ceza almanın ya da almamanın yollarını bilecektir. Otorite figürü değişirse görev ahlâkı yeniden belirlenir.”

liktir. Yani karşılıklılık ilkesi demektir. Ancak karşılıklı ilişki içindeyse insan adil olmak ister. Ahlâklı davranış için karşılıklı iletişim, etkileşim olması gerekir. Ailede karşılıklılık ilkesi yoktur. Ailede sistem hiyerarşidir. Bütün kurallar otorite figürleri içindir. Ailede otorite vardır. Otoritenin olduğu yerde davranışlar ödül ve cezaya göre belirlenir. Ödül ve cezanın olduğu ortamlarda adalet ya ödülüdür ya da cezadır. Suçluluk hissi ceza çekilinceye hatta ceza belirleninceye kadardır. Bedel ödenir, utanç gider. Ödül ve ceza, görev ahlâkını doğurur. Otorite görevi, görev ödül ve cezayı doğurur. Bu sistem itaat kültürünü oluşturur. İtaat etmek, sadece itaat etmektir. İtaat, eğitim değildir. Eğitim ve bilgi yalnızca otoriteye dairdir. Ödül ve cezaya yönelik bir sistem kişiyi geliştirmez. Ödül ve ceza almanın ya da almamanın yollarını öğrenebilir. Lakin sadece ve sadece kendi otoritesinden ödül ve ceza almanın ya da almamanın yollarını bilecektir. Otorite figürü değişirse görev ahlâkı yeniden belirlenir.

Ahlâk kuralları evrenseldir. Dinler, güzel ahlâkı tamamlamak içindir. Yalan söylemek dünyanın her yerinde kötüdür. Hırsızlığı onaylayan bir kültür bulamazsınız. Adalet, herkes içindir. Evrensel ahlâk kuralları ailede başlar. Sadâkat esastır, enest yasaktır. Bu kuralları derserseniz aile dağılır. Aile, aile olmaktan çıkar. Çünkü aileyi aile yapan bu kurallardır. Ahlâk, kuraldır. Ahlâk, normdur. Ahlâk, sınırdır.

Günümüz toplumunda ailenin çocuğa bağlanma problemi yoktur. Ebeveyn çocuğa bağımlılık seviyesinde bağlıdır. Bu durum ebeveyni bakıcılık rolüne indirgemektedir. Çocuğuna sınır eğitimi vermeyen ebeveyn

şikâyetçidir. Sürekli şikâyetle uzmana başvuran ebeveyn, inisiyatif almamaktadır. Her konunun uzmanına danışarak adeta bir bakıcı edasıyla yaşamaktadır. Uzman yönergelerini hissetmeden, içselleştirmeden yani inanmadan, davranış düzeyinde uygulayan ebeveyn saygı görmemektedir. Uzman uzman dolaşan ebeveyn, çocuk saygıyı kaybetmiştir. Kendi sınırlarını belirleyemeyen ebeveyn, çocuğun karşısında bir duruş sergileyememektedir. Çünkü ebeveynin, ebeveynlik duruşu yoktur. Ebeveynlik sistemi yoktur. Günümüz ebeveyni kural, sınır koyamamaktadır. Kuralların olmadığı, sınırların belli olmadığı bir ailede sorumluluktan söz edemeyiz. Ödev takibini kendi başına yapamayan, ödev sorumluluğunu alamayan çocuk kendi hayatının sorumluluğunu almamıştır. Kendi hayat sorumluluğu kendisine verilmeyen çocuk, spor yapmak için bir koça, beslenme düzeni için bir başka koça, anne-babalık görevi için başka bir koça, evliliği sürdürebilmek için başka bir koça ihtiyaç duymaktadır. Yaşamını koçlar eşliğinde sürdüren günümüz insanı kişisel gelişim için devasa paralar ödeyerek kurslar almaktadır. Bu kursların içeriğine baktığımızda gördüğümüz şey insana seçim yapmayı öğretiyormuş gibi görünerek seçimleri dayatmalarıdır. Kimileri katılımcıları mizaçlara ayırarak “Senin için uygun olan budur.” diyerek bir sınıfa yerleştirmektedir. Kimileri biyolojinin havalı tanımlarını kullanarak insanları sağ loblu, sol loblu diye ayırmaktadır. Mutlak bilgi olarak sunulan sınıflamalar insanların ilgisini çekmekle kalmamıştır. Önce maddi varlıklarını feda ettikleri bu akımlara sonrasında hayatlarını adamaktadırlar. Bu eğitimlerin çekiciliğini incelersek karşılaşacağımız şey yol göstermesi olacaktır. Kendi çocuğuna yol gösterme kapasitesini kaybeden aile, çocuğunu, çoğu suni ailelere sevk etmektedir. Sınır koyma yeteneğini kaybeden ailenin günümüz çocukları, adeta “Biri bana sınırlarımı gösterebilir!” diye haykırmaktadır. Dinden ve kültürden uzaklaşan yeni nesil sınır eğitimi ihtiyacının farkında olsa da olmasa da insan için sınır eğitimi temel ihtiyaçlardandır.

İki yaşında başlaması gereken sınır eğitimi baba demektir. Güveni anneden alan çocuk, sınır eğitimi babanın hayatına katılmasıyla birlikte almaya başlar. Baba, sınırdır. Baba, otoritedir. Pasifleşen ve değersizleşen babaların günümüz çocukları kendilerine babalar ararken sigaraya rastlar, zararlı maddelere rastlar. Aileden dışlanan ergen erkek çocuğu değerli bir baba

ararken çetelere, gruplara rastlar. Ailesine ait hissedemeyen, aidiyet kuramayan ergen bir gruba katılır. Bir grubun, çetenin parçası olmayı dener. Bağımlılıklarda da gruplaşma vardır. Bir toplumun üyesi olmak vardır. Elbette suni aidiyetler yetmez. Grubun üyesi olan ergen kendini göstermek için savrulurken, aslında sınır ister. Çoğu zaman “biri beni durdursun” diyedir aşırılıklar. Otoritenin sınır eğitime ihtiyacındandır bütün taşkınlıklar. Sınırları gösterilirken kişiliği yok sayılmasını ister ergen. Bir varlık olarak muhatap alınmak ister ergen. Adam yerine konmak ister. Sınır eğitimi de denge ister.

Ailede ahlâkın temeli, sınır eğitimiyle atılır. Sınır, babadır. Baba, otoritedir. Otorite, görev ahlâkıdır. Çocuk dünyaya geldiğinde anne kutsaldır. Mutlak muhtaç olan bebeğin ihtiyaçlarını karşılama kudretine sahiptir. Sınır, süten kesilerek başlar. Meme, artık emmek için değildir. Baba devreye girer. Artık uyumak için yatağın, sana ait olandır. İşte tam bu noktada sınır eğitimi görev ahlâkına çeviren ödül ve cezadır. Kendi karnını doyurduğu için ödül, kendi yatağında uyumadığı için ceza verirseniz çocuk görev ahlâkıyla büyür. En önemlisi kendi ihtiyaçlarının farkında olmayan, talep etmeyi bilmeyen, özünü tanımayan dolayısıyla özüne güvenmeyen bir çocuk olur. Sınır eğitimi sorumluluktur. Kendi sınırlarını bilerek kendi görev ve ödevlerinin sorumluluğunu alması içindir. Sınır eğitimi kişilik oluşumunda eksik olan önemli bir parçadır. Sınır eğitimi almış olan çocuk ahlâk eğitimi almıştır.

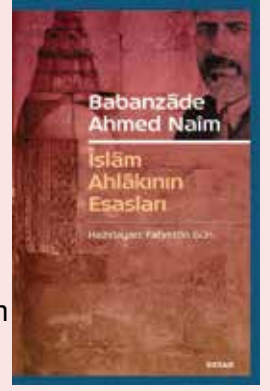
Dinimiz yerine getirdiğimiz emir ve yasaklar karşısında bize cennet ve cehennem vâdederken bizi görev ahlâkına davet eder. Bu emir ve yasakların içinde öyle bir madde vardır ki bu kul hakkıdır. Hesap gününde bir tek kul hakkına müdahale edilmeyeceği söylenir. Çünkü orada eşitlik vardır. Karşılıklılık vardır. Allah, kendi buyruklarının karşılığında inisiyatif hakkını saklı tutarken, eşitlerin arasındaki hak hukuk meselesini kendi aralarında halletmelerini ister. Dehşet veren bir saygıdır. İnsanı hayrete düşüren bir adalettir. Çünkü ahlâk, eşitler arasındakidir. Çünkü ahlâk, karşılıklılık ilkesine dairdir. Çünkü ahlâk, bizi empatiye götürmektedir. Çünkü ahlâk da empati de kendin için istemediğini başkası için istememektir. ■

İSLÂM AHLÂKININ ESASLARI

Babanzâde Ahmed Naîm

(Haz. Fahrettin Gün)

Beyan Yayınları

“Müslümanlar, ahlaki kötülük ve çirkinliklerin her çeşidinden korunmak; ahlâki güzellik ve faziletlerle bezenmek için Allah’ın kitabından ve Resûlullah’ın sünnetinden başka ilim ve feyiz kaynağına ihtiyaç hissetmemişlerdir.”

Babanzâde Ahmed Naîm Ahlâk-ı İslâmiyye Esasları başlıklı eserinde ahlâkın tanımlarından çok onun muhtevasına dikkat çekmektedir. Yıllarca bu konu ile ilgili ders vermiş, “ahlâki değerlerin önemi” üzerinde durmuştur. Bu eserini deyim yerinde ise “ahlâk felsefesi” olarak görmekteyiz.

Öncelikle giriş bağlamından Babanzâde Ahmed Naîm’in kronolojik biyografisi konu edilmiş, akabinde bahsi geçen Ahmed Naîm’in Ahlâk-ı İslâmiyye Esasları başlıklı risâlesinin bir tarafında tıpkıbasımı, karşı sayfada sadeleştirmesi verilmiştir. Sunuş bölümünde ahlâk ilminin konusu ele alınmıştır. Devamında İslâm ahlâkının esasları tek tek başlıklar halinde incelenmiş, başlıklar oldukça yerinde örnekler ve sözlerle açıklanarak ifade edilmiştir.

Batılılara karşı “İslâm Ahlâk Felsefesi” anlatılmak için bu eser kaleme alınmıştır. Özellikle “İslâm inancının tevekkül, kader anlayışı, irâde, peygamberlik ve vazîfe anlayışı” gibi konulardaki yanlış yorumlamalar sebebiyle İslâm’ın temel kaynakları olan Kur’ân ve hadisler referans alınarak kitap tashih edilmiştir. Bütünıyla referansını dinden alan bir özelliğe sahip olan bu eser, Batılı felsefecilerin gördüğü İslâm ahlâk anlayışının benzerliklerini ve aykırılıklarını kıyas yoluyla incelemektedir. Kitabın sonunda okuyucu en güçlü ahlâki dinamiklerin, evrensel olan İslâm dininde bulunduğuna kanaat eder.

Mehmet Ali Kulat

**“Nesillerin ahlâkî anlamda
imar ve inşası, onların manevi
dinamizm ile donanımına
bağlıdır.”**

MAK Danışmanlık yönetim kurulu başkanı Mehmet Ali Kulat ile dosya konumuz olan ahlâk üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik. Özellikle MAK'ın saha araştırmaları ışığında toplumumuzun güncel ahlâk anlayışının bir fotoğrafını çekmeye çalıştık.

■ Mehmet Ali Bey, bir sosyal bilimci olarak bize “ahlâk”ı tanımlar mısınız? Size göre “ahlâk” nedir?

Ahlâk, iyi (ya da doğru) ve kötü (ya da yanlış) arasındaki farklardan doğan ve isteklerimizi, düşüncelerimizi ve hareketlerimizi etkileyen davranışsal algıların tümüne verilen isimdir. Burada hemen göze çarpacak ilk nokta, “iyi”, “kötü”, “doğru” ve “yanlış” tanıımıdır. Bunları kim yapabilir? Hem Batılı filozofların hem bizim kültürümüzde ulemanın kaynağını aradıkları sorular vardır. Bizim medeniyetimizin ez cümle özetinde bu kavramların kökeni ilk yarattığında Hz. Âdem’e (as) isimleri öğreten Rabbimiz’dir.

İlk insan aynı zamanda ilk peygamber olması hasebiyle insanoğluna iyi-kötü, doğru-yanlış gibi ahlâkın referans kavramlarını da öğretilmiştir. Bu sadece kavramsal bir öğreti değil, insanoğlunun bu kavramlara uygun davranışlarının sonucu dünyada mutlu olma, ahirette rızayı kazanma vesilesi sayılmıştır.

Günümüzde İslâm ile müşerref olmamış; ister Hristiyan veya Yahudi ya da başka bir kimlikle ifade etsin insanların evrensel ahlâk kuralları olarak ifade ettikleri değerler sistemi var. Bu boyutu ile bakıldığında ahlâk, dinden bağımsız gibi okunsa da bu kavramsal alanın zemini ilk insan ilk peygamber penceresinden bakınca vahiy temelli olduğu söylenebilir. Bir kavramın altında dipnot olarak bir âyete atıf yapılmasa da iyyinin, doğrunun, kötünün ve yanlışın referansı vahiydir desek yanlış olmaz.

Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde din; insanla Rabbimiz, insanla kâinat (çevre), insanla insan ilişkisini düzenleyen kurumsal yapıdır. Bu ilkesel temel üzerinden değerlendirildiğinde özellikle insanla insan ilişkisinde karşılıklı hak hukuk temelli ilişki ahlâkın özünü oluşturur. Elbette insanın kâinatla (çevre) ilişkisinin ahlâkî değerleri de vardır. Yine evrensel ilke olarak son yıllarda insanların kutsallarının her türlü saldırıdan muhafazası yönündeki kabulde yine ahlâkî ilkeler içermektedir.

Özetle ahlâk, Âlemlerin Rabbi’nin kullarının dünyada huzurlu/mutlu, ukbâda rıza-i ilâhîyi kazanabilmesi adına ilk insan Hz. Âdem’den (as) Efendiler Efendisi Efendimiz’e (sas) sağanak sağanak inen vahiyyle tarifi ve rol model insanlar peygamberler tarafından talimi yapılan yaşam biçimimizin tarifidir. Temel ilkesel kaynağı Kur’ân / sünnet olan ahlâk, zaman-zemin entegrasyonu içinde her dönem her konuya bir açıklık getirecek genişlikte bir alan açar.

Mehmet Ali Kulat

1966 K. Maraş Elbistan doğumlu. Evli ve 3 Çocuk babası.

İlk orta ve lise eğitimini Elbistan’da tamamladı. Lisans Eğitimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Yüksek Lisans Eğitimini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bünyesinde Doktora Eğitimi aldı.

1989 yılı Nevşehir ATOML’de Öğretmenlik 1991 Ankara Mamak Muhabere Okulu Yd. Subay Eğitimi sonrasında Zonguldak’da Yd. Subay Öğrt. Olarak Askerlik hizmeti. 1992-2001 Malatya İnönü Üniversitesi bünyesinde Öğretim Üyeliği Halen pek çok siyasi parti, kamu kurumu ve özel kuruma danışmanlık yapan MAK Araştırma Şirketi Yön. Kur. Başkanı. Argeder Strateji Enstitüsü Başkanı.

AKADEMİK ÇALIŞMALARI
Doktora-Master tezleri, yurt içi ve yurt dışı pek çok hakemli ilmi dergide yayınlanmış bilimsel makale, ulusal ve uluslararası sempozyum tebliğleri... Egm ve İçişleri Bakanlığının düzenlediği uluslararası çalışmalarda yayınlanan tebliğler... İngilizce’den ve Arapça’dan tercüme akademik çalışmalar... Mak Danışmanlık ve Argeder olarak yapılan pek çok saha araştırmasına yorum, değerlendirme ve analizler...

■ Toplumumuzun ahlâk algısı nedir, neye “ahlâk” der, kimi “ahlâklı” görür?

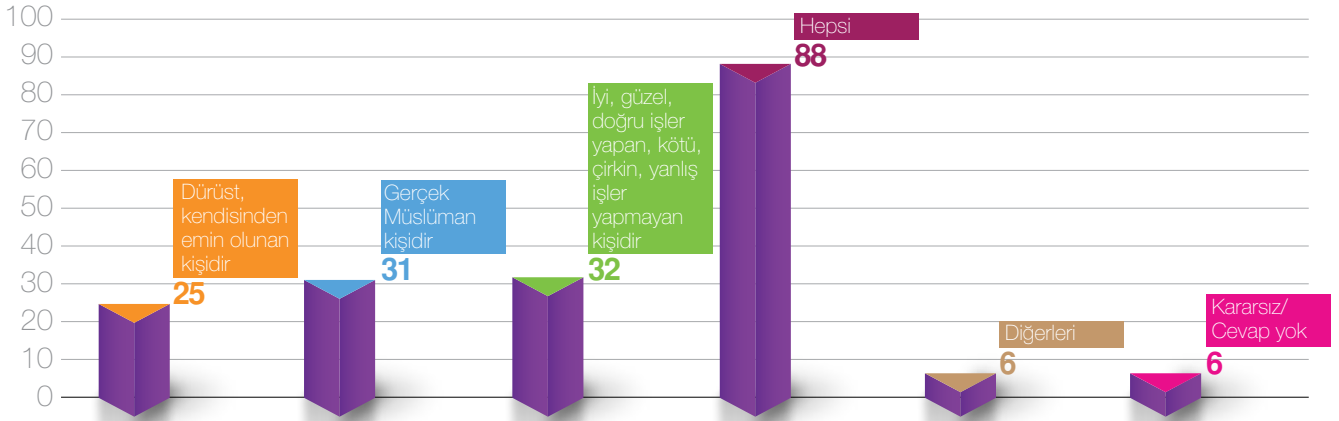
Ahlâk, vahiy temelli ilk insana verilen diğer insanlara rol model olma görevi ile başlayan bir anlam yerine, göreceli/kişiyeye göre değişken bir tarife taşındığımızda ahlâkın alanı son derece daralacaktır. Hâlbuki vahiy temelli ahlâk, hayatın her alanını şekillendiren sistemler manzumesidir. Bugün evrensel ahlâk diye sunulan iyi/kötü, doğru/yanlış ifadelerinin çok azı hariç göreceli olacağı / olduğu ortadadır. Yine hemen belirtelim ki bu kavramların tanımsal tarifi de her ülkede, her coğrafyada göreceli değişkenlik taşımaktadır.

Bizim ülkemizde toplum genel anlamda ahlâkî değerlerin din referansını akademik anlamda bilmese de dini temelli görür.

SİZE GÖRE AHLÂKLİ KİŞİ KİMDİR?

(AYNI ANDA 2 ŞIKI İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ.)

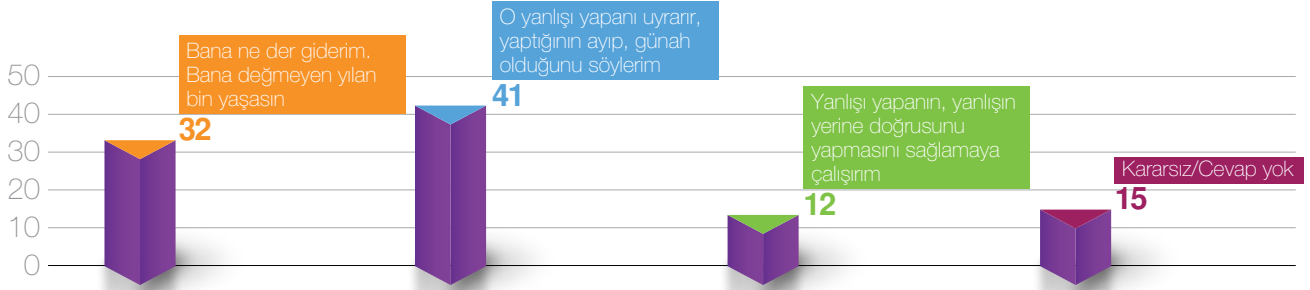

MAK Danışmanlık 2018 Şubat Türkiye Geneli Kavramlara Toplumsal Bakış Gündem Araştırması (5400 kişi ile) Türkiye Geneli seçmen sayısının on binde biri ile yapılan araştırmada sorulmuştur.

Bizim yukarıdaki grafik okumamız, katılımcıların 100 + 100 çift cevap verdiği bu soruya verilen cevaplar tek soruda nüansları ayırsa da toplamda büyük çoğunluk %88 hepsini işaretlemektedir. Bu anlamda toplumsal algıda gerçek Müslüman aynı zamanda dürüst, kendin-

den emin olunan, iyi, güzel, doğru işler yapan; kötü, çirkin ve yanlış işler yapmayan kişidir. Her ne kadar toplumda din erozyonu yaşansa da bu erozyonun muhatapları dâhil olmak üzere şuur altında gerçek Müslüman algısı son derece yüksek bir pozitif algıya sahiptir.

YASAL OLARAK SUÇ SAYILMASA DA AHLÂKSIZ OLDUĞUNU DÜŞÜNDÜĞÜNÜZ BİR EYLEMİ/FİİLİ YAPAN BİRİ KARŞISINDA DAVRANIŞINIZ NE OLUR?

MAK Danışmanlık 2018 Şubat Türkiye Geneli Kavramlara Toplumsal Bakış Gündem Araştırması (5400 kişi ile) Türkiye Geneli seçmen sayısının on binde biri ile yapılan araştırmada sorulmuştur.

İnsanların önemli oranda sosyal hayatın içindeki yanlışlara duyarsızlaştığı günümüzde yine de gördükleri yanlış karşısında fiili müdahaleden çok sözlü uyarı yaparım diyen kitle ilk sırada yer alıyor.

Bizim ülkemizde toplum genel anlamda ahlâkî değerlerin din referansını akademik anlamda bilmesi de dini temelli görür. Zira ahlâka mugayir her davranışın bir adım sonrasında “O yaptığın günah!”, “Onu yaparsan Allah seni yakar!”, Allah’tan kork!” vb. ifadelerle ahlâkî değerleri çiğneyenlere vahiy temelli ceza, iyi-güzel her davranış karşısında da “Allah razı olsun.” ifadesi benzeri cümleleri kurarak ahlâk-din algısına atıfta bulunmak aynı ruh halinin tezahürüdür.

■ Yaptığınız saha araştırmalarından ahlâk ile ilgili olanlarının sonuçları itibariyle bir değerlendirme istesek neler söylersiniz?

Yaptığımız saha araştırmalarından ahlâkla ilgili birkaç soru ve o sorulara verilen cevaplara örnekler:

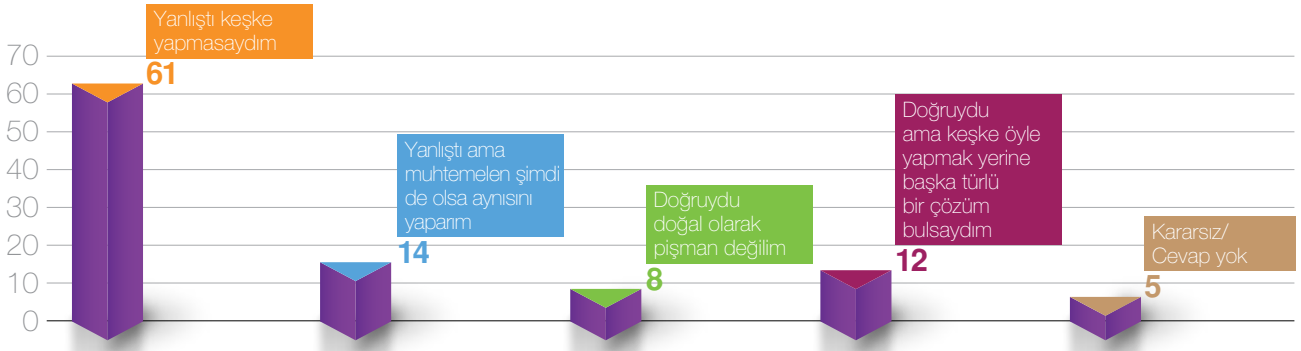
Yaptığımız kamuoyu araştırmalarında ülkemizde yaşayan her siyasi görüşten, her mezhep ve meşrepten hatta her inanç değerini kabul eden her vatandaşımız ahlâkî değerleri önemsediklerini ifade etmektedirler. Hatta

MAK Danışmanlık olarak cezaevine girmiş kişiler üzerinde yaptığımız kapsamlı bir araştırmada suçunu itiraf etmiş olanlar yaptıklarını doğru/iyi/ güzel gibi pozitif ahlâkî değerlerle ifade etmek yerine yanlış/çirkin/kötü olarak ifade etmekte ancak önemli bir çoğunluk yaptığına vicdanî bir mazeret bulmaktadır. Bizim bu davranışsal modellemeyen çıkardığımız sonuç: “Kişi bir suçu işlerken mutlaka önce vicdanını susturuyor.” Zira vicdan ya da bu anlamda fitrat aslında iyiye güzele doğruya kodlanmış yani özünde ahlâklı insan kendi hür iradesini baskılayarak kötü/çirkin ve yanlışla yönelebilmektedir. Ama yine son noktada yanlış yapan pek çok kişi vicdanının baskısıyla yanlışla yanlış diyebilmektedir.

Kişi bir suçu işlerken mutlaka önce vicdanını susturuyor.

MAHKEME KARARIYLA SUÇU SABİT/MAHKUM OLMUŞ 314 KİŞİYE SORULDU:
YAPTIĞINIZ ŞEY SİZE GÖRE NEYDİ?
GERİYE DÖNÜP BAKTIĞINIZDA DAVRANIŞSAL RUH HALİNİZ NASIL?

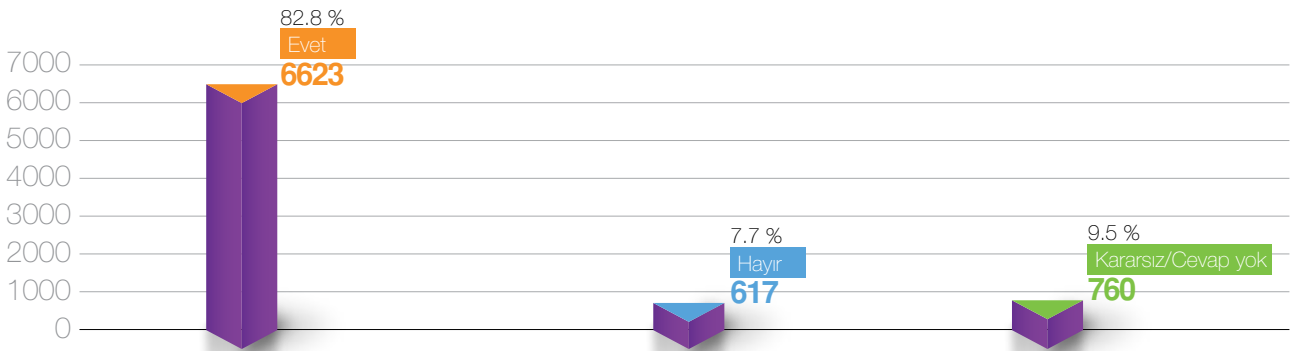
Araştırma “Toplumsal Adalet Algısı 2018 Nisan” başlığıyla ve özel izinlerle yapılan spesifik bir çalışmada sorulan sorulardan biridir.

■ Özellikle gençlerin “ahlâk” diye meselesi / sorunu var mı?

Nesiller değerlerden koptukça ahlâkî değerlerden de hassasiyet alanlarından da uzaklaşmaktadır. Evrensel ya da küresel nasıl isimlendirirsek vahiy kaynağından koparılan peygamber örneğinden uzak evrensel ilke denilen değerler (!) bir süre sonra egoist insan doğmasına neden olmaktadır.

Bugünü beraber yaşadığımız ve yarınlarımızın ilk emanetçisi gençlerimizin hâl-i pür melâli ülkesinin yarınları konusunu dert edinen herkesin endişe duyacağı kadar sıkıntılı görünmektedir. Detaylı araştırmak isteyenler için MAK Danışmanlık – Yeditepe Üniversitesi ortak çalışması Gençlik Araştırması incelenebilir. Bu geniş araştırmadan sadece birkaç sonucu özetleyelim:

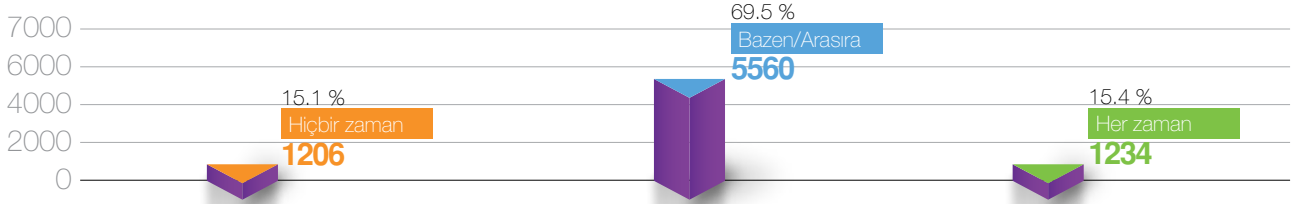
KENDİNİZİ DİNİ İNANCA SAHİP BİR KİŞİ OLARAK TANIMLAR MISINIZ?

Din başlığı altındaki ilk soru, katılımcının en genel anlamda dine bakışını anlamak için sorulmuştur. Ortaya çıkan sonuç 18-29 yaş grubundaki gençlerin % 82’lik kısmının bir dinî inanca sahip olduklarını göstermektedir. Elbette bu dinî inanç homojen bir din algısı olarak okunamaz, özetle % 82,8’lik kitleden herkesin kendine özel bir din algısı vardır. Herkesin dini ya da din algısı

kendine özeldir. Bu sorudaki ana hedef gençlerin dine bakışını, din düzleminde kendilerini nasıl konumladıklarını anlayabilmek içindir. Ayrıca son yıllarda çok tartışılan toplumun muhafazakârlaşma eğilimiyle deizm / ateizm gibi inançsızlığın yayılma eğiliminin kamuoyu araştırması bağlamından ölçümünü yapabilmektir.

KENDİNİZİ DİNİ İNANCA SAHİP BİR KİŞİ OLARAK TANIMLAR MISINIZ?
SORUSUNA “EVET” DİYENLERE:
SAHİP OLDUĞUNUZ DİNİ İNANCINIZ, DAVRANIŞ/TUTUMLARINIZI ETKİLİYOR MU?

Bu tabloyu okuduğumuzda toplumun %15,4’ünde dinî inanç onların davranış ve tutumları etkiliyor. Bu kitle hayatını din eksenli yaşıyor. % 15,1 ise sahip olduğu inancın davranış ve tutumlarına müdahalesine izin ver-meyerek mutlak seküler bir yaşam seçmiş. %69,5’lik kesim de ara sıra inancından kaynaklı davranışlar sergi-lerken bazen de bunu uygulamıyor.

İnanmak bir gönül meselesidir ve inanma konusun-da dışarıdan bakan kişi açısından bireyin beyanı esas-tır. Ancak o inanılan inanç değeri, kişinin hal hareket ve davranışlarını etkilerse bu toplumsal karşılığı olan; karşılıklı iletişimin özel bir keyfiyet alacağı konu haline gelmektedir. Zira o inancın sahibi inancını başkasının

özgürlük alanını kısıtlamaksızın deklare eder ve o inanç alanı dışındaki toplumda ona saygı duyar ya da en azın-dan özgürlük alanı içinde müdâhil olmaz.

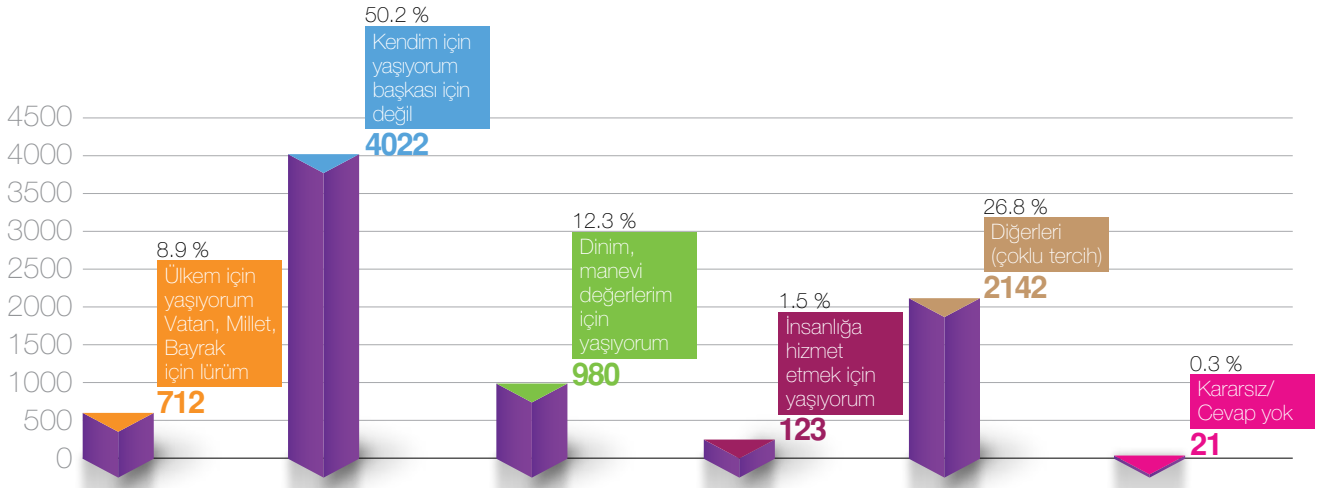
Devlet de modern toplumlarda inanca müdahale et-mek yerine fertlerin toplumsal hoşgörüsünü geliştirmek ve karşılıklı haklarını güvence altında tutar.

Bu başlıklar din ile ilgili ahlâk ile doğrudan değil deni-lebilir. Ahlâkın göreceli algısı öncelikli olarak gençlerin din algısındaki alarmlara dikkat çekti. Detayı araştırma bütünü içinde incelenebilir. Dikkat çeken ayrıntılardan biri son yıllarda tamamen bireyselleşen gençliğin ruh halini yansıtmaları bakımından önemli.

Ahlâkın göreceli algısı öncelikli olarak gençlerin din algısındaki alarmlara dikkat çekti.

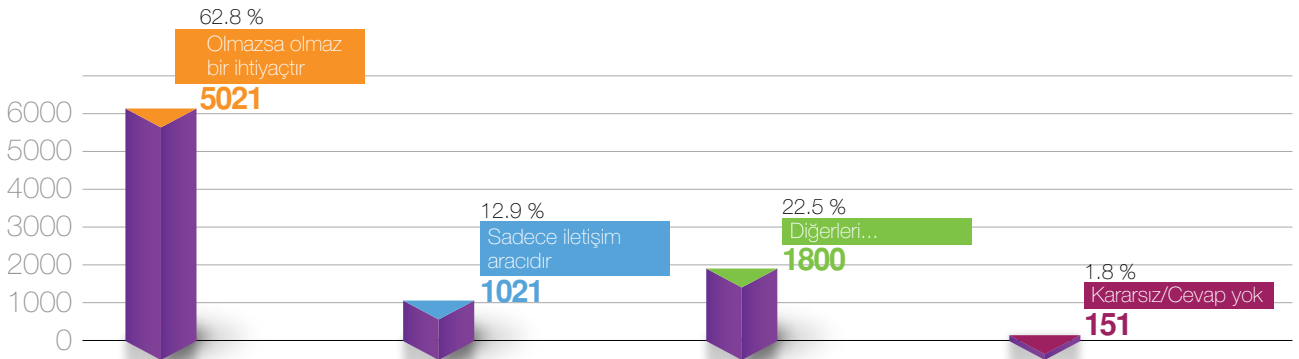
AŞAĞIDAKİ TANIMLAMALARDAN HANGİSİ SİZİ EN İYİ TANIMLIYOR?

Bugünün gençlerini yetiştiren maalesef, anne-baba, okul, dinî grup, cami hatta sokak değil... Bunların etkisi şüphesiz yadsınamaz ama çocuklarımızı gençlerimizi dün dışarının kötülerinden ve kötülüklerinden koru-

mak için kilitlediğimiz kapılarımız ve pencerelerimiz onları korumak için bugün yeterli değil. Zira gençlerimizi kendine mahkûm eden internet/telefon/tablet vb. iletişim araçları var.

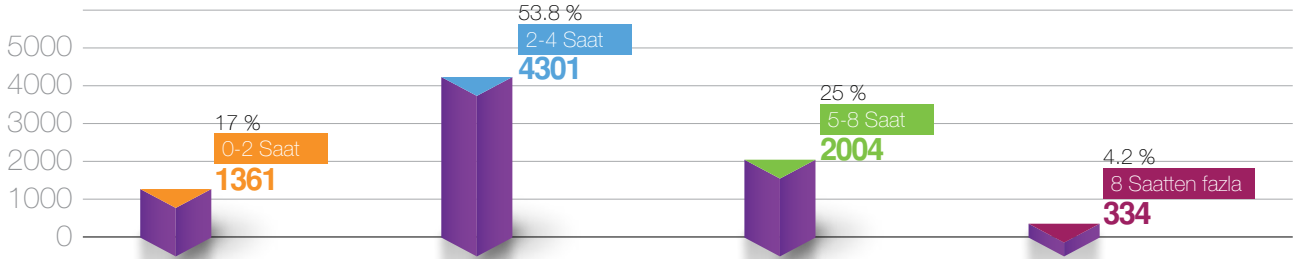
İNTERNET SİZİN İÇİN NE İFADE EDİYOR?

İnternet 30-40 yıl önce hayatımızın hiçbir yerinde olmayan belki bir kısım uzay filmlerine konu izledikçe hayret ettiğimiz bir buluş olarak düşünülürken bugün hayatımızın en temel ihtiyaçlarından ilk sıraya yerleşmiş gibi görünüyor. Dijital çağın en önemli yansıması

olan internet sayesinde bilgiye ulaşmada insanlık tarihinin en önemli devrimi yaşanıyor. Bilgiye ulaşma hızı tarih boyunca yaş aralığı en fazla olanlardan aşağıya doğru sıralanırken bu dönemde aşağıdan yukarı sıralanıyor. Yani 18 yaşında bir genç 60 yaşındaki bir öğretim üyesinden daha hızlı ve daha çok bilgiye ulaşabiliyor.

GÜN İÇİNDE ORTALAMA KAÇ SAAT SOSYAL MEDYA KULLANIYORSUNUZ?

Günümüz genci reel yaşam yerine hayatının çok önemli bir kısmını sosyal medya içinde geçiriyor. 20- 30 yıl öncenin dünyasında hayatımızın hiçbir yerinde olmayan bir teknoloji bugünün gençlerinin hayatının en verimli zamanlarını ele geçirmiş görünüyor. Hiç değilse bu dönemi faydalı konulara kanalize edebilseler...

Bugün gençlerin sorunlarını özellikle ahlâkî sorunlarını hedef alanların en fazla eğilmesi gereken alan internet, sosyal medya, sinema, sanat, kültür... alanları olmalıdır. Zira genci etkileyen, olumlu ve olumsuz sahaya çeken en önemli alan burasıdır. Gençler muhatap oldukları bu büyük gücün kapsama alanında o gücü elinde tutanların istediği şekilde şekillenirken maalesef vahim geleceği çok da göremiyorlar. Büyüklere/yetişkinlere gelince bir kısmı “Çocuğumuz bizim bilemediklerimizi biliyor? Bir kısmı herkesin çocuğu böyle...” gibi bir teslimiyetle konunun vahametini anlamıyor.

... ilk ve en temel sorun yeni neslin ruh, akıl ve gönül dünyasını inşa eden referans alanının Batı'nın kokuşmuş sisteminin eseri tüketim odaklı, ben merkezli, varoluşunun nedenine zevk ve hazzı koymuş toplumsal yapıdır.

Bu toplumun ahlâktan anladığı tek şey kendi konforunu bozması muhtemel her şeyden uzak yaşamaktır.

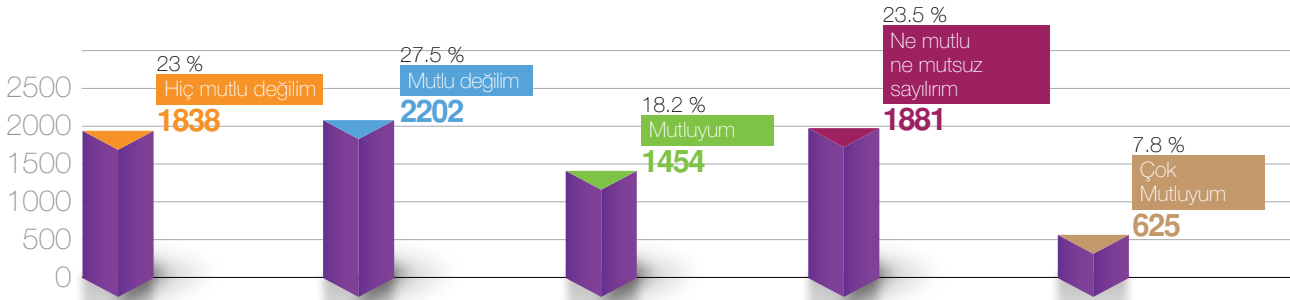
■ Toplumumuzun en büyük ahlâkî sorunu nedir?

“Toplumsal en büyük ahlâkî sorunu?” sorusuna farklı cevaplar söylenebilir. Ancak bize göre ilk ve en temel sorun yeni neslin ruh, akıl ve gönül dünyasını inşa eden referans alanının Batı’nın kokuşmuş sisteminin eseri tüketim odaklı, ben merkezli, varoluşunun nedenine zevk ve hazzı koymuş toplumsal yapısıdır. Kendinden başkasını düşünmeyen, etrafındaki mağdur ve mazlumların sorunlarına kulaklarını tıkamış toplum. Bu toplumun ahlâktan anladığı tek şey kendi konforunu bozması muhtemel her şeyden uzak yaşamaktır.

Hayatınızın gayesini zevk ve haz almak üzerine kurguladığınızda ister bölgesel ister küresel olsun dünyada yaşanan her türlü ahlâksızlık (kötü, çirkin ve yanlışlar) karşısında o dünyaya duyularınızı kapatmakla neticelenir. Tabii olarak hesap verme duygusu çok rahatsız edici olur ve ahirete iman zayıflar, meleklerin kayd-u zabtı rahatsız eder ve yok sayılır. Dinin insana yüklediği sair sorumluluklara da kulak tıkanır.

Kalbi tatmin olmayan fert mutsuzdur.

HAYATINIZI BİR BÜTÜN OLARAK DÜŞÜNDÜĞÜNÜZDE NE KADAR MUTLU YA DA MUTSUZ OLDUĞUNUZU SÖYLER MİSİNİZ?

Bu soruya hayatının en güzel yıllarını yaşayan gençlerin çok büyük bir çoğunlukla “Mutluyum!” demelerini beklerken bu oran (%18,2) ile sınırlı. Maalesef gençler mutlu değiller (% 23 + 27,5 = 50,5). Bu mutsuzluğun sebepleri üzerine herkesin kafa yorması lazım.

Bir milletin gençlerinin mutsuzluğu bize göre alarm vermesi gereken bir konudur. Burada hem gerekçeler hem de çözüm önerileri üzerine çalışmamız gerekir. Devlet, siyaset, akademi dünyası, aileler vs. herkesin bu önemli sorunu detaylı olarak ele alıp çözüm önerileri geliştirmesi gerekir.

■ Size göre çağdaşlarımıza ve gelecek nesillere ahlâkî anlatmak için hangi argümanları kullanmalıyız?

Soyut anlamda ahlâkî bilmek “kavramsal ve akademik anlamda” ahlâk öğretiminden geçmiş ama ahlâklı olmayan, din öğretimi almış ama dinî emir ve nehiyler konusunda hassasiyeti olmayanlar gerçeği, bizi farklı bir yöntem arayışına yönlendiriyor. Bu yöntem ilk muhatap çevresi itibarıyla çoğunlukla ahlâkî anlamda tefessüh etmiş, çürümüş bir toplumu çok kısa sürede ahlâkî anlamda kıyamete kadar gelecek insanlara rol mo-

del haline getirme başarısı gösteren Efendimiz'in (sas) ahlâkî inkılabını ilkesel anlamda anlamak, yaşamak ve yaşatmakla mümkündür. Aksi takdirde iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi tanımlamalar çok az konu başlığında soyut anlamda evrensel görölse de uygulama anlamında nice örneklerle izah edilebilir ki sübjektif bu kavramların arkasına saklanarak (bana göre/sana göre vs.) iyi olarak sunulanlar kötü, güzel diye yapılanlar çirkin, doğru olarak ifade edilenler yanlış olarak netice vermiştir.

Nesillerin ahlâkî anlamda imar ve inşası, onların manevi dinamizm ile donanımına bağlıdır.

Bu noktada önemli bir ayrıntıyı ifade etmemiz gerekir: Bugün Müslüman rozeti taşımasına rağmen ahlâklı/erdemli olmayan kitleler/fertler var ve bu fotoğraf bizde Müslüman-ahlâk ilişkisinde soru işaretine sebep olabilir. Bu bir tezat değil, İslâm'ı rozet olarak kullananların doğru olmayan İslâm algısının tezahürüdür. Hâlbuki İslâm dininin rol model rehberi Efendimiz (sas) gönderilme gayesini "güzel ahlâk" olarak ifade ettiği gibi imar ve inşa ettiği asr-ı sâadeti de ahlâkıyla numune-i imtisal kılmıştır. Bugün bizim yapmamız gereken de olabildiğince bu rol model hayatı hayatımıza rehber yapmaktır. Bu erdemli duruşu yaşadıkça ahlâklı olacak; bu ahlâklı duruşumuzun tezahürüyle de fert, aile ve toplum hayatımızı ahlâk zemininde inşa edeceğiz.

Tam bu noktada zihinlere şu soru gelebilir: "Bizim bu değerlendirmemize İslâm'la müşerref olmadığı halde ahlâklı duruşa sahip seküler çevrelerin varlığı ya da pek çok konuda ahlâklı diyebileceğimiz davranışıyla bir gayr-i müslimin varlığı tezat oluşturmuyor mu?"

Hayır, ortada bir tezat yok. Zira ilk insanı aynı zamanda ilk peygamber kılarak insanoğlunu ilk andan itibaren ahsen-i takvim (en güzel sîret ve sûrette) olarak yaratan Rabbimiz ideal insana alâ-yı illinde (en yüce mertebede) meleklerin üstünde bir makamı vahyin rehberliği ve peygamberlerin önderliğiyle sunmuştur. İnsanların bütün erdem ve fazilet değerleri, fitratlarına dercedilen ama inhiraflarda peygamberlerin örneğiyle hizaya getirilen değerler silsilesidir. Kavramsal temellendirme de pratik uygulama da vahiy ve vahyin aşkın alandan olgusal alana taşınmasında örnek insanlar peygamberler vasıtasıyladır. Bugün bir ateistin erdemli bir davranışı bile tarihsel perspektife ilk insanla başlayan vahyin herhangi bir coğrafyada geride kalan bir izidir.

Yaptığımız kamuoyu araştırmalarında gençler zamanlarının en kıymetli bölümünü internet başında dolayısıyla telefon, bilgisayar ve tablet gibi aletler vazgeçilmez haline gelmiş durumdadır. Bugün verilecek mesaj bunlar üzerinden olmalıdır.

Bilgi yüklemekten çok bilgiyi sentez edecek eskilerin tabiriyle sağlam bir usul bilgisine ihtiyaçları var. Hak/bâtıl karışık korkunç bir bilgi fırtınasına muhatap neslimize bazı yetişkinler cahilce “Benim çocuğum her şeyi öğrensün, işine geleni ya da faydalı olanı alsın, faydasızı atsın.” gibi bir garip söylemle iki hatayı aynı anda yapmakta: Birinci olarak gencin akıl, ruh ve gönlünü bir çöplüğe çevirmekte, ikinci olarak bâtılın çirkinliğinin, günahın cazibesinin olumsuz etkileriyle gencin aklı, kalp ve ruhunun -deniz suyu içenin daha çok susması gibi- kavrulmasına neden olmaktadır.

Milli şairimiz Mehmed Akif’in ifadesiyle *asrın idrakine söylenmesi gereken bir kutlu mesaja* ihtiyaç var. Dolayısıyla genç kardeşlerimize İslâm’ı ve İslâm’ın ahlâkî değerler manzumesi birlikte sunmak için:

1. Anlatan anlattığını yaşıyor olmalıdır.

Zira güzel çiçekler güzel bahçelerde yetişir. Nadiren aksi olsa da bataklıkta yetişen gülü koklamaya giden bataklığa saplanma riskini yaşar.

2. Muhatabın anlam dünyasına dikkat edilmelidir.

Anlatan ne anlatırsa anlatsın ve ne kadar anlatırsa anlatsın; asıl olan muhatabın ne anladığıdır. Anlattığımızı hazmetmemiz önemlidir ama bir o kadar da anlatım araçları zaman ve zemin şartlarına uygun olmalıdır. Okuma yazma bilmeyene kitap vererek bilgili olmasını beklemek ne kadar anlamsızsa kitap okumayan, ömrünü bilgisayar başında geçiren gence kalın külliyatlar vermek de aynıdır.

3. İhtiyaç doğru tespit edilip gereği ona göre yapılmalıdır.

Toplumsal bir ahlâkî inşa düşünenler meşhur bir darb-ı meseli hatırlamalıdır; ata et, ite ot vermek ikisini de aç bırakmaktır.

4. Malumât yığını değil öz /temel ve ilkesel bilgiler sunulmalıdır.

Bir kişinin dışarıda çok şiddetli sağanak bir yağmur yağarken susuzluğunu gidermek için iliklerine kadar ıslanması değil bir bardağa o yağmurun suyunu doldurması yeterlidir. O suyu içecek ve susuzluğunu giderecektir. İlkesel referansları olmayan bilgilere erişimin çok kolaylaştığı, çok ucuzladığı ve hak bâtıl karışık bir biçimde sağanak sağanak yağdığı günümüzde kişiye, yaşamının bütününe analiz edip değerlendirmek yapabilmeye katkı sağlayacak temel kıstasları/mikyasları içeren asgari bilgileri sunmak yeterli olacaktır.

5. Helal dairenin geniş ve keyfe kafi geldiğini şuuru kazandırılmalıdır.

Özellikle zevk ve haz kuşağı olarak ifade edilen günümüz genci, ben merkezli sanal dünyada yetişirken hayatını renklendirme adına ahlâkî değerlerden kopuyor. O gence, bizim, “Hayatımıza renk katmak istiyorsak hayatımıza Allah’ın boyası (sıbgatullah) ile renk katmalıyız.” şuuruyla helal dairesinin genişliğini; harama, çirkinliğe, kötülüğe, yanlışla meyletmesine gerek olmadığını anlatmamız gerekiyor. Elbette bunu yaparken de helal dairesinin gerçekten geniş olduğunu yani gencin önündeki meşru özgürlük alanını da tıkamamalıyız. Zira insanın ahlâklı olması için özgür iradeli olması şarttır. ■

Her şeyde ahlâk denilen kavram vardır, yeter ki insan aramasını bilsin.

Lewis Carrol

PEYGAMBER EVİNİN Hanımları

İnsan, Hayvan ve Çevre Ekseninde Ontolojik Bakış Açısı ile Ahlâk

Mustafa Şen

*Geldim şu âlemi ıslah edeyim
Özümü meydanda gördüm sonradan*

Noksanî

Bu yazı çerçevesinde yapılması gereken ilk şey; ahlâkı, ontolojik olarak ve ontolojiyi de ahlâkî olarak temellendirmek olmalıdır. Kabul edelim ki bu, hikemî ve felsefî olarak zor bir iştir. Ontoloji ve onun gibi bazı kavramlar, nezdimizde sorunlu kavramlardır ama bu bahsi başka bir yazıya bırakarak konumuza devam edelim:

Ontolojik bakış açısından bahsedilen bir yerde, ahlâk da varlığa dâhil edilmelidir. Ahlâk da varlığın (mevcûd) içindeyse, ahlâkın ontolojik olarak temellendirilmesi ile ontolojinin ahlâkî olarak temellendirilmesi birbirinden çok da ayrıksı olgular olamazlar. Matematiksel olarak örnekleyecek olursak, kesişim kümeleri kendilerine yakın büyüklükte iki küme gibi iç içe geçmiş, hemen hemen birleşmiş iki küme gibi düşünebiliriz. Bu durumda şunu söyleyebiliriz ki insanın aynı özü ve yaratılışı taşıdığı varlığa, doğaya ve kâinata dokunuşu ahlâkî bir meseledir; tersinden de ahlâk insan için ontolojik bir meseledir, yani insan olmayla alakalıdır.

Tabiatla her şeyin her şeye dönüşmesi aynı özü ve yaratılışı taşıdığımızın bir delili olsa gerektir; ha uzayın derinliğindeki yıldız tozu, ha bilgisayarının ekranındaki toz ya da Yağmur Ormanları'nın ortasında fidana durmuş tohum, aynı şey... Aynı özü taşıyorsak bu öz, Allah'tan geliyor ve onun bir tecellisi ise ahlâkın da bu öz çerçevesinde oluşması lazımdır. Allah-insan-doğa arasında özün aynılığından kaynaklanan bir ahlâk. Bu durum, yani her şeyin her şeye dönüşmesi, varlık ve özün ayrı ayrı olgular olmadığını ve ayrılık gibi görünenin ontolojik(!) değil, epistemolojik(!) bir hadise olduğunun göstergesidir.

Kavramlar ve Anlam

Burada ifade edilen aynı öze sahip olma meselesi antik felsefeden modern siyaset felsefesine kadar yelpazelenen bir dizi tartışmayı ve ona karşı çıkan post modern düşüncenin kısmen isabetli kısmen isabetsiz saldırısını içermemektedir. Çünkü her iki tarafla da aynı çıkış noktasından hareket etmiyoruz. Zira bizim için aynı özü taşımak demek, farklılıkları yok saymak ve dolayısıyla

yok etmeyi meşrulaştırmak olmadığı gibi tersinden de farklılıkları kurtarmak için özü yok saymak gibi akla ziyan bir fikir değildir.

Aynı kelimeleri kullansak bile modern öncesi, modern ve post modern akılla aynı şeyi düşünmüş olmuyoruz (akıl da öyle mesela). Farklılıkların yok sayılması ile farklılıkları yok saymayalım diye özü yok kabul etmek bizim tartışmamız değildir. Biz, öz ve varlığı aynı görüp farklılıklar ve aynılıkları da aynı varoluşun tezahürleri kabul ederken parça ve bütünü, teklik ve çokluğu, aynılık ve farklılığı sadece algı ve görünüm düzeylerinde başkalaşan şeyler olarak telakki etmekteyiz. Duvara baktığınızda sadece boyayı görüyorsunuz ama arkasında neler var: Sıva, tuğla, toprak... Yani duvardaki her şey bir şey ve o bir şey diğer şeylerle aynı şey. Bu varoluşsal bütünsellik, bütüne dair varoluşsal bir ahlâka götürür bizi. Yunus Emre buna “*Yaradılanı sev / Yaradan’dan ötürü*” demişti. Zaten, adı ‘sevgi’ olan o zat ahlâkı sevgi üzerine kuruyor, sevgiyi de Yaradan üzerine ki bizim dediğimiz de budur: Öz aynı öz; başka türlü nasıl O’ndan gelip O’na gidebiliriz ki? Yaradan ha seni yaratmış ha bir galaksiyi ha da bir bülbülü... **Mevzu basit: Kesrette vahdet, vahdette kesret; yani farklılıkta aynılık, aynılıkta farklılık; varlıkta öz, özde varlık...**

Varlık Mucizesi

Aslında her şey mucize... Esen rüzgâr, parlayan güneş, mehtaba durmuş ay, kıyıları bazen döven bazen seven deniz, mucize... Elbette o kıyılar, kıyılardan yukarıya yorula yorula çıkan yokuşlar, yokuşların yol verdiği yaylalar, yaylalardan ayakuclarına kalkıp semaya buse konduran tepeler ama şu minicik karınca da koluna konup çeyrek gram kanınla karnını doyuracak ve Rabb’ine şükredecek sivrisinek de arının balı ve balı gibi iğnesi de mucize... Galaksilerin derinliklerindeki yıldızlar da öyle parmağınızın en ucundaki hücre de o hücrenin bir atomu da o atomun içindeki her hangi bir parçacık da... Elbette, bu yazıyı yazarken dizimde uyuyan, Hz. Peygamber’in (sas) “*Ev halkındandır.*” buyurduğu kedicik de şu sokakta gelene geçene koku testi yapıp kuyruk selamıyla onları uğurlayan köpek de tıpkı Hz. Peygamber’in (sas), süt emen yavrularıyla keyifleri bozulmasın diye ordusunun yolunu değiştirmesine sebep olan kucuğu gibi...

Mustafa Şen

1966 yılında Trabzon/Akçaabat’ta doğdu. Boğaziçi Üniversitesi’nde Felsefe ve Tarih bölümlerinde okudu, Tarih bölümünden mezun oldu. Sakarya Üniversitesi Sosyoloji bölümünde yüksek lisansını bitirdikten sonra Boğaziçi Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora çalışması yaptı (bitmedi). Son iki Başbakan döneminde Başbakan Başmüşavirliği görevinde bulundu. *Yerel Üzerine Aykırı Yazılar*, *Kürt’üm Ben De Doğruyum*, *Meselemiz Davamız* gibi kitaplar kaleme aldı. Çeşitli dergi ve gazetelerde makale ve denemeleri yayınlandı. Halihazırda Cihannüma Dergi’yi neşretmektedir. Uzun yıllar ortağı olduğu GENAR Araştırma Merkezi’nin genel müdürlüğünü yaptıktan sonra, şimdilerde ortağı olduğu MonitorX’in başkanlığını yürütmektedir.

Kâinata her şey birbiriyle irtibatlı. Sonsuz sayıda varlık, yine sonsuz sayıda ilişkilerden oluşmuş bir ağ içinde birbiriyle duyuyor, adeta birbiriyle konuşuyor. Malum, bilim felsefesi çevrelerinde buna bağlantısallık deniliyor. En uzağın da uzağından bize göz kırpan bir yıldız aynı hikmet nurundan bir kıvılcımı tefekkür dünyamızın bacasından içeriye atarak hakikat ateşimizi tutuşturmaya çalışıyor. Buradan oraya, oradan buraya bir bağlantısallık mevcut. **Karadeniz’in temmuz ayına “çürük ayı” adını vermiş yörelerinden birinde “Hoş celdun şems u cuneş, bize işukceturdun, teşekkür ederum, Allah’a şükür!”** diyen nene, bir irfan cümlesini güneşin sırtına yükleyip ona âlemleri dolaştırırken, ne diyor bir bak! Güneşle konuşuyor! Deli mi o? Hayır, vahdete ulaşmış bir ârife! O marifet mertebesinde güneş ev halkındandır ve mucizedir; tıpkı ahırdaki inek, bahçedeki çay, aşağıda çağıldayan dere, yukarıda uğuldayan orman gibi mucize ve ev halkından... Her şeyi Allah’tan (cc) bir tecelli olarak idrak eden Konevî’ye, “Bu da mı?”

“... çevre Sünnetullah’ın serimidir; Sünnetullah, tevhidin ve ehadiyetin tecellisidir.”

diye leşe işaret eden kimseye, “Nasıl bir mucize olduğunu bilse öyle demezdi.” dedirten de aynı mucizenin varlık âlemindeki hakikatiydi. Çünkü o, bir leş görünce biraz tuhaf bakan arkadaşlarına, “Dişleri çok güzel, bembeyaz!” diyen bir Nebî’nin ayak izlerini takip eden biriydi. Başka nasıl tefekkür edebilirdi ki!

Her şey mucize ve her varlığın bir mucizevî görevi var. Sanırsak, insan hariç her şey görevini harfiyen yerine getiriyor. Yalnızca insan savsaklıyor, yıkıyor, dengeyi bozuyor. Bakınız bir kedi hamile kalıyor, yavrularını doğuruyor, gerektiğinde kendinden kat kat büyük varlıklarla adeta savaşarak onları koruyor, besleyip büyütüyor. Neden? Kim yüzüne kanun tutup kafasına silah dayıyor ve bunu ona yaptırıyor? Gafil gafil içgüdü deyip geçemem. Bağlantısallık... Hele ormanda ağaçların bir-biriyle kurdukları kök ve tâç ilişkisini öğrendikten, güzel sözler söylenip güzel müzik dinletilen bitkilerin coşmasını ve yine aynı durumda buzun enfes şekillenmelerini gördükten sonra...

Her şey mucize, her şey mucize de nedir bizi mucizeleri sevmemeye, mucizeleri yok saymaya hatta onları yok etmeye sevk eden o meşum saik? Senin benliğin benlik, senin bilincin bilinç, senin kendiliğin kendilik, senin canın can, senin canlılığın canlılık diye düşünemez ve buna göre davranamazsın. Böyle bir düşünce ve böyle bir ahlâk olmaz. Aynı özü taşıdığın bütüne bak, aynı yaratılış içinde olduğun bütüne bak. Kendisi mucize olan, ağyarı ne olarak görmeli; onları da mucize olarak görmeli değil midir? Evet ama heyhat! Nerede o duyuş, nerede o bakış, nerede o görüş! Hangi nazarla bakıyoruz; bana nazarını söyle, sana gördüğünü söyle-

yeyim! Nurullah nazarıyla bak. Nûr olmazsa mucizeyi idrak edemezsin. Nûr olmazsa ham bir duyuş, ham bir bakış, ham bir görüş olur. Mevlana’nın dediği gibi, Nurullah’la bakarsan mucizedir; aksi takdirde Konevî’nin işaret ettiği üzere leş görürsün!

Tüm bu anlatılanlara post modern söylem çerçevesinde çevrecilik deniliyor. Çevreci ol, çevreci duy, çevreci düşün, çevreci davran. Oluşun, duyuşun, düşünüşün, tutum ve davranışın çevreci olsun. Çevre bir bütündür. Bunlar güzel şeyler ama sen Müslüman’sın, daha yüksek bir katmandan bak, gör ki çevre Sünnetullah’ın serimidir; Sünnetullah, tevhidin ve ehadiyetin tecellisidir. Modern insan, onu aştuğunu düşündüğü gücüyle doğaya müdahale etti. Buna kalkınma dedi. Modern anlamda kalkınma, ilerleme, gelişme denilen şey modern insanın doğaya saldırısı, doğayı talanı ve yağmalamasıdır ve en büyük ahlâksızlıktır. İnsan, hiçbir dönemde modern insan kadar vahşi, ahlâksız ve aptal olmamıştı. Neticede modern insan döndü dolaştı, kadim düşüncenin dört unsuruna yani toprak, su, ateş ve havaya geri geldi. Kendine dönmenin, kalbine dönmenin yollarını arıyor toprak, su, ateş ve hava üzerinden. Belki bu gidiş ahlâka dönmenin de kapısını aralar.

Ey beşer! **İnsan ol ki âdem olasın.** Ey künce, ol!..■

ALEMLERE RAHMET

6. ULUSLARARASI
KISA FİLM YARIŞMASI

المسابقة الدولية السادسة للأفلام القصيرة رحمة للعالمين
6th MERCY TO UNIVERSE INTERNATIONAL SHORT FILM COMPETITION

KISA FİLM
ANIMASYON
BELGESEL
SENARYO

SON KATILIM

31 EKİM 2020

Aile

Family

عائلة

TOPLAM ÖDÜL

100.000 ₺

TOTAL REWARD

مجموع الجوائز

SIYER VAKFI

 [alemlererahmetf](https://twitter.com/alemlererahmetf)
www.alemlererahmetfilm.com

İnsan ve Ahlâk

Dr. Necdet Subaşı

Bir ahlâk düzeninin içine doğarız. Neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğu sanki biz dünya yüzüne çıkmadan belirlenmiş, biz onu hazır bulmuşuzdur. Bize düşenin bütün bunlara uymak olduğu telkin edilir. Kendimizi genel geçer bir ahlâkî çerçevenin içinde buluruz.

Ailemiz ahlâk der ahlâk ıtır; mahalle, davranışlarımızın sıkı takipçisidir. Evde anne ve babamızın, okulda bizi evire çevire inşa eden öğretmenlerimizin, sokakta bizi gözüne kestirenlerin dikkatinden kaçmayacak tek şey ahlâkî standartlara olan sadakatimizin nasıl işlediğidir. Hissedilen de hissedilmesi gereken de hep odur. Ondandır, her daim ahlâkımızla biliniriz, onunla sınanır onunla keyfiyet kazanırız. Kanaatlerin oluşumunda, önyargıların şekillenmesinde, hakkımızda bir karara varılmak istendiğinde yaşıma başıma bakılmadan aranan tek şey bizim ahlâkî duruşumuzdur. Duruş, dilden eyleme, karakterden düşünmeye kadar pek çok alanda bizim hakkımızda bir fikir veren envanter olarak dikkat çeker.

Ahlâkla ondan daha geniş ve kısmen de evrensel sayılabilecek bir çerçevede ele alınan etik arasındaki fark bilhassa önemlidir. Etik verili ahlâkî ilkelerin somut bağamlarından bağımsız işleyen yeni bir soyutlama ve kuşkusuz felsefi bir arayış söz konusudur. Dünya bilgimiz, iyi, doğru ve güzel hakkındaki doğaçlama tavırlarımız etik olanın inşasında ve temellendirilmesinde etkili olur. Etik olanın evrenselliğinde fitratın, aklın ve vicdanın bize gösterdikleri etkili olur. Ahlâkî olanda ise çoklukla lokal düzeyde işleyen bir referans sisteminin etkisinin ve bağlayıcılığının ağırlığından söz edilebilir.

Ahlâk, toplumla kurulacak sağlıklı ilişkinin normlarından biri olduğu kadar başkalarını damgalayıcı niyetlerle teşne olabilme özelliğiyle de bilinmektedir. Böylece ahlâk, bir yandan hayatta hazır bulunanların çoğuna toplumsal meşruiyet kazandırırken bir yandan da onları kendilerinden uzaklaştıran yönlendirmeleriyle paradoksal bir gerilimin kaynağı olmaktadır. Bu bağlamda etik, ahlâkı ve ahlâkî olanı hem kapsayan hem de denetleyen yönleriyle geniş bir daireyi ifade etmektedir. Bu da sonuçta etik olanı daha çok objektif bir bağlamla ilişkide tutmaktadır.

Ahlâk kişiden kişiye toplumdan topluma değişen bir çeşitliliğe sahip görünse de herkes için geçerli bir değerler alanı olarak kuşatıcı bir çerçevenin var olduğu gerçeği gözlerden kaçmaz. İzaflığından dem vurulduğu her seferinde bile birlikte yol aldığımız insanlarla hemen hemen aynı kıstaslara tabii bir ahlâkî yapıya dâhil olduğumuz açıkça vurgulanır. Ahlâkî olan eskiden beri güven verici bir alan üretir. Ancak bununla beraber şimdiki zamanlarda ahlâkın ne olduğuna dair sorgulayıcı tavırların daha çok görünür olduğu da gözlerden kaçmamaktadır.

Ahlâklı olmak değerli sayılır; ahlâksız olmak her durumda damgalanmaya yeter bir sebep gibi görünür. Ahlâkî olanla olmayan arasındaki farkı gözetken bir hassasiyetin varlığı ortak bir aidiyet, kültür ve söylem dünyasından beslenen toplumsalla ilişkilidir. Gerçekten de ahlâkiliğimizi sorgulama cesareti aynı referans dünyasında yaşayanların göze alabileceği bir değerlendirme biçimidir. Son tahlilde ahlâk toplumsal olanın bir mukavelesi gibidir, bu bağlamda yaşamak isteyen birisi için bu ölçütlere, sınır ve limitlere itibar etmek yerleşik kabullerin bir şartı olarak önem kazanmaktadır.

Ahlâksız olana ilişkin kaygıların ortaya çıkaracağı sonuçlar acıtır. Ahlâksız diye nitelenmeyi hak eden biri için dünya fazlasıyla daralır, hayat çekilmez olur. Ona herkesin bir söyleyeceği vardır. Geleneksel cezalandırma biçimleri öfkeden nefrete, fiili müdahaleden yok saymaya kadar pek çok alanda kendi haklılığını üretecek mekanizmalardan destek alır. Ahlâksız olanla kimse beraber olmak istemez, onunla anılmak zordur, ondan uzak kalmak hep tercih edilir.

Bir ahlâkî sistematik içinde dünyaya geliriz. Değerler dünyasının gündelik hayat içindeki pratik yansımaları ahlâk sayesinde gün yüzüne çıkar. Ahlâk, tercihlerimizin, maddi ve manevi yönelişlerimizin, istek ve arzularımızın üzerine oturduğu davranış örüntülerini ifade eder. Birine iyilik yapabiliriz ve pekâlâ bu çabamızın ahlâkî derecelendirme yanı zayıf olabilir. Birinden yana tavır alabiliriz ancak bu tercihimiz ahlâkî açıdan onaylanması güç bir taraftarlığa sahip bir şekilde cereyan edebilir. Çok kere eylemlerimizin ancak manevi boyutuna odaklanarak ve ancak onunla ahlâkî bir disiplin içinde bir yerde durabildiğimizi, müstakil bir şekle ve bir forma hatta bir duruşa sahip olduğumuzu fark eder, idrak ederiz.

“Dinle ahlâk arasındaki yer yer ortaklık yer yer de birbirinin yerine geçebilen roller aslında iyi insan olma konusundaki bilinen standartların devamlılığını sağlamaya yönelik vurgulardır.”

Ahlâk bize öğretilir, biz onu hayat içinde kavrar, sahiplenir ve öylece kendimize bir tutarlılık ararız. Bizim bir ahlâksal davranışla bütünleşmemiz türlü yollarla gerçekleşir. Verili müfredat bize ahlâkî olanın belli başlı formlarını gösterir. Ebeveynlerin bizimle olan ilgisinin belki de en somut göstergesi ahlâkî olanın öğretilmesiyle vücut bulur. Neyin ahlâkî olduğu sorusunu sormaya cesaret ettiğimizde etik imdadımıza yetişir. Ahlâkî diye tutturduğumuz yolun, bilumum davranış tercihlerimizin kendi içindeki tutarlılık zemini ettiğin sorumluluğunda işlenir. Peşine takılıp meşru olduğunu düşündüğümüz ahlâkî tercihlerimizin belki de çoğunda vicdanımızı yaralayacak bazı acı noktalara denk gelmek için dinin, felsefe ve merhametin devreye girmesi beklenir. Bazen ahlâk merhametsiz bir ölçüt bazen de bir uyum ve huzur grafiğinin esası bir göstergesidir. Böylece ancak emek vererek günah ve sevap, doğru ve yanlış, iyi ve kötü, sefihlik ve erdem, suç ve masumiyet arasındaki farkları da öğrenmiş oluruz.

Dinle ahlâk arasındaki yer yer ortaklık yer yer de birbirinin yerine geçebilen roller aslında iyi insan olma konusundaki bilinen standartların devamlılığını sağlamaya yönelik vurgulardır. Ahlâkî olanın tarihsel bir devamlılık içinde bize kadar ulaşan içeriği, yer yer kişiliğimizle yer yer de dâhil olduğumuz kültürel müktesebatla bütünleşerek kendini her daim yeniden inşa eder. Ahlâkın, süreklilik ve devamlılık içinde gündelik hayat ekseninde aramızda kabul görmekte zorlanmamasında toplumsalın, tarihselin, kültürün ve dinin birbirini besleyen yanları etkili olur.

Belli bir ahlâk tercihiyle hayattaki yerimizi alırız. Kimliğimiz ve kişiliğimiz bizi toplumsalla, tarih ve kültürle, din ve maneviyatla çelişmeyen bir davranış pratiğinde karar kılmaya zorlar. Bu ilişkisellikteki aşınma, yarıma ve parçalanma hepimizi huzursuz eder. ■

Yenilik, Geleceğin Geleneğidir Ahlâk da İnsanın Yeniliğidir

Abdulhamit Güler

Ahlâk ve etik kelimeleri birbirinin muadili olarak kullanılıyor. Oysa modern zamanın kültür hegemonyasına direnmeye çabalayan herkes bilir ki etik, ahlâkın uzak akrabası ve eksik bir tanımlamadır. Daha doğrusu etik, ahlâkın değerlendirmesidir. Felsefe açısından bir bakıştır, yorumdur. Ahlâk olgu iken, etik ahlâka bağlı değerlendirmedir.

Neyse, bu kavramsal teatinin sonu yok. Tam olarak alanımız da değil. Fakat sağlıklı bir yorum için zemine konması gereken işaret taşlarından biri olduğundan söz etmek durumunda kaldık.

Etik, ahlâkın insan hayatındaki sıcaklığını, varlığını, insan ile derin ilişkisini zedeleme çabasıyla kullanılan bir kavram olduğundan, ahlâk ifadesine hakkını vererek mevzunun bütün zeminini bunun üzerine kuracağız.

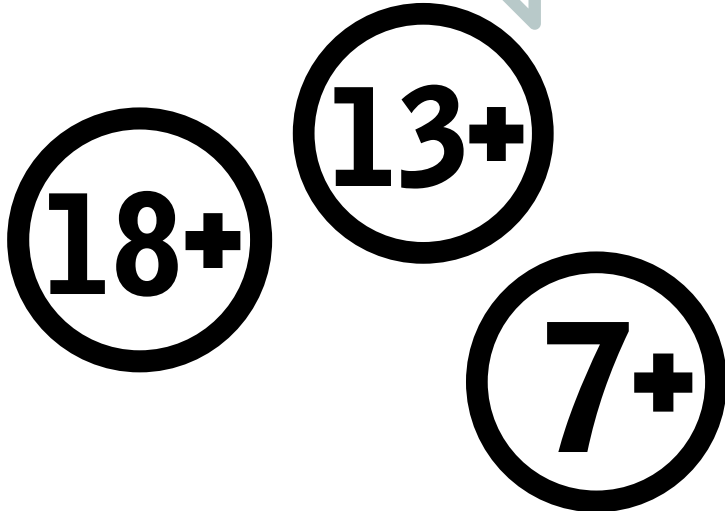
Ahlâk, insana aittir ve insan da ahlâkın yaşatıcısıdır. Tıpkı insan ile sanat arasındaki ilişki gibi... Sanat insan-sız var olamaz. İnsan ise sanatsız eksik kalır.

Herhangi bir kavramı sanat ile birlikte değerlendirdiğimizde karşımıza iki başlık çıkıyor; eser ve üretici... Yorumlar üreten ile üretilen üzerinde farklılıklar gösteriyor.

Sinema özelinde düşündüğümüzde bir filmin ahlâk çerçevesinde değerlendirilmesi üreticiden doğan ve üretilenle devam eden tek çizgide ilerliyor. Sanatın, çok başlılığı tek başlığa indirebilme becerisi burada da kendini gösteriyor ve ne kadar çok kavram olursa olsun değerlendirmeyi bir ana gövdede devam ettirebiliyoruz. Zira sanatçıdan bahsetmek esasında sanat eserinden bahsetmektir. Ürün, üreticiyi yansıtır. Dolayısıyla sinema alanında ahlâk kavramını bir şekilde ele aldığımızda üretici ve üretilenden aynı anda bahsediyor oluyoruz.

İnsan var olduğu zamandan beri şekilci yaklaşım da vardır, diye tahmin ediyorum. Bu sebepten ürün ile üretici hususunu şekilci kalmayacak açıdan yapabilmemizin özellikle altını çizmek isterim.

Ahlâk dendiğinde -özellikle İslam toplumlarında- akla gelen ilk şey (ve maalesef akıldan kalan neredeyse tek şey) 'namus' kavramı ile toplumsal norm haline gelen 'bel altı' diye tabir ettiğimiz meseleler oluyor. Elbette çok önemli bir başlık bu. En önemlisi de denebilir.

Çünkü modern zamanın dayattığı ahlâk yaklaşımı da bunun tam tersi hatta yokluğudur. Oysa Müslüman tepkisel yaklaşmamalı. Bir dayatmaya karşı savunmasını sağlamlaştırma adına tutumunun şekillendirilmesine izin vermemeli. Bu öylesine önemli ki ahlâkın mühim bir başlığı haline geliyor.

Sinemanın görsel sanat olarak nitelendirilmesi ve görüntü ile var sayılması (ki eksik ve hatta yanlış bir yaklaşımdır) tam da bu hususta ahlâk kavramsallaştırmasını ve ahlâklı olma durumunu forma mahkûm kılıyor. Yani, görsel olarak sorunu olmayan bir filmin (müstehtecen olmayan) ahlâkî noktada eksiksiz kabul edilmesi gibi enteresan bir durum ortaya çıkıyor. Oysa fikrin namusu ve fikri doğuran ahlâkî yaklaşım zaten bütün bu meseleleri kapsayacağı, görünür olanın çok ötesinde bir noktada namusun yenilmez muhafızı olacağı için çok daha önemlidir. Sinema söz konusu olduğunda ahlâk kavramsallaştırmasının bu zaviyeden yapılması gerekiyor.

Yaklaşım bu olunca eserin üreticisinin günlük hayatı ve bu hayattaki ahlâkî tutumu da eserin değerlendirilmesi noktasında önem kazanıyor. Çünkü ahlâk, bütünlüklü olarak ele alınması gereken en geniş kapsamlı insanî hasletlerden biridir. Bir yönetmenin, filminin fikri ve işleyişi noktasında ahlâkî tutumunu koruması, özel hayatında istediği gibi davranabileceği anlamına gelmiyor. Normal hayatındaki her türlü adımı eserinin değerlendirilmesini de etkileyecektir. Bu sebeptendir ki popüler kültür dayatmaları, ikonlaştırmaları, hep özel hayat üzerinden yapılır. İkon haline getirilecek, tabulaştırılacak bir şahıs ve onun temsil ettiği ahlâkî tavır, yine o şahsın özel hayatının nüansları üzerinden yürütülür.

İnsanın hayata karşı değerlendirmesi de genel olarak böyledir. Ahlâkî tavır ile onu gösteren insan arasında ciddi bir ilişki vardır. Bir şahsın anlık tavrının ahlâkî değerlendirmesi, o şahsa ait bütün bilgimiz ve görgümüz üzerinden yapılır.

Meselenin bir diğer boyutu da ahlâkın, dayatılacak bir şey ya da dayatma unsuru olamayacağıdır. Didaktizmin uzak tutulması gereken noktalardan biri sanat üretimi ve yöntemidir. Ahlâkî yaklaşımı, dayatma ya da öğretme niyetiyle yönetime eviren hiçbir sinemacı başarılı olamaz. Daha doğrusu, başarısı kalıcı olamaz. Ahlâkî söylemi ve etkisi, kendisi gibi yöntem kullanan bir başkasının etkisine kadar sürer. Hollywood'un temsil ettiği

Ahlâk dendiğinde -özellikle İslâm toplumlarında- akla gelen ilk şey (ve maalesef akıldan kalan neredeyse tek şey) 'namus' kavramı ile toplumsal norm haline gelen 'bel altı' diye tabir ettiğimiz meseleler oluyor. Elbette çok önemli bir başlık bu. En önemlisi de denebilir. Çünkü modern zamanın dayattığı ahlâk yaklaşımı da bunun tam tersi hatta yokluğudur. Oysa Müslüman tepkisel yaklaşmamalı. Bir dayatmaya karşı savunmasını sağlamlaştırma adına tutumunun şekillendirilmesine izin vermemeli.

ve bitmeyen bir bombardıman şeklinde kültürel algımızı her yandan sarmış olan dayatmalar zinciri de böyledir. Hollywood'u ve temsil ettiği ahlâk dayatmacılığını güçlü kılan, sinema alanındaki bu dayatmanın hayatın diğer bütün alanlarında da aynı kararlılık ve ısrarla devam ediyor olmasıdır. Popüler kültür zaten budur. Müzik zevkiniz, televizyon programlarının formatları ve oluşturmak istediği ahlâkî tavır, popüler kitaplar, moda, vs... Hepsisi, Hollywood'dur. Hollywood hepsidir.

Burada önemli bir hususun altını çizmek isterim. Hollywood ve yandaşlarını karalayarak kendi varlığımızı sağlamlaştırma veya aklama yoluna gitmemeliyiz. Zira beğenmediğimiz Hollywood ve popüler kültür dayatmasının içeriğini değiştirip yöntemi aynı şekilde kullanmak da en önemli hatamız. Oysa yöntem, yani üslup, bizi, bizim gibi olmayanlardan ayıracak en önemli belirtidir. Dolayısıyla -her belirti gibi- ahlâka ait bir şeydir. Usulün esasa hâkim olma yaklaşımı, yöntemin ahlâkî ifade eden ve belki de belirleyen unsur olduğuna işaretir.

Fitrî olarak ahlâk kavramının mücessem hali olan insan, zaman kendisine ne dayatırsa dayatsın ahlâklı olmaktan vazgeçmemelidir. Fakat insanoğlu var olduğu zamandan beri ahlâk dairesinde yaşaması, eskiler çerçevesinde yaşaması ve yöntem olarak da her alanda eskilere saplanıp kalması manasına gelmiyor. Aksine, ahlâk insan ile var olan hareketli bir alan.

İşte bu açıdan baktığımızda sinema ve ahlâk kavramları yan yana iken çok fazla yol alamıyoruz. Çünkü Hollywood'da eleştirdiğimiz ne varsa, içeriği sahipsiz tutmaya çalışmak haliyle kendimiz yapıyoruz.

Somutlaştırmak gerekirse...

Hollywood'un dayatmacı ahlâk yaklaşımının aynısını ve hatta daha da sertini kendimiz uyguluyoruz (kendimiz derken, en başta İslâm ahlâkı ile ahlâklanması gereken ve kendini de öyle ifade eden sinemacıları kastediyorum). Somuta endeksli ahlâk tanımlamaları, dayatmacı ve özdayatmacı tavırları ortaya çıkarıyor. Senaryonun didaktik olması, izleyiciye göstermeniz gereken saygıyı yok ediyor. Haliyle ahlâkî bir sorun ortaya çıkıyor. Karakter tasarımı siyah-beyaz karşıtlığı üzerinden yaparak insanın kesin olarak ya siyah ya beyaz olması gerektiği söyleniyor. Böylece bir ahlâk tavrı ve tanımı ortaya konuyor ki gerçek hayatta karşılığı olmayan bu tutum, izleyici nezdinde oluşturduğu etki ile tahakküm aracı haline dönüşüyor. Aynı sınıfa giren sinemacıların özel hayatlarındaki tutum da meselenin özüne etki ediyor.

Ahlâkî tavrı, zamanın ruhu tarafından da şekillendirilen bir unsurdur. Bu açıdan, sinemacı yeniliğe her daim açık olmalı. Zamanın ruhunu okuyarak yöntemini -ge-

rektiğinde- güncellemeli, dönüştürmeli ve belki değiştirmeli. Bu, ahlâk olgusunun çerçevesi dâhilinde hayata geçmesi gereken bir başlık. Zira yöntem değiştirirken ahlâkî tavırdan ödün verilmemesi de gerekiyor.

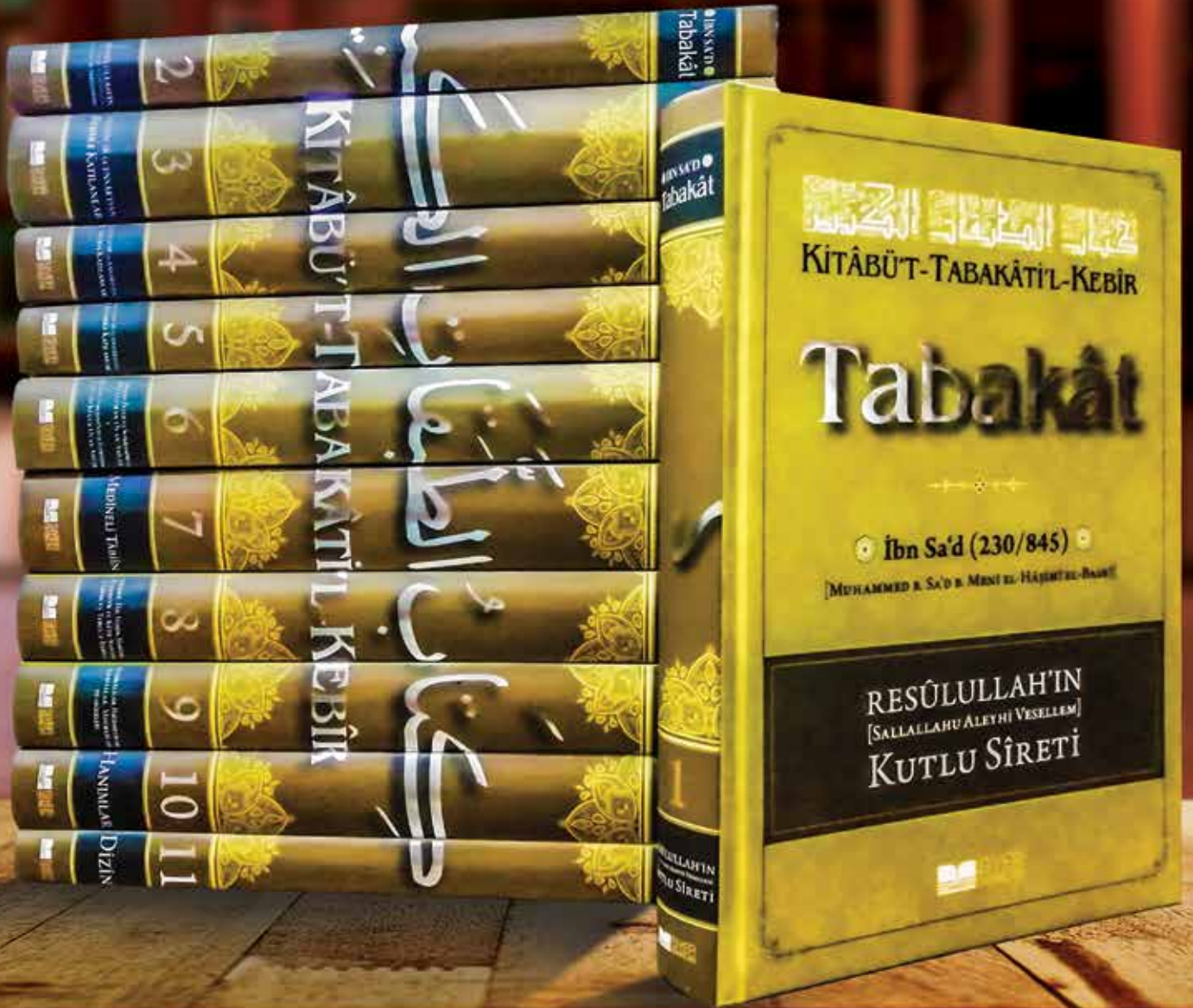
Modern zamanın ahlâk dayatması karşısında toplumun her ferdi bir tavır ortaya koymak durumundadır. Hayatın her alanında geçerli olan bir mücadele söz konusu. Doğrularımız çerçevesinde şekillenen ahlâkî tavrımızı diri tutmak ve mücadelemizi her alanda yürütmek içinse kavramsallaştırmadan yönetime uzanan geniş bir istikamet alanında farkındalık oluşturmak gerekiyor. Topluma örnek olan/olması gereken kişiler, vakıa odur ki ahlâkî tavrı oluşturma konusunda örneklik teşkil ediyor. Sanatkârın örnekliği bütünlüklü şekilde hem eseri hem de şahsî duruşu ile oluyor.

Fitrî olarak ahlâk kavramının mücessem hali olan insan, zaman kendisine ne dayatırsa dayatsın ahlâklı olmaktan vazgeçmemelidir. Fakat insanoğlu var olduğu zamandan beri ahlâk dairesinde yaşaması, eskiler çerçevesinde yaşaması ve yöntem olarak da her alanda eskilere saplanıp kalması manasına gelmiyor. Aksine, ahlâk insan ile var olan hareketli bir alan. Temel prensiplerden ödün vermeden kendini yenileyen bir alan olarak ahlâk, sinemacının hem üretimini hem de yaşayışını aynı derecede şekillendirir. Özellikle usul de dediğimiz yöntem meselesi, sinema alanında dirayet gösterecek her üreticinin dayanağı olacaktır ki yöntemde sağlamlıkla esneklik, birbirini destekleyen başta aktör olarak her insana, her zamanın insanına hitap eden, bunu yaparken gelenekten kopmayan, yeniliği de geleceğin geleceği görerek barışık olan, dolayısıyla da ahlâk tavrını ve tanımını diri tutan yaklaşıma temel teşkil edecektir.

Özgüveni kibirden, tevazuu siniklikten, ifade etmeyi dayatmadan ayırabilme yetisine sahip olması gereken ya da en azından bu çabanın farkındaki sinemacının, eserine de hayatına da yansıtması gereken ahlâkî tavrın, tepkisellikten uzak sağlam zeminde ilerlemeli. Özgürlük adına sınırsızlığı ve ahlâksızlığı dayatana karşı, aynı yöntemle ahlâkî savunmaya çalışırken bir mahkûmiyet alanı oluşturmamalı. Ahlâk ne kadar vazgeçilemeyecek alansa, polisliği de yapılamayacak kadar da hassastır. Tebliğ gibi ahlâk öğretisi de örneklik teşkil etmekten geçiyor. Konuşmaktan ve bağarmaktan çok yaşayarak anlatmak gerekiyor. ■

İbn Sâ'd Tabakât

11 Lüks Cilt, 5904 Sayfada 5554 Sahâbe, Tâbiin ve Tebeu't Tâbiin

☎ 0212 544 76 96 - 0546 544 76 96

📍 Bağlar Mahallesi, Çeşme Sk. 10/A,
34212 Bağcılar/İstanbul

📱 /siyeryayinlari

🌐 /www.siyerkitap.com

✉ info@siyeryayinlari.com

Mağriblilerin Diyarı: Moritanya

✎ Mikail Çolak

A dını bile zor söyleyenler oldu. Ben de yerini haritadan bakarak öğrendim. Moritanya ismi insanın zihninde ya Güney Asya ülkesi ya da Güney Amerika ülkelerinden biri gibi bir çağrışım yapıyor. Pandemi sonrası ilk yurt dışı görevim Kurban programı dolayısıyla Moritanya olarak belirlendi. Kurbanı ilave olarak Kur'an basım çalışması, öğrenci mülakatları ve su kuyuları kontrolü de eklenince görev hem uzun hem de ağırlaşmıştı. Memleketimizden yedi bin kilometre uzaktayız...

Eski Mağrip topraklarında Moritanya'dayız. İbn Battûta'nın izinde gittiğimiz, kültür galerimin eksik parçalarından biriymiş. Meğer merak ettiğim coğrafyalardan biriymiş. Sahra altı ülkeler dediğimiz kuşakta, Kuzey Afrika Maroc, Mağrip Arap kültürü ile Senegal Mali gibi siyahi kuşak arasındaki ülkelerden biri. Kuzey Afrika kuşağı ülkelerinden kabul edilmektedir.

Türkiye'nin bir buçuk katı yüzölçümü ve sadece 5 milyon nüfus var. Ülkenin büyük bir kısmı çöllerle kaplı. Ara ara hemen kuzey batısında yer alan Büyük Sahra'dan gelen kum fırtınası şehri sapsarı bir tabakayla kaplıyor. Sonrası günlerce süren temizlik...

Murâbıtlar devrinde (1056-1147) İslâm'ı seçen, sanatı ve yaşam tarzı ile bedevi çöl Arap Berberî kültürünün harmanlandığı bize çok yakın olmayan bir sosyal yapı ve yaşam kültürü hâkim Moritanya'da. Başkent'in büyük camilerinde marok mimari tarzı, mahdara dedikleri medreselerde Endülüs ilim iklimi, çölde ise bedevi kültürü hâlâ capcanlı.

Köleliğin en son kaldırıldığı ülke olarak ilan edilen bu Fransız sömürgesi İslâm ülkesinde beyazlar denilen yerli Berberî Moriler ve siyahiler diye iki keskin tabaka toplumu sosyolojik olarak kuşatıyor. Moritanya, Aliya Izzetbegoviç'in "İslâm Deklarasyonu" kitabında "Bir milli marş ve bayrak, ülkeyi bağımsız yapmaya yetmiyor." dediği acı gerçeği yaşayan dünyadaki sömürgeleşmiş İslâm ülkelerinden biri maalesef.

Berberî Arap ırkına mensup açık renkli olan yerli morilere beyaz diyorlar. Kölelik kalksa da zenciler köle gibi bütün yer hiz-

metlerinde en ağır işlerde evde vs. karnı tokluğuna ya da düşük maaşla çalışıyorlar. Daha çok Mali ve Senegal'den gelen zencilerin oranı yüzde otuz oranında ve bu hiç de azımsanmayacak çoğunlukta.

Bizler gibi sayıları çok az olan beyazlar yerli Moritanyalı beyaz Berberî Araplar hizmet kademesindeki siyahi zenciler ve artık dünyanın her yerinde olduğu gibi buranın da vazgeçilmezi olan çekik gözlü Çinliler... Pandemi dolayısıyla Çin ticareti şu an beklemede olduğu için herhangi bir çekik gözlü ile göz göze gelmedim ülkede bulunduğum on beş günlük sürede.

Pandemi sonrası ilk yurt dışı görevim olduğu için maskeler, dezenfektanlar, COVID testleri, sosyal mesafeler gibi klasik tedbirler altında pek de istikrarı olmayan THY uçuşlarından birine atlayıp soluğu burada almakta gecikmedim.

Güneyindeki Senegal yolcularıyla birlikte İstanbul'dan bindiğimiz THY uçağı önce Moritanya'nın başkenti Nuakşot'a inip ardından Senegal'in başkenti Dakar'a doğru yolculuğuna devam ediyor. 7 saatlik uçak yolculuğundan sonra yine aynı rotada uçuşumuz gerçekleşti.

Sosyolojik olarak alışık olmadığım garip bir yapı var ülkede. Az sömürülmüş olsa da Fransızca etkisi ve resmî yazışmaların Fransızca olması dikkat çekiyor. Arapça resmi ve hâkim dil olsa da Fransızcanın idari yazışmalarda kullanıldığına şahit oluyoruz. **Arapçanın Hassaniya lehçesi denilen özel bir lehçesi kullanılıyor. Yüz yıllar önce Murâbıtlar devrinde Yemenliler ile yerli kabilelerin dillerinin kaynaşmasından oluşan özel bir lehçe Hassanice.**

Ülkenin diğer şehirlerini ziyaret edemediğim için böyle düşünüyorum olabilirim ama en azından başkent için durum bu. Fransa'nın ülkeyle zengin altın, elmas ve yeni bulunan doğalgaz yatakları ile balıkçılık sebebiyle ilgilendiği âşikâr. Aklıma meşhur "Beyazlar, zencileri, olimpiyattan olimpiyata severler." Amerikan atasözü geliyor.

Berberî Arap kültürü, Afrika kültürü, Endülüs esintisi ve Fransız kültürünün etkileri her yere adeta saçılmış. Endülüs esintili, ilim halkaları, Berberî kültürünü anımsatan çadır geleneği, uzun Fransız ekmeği ve Fransız bürokrasisi birbirine geçmiş durumda.

Dikkat çekmek istediğim bir nokta da ülkedeki kadınlar. Kadın çok rahat bir hayat yaşıyor ve toplumda etkin bir karakter. Alışık olmadığımız bir Arap ve Afrika kadın tipolojisi var. Kadınlar toplumun her yerinde varlar. Bu zamana kadar kadınların bu kadar sosyal hayatla iç içe olduğunu ve serbest hareket ettiğini bir de Sudan'da görmüştüm. Burası kadınlara tanınan serbestlik ve rahatlık konusunda Sudan'dan daha da ileri durumda diyebilirim. Bu durumun çok sakıncalı olduğunu düşünen ülkedeki Türklerle bol bol garip gelen bu vakıayı tahlil etmeye çalışıyoruz. Birçok kadının ülkede çok evlilik yaptıklarını söylüyor buradaki herkes. Kadınlar çok yaptıkları bu evliliklerden mal mülk edindikleri için arabaların, evlerin, mülklerin birçoğu kadınlara ait. Zaten zengini çok zengin, fakiri alabildiğine fakir bir ülke; orta direk yok. Caddelerde sokaklarda her yerde bunu görmek mümkün. Varlık sahibi yerli Moriler ve onların tüm hizmetlerini gören siyahiler şeklinde iki keskin tabakadan bahsedebiliriz.

Balıkçılığın okyanusa kıyı şehirlerde yapıldığı, altın ve bakır madenlerinin işletildiği bir ülke. Senegal-Moritanya sınırında okyanusta keşfedilen yeni doğalgaz rezervleri biraz umut dağıtsa da hemen doğalgazın başına üşüşen Fransız ve İngiliz şirketleri izin verdiği oranda umutlanabiliyorlar. Ülkenin büyük bir kısmı çöl olduğu için tarım yapılamıyor. Bir milyon metrekarelik yüzölçümü içinde tarıma müsait alan yüzde bir bile etmiyor. Tarım güney komşusu Senegal yakınındaki nehrin kenarındaki yapılabiliyor. O sebeple birçok meyve ve sebze ya ithal ya da yok.

Hayvancılık, ülkenin çoğu çöl olduğu için zor şartlarda yapılıyor. Berberî gelenekten hareketle başkent dışında bedevi kültürün hâkim olduğu topraklarda deve yetiştirmenin yaygın olması bizi şaşırtmıyor. Çünkü coğrafyaya en uygun hayvan deve. Kurban kesmek için getirilen ineklerin bir kısmının komşu ülkelerden gelmiş olması da ayrı bir detay. Yağmur sezonunda yağmur düzenli yağarsa iç bölgelerdeki otlaklarda hayvancılık yapılabiliyor.

Maliki mezhebine mensup bu kardeşlerin mezhep özelliği gereği kurban kesmek sünnet, dolayısıyla bizdeki kadar kurban kesme vacip derecesinde farza yakın değil. Toplu kurban kesme yerleri diye bir gelenek yok, insanlar ferdi olarak mezbahaneye gelip kurbanlarını kestirebiliyorlar. Sakin bir ülke, hır gürü olmayan, kimsenin kimseye bir alıp vermediğinin olmadığı bir başkent.

Ticaret konusunda maalesef her yol mübah kuralı geçerli ve ticaretin getirdiği olumsuzluklar-

dan kaçınmak diye bir hassasiyet çok güdölmüyor. Burada ticaret yapmaya gelen Türklerden bol bol ticari acı tecrübeleri dinliyoruz. Balıkçılık yapılan Nouadhibou kıyı şehrinde çalışan bin kadar Türk'ün, Karadeniz'den Trabzon ve Rize'den laz uşağı olduklarını öğreniyoruz.

Tarihte Şinkit diyanı diye anılıyor. On ikinci yüzyılda Mali İmparatorluğu idaresine geçen bölgede yapılan yoğun ticaretten payını alan Şinkit bölgesi, aynı zamanda bir ilim ve irfan yurdu olarak Timbuktu ile birlikte bölgeye ışık saçtı.

Şinkit, tarihi bir bölge. İlmî ve âlimleri ile ünlü. Basımını gerçekleştireceğimiz Kur'ân hattı, bu sebeple ülkenin eski ismi olan Şinkit Hattı olarak meşhur. Şu an Şinkit tarihi bir şehre isim olarak verilmiş durumda. Mali'deki bir ilim ve medeniyet şehri olan Timbuktu ile beraber anılıyor Şinkit. Hâlâ bölgede birçok yazma İslâmî eser keşfedilmeyi bekliyor. Ve Şinkit başkente 500 km uzaklıkta olduğu ve yolunun çok kötü olduğu bildirilince gitmekten vazgeçiyoruz. Aslında Murâbıtlar zamanında Müslüman olmuş diyanın İslâm tarihindeki yeri ve önemi konusunda iyi bir araştırma yapılması yerinde olacaktır. Bu konudaki bulabildiğim en iyi makale Ahmet Kavas Hoca'ya ait. Hoca'nın Nisan 2017 Diyanet Dergisi'nde yazdığı "Morların Ülkesi Moritanya" yazısı oldukça değerli.

Türkiye olarak kültürel diplomasi ile Moritanya'dayız desek yeridir. TİKA yok, Yunus Emre Enstitüsü henüz yok ama Türkçe merakı var. Dizilerimizi izleyen halkta bir Türkiye sevgisi mevcut. Maarif Okulları Türkiye markası olarak önemli bir yer tutuyor. Eğitim adına büyük bir boşluğu dolduruyor. Gidişimiz Ayasofya'nın açıldığı günlere denk geldi ve Türkiye'den geldiğimizi öğrenen bazı Moritanyalıların Ayasofya sevgilerini dile getirmeleri manidardı. Nezaket ziyaretinde bulunduğumuz ülkenin eğitim bakanlığındaki bir yetkili Ayasofya ile ilgili yakın zamanda başından geçen bir anısını anlattı. Pandemi dolayısıyla uzun zamandır köyüne gidemeyen yetkili köy ziyareti esnasında Ayasofya muhabbetinin köylüler arasında yapıldığını anlatıyor bize, şaşıyoruz. Köylülere siz nereden biliyorsunuz Ayasofya'yı nereden duy-

Pandemi dolayısıyla uzun zamandır köyüne gidemeyen yetkili köy ziyareti esnasında Ayasofya muhabbetinin köylüler arasında yapıldığını anlatıyor bize, şaşıyoruz. Köylülere siz nereden biliyorsunuz Ayasofya'yı nereden duydunuz diye sorduğunda, köylüler "Ayasofya'yı bilmeyen Müslüman olabilir mi?" diye karşılık verdiklerini anlatıyor. Ülkemizdeki kör sağır ve dilsiz Fransızlara gelsin bu cevap, diyerek karşılık veriyorum.

dunuz diye sorduğunda, köylüler "Ayasofya'yı bilmeyen Müslüman olabilir mi?" diye karşılık verdiklerini anlatıyor. Ülkemizdeki kör sağır ve dilsiz Fransızlara gelsin bu cevap, diyerek karşılık veriyorum.

Kurbanda Diyanet Vakfı ile beraber yedi tane Türkiye'den giden kurum kuruluş Türkiye adına kurban organizasyonu yaptı. İlerleyen zamanlarda Türkiye ile ilişkileri geliştirmeye çok müsait bir ortam var.

Yaygın olan Muhtar isminin Ömer Muhtar'la bağlantısını kuran ben yanıldığımı bir gün içinde fark ettim. Muhtar ismi ülkeyi 1966'da Fransa'dan kurtarıp bağımsızlığına kavuşturan ilk Cumhurbaşkanı Muhtâr Veleddîn [Moktar Ould Daddah (ö.2003)] adıymış meğerse.

Berberilerle tanışmak, bedeviler hakkında bilgi edinmek ve sahranın, çölün zor hayatlarını öğrenmek burada nasip olacaktı. Vakfımızca yaptırılan su kuyularının kontrollerini yapmak üzere başkent Nuakşot'tan yüzlerce kilometre uzağa çölün derinliklerine gittiğimizde bedevi hayatını ve çölü daha yakından tanıma imkânımız oldu.

Çadır asla vazgeçilmeyen bir gelenek, çadırdaki

hayatı şehrin merkezinde yaşasalar bile unutamıyorlar. Çölde hayat oldukça basit. Çadırdasın, sabah çadırdan uyanıyorsun, birkaç bir şey bulup atıştırıyorsun günün o köyde ve o bölgede geçiyor. Çadırdan sohbet edebilirsin, yatabilirsin, dinlenebilirsin sonra gece olunca yıldızları seyredererek uyuyorsun. Tarımın elverişli olmadığı topraklarda hayvan ne verirse et süt vs. onunla hayatta kalıyorsun. Biraz varlık sahibi olursan şehre inince aldığın meyve vs. farklı yiyeceklerle hayatın çeşitleniyor o kadar. Çöl senin evin, yurdun ve hayatının hikayesinin geçtiği yer.

Çöldeki hayatı izlerken bedevilerle ilgili hadisler geliyor gözümün önüne sürekli. Sert hayat şartları insandaki bazı hassasiyetleri de kaldırıyor haliyle. Âdâb-ı muaşeret dediğimiz bazı basit kuralların işlemediğine şahit oluyoruz bazı yerlerde. İçmeye su bulmakta zorluk çeken birisine su içme kurallarını öğretmeye çalışmak gibi bir şey bu. Bu durum buradaki insanların kötü olduğu anlamına gelmiyor elbette, sadece çetin hayatta kalma şartlarında nezaket kuralları fazla gelişmemiş diyebiliriz. Peygamberimizin (sas) bu insanlara karşı nazik davranması ve ashâbına bunu öğütlemesi hepimize ibret aslında. Çölde iki gün bile yaşamaya tahammülü olmayan veya ayakta kalmayı beceremeyen bizlerin nezaket kuralları gelişmemiş diye bu insanları dışlaması oldukça anlamsız ve lüks doğrusu.

Çölün derinlerinde Türkiye’den geldiğimizi söyleyince Osmanlı’yı anmaları, Evlâd-ı Fatihan diye anmaları, Ayasofya’yı yâd etmeleri ve Türkiye’yi çok sevdiklerini söylemeleri bu topraklara köklü bağlarla bağlı olduğumuzu gösteriyor. II. Abdülhamid Han zamanında bölgeden İstanbul’a ziyarete giden Moritanyalı insanların bir kısmının dönmeyip Adana civarında kalıp yaşamaya devam etmeleri ve bölgede hâlâ “Moriler” diye anıldıklarını öğrenince şaşıyoruz.

Bedevi kültürü ilginç. Moritanya’daki bedevilik, Berberî kültürü, Arap kültürü ve İslâm’la harmanlanmış ilginç bir kültür. Anaerik yapının Berberîlerden kaldığını söylüyorlar. Erkek iç güveysi olarak kızın evinde ya da yakınlarında yaşıyor. Kaç çocuk var diye sormak ayıplanıyor, cevap da yok zaten. Kayınpederle damat, damadın yaşadığı evde görüşürlerse ayıp sayılıyor. Bizim Türk kültürü nasıl ki Şamanizm Orta Asya, Orta Doğu kültürleri ve İslâm kültürünün harmanlanmasıyla oluşmuşsa; Mağrip kültürü de doğrusu

Berberi bedevi, Mağrip kültürü, Arap kültürü ve İslâm kültürünün farklı bir versiyonu olduğu için araştırmaya değer.

Osmanlı sınırları içinde Mağrip denilen bölgeden Cezayir ve Fas dâhildi. Hemen altta kalan Moritanya, Osmanlı sınırları içinde kalmasa da etkilenme ve Osmanlı sınırına komşu olmaları hasebiyle doğrusu Osmanlı izleri taşımaları kaçınılmazdı.

Çölün derinlerinde Türkiye’den geldiğimizi söyleyince Osmanlı’yı anmaları, Evlâd-ı Fatihan diye anmaları, Ayasofya’yı yâd etmeleri ve Türkiye’yi çok sevdiklerini söylemeleri bu topraklara köklü bağlarla bağlı olduğumuzu gösteriyor. II. Abdülhamid Han zamanında bölgeden İstanbul’a ziyarete giden Moritanyalı insanların bir kısmının dönmeyip Adana civarında kalıp yaşamaya devam etmeleri ve bölgede hâlâ “Moriler” diye anıldıklarını öğrenince şaşıyoruz.

Moritanyalı bir âlimin o esnada ortaya çıkan bir ihtiyaç sebebiyle, Abdülhamid Han tarafından Norveç’e Oslo’ya elçi olarak gönderildiğini de öğreniyoruz.

Mahdara dedikleri medrese eğitimi ülkenin her yerinde sürdürülüyor. Çölün derinliklerinde bile aniden bir mahdaraya rastlayabiliyorsunuz. Mahdara dingin bir ortamda dini ilim tahsili demek. Arapça eğitimi için çok ideal bir ortam. Ve Arap-

ça gramer bilgileri elfiye sistemiyle beyitler halinde ezberlenerek okutuluyor. Arapça eğitimi tamamlandıktan sonra fıkıh, hadis, tefsir ve diğer İslâmi ilimler eğitimi yapılıyor. Dersin hocasından ders alma ve kitap bitirip günün sonunda icazet alma sistemiyle çalışıyor mahdaralar. Vakfımızın Uluslararası İmam Hatip Liselerinde okutmak üzere ülkeden mülakatla seçtiği öğrenciler arasında mahdara eğitimi alanlar potansiyel olarak dikkat çekse de öğrenciler, fen ve sosyal bilimlerden mahrum oldukları için uluslararası öğrenci potansiyeline uygun vizyondan mahrumlar.

15 gün kadar kaldığımız Moritanya’dan dönerken çöl, okyanus, balık ticareti, kadınların özel konumu, hurda arabalar, sessizlik, Şinkit, bedevilik ve Berberîler kalıyor zihnimizde.

Farklı ve sıra dışı kültürel bir zenginlik galerisi sunan, Afrika ile Kuzey Atlas Kuşağı arasına sıkışmış, çöl ve okyanusun aynı toprakları paylaştığı bu topraklara veda etmek kolay olmuyor.

İnsanımızın kurban emanetini adrese teslim etmenin, Vakfımızın Kur’ân projesi kapsamında Verş kıraatinde Kur’ân basım anlaşmaları yapmanın, hayırseverlerimizin yaptırdığı su kuyularının kontrolünü yapmanın ve ülkemizde vakfımız burslusu olarak eğitim görecektir olan uluslararası İHL ve lisans öğrencilerini mülakatla belirlemenin verdiği huzurla ülkemize döndüğümüzde tarihler 13 Ağustos 2020’yi gösteriyordu.■

Ahlâkî Güzellik ve Sanat

Doğa Esmenur Demirkuş

Günümüz dünyası modernleşmeyle birlikte bir ilerleme sağlandığını gündemimize ilâştirse de gün geçtikçe anlıyoruz ki aslında değişen sadece buz dağının görünen yüzünde. Hâlâ savaşlar oluyor, kıtlıkla mücadele ediliyor, cinayetler işleniyor, zorbalıklar yapılıyor, doğal yaşama zarar veriliyor ve daha nicesi...

Ahlâkî bir serzeniş içerisindeyiz. Herkes sorunlara kendisince bir cevap üretiyor ya da en azından üretmeye çalışıyor. Ancak şöyle bir yazılanlara baktığımızda altında hiç de masum olmayan hatta uzun vadede zarara yol açacak çözümler de sunulabiliyor ve biz bunları çoğu zaman fark edemiyoruz.

İnsan olmanın getirdiği iyi ve kötü özelliklerimiz var. Temelde olan bu özelliklerimizden yola çıkarak insanı tanımlarsak aslında dünyada neden hâlâ bu sorunları yaşadığımızı idrak edebilmemiz çok daha kolaylaşacaktır. En temel başvuru kaynağımız olan Kur'ân-ı Kerîm'de bu tanımlamaları bulabiliriz.

Kur'ân-ı Kerîm'de Zafiyet Yönüyle İnsan

Kan dökücüdür,¹ mala ve dünya hayatına düşkündür,² zayıf yaradılışlıdır,³ vefasızdır,⁴ nankördür,⁵ şımarıktır,⁶ düşmandır,⁷ cimridir,⁸ acelecidir,⁹ ümitsizdir,¹⁰ zalim ve cahildir,¹¹ tartışmayı sevdir.¹²

Kur'ân-ı Kerîm'de Kabiliyet ve Yetenekler Yönüyle İnsan

Eşyaya isim koyma kabiliyetine sahiptir,¹³ sorumluluk sahibidir,¹⁴ iyilik yapmayı sevdir,¹⁵ Allah'tan hakkıyla korkandır,¹⁶ tevbe eden ve günahından pişmanlık duyardır,¹⁷ sabreden, direnendir¹⁸ haksızlığa karşı yardım-

laşandı,¹⁹ iyiliği emreden, kötülükten alıkoyandır;²⁰ ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunandır,²¹ affetmeyi seven, kusurları bağışlayandır.²²

İnsanın yapısında da var olan, bir diğer dikkat çekmek istediğim konu ise sanatın hayatımızdaki konumu. Çok alakalı değil gibi gözükse de sanat aslında büyük bir önem arz eder. Özellikle de kendimizi ve çevremizi ahlâkî olarak kalkındırmayı hedefliyorsak...

Sanat

Bu kavramın ahlâk ile olan bağlantısına geçmeden önce sanat kelimesini ve içeriğinin ne olduğunu bilmeliyiz.

“Sanat kelimesi Arapça bir kelime olup sana’a köküden gelen ‘yapmak, üretmek’ anlamında bir mastardır. Bu yapma ve üretme işi sıradan bir eylem değildir. Bu bakımdan Şemseddin Sâmî, sanatı ‘ihtiyacâtı beşeriyeden birinin îmâli hususunda, mümârese ile öğrenilen ve icrâ olunan iş’ diye tarif etmektedir. Sanat bir insan işi, bir insan yaratması olarak, yine insanın kendini ifade etme yollarından biridir. Başka bir tarifte onu ‘İnsanların gördükleri, içtittikleri, his ve tasavvur ettikleri olayları ve güzellikleri, insanlarda estetik bir heyecan uyandıracak şekilde ifade etmesidir.’ şeklinde açıklayanlar vardır. Bu tarife göre, bir yapının sanat eseri olabilmesi için insan elinin emeği olması, güzel olması ve orijinal olması gibi şartlar aranmaktadır. İnsan eliyle yapılmış olan fakat insanda hayranlık uyandırmayan basit işler sanat sayılmamaktadır. Sıradan herkesin yapabileceği bayağı işler sanat eseri sayılmayacağı gibi bunları ortaya koyanların da sanatçı olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu bakımdan başka bir tarifte sanat: “Sıkıntı sürecinde olgunlaşan, düşünceyle yoğunlaşan, emekle hazırlanan ve en iyiyi vermeyi amaçlayan faaliyetler.” şeklinde yorumlanmıştır.

Sanat kelimesi, zengin fakat o ölçüde karmaşık çağrışımlar yapan bir kelimedir. Bu kelime herhangi bir şekilde kulağımıza çarptığında güzel sanatlar, süslemecilik, resim, hattatlık, müzik, dans, mimarlık, heykelticilik, nakkaşlık, dekor, atölye, üslup, eser ve daha birçok kavram düşüncemizde canlanır.”²³

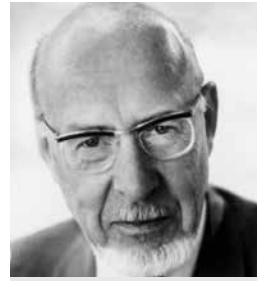
Ahlâk ve sanatın ortak paydalarına baktığımız zaman menfaat güdülmediğini görürüz; her ikisi de ideal olana (ahlâkta iyi-kötü, sanatta güzel-çirkin) atuf yapar. Zarafet, incelik ve güzellik ifade etmesi açısından da birbirlerine benzerdirler. Sanat güzel olan şeyleri içinde barındırır; ahlâk da bir tür güzelliktir. Ayrıca sanatın

ahlâksızlığa karşı koyabilecek bir gücü olduğunu da söylersek yanılmış olmayız.

Tolstoy’a göre sanatın asıl amacı, ahlâkî mükemmelliktir.²⁴

Aslına bakarsak bütün sanatların gayesi mânâdır. Bu sebeple bazı insanlar sanatlar içerisinde bu gayeye en çok yaklaşabilmiş olan mûsikî der iken bazıları da şiir demişlerdir. Fakat konu İslâm’ın sanatlar arasında en çok hangisi ile ifade edildiğine gelirsek cevabımız pek tabii mimari olacaktır.

(Sidi İbrahim - 1908-1984). Doğu ve Batı gelenekleri üzerine yazan İsviçreli yazar. 1. Dünya Savaşı sırasında ilk okul yıllarını Basle’de Frithjof Schuon ile birlikte geçiren Burckhardt gençken Fas’ta yaşayıp geleneksel sanat, düşünce ve kültür üzerine tetkiklerde bulundu. Uzun yıllar kutsal kentlerle ilgili sanat kitapları basan bir Avrupa yayınevinin sanat müdürlüğünü yaptı. Son yıllarında antik ve tarihi Féz şehrinin restorasyon çalışmalarında danışman olarak bulundu.

Burckhardt tüm zamanlar ve coğrafyalarda yer alan geleneksel toplumların kalbini teşkil eden evrensel hakikatlar, sanatlar ve bilimler ile ilgili anlayışı yeniden ilhya etmek amacıyla çok geniş bir sahada kitap ve makaleler kaleme aldı. Tasavvuf, geleneksel kozmoloji, simya, Hinduizm, Budizm, Taoizm ve İslam estetiği, geleneksel kent mimarisi Burckhardt’ın kitap ve makalelerinde ele aldığı konulardan birkaçını oluşturmaktadır. Burckhardt aynı zamanda İslam düşüncesine ilişkin çok sayıda önemli eserleri Arapça’dan batı dillerine tercüme edip yorumlamıştır.

“...Titus Burckhardt, ‘İslâm nedir?’ sorusuna kısaca Kurtuba Camii’ni veya Süleymaniye Camii’ni göstererek karşılık vermenin mümkün olduğunu söyler.²⁵ Farklı dönem ve bölgelerde ortaya konmuş sanat eserleri çeşitli merkezî tezahürlerinde İslâm’ın ruhu ile daima uyum içinde olmuştur. Bu bakımdan İslâm sanatını ‘İslâm dini ya da medeniyetinin en derunî yönünün kendi tarzında bir dışa vurumu’ diye tanımlamak mümkündür. Sanatın özü olan güzellik İslâmî dille ilâhî bir niteliktir. Zira, Allah güzeldir, güzelliği sever²⁶. Bu anlayış İslâm estetik duyarlılığının özünü oluşturan, İslâm sanatının sürekli göz önünde bulundurduğu bir ilke olmuştur. Buna göre güzellik olgu ve olaylar dünyasındaki görünüştür; güzel varlıklar ve güzel şeyleri âdeta bürüyen bir örtüdür ancak Tanrı’da veya başlı başına ele alındığında bâtnî bir güzelliktir. Kısaca güzellik, bu âlemde tezahür eden bütün ilâhî sıfatlar içinde Allah’ı en dolaysız biçimde hatırlatan ilâhî bir niteliktir.”²⁷

Güzel Ahlâkı Tamamlamak Üzere Gönderilen Bir Peygamberi Olan İslâm'ı Yansıtmak Noktasında

İnsanlığın varoluşu kadar eski üç kavramdır sanat, din ve ahlâk. Dikkat edersek sadece belli dönemlerde değil her zaman din ile sanat doğrudan ilişki kurar. Çünkü insan haz duymayı seçer. En basitinden bu konuyla ilgili olarak şunu söyleyebiliriz, ambalajına göre satın aldığımız ürünler var öyle değil mi? İçi kötü bile olsa bazen o güzel görünüşüne aldanır, onu isteriz.

İçi güzelliklerle dolu olan bir şey içindeki güzelliği yansıtamayınca hak ettiği değeri çoğu zaman göremez. Sanat işte tam da bu yüzden ahlâk ve dinle bağdaşktır ve ayrılmaz bir parçadır. Fakat artık bırakın sanat yapmayı daha en temel işlerimizi yaparken bile elem duyuyor ve çoğu zaman da hakkını veremiyoruz. Bundandır ki İslâm günümüz dünyasında algısal olarak merak edilmiyor veya mesajını doğru yansıtmıyor. Özü de sözü de güzel olan bir Peygamber'in (sas) ümmeti, güzelden ve güzellikten uzak yaşamamalıdır. Bir noktada güzel şeyleri üretmeli, elimizdeki güzellikleri korumalıyız. Üslup, giyim, kuşam, yazı, şiir, musiki, sinema ve resim... Her biri ve daha nice güzel ahlâkı ifade edişimizde birer mihenk taşıdır. Bu yüzden dinimizi icra ederken gösterdiğimiz özeni artırmalı, onu layığı ile taşımalıyız.

Biz güzelliğe sahip çıkmazsak güzelliğe sahip çıkanların peşinden gitmek durumunda kalırız.■

1 Bakara, 2/30.	16 Enfâl, 8/2.
2 Âl-i İmrân, 3/14.	17 Âl-i İmrân, 3/16.
3 Nisâ, 4/28.	18 Bakara, 2/153.
4 Yûnûs, 10/12.	19 Şûrâ, 42/39.
5 İsrâ, 17/67.	20 Âl-i İmrân, 3/104.
6 Hûd, 11/9.	21 Zâriyât, 51/19.
7 Nahl, 16/4.	22 Âl-i İmrân, 3/134.
8 İsrâ, 17/100.	23 Akdoğan, Bayram, "Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlâk", <i>Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i> , 42 / 1, 213-245.
9 İsrâ, 17/11.	24 Akdoğan, Bayram, "Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlâk", <i>Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i> , 42 / 1, 213-245.
10 İsrâ, 11/83.	25 Ayrıca bkz. Art of Islam, 1.
11 Ahzâb, 33/72.	26 Müslim, "İmân", 147; İbn Mâce, "Duâ", 10.
12 Kehf, 18/54.	27 Turan Koç, "Sanat", <i>DİA</i> , XXXVI, 90-93.
13 Bakara, 2/31.	
14 Ahzâb, 33/72.	
15 Lokmân, 31/14.	

fansenMarket

DEĞİŞİME HAZIRMISINIZ?

- > Kaliteliyiz...
- > İddalıyız...
- > Sorumluluk Alırız...

ORTA - EMİSİ - VANTİLATÖRLER

HARİCİ-MOTORELİ-SANAYİTİPİ-ASPIRATÖRLER

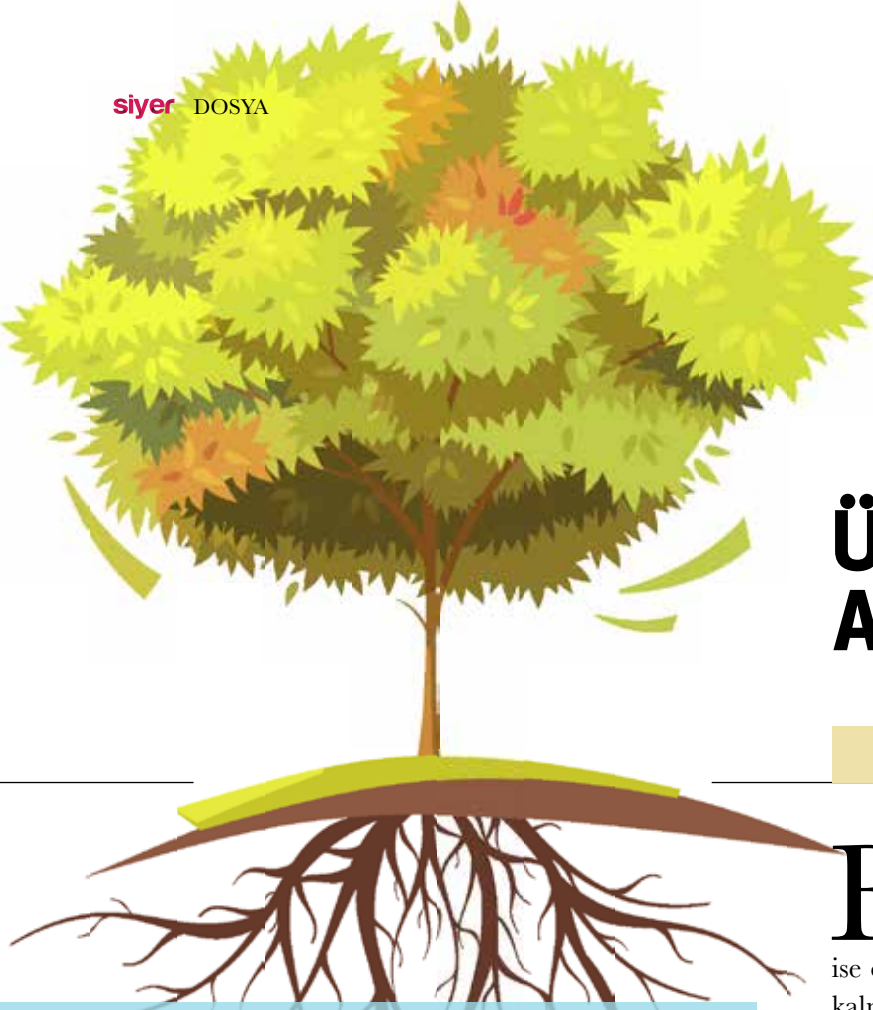
HÜCRELİ- VANTİLATÖR

TEKEABR

www.fansenmarket.com

Adres: Vatan Mahallesi, Hastane Yolu Caddesi Genç Sanayi Sitesi No:2/C Bayrampaşa / İstanbul
Telefon: +90 (212) 613 84 36 Faks: +90 (212) 613 84 37 E-Posta: info@fansenmarket.com.tr

Üslûb-u Beyân Aynıyla İnsan

Muhammed Hâlid Erturan

Tercümânü'l-Kur'ân diye maruf olan ancak *Tercümânü'l-Kur'ân* olduğu kadar *Tercümânü'l-Hadis* de olan büyük âlim sahâbî İbn Abbas, meşhur kavlinde Kur'ân'ın dört tür ayetten oluştuğunu belirtmektedir.

Bu âyetler *itikât* ile alakalı âyetler, *ahlâk* ile alakalı âyetler, *ibadet* ile alakalı âyetler ve *muâmelât* ile alakalı âyetlerdir. Bundan mütevellit İbn Abbas, İslâm'ı dört katlı bir binaya benzetmektedir ve bir katın yıkılmasıyla onun üzerine inşa edilen diğer katların da yok olduğunu ifade buyurmaktadır.

Buna göre İslâm binasının ilk ve zemin katında itikât yani tevhid olmaktadır, zira bir insanın itikadında Allah'ın istemediği unsurlar mevcut ise o imanın üzerine inşa edilen hiçbir şeyin bir değeri kalmaz, sevap adına amel deftere yazılmaz. İkinci kat ahlâktır, bu maddeye aşağıda daha tafsilatlı değinilecek. Üçüncü kat ibadettir, yani kul ile arasında olan ilişki ve ferdi itaat; dördüncü ve son kat ise muâmelâttir. Yani kul ile kul arasındaki ilişki, hak ve hukuklar.

Yukarıda zikredildiği gibi bir katın çökmesiyle üzerine bina edilen diğer şeyler de yok olmaktadır. Her şeyin zemininde imanın olması vahyin nazil olması gereği bir hakikattir, zira iman anahtardır, olmazsa dinin olması da mümkün olmuyor. Ancak sahâbe nesli arasında dahi âlim olma vasfıyla meşhur olan İbn Abbas'ın imandan sonra ibadet değil de ahlâkı zikretmesi, dikkate şayan ve derin tefekkür edilmesi gereken bir meseledir. Buna göre bir mü'min, farzları yerine getirdikten sonra nafileleri de ihya etmesine rağmen ahlâk noktasında zafiyet gösteriyorsa bu onun ibadetlerinin erozyona uğramasına sebebiyet vermektedir. Bu hakikati Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde zikrettiği Ebû Hüreyre'nin rivayetini okuyarak daha iyi anlamak mümkündür: "Bir adam Peygamber'in (sas) huzuruna geldi ve 'Ya Resûlullah! Falan kadın geceleri namaz kılıyor, gündüzleri oruç tutuyor, çalışıp bol bol sadaka veriyor, ama diliyle komşularımı sürekli incitiyor.' dedi. Bunu duyan Resûlullah (sas): 'O kadında hayır yok, o cehennemliktir.' buyurdu. Yine

sahâbiler: ‘Falan kadın da farz namazı kılıyor, fakirlere yağsız peynir dağıtıyor, komşularını da incitmiyor.’ dediler Bunun üzerine de Resûlullah (sas): ‘O kadın cennetlikti.’ buyurdu.”¹ Görüldüğü gibi Peygamberimiz’e sorulan kadınların ilki daha fazla ibadet etmesine rağmen dil ile insanları incitirken, ikinci kadın ilki kadar ibadet ehli olmamasına rağmen dil ile insanları incitmemektedir. Peygamberimiz ise ikincisinin cennet ehlinden olduğunu beyan etmektedir. Bundan mütevellit **dil, konuşma ve söz ahlâkı her mü’min için tafsilatlı bir şekilde tahlil edilip riayet edilmesi gereken bir konudur.**

Kur’ân-ı Kerîm’in 49. sûresi, Hucurât Sûresi’dir. Hucurât Sûresi, muhtevası hasebiyle aynı zamanda “Ah-lâk Sûresi” diye de isimlendirilmiştir. Bu sûrede sadece mü’minlerin bir kardeş topluluğu olduğu belirtilmemiş, aynı anda kardeş topluluk olabilmesi için nelere gerek duyulduğu da beyan edilmiştir. Buna göre bir Müslüman, başkasıyla alay etmez,² başkasını karalamaz,³ başkasını hoşlanmadığı lakap ile çağırır,⁴ başkası hakkında kötü zanda bulunmaz,⁵ başkasının ayıbını araştırmaz,⁶ başkasının gıybetini yapmaz⁷ ve kendisine gelen haberleri araştırmadan kabul etmez.⁸ Yani mü’min kardeşinin hoşlanmadığı şekilde ona hitap etmez, ayıbını araştırmaz ve yaymaz; kardeşinin ayıbını duyarsa da zanda bulunmaz ve araştırmadan doğru kabul etmez. Bu hakikatleri anlayan Hz. Ali, Müslümanları şöyle uarmaktadır: “Sakin ha, sizler duyduğu her sözü yayan, işittiği her sırrı ifşa eden biri olmayın! Böyle yaptığınız takdirde, taşımakta zorlanacağınız belaların, üstünüzden uzun süre gitmeyecek ağır fitnelerin sizi beklediğini unutmayın!”⁹ Kur’ân’ın bütünü üzere söz ahlâkı hakkında bir analiz yapıldığında, Kur’ân’ın sekiz farklı söz çeşidinden bahsettiği görülmektedir: “kavl-i hasen”,¹⁰ “kavl-i adl”,¹¹ “kavl-i sedid”,¹² “kavl-i leyyin”,¹³ “kavl-i kerim”,¹⁴ “kavl-i maruf”,¹⁵ “kavl-i meysur”,¹⁶ ve “kavl-i tayyib”.¹⁷ “Kavl-i hasen” güzel söz anlamına gelmektedir ve “kavl-i su”¹⁸ yani çirkin sözün zıddıdır. Allah, mü’minlere, insanlarla güzel konuşmayı emrederken¹⁹ çirkin sözü sevmeyi ifade buyurmaktadır.²⁰ “Kavl-i adl” adaletli söz manasındadır, yani dengeli ve her türlü aşırılıktan beri olan söz. Bunun karşısında “kavl-i zur”,²¹ yani hakikati ifade etmeyen söz yer almaktadır. Allah, mü’minlere, konuşurken âdil olmayı emrederken²² yalan sözden kaçmayı da emretmektedir.²³ “Kavl-i sedid” sağlam ve doğru söz demektir, yani anlatılan şeyi şahsi menfaatlara göre değil de olduğu gibi anlatmaktır. Buna karşın Kur’ân-ı Kerîm’de iki

kavram konulmaktadır: “Kavl-i lahn”²⁴ yani eğri-büğürü söz ve “kavl-i zuhruf”²⁵ yani süslü, cilalı yalan söz. Allah, mü’minlere, sağlam ve doğru konuşmayı emretmekteyken²⁶ eğri-büğürü konuşanların münafıklar²⁷ ve süslü, cilalı yalan konuşanların peygambere düşmanlık yapanlar olduğunu bildirmektedir.²⁸ “Kavl-i leyyin” yumuşak sözdür ve Allah’ın “Haddini aştı!” diye tavsif ettiği Firavun²⁹ ile konuşurken emrettiği konuşma şeklidir. “Kavl-i kerim” gönül alıcı sözü ifade etmektedir ve özellikle anne-babaya hitabet çerçevesinde kullanılmaktadır.³⁰ “Kavl-i maruf” bilgi üzere dayanan sözdür, aksi “kavl-i münker”³¹ olup ve asılsız olan söz manasına gelmektedir. “Kavl-i meysur” kolaylaştırıcı ve rahatlatıcı söz anlamına gelmektedir ve Allah, mü’minlere, muhtaçlara maddi destekte bulunulmasını en azından rahatlatıcı söz edilmesini emretmektedir. Son olarak da “kavl-i tayyib” veya “kelime-i tayyibe” tespit edilmektedir. Bu kavram genel itibarıyla kelime-i tevhid için kullanılmaktaysa da geniş anlamda kökü sağlam dalları ise göklere uzanan bir ağaca benzetilmektedir.³² Hülâsa Allah, mü’minlerden konuşurken güzel, adil, hakikati yansıtan, doğru, yumuşak, gönül alıcı, bilgi üzere dayanan, kolaylaştırıcı ve rahatlatıcı bir kelim ile

“
...çatışmacı dili,
kutuplaşmayı, sırf kendi
görüşünü paylaşmadı
diye karşı tarafı
etiketleyip, karşı tarafa
ötekileştirici tavırlar
almayı bir kenara bırakıp
Allah’ın bizden beklediği
şekilde birbirimizle
muamele etmemiz
gerekmektedir. Tevazu
ve vakar ile yaşayıp her
daim barış ve selameti
ifade buyurmamız
gerekmektedir.”

konuşmalarını emretmektedir. Bir mü'mini diğer insanlardan ayıran özellikleri konuşurken bu sıfatlara uygun bir biçimde konuşmasıdır. Dil ve sarf edilen kelimeler arasında sıkı bir bağlantı kurulmaktadır zira dil aklın da kalbin de tercümanıdır. Şu rivayette bu sıkı bağlantıyı Peygamberimiz (sas) veciz bir şekilde ifade buyurmaktadır: *"Kulun kalbi doğru olmadıkça imanı doğru olmaz. Sözü doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz."*³³

Kur'an'da İslâm'a davet edenlerin en güzel sözlü olmak durumunda olmaları beyan edilmektedir.³⁴ Temsiliyet makamından dolayı ise tüm Müslümanlar davranışlarıyla İslâm'a davet edenler olarak algılanmaktadırlar, dolayısıyla her sözü zikredilen minval üzere olması gerekmektedir. Günümüzde ise en önemli mecra sosyal medya olmaktadır, hayatımıza büyük tesirler oluşturmaktadır. We Are Social ve Hootsuite'in ocak ayında yayımlanan "Digital 2020" raporuna göre Türkiye'deki nüfusun %92'si telefon, %74'ü ise aktif bir şekilde in-

terneti kullanmaktadır. Günlük kullanım ise ortalama 7 saat 29 dakikadır. Sosyal medya kullanıcıları ise halkın %64'ünü teşkil etmektedir.³⁵ Ne yazık ki günlük konuşmalar ve ahlâkî ölçüler sosyal medyada maruz kalınan dil seviyesine düşmektedir. Dolayısıyla Müslümanlar olarak bunun farkına varmamız lazım; çatışmacı dili, kutuplaşmayı, sırf kendi görüşünü paylaşmadı diye karşı tarafı etiketleyip, karşı tarafa ötekileştirici tavırlar almayı bir kenara bırakıp Allah'ın bizden beklediği şekilde birbirimizle muamele etmemiz gerekmektedir. Tevazu ve vakar ile yaşayıp her daim barış ve selameti ifade buyurmamız gerekmektedir.³⁶ Zira *"üslûb-u beyân aynıyla insan"* denilmiştir.

Sözümüzü Yunus'un şu veciz lakin hikmet dolu satırlarını hatırlamakta bitirelim:

*Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı,
Söz ola ağulu aşı, bal ile yağ ede bir söz. ■*

“

Ey yavrum! Bu dünyada makbul bir insan olmak istersen Hakk'ın kullarına iyi muamele eyle. Kimseyi sıkıştırma, zorlama, yanına gelene kolaylık göster, kovucu olma, gücendirme ve sevindir. Sonunun iyi olmasını ve huzuru istiyorsan insanlara insanca davran ve sırası gelince onların yerine kendini koy, insafı elden bırakma.

Sâdi Şirazi

”

- 1 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 440.
- 2 Hucurât, 49/11.
- 3 Hucurât, 49/11.
- 4 Hucurât, 49/11.
- 5 Hucurât, 49/12.
- 6 Hucurât, 49/12.
- 7 Hucurât, 49/12.
- 8 Hucurât, 49/6.
- 9 Buhârî, *el-Edebü'l-Müfref*, "Ayyab", 152.
- 10 Bakara, 2/83.
- 11 En'am, 6/152.
- 12 Ahzâb, 33/70.
- 13 Tâhâ, 20/44.
- 14 İsrâ, 17/23.
- 15 Nisâ, 4/5.
- 16 İsrâ, 17/28.
- 17 İbrâhim, 14/26.
- 18 Nisâ, 4/148.

- 19 Bakara, 2/83.
- 20 Nisâ 4/148.
- 21 Hac, 22/30.
- 22 En'am, 6/152.
- 23 Hac, 22/30.
- 24 Muhammed, 47/30.
- 25 Ahzâb, 33/70.
- 27 Muhammed, 47/30.
- 28 En'am, 6/112.
- 29 Tâhâ, 20/43.
- 30 İsrâ, 17/23.
- 31 Mücadele, 58/2.
- 32 İbrâhim, 14/24.
- 33 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 199.
- 34 Fussilet, 41/33.
- 35 <https://dijilopedi.com/2020-turkiye-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri/> (9.08.2020)
- 36 Furkân, 25/63.

Anadolu'da HBS Sinema Akademisi Esintisi

Hassan Bin Sabit Sinema Akademisi TC Kültür Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü'nün katkıları ile Anadolu'da 5 ayrı bölge ve 5 ayrı şehirde gerçekleştirdiği sinema eğitimlerini tamamladı.

Siyer Vakfı'nın kültürel ve sanatsal bir projesi olan ve 6 yıldan bu yana İstanbul'da genç sinemacılara eğitim desteği sağlayan Akademi'de bugüne kadar ayrıca son iki yılda belgesel, deneysel ve kurmaca dallarında 12 kısa film çekilmiştir.

Akademi 10 Ağustos'ta Bursa'dan başladı, yolculuğunu Konya, Trabzon, Kastamonu'nun ardından Batman'da tamamladı.

İstanbul'da uygulanan ve yaklaşık 3 aya tekbül edecek şekilde her ilde 25'er kişiden müteşekkil atölyelerde katılımcılar 40'ar saati temel teorik, 25'er saati pratik set tecrübesi olmak üzere 1 haftada toplamda yaklaşık 65'er saat eğitim aldılar.

Yaklaşık 600 e yakın yapılan başvurular içerisinde 2 aşamalı değerlendirme ve online mülakatlar marifetiyle 5 ilde toplam 125 öğrenci bu eğitim ve etkinliklerden istifade ettiler.

5 il gezen HBS Sinema Akademisinde Yönetmen Abdülhamit Güler, Senarist-Yönetmen Fatih Özcan Kurgu Uzmanı Umut Sakallıoğlu Senarist-Yönetmen Seyit Çolak, Senarist-Yönetmen Kubilay Erkan Yazıcı, Senarist-Yazar Ayşe Şener Aktör Ali Nuri Türkoğlu Senarist Yönetmen Yeşim Tonbaz gibi birbirinden değerli isimler;

Senaryo Yazarlığı, Görüntü Yönetmenliği, Yönetmenlik Atölyesi, Kurgu Montaj, Film Yapım Atölyelerinde eğitimler ve İlk Film Yolculuğu, Film Yapmak, Sinemada Anlam Arayışı, Kısa, Belgesel ve Uzun Metraj Filmin Senaryo, yapım, Çekim ve Festival Süreci, Oyuncu Psikolojisi/Yönetimi, Film Öyküsü, Dramatik Yapı Elemanları ve Karakter Analizi konulu workshopları gerçekleştirdiler.

Eğitimler ve workshopların son 2 gününde öğrenciler sete çıkarak ana teması aile olarak

belirlenen hikayenin her şehirde bir kısmını yazıp çeken öğrenciler, 5 şehirde yapılan çekimler neticesinde 1 kısa metraj film ortaya çıkardılar. Eğitimler süresince kazanımlarını sette yönetmen, ses, görüntü yönetmenliği ve ışık, sanat ve set ortamının diğer alanlarında pratik yaparak tecrübe eden öğrenciler programların sonunda sertifikalarını almaya hak kazandılar.

Son şehir Batman'da eğitimler dışında Batman Belediyesinin katkıları ile 1 hafta boyunca akşam saatlerinde Payitaht Abdulhamid dizilerinin oyuncularını Edebiyatçı Yazar ve Aktör Bahadır Yenişehirlioğlu ve Aktör Ali Nuri Türkoğlu'nun söyleşileri, sinemamızın usta yönetmenleri Mesut Uçakan'ın "Kelebekler Sonsuza Uçar", Nazif Tunç'un "Karıncı" ve Seyit Çolak'ın "Kapan filmlerinin gösterimleri ve gösterim sonrası söyleşileri gerçekleşti.

TC Kültür Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü'nün katkıları ile gerçekleşen Sinema eğitim ve etkinlikleri Ocak ayı itibarı ile ayda 1 şehir yaz aylarında da yine toplam 5 ayrı şehir şeklinde devam edecek. İstanbul ve Anadolu'da çekilen filmlerin gösterimi 15 Ekim 2020 de yapılacaktır.

Ahlâk Üzerine Tartışmalar

Zeynep Mert

Ahlâk, hulkun cemisi olup huylar demektir. Tanım olarak ise “*Nefs-i insaniyyeden kolaylıkla ef’alin suduruna/ fiillerin ortaya çıkmasına sebep olan bir melekedir; insanda rusuh bulmuş, kökleşmiş bir nefsanî hallerdir.*”¹

En geniş anlamıyla ise ahlâk, insanda yerleşmiş bulunan bir hareket yapısına işaret etmekte ve fertlerin iradi hareketleriyle ilgilenen bir alan olmaktadır.² Bu tanımda bilinçli olarak iki temel unsur dikkate alınmıştır: Biri, ahlâkî davranışın yerleşik olup zaman ve toplumsal şartlara göre değişmemesi; diğeri ise davranışın iradi (bilinçli ve istekli bir şekilde) yapılmış olmasıdır.

Avrupa dillerinde ise ahlâk anlamında kullanılan “etik” sözcüğü, Grekçeden “karakter” anlamına gelen “ethos” kelimesinden türetilmiştir. Ahlâk anlamında kullanılan diğeri terim de “moral” kelimesidir. Bu da Latince “adet/töre” anlamına gelen “mores” kelimesinden türetilmiştir. Moral kelimesi, ahlâkî yargılar anlamında kullanılır. Etik kelimesi de moralin felsefesidir. Moralin, daha çok bireysel ahlâk için etikin ise sosyal ahlâk için kullanıldığını ve birincisinin İslâm terminolojisindeki edebe, ikincisinin ise ahlâka yakın durduğunu söyleyenler de olmuştur.³

Kavramların anlamı üzerinde tahlil yaptığımızda şöyle bir ayırım ortaya çıkar: Ahlâk, hem insan-insan, hem insan-toplum hem de insan-Allah ilişkisini belirleyen davranışlar toplamını karşılarken Batı’daki etik veya moral kavramları daha çok insan-insan ve insan-toplum ilişkisini belirleyen daraltılmış bir anlam içeriğine sahiptir. Bu durum, Batı’ya ait modern değerlerin oluşturduğu anlam dünyasının bir neticesinden kaynaklanmış olması gerektir. Zira Allah ve ahiret, insanı ve toplumu inşa eden bütün denklemlerin dışında tutulmaktadır.⁴

Çeşitli olarak ahlâk güzel ve kötü olmak üzere ikiye ayrılır. İnsanda hasıl olan huylar arasında İslâm dinin emrettiği ve övdüğü şeyleri isteyerek veya istemeyerek razı olup ona meyleden yani tasdikleyen huylar güzel ahlâk, değilse kötü ahlâk olarak adlandırılır.⁵ Elbette bu ahlâkî kuralların hayata geçirilmesi için bir kullanma kılavuzu

olması gerekir ki bu, biz ümmet-i Muhammed için Kur'ân ve sünnettir. Kur'ân ise tüm insanlığa gönderilmiştir. Tüm insanlara gönderilen ve kendisinde hiçbir kuşku bulunmayan bu kitap ancak hak olan Allah tarafından gönderilmiştir.

Ahlâkî kuralların menşei hakkındaki tartışmalar, tartışmaların temeli olduğundan bu konu büyük önem arz etmektedir. Bu yaklaşımlar 3 temel başlık altında incelenebilir:

- 1- Din olduğunu kabul edenler (vahiy kaynaklı)
- 2- Felsefe doktrinlerini kabul edenler (akıl kaynaklı)
- 3- Sosyolojik ve antropolojik tezler (insan ilişkileri ve toplum kaynaklı)

“Rasyonel akıl dini dışlayarak insanı sadece bu dünyada yaşayan kabul ettiğinden hazlarını tatmin etmesi gereken bir varlık olarak görürler. Sokrates, erdemli olmak için bilgiyi esas alır. Bu durumda ahlâk öğrenilen bir şeydir. Doğal olarak “Hangi bilgi?” sorusu gündeme gelir. Kyrene Okulu, ahlâkta hedonizmi (hazcılık) esas alır. Hazza sağlayan şey iyi, acı veren şey ise kötüdür. Kinik Okulu da bunun tam tersini savunur. Her iki okul da bireyi esas alır. Aristoteles, bütün Yunan ahlâkçıları gibi çabalarımızın en yüksek amacının mutluluk olduğunu söyler. Bunu da insan ancak aklının yol göstericiliği sayesinde elde edebilir. İnsan, iradesini eğitmekle bencil isteklerinin karşısına koyabilir. Ona göre, bazı etik erdemler vardır. Cesaret, cömertlik, adalet, dengeli olma, şan, şeref, edep, dostluk bu çeşit erdemlerdendir. Arzularımız bizi kötüye yönlendirir. Bu durumda bizim “orta iyi-vasat”ı bulmamız lazımdır. Mesela, cimrilikle müsrifliğin arası cömertliktir. Bu orta tutumu elde edecek iradeyi göstermek gerektiğini ifade ediyor. Epikuros, mutluluğa ulaşmak için sorumluluktan kaçmayı öğütler. Bu yüzden, “Filozofların evlenmemesi gerekir.” der. Ona göre, aile yükü ve sorumluluğu mutluluktan uzaklaştırır. Aquinolu Thomas -ki öğretisi günümüzde de Katolik Kilisesinin resmi felsefesidir- intellektualist bir ahlâka sahiptir. Ona göre akıl, iradeye yön verir. Thomas, Yunan felsefesinin dört ana erdemini benimser. Bunlar yiğitlik, ölçülülük, bilgelik ve adalettir. Bunlara iman, sevgi ve umut gibi üç Hristiyanlık erdemi de ekler. Shaftesburg, Aydınlanma çağında, antikçağın ahlâk anlayışına dönenlerin başında gelir. O, ahlâkın bir “estetik duygu” olduğunu söyler. Bütün kötü duyguların, estetik

... bu hayatın amacı ve sebebi olan hak dinin sahibi Allah, yaratmış olduğu evrene nizam verdiği gibi evren içinde yarattığı beşeriyete de bir nizam vermiştir. Şüphesiz her nizam bir kanun ile gerçekleşir ki hak olan Allah, hak olan kurallar koymuştur. Bu kurallar hiçbir şekilde mahlûkata ters olmayıp bilakis bu kurallar ile hayat bulmuştur.

duyguyla önlenebileceğini savunur. Bernard de Mandeville, “Ahlâk, bizim başkasından üstün görünme çabamızdır. Dolayısıyla erdemli insan, egoist olan insandır.” demektedir. Fransız Lamettrie, “Vicdan azabı ve günah duygusu yararsız ve temelsizdir. Mutluluğun kaynağı maddi zevk alma yeteneğidir. Ve hayatın yegâne amacı budur.” demiştir.”⁵⁶

Bu ahlâkî yaklaşımlar tamamı, ‘bireysel’ nefsi isteklerin ve sadece bu dünya hayatının haz ve mutluluklarını esas alan bakış açıları ile yorumlanmıştır. Yeryüzünde varlığımızın amacı ne ise davranışlarımızı da bu yüce amaç belirleyecektir. Fakat hazlar insanı her zaman ahlâklı yapmayacağından ahlâkın menşei rasyonel akıl olmadığı gibi bunların bireysel duygu ve kurallar üzerinde esas alınması, kime göre neye göre doğru sorunu ortaya çıkaracak ki bu, doğru bilginin imkânsızlığı ile bütün hakikatlerin üstünü örtmesine sebep olacağından bir çeşit zulümdür. Bu şekilde ahlâkın varlığından söz edilemez.

Ahmet Hamdi Akseki yukarıda zikredildiği gibi akli esas alan fikirleri şöyle yorumlamıştır: Din, insanın fitri bir özelliği olmasıyla beraber Allah,

beşerde akıl ve basireti de garizi/içgüdüsel olarak vermiştir. Yani akılda bir bakıma fitri bir özelliktir. Fakat iyi kötüyü ayırt etmede kâmil idrak etme fikrine sahip bir özellik değildir. Bu bakımdan insanda fitri olan bu fikir, ilahi vahye mazhar olan peygamberlerle desteklenmiştir.⁷ Yani, ahlâkî kuralların menşeinin sadece akıl oluşu fikrinin mümkün olmadığını ve ilahi vahye dayandığını zikretmiştir. Bu fikri Akseki, 3 gerekçe ile temellendirmiştir.

- 1. *Akıl üzerine kurulu ahlâk kuralları insanların çoğu tarafından uygulanması gerekli görülen kurallar olarak görünmeyecektir.*
- 2. *Ahlâkın din tarafından belirlenmesi, onun temel dayanağının zaman ve şahıs üstü bir mahiyet arz etmesini sağlar ki bu da ahlâkî her görüş sahibinin kendi anlayış ve inanışları doğrultusunda belirlediği, değişken ve mesnetsiz bir alan olmaktan çıkarır.*
- 3. *İnsanlar, fitratlarından kaynaklanan özelliklerin tam farkında olmadıklarından dolayı vahye ihtiyaç duyarlar.⁸*

Bunun sonucunda ahlâkî kuralların menşesine bakarsak beşeriyet, bu ahlâkî kuralları ne kadar geçmişe götürürlerse götürsün başlangıcı hep semavi bir öğretilerdir. Ayrıca her dinin kendi esas usulü olarak ahlâkî kurallardan oluşması ve Peygamber Efendimiz'in (sas) *"Ben ancak güzel ahlâkî tamamlamak için gönderildim."* buyurması ahlâkın menşeinin semavi bir öğreti olan İslâm dininden geldiğini gösterir. Bunu somut olarak görmek de mümkündür. Akaid ve iman kuvvetli olduğu dönemde toplum düzeninde ve insanlık adına birçok olumlu tezahürler mevcutken, akaid ve iman zayıf olduğu dönemlerde de tam tersi bir hal yaşanmış olmaları, akaid ve iman ahlâk üzerindeki otoritesini göstermektedir.

Bazı kesimler ise ahlâkın menşeinin vicdan olduğu görüşünü benimserler. Evet, gerçekten de insanı ahlâkî bir varlık kılan temel özelliklerinden biri de vicdandır. İç ve dış hareketlerimizi tanımlayan ve onlar hakkında değer hükümleri veren vicdan, en genel anlamda iyi ile kötüyü ayırt etme yetisi olarak tanımlanabilir.⁹ Fakat vicdan, tek başına hatasız ve adilce iyi ve kötüyü ayırt edebilme yetisine sahip mi?

Ahmet Hamdi Akseki, vicdanı akli ve duyusal olmak üzere iki boyutta ele almaktadır.¹⁰ Akli vicdan iyi ile kötü hakkında hüküm verirken, duygusal vicdan duy-

gusal boyutunun değeri üzerinden hüküm vermektedir. Fakat vicdan bu iki boyutu birlikte değerlendirmesi sonucu karar verdiğinden ontolojik olarak doğru karar verebilme imkânına sahip değildir. Öyle ki vicdanın yapısında etkili olan zekâ, duygular ve toplumsal değerler, her ne kadar teorik düzeyde vicdanın verdiği hükümler üzerinde etkili olmasa da pratik uygulamalar açısından, farklı iyileri ortaya çıkabilmekte ve bu durum vicdanın yanılmaz bir rehber olma niteliğini engellemektedir.¹¹

Ayrıca kanunun uygulanması için bir yaptırım gücü olması gerekir. Aksi halde etkisi ve itaati herkes için mümkün olmaz. Yine bu noktada vicdanın yaptırım gücü vardır. Ancak ahlâkî kuralların ihlal edilmemesi için güçlü bir yaptırım olmaya kafi değildir. Örneğin katil bir zanlının vicdanı her zaman sızlamayabilir ve hatta zevk alabilir. Bu, onun amelinin neticesini doğru yapmaz. Adalet gereği sebep olduğu suçtan cezai müeyyidesi ne ise onu alması gerekir. Bu yaptırım, vicdan değil mutlak ve kat'i bir kanun ile olması gerekecektir. Aksi durumunda önceden de zikrettiğimiz gibi kime göre neye göre doğru ilkesi ile birçok doğrunun üstü kapatılacak ve çıkılmaz sokak tercih edilip tüm doğrular terk edilecektir. Bu karşı çıkmaya, bazıları özgürlük diye slogan atarken bazıları ise bu sözde özgürlük diye yaptırımlar yüzünden adaletten yoksun bir yaşama maruz kalıp mazlum konumuna düşürülmektedirler. Bilinmelidir ki adalet, ahlâkın en temel niteliklerindendir.

Sonuç olarak vicdanın farklı nedenlerden dolayı yanılmasını engellemek için ilâhî nur ile temizlenerek fitri safiyeti korumak gerekir. Vicdan hakkında Balzac'ın şu sözleri de bizim için önem arz etmektedir: *"Vicdanımız yanılmaz bir yargıdır, biz onu öldürmedikçe..."* Öyle ki Balzac sanki şu âyeti tefsir etmektedir: **"Şurası kesindir ki Allah, insanlara zerre kadar zulmetmez. Ne var ki insanlar kendi kendilerine zulmedip duruyorlar."**¹² Yani insan fitri özelliklerini öldürdükçe ve ilâhî vahyi dikkate almadıkça hak batılı ayırt edemez ve batıla dalar. Sonuç olarak insan hem dünyada hem ahirette kendine zulmetmiş olur.

Yukarıda mutlak ve kat'i bir kanun ile ahlâkî kuralların belirgin olması gerektiğinden bahsetmiştik. Fakat ahlâkın değişime muttali olabileceği üzerinde de çeşitli görüşler mevcuttur. Ahlâk ilmi ile uğraşan bazı alimler tebdil-i ahlâkın mümkün olduğunu, bazıları ise mümkün olmadığını görüşündedirler. Biz ise Akseki'nin gö-

rüşünü isabetli bulup her iki fikrin tevfikini mümkün olduğu görüşündeyiz. Öyle ki her iki görüş içinde Efendimiz'in (sas) hadisi mevcuttur. *"Dağın yerinden oynadığını işittiğiniz zaman tasdik ediniz; bir insanın ahlâkının zail olduğunu duyarsanız tasdik etmeyiniz."*¹³ Aynı zamanda ahlâkın değişmesi ile ilgili *"Ahlâkınızı güzelleştiriniz."* emirler ve ahlâk ile ilgili birçok duaların hadislerde sahih kaynaklarda mevcut olduğunu bilmekteyiz ve ahlâk ma'lumdur ki aslı itibariyle insan fitratının kendisindendir ve bunun ortadan kaldırılması mümkün değildir. Fakat aynı zamanda tâlim, terbiye, telkin ve bunun dışında başka etkileyen etkenler ile o melekâtın şekillenmesinin tebdili de mümkündür. Akseki bu konuyu *"Tebdil-i ahlâk mümkündür, izâle-i ahlâk mümkün değildir."* ifadesiyle sonlandırmaktadır.

Son olarak ifade etmek isteriz ki bu hayatın amacı ve sebebi olan hak dinin sahibi Allah, yaratmış olduğu evrene nizam verdiği gibi evren içinde yarattığı beşeriyete de bir nizam vermiştir. Şüphesiz her nizam bir kanun ile gerçekleşir ki hak olan Allah, hak olan kurallar koymuştur. Bu kurallar hiçbir şekilde mahlûkata ters olmayıp bilakis bu kurallar ile hayat bulmuştur. Hikmet sahibi Allah zaten kendine zıt düşmesi mümkün olmaz. Fakat burada sonuç olarak dikkat çekmek istediğimiz mevzu Allah'ın ahlâk kurallarını koymasıyla, bu kurallara muhatap kulların ancak bu kurallara uyması ile hem dünyada hem ahirette felaha erecek olmasıdır. Rabb'im felaha erenlerden eylesin.■

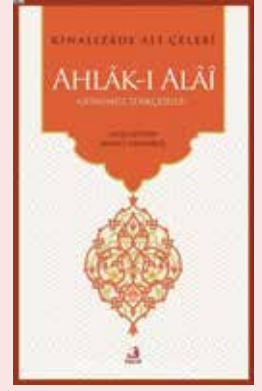
- 1 Ahmet Hamdi Akseki, *Ahlâk Dersleri*, 35.
- 2 Recep Kılıç, *Ahlâkın Dinî Temeli*, 2.
- 3 <https://www.haksozhaber.net/toplumsal-donusumde-ahlâkin-merkezi-rolu-97194h.htm>, 10.08.2020.
- 4 <https://www.haksozhaber.net/toplumsal-donusumde-ahlâkin-merkezi-rolu-97194h.htm>, 10.08.2020.
- 5 Ahmet Hamdi Akseki, *Ahlâk Dersleri*, 35.
- 6 <https://www.haksozhaber.net/toplumsal-donusumde-ahlâkin-merkezi-rolu-97194h.htm>, 10.08.2020.
- 7 Topaloğlu, *Ahlâkın Temeli Üzerine Bir Tartışma: Ahmet Hamdi Akseki-Immanuel Kant*, 453.
- 8 Topaloğlu, *Ahlâkın Temeli Üzerine Bir Tartışma: Ahmet Hamdi Akseki-Immanuel Kant*, 353.
- 9 Nurettin Topçu, *Ahlâk*, 139.
- 10 Ahmet Hamdi Akseki, *Ahlâk Dersleri*, 101.
- 11 Topaloğlu, *Ahlâkın Temeli Üzerine Bir Tartışma: Ahmet Hamdi Akseki-Immanuel Kant*, 359-360.
- 12 Yûnûs, 10/44.
- 13 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 45/491.

AHLÂK-İ ALÂÎ

Kınalızâde Ali Çelebi

(Sadeleştiren: Murat Demirkol)

Fecr Yayınları

"Çoğu insan için kötüyü terk etmenin iyilik ve nezaket olduğu bir zamandayız."

Eserin İslâm ahlâk düşüncesi tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Yazar, edebî anlatımı ile hikaye ve örneklerle öğrenimi kolaylaştırmış, filozoflardan farklı olarak ayet ve hadislerle, büyük alimlerden aldığı yazıların yanında kendi özgün donanımıyla ahlâk düşüncesine özel katkıda bulunmuştur. Din büyüklüğünün, tarihteki önemli şahsiyetlerin örnek hayatlarına başvurup hepsine vararak örnekliğin gerçekleştirilebilirliği göstermek istemiş, sadece teorik bir şekilde ifade ederek bir anlatım gerçekleştirilmemiştir.

Eser, felsefî bir zemin oluşturmuş ve güçlü bir sınıflandırmaya gitmiştir. Öncelikle girişte felsefenin tanımı ve kısımlarıyla ilgili ön bilgiler bulunmaktadır. Ahlâk kitaplarında takip edilen sıraya uygun olarak üç ana başlıktan oluşur. İlk bölüm "Ahlâk İlmi" başlığı ile ahlâkın eğitimi diyebileceğimiz bireysel ahlâk birtakım kurallar ve yöntemlerle ele alınmıştır. İkinci bölümde "Ev İdaresi" başlığı ile ev yönetimi, ev ekonomisi, evde aile üyeleri arasındaki ilişkiler işlenmiştir. Üçüncü bölümde ise "Devlet Yönetimi" başlığı ile siyaset felsefesiyle ilgili siyasetçi-asker ilişkisi ve yöneticilerin sahip olmaları gereken niteliklere dair örneklandırılmış düşünce ve önerileri günümüz siyaset, bilim ve felsefesine de ışık tutan nitelikte ifade edilmiştir.

Ahlâk-î Alâî içinde sosyoloji, psikoloji, ahlâk, siyaset felsefesi ve ekonomi gibi farklı disiplinlerin konularına değinildiği görülmektedir. Bu tür ahlâk kitapları dar anlamda sadece bireyin ahlâkî eğitiminden ibaret değildir. Yazar sosyal bilimleri de bir bütün olarak ele almış, sadece "Ahlâk bireyde başlar, bireyde biter." dememiştir. Buradan şunu çıkarıyoruz: Aslında ahlâkı sadece bireye tahsis etmeyip toplumda insanlar arası ilişkilerin gerçekleştiği bütün alanlara teşmil etme gayesinin güdüldüğünü söyleyebiliriz, görüyoruz. Eseri okuduktan sonra okuyucunun zihninde ahlâka dair bu anlamda net bir şema çizilebilmektedir.

KUR'ÂN – ASIL SÜNNET – USÛL

*Diyenler Bir Araya Geline, **Ümmet** Olur.
Ümmetin Sesi **Özelfm** Olur.*

TEVHİD DERSLERİ

Abdullah DAİ

Pazartesi
16:30

NEBEVİ MEDRESE

Muhammed Emin YILDIRIM

Çarşamba
19:30

KUR'ÂN TEFSİRİ

Ali KÜÇÜK

Çarşamba
08:00

HAYAT REHBERİ

Nurettin YILDIZ

Pazartesi
08:00

İNSANİ TANIMAK

Abdulhamit KAHRAMAN

Pazartesi
21:00

HİKMET DAMLALARI

Şerafettin KALAY

Salı
15:00

DARU'S SELAM

Ramazan KAYAN

Cuma
08:00

KUR'ÂN VE SÜNNETTEN HAYATIMIZA YANSIYANLAR

Prof. Dr. Abdurrahman ATEŞ

Çarşamba
15:00

DÜNYA DÖNDÜKÇE

Ahmet VAROL
İlhami PINAR

Cuma
16:30

KİTAPLARIN DİLİNDEN

İlhami PINAR

Salı
16:30

AYET İSTEK PROGRAMI

Abdullah NUSRET
Züheyr MALİK

Hafta içi Hergün
13:00

YAŞAM KÜRESİ

Recep ARSLAN

Perşembe
08:00

BİTKİLERİN DÜNYASI

Eyüp ÜNAL

Salı
09:30

AHDİNE SADIK KALANLAR

Murat Said ÖZDEMİR

Perşembe
21:00

BİR KONU BİR KONUK

Recep MUSLU

Cumartesi
18:00

ESMAÜ-L HÜSNA İLE TEVHİD

Muhammed REBİ

Cuma
21:00

NÜBÜVVET PINARINDAN

Dr. Saffet BAKIRCI

Çarşamba
16:30

MUTLULUK YOLU

Süleyman GÜLEK

Çarşamba
09:30

AYETLER İŞARETLER

Mehmet BAKIRCI

Cuma
15:00

KUR'ÂN ÖĞRENİYORUZ

Ali ÇATALYÜREK

Salı – Perşembe
19:30

Radyonuz **103.2** Özel Fm'de

Whatsapp - 0 553 047 67 24

Daha
Söyleyecek
Çok Sözümüz Var

0 216 611 01 23 0 216 611 04 64 Reklam İrtibat - 0 555 977 90 15
ozelfm@ozelfm.net www.ozelfm.net /ozelfm
İhlamurkuyu Mah. Alemdağ Cad. Adalet sok. No:11 Ümraniye / İstanbul

